CYRIL AND METHODIUS NATIONAL LIBRARY

ARCHIVES OF BULGARIAN HISTORY

GUIDE

TO THE ARCHIVE GROUPS, COLLECTIONS AND SINGLE DOCUMENTS PRESERVED IN THE ARCHIVES OF BULGARIAN HISTORI

BOOK IV

(Archive group № 178 through 248)

Compiled by

Elisaveta Miladinova, Zdravka Noneva, Elena Pavlova,
Viktoria Tileva, Dimităr Tzanev

Edited by
Kirila Văzvĭzova-Karateodorova

NAUKA I IZKUSTVO
SOFIA 1973

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „КИРИЛ И МЕТОДИЙ"

БЪЛГАРСКИ ИСТОРИЧЕСКИ АРХИВ

ОБЗОР

НА АРХИВНИТЕ ФОНДОВЕ, КОЛЕКЦИИ И ЕДИНИЧНИ ПОСТЪПЛЕНИЯ, СЪХРАНЯВАНИ В БЪЛГАРСКИ ИСТОРИЧЕСКИ АРХИВ

КНИГА IV

(От фонд № 178 до фонд № 248)

Съставили:

Елисавета Миладинова, Здравка Нонева, Елена Павлова, Виктория Тилева, Димитър Цанев

Под редакцията на
Кирила Възвъзова-Каратеодорова

НАУКА И ИЗКУСТВО
СОФИЯ 1973

Четвъртата книга от поредичното издание «Обзор на архивните фондове, колекции и единични постъпления, съхранявани в Български исторически архив» при Народната библиотека «Кирил и Методий» — София, отразява накратко и сумарно съдържанието на 71 архивни фонда, които съдържат общо около 150 000 документа.

Справочникът дава сведения за хронологическия обсег и характер на материалите, за въпросите и темите, засегнати в личните архиви на 65 български и 1 чуждестранен деец, чиито имена, живот и дела са свързани с историческото развитие на България от епохата на Възраждането до 1944 г., както и със съдържанието на архивите на 2 обществени институции от Възраждането и 3 — от годините след Освобождението.

Обзорът е необходимо помагало за всички, които работят в областта на историческите и на другите обществено-политически науки и преди всичко на научните работници и на историческите институти, които се интересуват от изворите за българската история.

Book IV of the series «Guide to the archive groups, collections, and single documents preserved in the Archives of Bulgarian History at the Cyril and Methodius National Library in Sofia» summarizes briefly the contents of 71 archive groups containing a total of about 150 000 documents.

This reference work gives information on the chronological scope and character of the materials included, on the problems and topics dealt with in the personal archives of 65 Bulgarians and 1 foreigner whose names, lives, and activities are connected with the historical development of Bulgaria — from the Renaissance (started in the second half of the 18 th century i. e. at a time when Bulgaria was still under Ottoman domination) to 1944 i. e. the year of the socialist revolution in Bulgaria, and provides also information on the contents of the archives of two public institutions of the period of the Renaissance and of three other institutions dating from the years after the liberation of Bulgaria from Ottoman domination (1878).

The guide is a helpful tool for all that are interested in historical and social sciences and will help in the first place research workers and historical institutes interested in the sources of Bulgarian history.

Арх 90 IV

93/99

ПРЕДГОВОР

Четвъртата книга на поредичното справочно издание на Народната библиотека «Кирил и Методий», което излиза от няколко години[1] под общото заглавие «Обзор на архивните фондове, колекции и единични постъпления, съхранявани в Български исторически архив», съдържа характеристиките на 71 архивни фонда — от фонд № 178 до № 248, които обхващат общо около 150 000 документа. Следователно тя е доста богата не само по *отношение на сравнително голямата бройка на архивните фондове*, включени в нея, но и с многохилядния брой на документите,[2] чието съдържание, разкрито макар и съвсем накратко, става известно на изследователите на нашето по-далечно и по-близко минало.

В настоящата книга, както и в предходната трета са възприети и приложени известни съкращения при очертаване на количествената характеристика и на историята на отделните архивни фондове, при предаването на съдържанието на документите и на библиографските справки. Тези съкращения, наложени поради *ограничения обем на книгата, не засягат фактическата страна* на изложението и не затрудняват използуването на справочника. Сбиването и съкращаването на някои елементи, възприето още в третата книга, позволи на съставителите да включат много повече архивни фондове в една книга.[3] По този начин ще може *в по-кратък срок и в по-малко книги да се направи обзор на цялото* архивно богатство, запазено в Български исторически архив, което при започването на изданието не бе изцяло обработе-

[1] Кн. I (изд. 1963, 250 с.); Кн. II (изд. 1966, 246 с.); Кн. III (изд. 1970, 226 с.).

[2] *Кн. I* съдържа около *150 000 док.*; *II* — около *55 000*; *III* — около 30 000.

[3] Кн. I — от ф. № 1 до ф. № 26; II — ф. № 28 —ф. № 86; III — ф. № 87— *ф.№ 177.*

но и се изчисляваще приблизително на около половин милион документа. В настоящия момент са регистрирани повече от един милион[4] — всички достъпни и годни за използуване. Чрез публикуваните досега четири книги-обзори се разкрива съдържанието на почти половината от това архивно богатство. Този близо три пъти по-голям брой на документите, запазени в БИА, естествено измени и първите планове за сроковете и за обема на тсва поредично издание. При сегашното положение се очертава то да бъде в около десетина книги, като последната трябва да излезе най-късно към 1978—1980 г. Тогава ползувателите на архивите в библиотеката ще имат представа за цялостната документална наличност, запазена в отдел Български исторически архив.[5] След приключването на това издание всеки пет-шест години ще се издават малки допълнения, които ще информират за новопостъпилите и новообработени архивни фондове, колекции и единични постъпления.

* * *

При изработването на характеристиките на отделните архивни фондове, дадени в настоящата книга, бяха спазвани основните принципи, залегнали в предходните книги и главно тези от третата книга. Характеристиката на всеки архив съдържа следните елементи:

1. Номера на фонда, под който той е заведен в Български исторически архив (БИА); броя на документите и техните крайни дати, т. е. годината на най-ранния и най-късния документ в архива, които не винаги съвпадат с крайните дати (годината на раждането и на смъртта) на фондообразувателя; броя на инвентарните описи или на серията на описа (когато архивите са инвентирани по стар начин); годината или годините на постъпването на архива в библиотеката; езиците, на които са писани документите, изброени сумарно в азбучен ред, като на българския се дава преднина (не е отбелязан този елемент, когато всички документи са писани на български език); при случаите, когато част

[4] Остават над 300 000 необработени документа, които ще бъдат направени използуваеми в близките няколко години и отразени също в обзори.

[5] Най-късно до 1980 г. ще бъдат издадени и две книги с описание на визуалната документация (оригинални портрети и снимки), която се пази като отделна сбирка в Български исторически архив.

от архива се намира в друго архивохранилище, това е съобщено също в началото на характеристиката с възможната пълнота, за да бъде улеснен ползувателят.

2. Пълното име на фондообразувателя — име, презиме и фамилия в познатите форми (а за жените—и мъжовото име, когато са омъжени), както и известните псевдоними и прозвища ; не е развито пълното име там, където това не е било възможно поради липса на сведения; при фондообразуватели обществени институции е дадено също по възможност пълното им наименование, както и промените в него, ако има такива.

3. Годината и мястото на раждането и годината и мястото на смъртта на фондообразувателя (а при обществени институции — годината на основаването и на закриването им); когато някой от тези факти не е бил известен на съставителите, това е маркирано на съответното място.

4. Кратка характеристика за дейността на фондообразувателя, заострена по линията на най-характерната му дейност без анализ и оценка на същата. При фондообразувателя чужденци, работили у нас, или българи, родени и действували повече в чужбина, се отбелязва и народността им, за да се избягнат евентуални грешки и заблуждения.

5. Библиографски източници за фондообразувателя, дадени съвсем подборно, подредени азбучно по презимето на авторите и с приети съкращения; както и някои документални източници за него; не претендират за пълнота и библиографските бележки за публикации на документи от съответния фонд, тъй като е много трудно да се издирят те, особено когато са обнародвани в периодичния печат откъслечно.

6. Характеристиката на всеки отделен архивен фонд, изградена в основни линии въз основа на приетата в БИА схема за класиране на документите в личните архиви, която съдържа обикновено следните дялове: I. Автобиографични, биографични и лични документи, както и документи за материалното състояние на фондообразувателя. II. Кореспонденция — от и до фондообразувателя. III. Документи за дейността на фондообразувателя (където се отразяват и творческите ръкописи за лицата, развивали научна, писателска или друга книжовна дейност). IV. Илюстративни материали; документация. V. Документи от, до и за членове на семейството на фондообразувателя. VI. Документи от, до и за други лица, попаднали по една или друга причина във фонда.

Следвайки в общи линии тази схема при разкриване на съдържанието на документите в даден фонд, съставителите са се стремили то да бъде във възможната най-обобщена и сбита форма, която все пак да съдържа най-важните сведения и факти, характерни за група документи (и само в редки случаи за отделни документи), както и да се получи цялостна, макар и насочваща представа за обсега, съдържанието и характера на даден архив. Сумарно се изброяват също така в самото изложение различните видове документи, намиращи се във всеки фонд. При разкриване съдържанието на архивните фондове, чиито фондообразуватели са обществени институции, стремежът е бил да се отрази тяхната основна дейност и структура.

Тъй като в повечето документи се срещат много имена — лични и географски, които представляват интерес за мнозина изследователи, съставителите положиха усилия да отразят колкото се може повече имена на лица, особено на известни обществено-политически и културни дейци, които са или автори, или адресати на редица документи (или пък само се споменават в документите). Имената на срещаните в документите лица са отбелязани в характеристиките с инициала на малкото им име и с цялото фамилно име; само в случаите, когато има опасност от объркване на дейци със сходни имена, се дава и презимето в съкращението. По-пълни данни за имената на лицата са отразени в именния показалец. Географските наименования са дадени в характеристиките, тъй както се срещат в самите документи, а новите имена, ако има такива, както и някои кратки поясиения са допълнени накрая в географския показалец. Датите за най-известните исторически събития, споменати в характеристиките, не са отбелязани, но за по-малко познатите годината е дадена в скоби.

Направените характеристики на отделните фондове далеч не са пълни и изчерпателни. Те нито могат да бъдат такива, нито това е необходимо при такъв род справочник, който има за задача да даде само обща представа за характера и съдържанието на един архив.

За по-лесното и по-пълно използуване на изданието то е снабдено и със съответен справочен апарат: споменатите вече именен, географски и предметно-тематичен показалец; списък на приетите съкращения и на пълните библиографски заглавия, дадени съкратено в изложението; списък на поместените фондове, подредени азбучно по презимето на фондообразувателя, тъй като в справочника са подредени по номера на фонда.

В тази книга за пръв път е даден списък на всички фондове,

подредени азбучно по презимето *на фондообразувателя, включени* в излезлите досега четири книги.

Характеристиките на отделните фондове са изработени от сътрудниците на Български исторически архив, както следва: В. Тилева — № 180—182, 184—186, 191, 194, 199, 208, 225, 229, 231, 244, 246, 248; З. Нонева — № 178, 189, 192, 223—224, 226, 228, 230, 234, 239, 241—243; Е. Павлова — № 190, 193, 196, 209, 211, 214, 217—218, 220—221, 227, 245; Е. Миладинова — № 179, 183, 198, 200, 205—207, 210, 213, 215—216, 233, 235, 237—238, 247; Д. Цанев — № 187—188, 195, 197, 201—204, 212, 219, 222, 232, 236, 240. Предговорът е написан от ръководителя на Ръкописно-документалния сектор при библиотеката и редактор на изданието К. Възвъзова-Каратеодорова.[6]

*

* *

Включените в тази книга 71 характеристики разкриват съдържанието на 66 л и ч н и архивни фонда; само пет са свързани с дейността на обществени институции. Половината от разкритите фондове са на дейци, живели изцяло в епохата на нашето възраждане (или в първите години след нея), а именно: П. Кисимов, Т. Хрулев, братя Пулиеви, Божил чорбаджи, поп Койчо Витанов, Т. Чунчулов, Д. Милков, Н. Първанов, Д. Маринов, Симеон Варненски и Преславски, С. Антонов, А. Франгя, М. Радославов, П. Берковски, Хр. Караминков, Г. Димов, Н. Козлев, П. Енчев, Б. Запрянов и други. С тази епоха са свързани и два обществени фонда — на печатарското и книгоиздателско дружество «Промишление» в Цариград и на Българската добродетелна дружина в Букурещ, както и малката част от архива на американския общественик и дипломат Ю. Скайлер.

Част от горезброените фондообразуватели са развивали стопанска и търговска дейност през Възраждането и първите години след Освобождението (Божил чорбаджи, бр. Пулиеви, Хр. Караминков и др.); други са свързани с църковните борби и с *просветното движение* (Н. Първанов, Н. Козлев, А. Франгя, Г. Димов, Симеон Варненски и Преславски, П. Кисимов, д-во «Промишление» и пр.); трети — с обществено-политическите борби и национално-революционното движение (Т. Чунчулов, П. Берковски, П. Енчев, П. Кисимов, Българската добродетелна дружина, Ю. Скайлер и пр.).

---

[6] *Която е написала предговорите и на кн.* I *и* III *на обзорите.*

В тази книга за пръв път са по-многобройни архивите на дейци, живели изключително в първите години след освобождението ни от османско иго, както и на редица дейци, работили преди или малко след Първата световна война. Тези архиви разкриват стопанския живот, политическите борби и културното развитие на страната през тези години; други са свързани с борбите на населението в Македония за освобождение от османско иго. Архивите на Д. Ризов, Ив. Кирилов, Ю. Иванов, Ат. Илиев, Б. Ангелов, П. К. Яворов, Ал. Протогеров, Върховния македоно-одрински комитет и други съдържат по-подробни или по-кратки сведения и данни за споменатите въпроси.

Десетина архивни фонда са на лица, чиято дейност е свързана с времето на фашисткия режим в нашата страна. Архивите на тези държавници, учени и военнослужещи (Б. Филов, П. Габровски, Сл. Загоров, ген. Луков и други) са предадени на Народната библиотека по силата на специално постановление от 30. I. 1945 г., според което архивите на съдените от Народния съд лица се конфискуват и предават на библиотеката. Техните архиви в повечето случаи съдържат документация, свързана предимно с обществената или научната им дейност, тъй като политическата документация е останала в държавните архиви.

От казаното става ясно, че по своя хронологичен обсег предлаганата четвърта книга от «Обзор на архивните фондове» съдържа характеристика на архивите на дейци и институции, чиито живот и дейност се вместват в рамките на повече от едно столетие.

Този голям хронологически обсег и разнообразието на темите и въпросите, отразени в документите, затрудни извънредно много изработването на справочника, но същевременно те го правят много богат по съдържание и крайно необходим за нашите и чуждите научни работници.

Ф. 178; 2231 док.; 1875. . . 1918 г.; инв. оп. 11 В; пост. 1933, 1968 г.; бълг., гр., итал., рус., ср. и фр. ез.

ДИМИТЪР ХРИСТОВ РИЗОВ

(псевд.: Македонец, Гяур, Д. Инсаров, Д. Рудин, Демократ)

(роден в 1862 г. — Битоля; починал в 1918 г. — Берлин)

Публицист, общественик, дипломат след Освобождението; активен деец в подготовката на Съединението; редактор на в. «Христо Ботйов» (1888 г.) и «Млада България» (1895/96 г.); участвувал в издаването на вестниците «Търновска конституция», «Македонский глас», на русофобския вестник «Независимост» (1886 г.) и други вестници; търговски консул в Скопие (1897—1899 г.); дипломатически агент: в Черна гора (1903—1905 г.); в Сърбия (1905—1907 г.); в Италия (1908—1915 г.); в Германия (1915—1918 г.); участник в освободителните борби на Македония; радетел за българо-сръбско сътрудничество; автор на няколко политически брошури.

Източници

За фондообразувателя: Данчов, Н. Г. и . . . БЕ, с. 1334; Иванов, Ю. БПП, с. 395—396; Иванчев, Д. БПП. Т. III, с. 294; Радев, С. Строителите на съвременна България. Т. I. С., 1910, с. 508—509.

Публикация на документи: Арнаудов, М. Неиздадени писма на Иван Вазов. . ., с. 304—311; Възвъзова, К. Непубликувани писма на К. Иречек . . ., с. 169—219; в. Млада България, 1895—1896; Ризов, Д. Разлагающа се и възраждающа се България. С., 1894; Ризов, Д. Петър Лавровия Лавров — Мисъл, X, 1900, кн. 2, с. 124—127; Тодоров, П. Ю. Писма. . ., с. 236, 513; в. *Христо Ботйов, 1888—1900.*

Основна част от фонда на Д. Ризов е кореспонденцията.

Запазените чернови от писмата на фондообразувателя са отправени до: С. Д. Добрович, граф Н. П. Игнатиев,

П. Каравелов, А. Максимович, Ал. Малинов, княз Никола Черногорски, С. Радев, А. Радович, Д. Станчев, Л. Троцки, цар Фердинанд. В тях са засегнати следните въпроси: подготвени атентати срещу Фердинанд (1903, 1908 г.); българо-сръбски отношения; водени преговори от Ризов със сръбския министър-председател С. Грунич (1905 г.); изпратени поздравления до граф Н. П. Игнатиев като приятел на българския народ; сътрудничеството на П. Каравелов в подготвяния от фондообразувателя «Македонски календар»; вътрешното положение на Черна гора (1907 г.) и публикувани сведения в руския и западния печат за нея; отправени нападки към Ризов във връзка с участието му в «аферата Вайсман» (1903 г.); сключване на примирие с Турция (1912 г.); отправен упрек към С. Радев за участието му в подписването на Букурещкия мирен договор (1913 г.); водени преговори за сключване на мир между Германия и Русия (1918 г.); искани срещи от фондообразувателя с цар Фердинанд; и др.

В писмата до Д. Ризов могат да се отбележат имената на около 300 кореспонденти. Във връзка с въпросите, които третират отделните автори, кореспонденцията може да се разпредели на няколко групи:

1. Писма на Г. Вазов, К. Величков, Хр. Викилов, Н. Генадиев, Авкс. Георгиев, С. Групчев, П. Димитров, С. Д. Добрович, Я. Забунов, Д. Загоров, Ю. Иванов, Д. Йовев, П. Каравелов, Т. Карайовов, д-р В. Караконовски, Тр. Китанчев, Г. А. Кърджиев, Е. Лавеле, А. Ляпчев, М. Маджаров, Ал. Малинов, Гр. Начович, Хр. Никифоров, Г. Пеев, Д. Петков, П. Д. Петков, П. Пешев, В. Радославов, М. К. Сарафов, З. Стоянов, Г. Ив. Странски, П. Ю. Тодоров, Д. Тончев, Хр. Филипов, К. Хаджикалчов, Н. Цанов, Ц. Церковски и др. засягат предимно въпроси, свързани с вътрешната политика на България: политическия живот в страната след възстановяването на Конституцията (1883 г.); положението в Източна Румелия през същия период (създаване на комитети и подготовка на Съединението); проведените избори в Южна България след Съединението; недостига на отоплителни материали в София по време на Сръбско-българската война поради липса на транспорт; вътрешното положение в страната след преврата на 9 август 1886 г., абдикацията на Ал. Батенберг и отношението на Каравелов към участниците в преврата; опити за споразумение между Др. Цанков и Каравелов и характеристика на двамата дейци; опити на З. Стоянов и Ризов да осуетят тяхното споразумение; отношението на Русия към българската криза и мисията на ген. Н. В.

Каулбарс (1886/87 г.); настояването на Др. Цанков Русия да окупира България; живота на К. Величков като политически емигрант (1887 г.), мнението му за разрешаване на политическата криза и отрицателното му отношение към Фердинанд и неговата проавстрийска политика; опити на д-р В. Радославов за помирение с П. Каравелов; строгата цензура върху печата; сведения за процеса срещу майор Хр. Попов; отношението на П. Пешев към управлението на Стамболов; протести във връзка със затварянето на гимназиите в Габрово и Пловдив (1888 г.); въпроси, свързани с издаването на партийните печатни органи «Независимост» и «Свобода»; убийството на А. Константинов; беззаконията на правителството на Радославов; поздравления на П. Ю. Тодоров за смелото държане на Д. Ризов в Народното събрание срещу Радославовия режим и отнемането на депутатския му мандат; събиране помощи за пострадалото население при бунта срещу десятъка (1899 г.); подготовка за конгреса на Земеделския съюз (1900 г.); характеристика на Р. Петров и опитите му да създаде нова политическа групировка, която някои стамболовисти имат намерение да подкрепят; готвен заговор срещу Фердинанд (1903 г.), инсениран, за да се компрометират някои политически дейци; «аферата Вайсман» и замесени българи в нея; резултати от проведени избори, загубата на коалиционната листа на прогресивната, народната и демократическата партия и причините за това; проведена частична мобилизация в България след Илинденското въстание; преселване на черногорци в България (1904 г.) и раздадена им държавна земя за обработване; политически спорове между демократическата и радикалната партия; стълкновения между гърци и българи в някои черноморски градове (1906 г.); министерска криза през 1907 г.; уреждането на положението на българските поданици в Белгия през Първата световна война; размишления на Н. Цанов за политическите партии в България и техните разногласия; строеж на жп. линии — Ямбол — Бургас (1886 г.) и Цариброд — турската граница (1907 г.); и др.

2. Писмата на П. Груев, С. Любомски, Д. Мететелов, Св. Миларов, Д. К. Попов, Т. Хаджистанчев се отнасят до живота на българските политически емигранти от 1886 г.: поименни сведения за някои от тях; живота им в Русия, горещото им желание да се приберат в България; условия за амнистирането им; лошото отношение от страна на българското правителство към някои от тях и след станалото помирение с Русия; издавания от тях вестник «19 февруари» и липсата на средства за издаването му; и др.

3. Външната политика на България е предмет на писмата на следните дейци: Мих. Георгиев, Ив. Ев. Гешев, П. Груев, С. С. Добрович, Д. Йовев, Т. Карайовов, д-р В. Караконовски, П. Кисимов, А. Ляпчев, Н. Наумов, Ст. Паприков, Д. Петков, С. Радев, М. Сабен, Д. Станчев, К. Хаджикалчов, Н. Цанов и много други. В писмата си те се спират на: отношението на Великите сили към българската криза и запазването на мира на Балканите; дейността на българската делегация във връзка с избирането на княз (1886/87 г.) и водени разговори в Белград, Виена (с граф Г. Калноки и Ал. Батенберг), Лондон, Берлин; българо-руските отношения през този период; въпроса за помирението с Русия; служебни въпроси във ведомството на Министерството на външните работи (за взаимоотношенията между българския дипломатически представител в Цариград и Българската екзархия, за назначаването на български търговски агенти в Македония и др.); разговори на Ал. Людсканов и руския посланик в Цариград — А. И. Нелидов по македонския въпрос; българо-австрийските отношения и преговори за сключване на външен заем (1899 г.); отношенията между Сърбия и Черна гора (1903 г.); отношението на Русия към сръбската пропаганда в Македония (1907 г.); отправени нападки от страна на С. Радев към Ризов за участието му в сключването на Балканския съюз; и др.

4. В писмата на А. П. Аксентиевич, Т. Александров, К. Бербенко, Дж. Берович, Б. Боев, М. Войнович, В. Вукович, Г. Ганчев, М. Георгиев, Ив. Ев. Гешев, С. С. Добрович, Т. Карайовов, А. Мартинович, Министерството на просветата в Белград, Ст. Мирович, И. Митрович, Н. Наумов, Е. Попович, А. Радович, П. Сречкович, Народния театър — Белград, А. Станоевич, К. Стоянович, Др. Павлович, Д. Христов, Св. Чорович, проф. Ив. Шишманов и др. са засегнати въпроси, свързани с българо-сръбските отношения, а именно: затрудненията, срещани от М. Георгиев като български дипломатически агент в Белград, поради неискрените отношения от страна на сръбските власти и инцидента с откраднатия дипломатически пакет на българското търговско агентство в Скопие (1898 г.); мнението на сръбски обществени и политически дейци за българо-сръбско единство и дружески отношения; разговор на Т. Карайовов със сръбския пълномощен министър в София Г. Симич по македонския въпрос (1903 г.); политиката на сръбското правителство на С. Груич и българо-сръбските отношения; сключване търговски и митнически съюз между двете страни и прилагане на неговите

клаузи (1906 г.); нападки в сръбския печат срещу сключването на митнишкия съюз; подготвени срещи между сръбския крал Петър и българския княз Фердинанд; сключването на Балканския съюз (1912 г.); поздравления на сръбски дейци за победите на българската войска през Балканската война; учредяване на нова кредитна банка в София (1906 г.) и пласиране акции от нея в Сърбия; закупени зърнени храни от Сърбия; мнението на *Ив. Шишманов за засилване културните връзки между двата* народа; желанието на ръководството на Народния театър в Белград да се запознае с правилника на Софийския народен театър; проявен интерес в София към сръбските земеделски задруги и тяхната организация и към правилника на държавните архиви и др.

5. В писмата на П. Дорев, Д. Йовев, Т. Лисевич, А. Ляпчев, Гр. Начович, Н. Спространов, Д. Христов и др. има сведения за българо-турските политически отношения: относно издадени берати на български владици; за отказана амнистия на български политически затворници от *турските власти; за строга цензура и забрана на български вест*ници и книги в Македония; за застъпването на руския консул в Скопие Лисевич пред турските власти за съдбата на затворените българи по Винишката афера; относно назначението на консулска комисия да обследва турските зверства по същата афера; за възникнал конфликт между българското търговско агентство в Скопие и местната власт (1898 г.); за струпване на български войски по турската граница след Илинденското въстание и отправена нота от страна на българското правителство по повод жестокото потушаване на въстанието; за строеж на жп. линията Демир *Хисар — Горна Джумая; и др.*

6. Освободителните борби на населението в Македония са широко застъпени в писмата на: С. Антонов, Г. Бабаджанов, С. Д. Божов, Градинаров, Д. Груев, Н. Живков, д-р Л. Золотович, М. Иванов, П. В. Йованович, Д. Йовев, Йосифчев, д-р Г. Капчев, Т. Карайовов, Д. Коров, Н. Лазаров, А. Лозанчев, А. Ляпчев, Хр. Матов, Н. Наумов, Н. Нотович, К. Нунков, М. Павлев, К. Паница, Б. Райнов, К. П. Самарджиев, Е. Спространов, А. Станкович, Б. Татарчев, Ат. Шопов и др. Те се спират на: просветното дело в Македония и *ролята на Българската екзархия (за Солунската гимназия; строеж* на българската гимназия в Битоля; назначение на учители съобразно с нуждите на ВМОРО; откриване на читалища; неделни училища и др.); освободителното движение през 1885 г. (събиране на материални средства и оръжие; организиране на чети в Бъл-

тария и желанието на някои хайдушки войводи да се включат
движението; преустройство на д-во «Македонски глас» в Соф
и др.); поставяне основите на Вътрешната македоно-одринс
организация (ВМОРО) и дейността ѝ, както и дейността на отде
ни дейци; отношенията между ВМОРО и българското правите
ство; кумановските събития (1899 г.) и борбата на българско
население срещу сръбската пропаганда; желанието на черно
реца П. Йованович да се включи в освободителните борби в М
кедония; подготовката, хода и потушаването на Илинденско
въстание и дейността на някои дейци (д-р Хр. Татарчев, Х
Матов, Хр. Чернопеев, Ал. Протогеров и др.); турските жесток
сти при потушаването му; отношението на сърбите към въстани
то; събиране помощи и подпомагане на пострадалото населени
изпратена делегация в Европа след въстанието и отношени
към нея в Петербург, Лондон, Париж, Виена; създадени благо
творителни комитети за пострадалото население в Македония
станали протестни митинги в Лондон и Париж срещу турски
жестокости; изготвен мемоар на Вътрешната организация за о
свободителното движение в Македония и за неговото разпрост
нение; сведения за Гьорче Петров и Хр. Чернопеев, действува
с чети източно от Вардар; кризата в освободителното движение
Македония след въстанието и причини за това; задържането в
Д. Груев от сърбомански чета; сведения за Рилския конгрес
ВМОРО (1905 г.) — идейни течения и взети решения; душевни
терзания на Д. Груев от междуособиците в организацията; опи
за помирение между вътрешните дейци и върховистите; убий
вото на Б. Сарафов и Ив. Гарванов; и др.

7. В писмата на М. Балабанов, П. Бахметиев, Ив. Белинов
К. Бербенко, д-р В. Берон, С. С. Бобчев, Ал. Божинов, Т. Бур
мов, Д. Бъчваров, Ив. Вазов, К. Величков, д-р М. Веснич, В. Во
дозозов, П. Габе, Н. Габровски, И. Георгов, М. Геров, Ил. Голо
ганов, Хр. Г. Данов, Ив. Димитров, Тр. Доревски, проф. М
Драгоманов, М. Дринов, Л. Дума, Ст. Заимов, Г. Златарски
д-р Л. Золотович, Ю. Иванов, Игнатий Рилски, А. Изворов
К. Иречек, К. Йермарж, Ив. Кепов, П. Кисимов, Тр. Китан
чев, Ст. Н. Коледаров, д-р К. Кръстев, В. Кънчов, А. Ляпчев
Д. В. Македонски, А. Манушов, П. Милюков, Ст. Михайловски,
Д. Мишев, Дим. Петков, С. Радев, Б. Райнов, С. К. Салганджиев,
К. П. Самарджиев, Ст. Сарафов, Ив. П. Славейков, Ст. Стам
болов, В. Д. Стоянов, З. Стоянов, Ив. Стоянович, Т. Хаджи
станчев, А. А. Херцен, Кир. Христов, Ст. Чапрашиков и др. са
засегнати въпроси относно редакторската дейност

на Ризов: във връзка с издаваните от него вестници «Млада България», «Христо Ботйов» и сътрудничеството му в «Независима България», «Македонский глас», «Свобода», «Независимост» и публикувания от него «Македонски календар», за набиране на абонати, събиране на материали, отзиви за издавания и др. В тях има данни и за: периодичния печат в Полша; научните занимания на П. Бахметиев; подготовка на събора на южнославянските книжовници и публицисти (1906 г.); карикатури на Ал. Божинов с антимонархически сюжети; сведения за живота и творческата дейност на Ив. Вазов (публикуването на материали от 25-годишния юбилей на поета, преводи на «Под игото» на шведски, полски и хърватски език и др.); издаването и разпространението на преведения от К. Величков «Ад» от Данте; сътрудничеството на проф. Мих. Драгоманов във в. «Независимост» с популярни статии за народното творчество в България и Украйна и паралели между положението на народа в Украйна през XVII в. и на българския народ през XIX в.; работата на Ст. Заимов върху «Миналото»; новооткрит старобългарски надпис в църквата «Св. София» — Охрид; сведения за излизащия в София периодичен печат и за работата на Ю. Иванов върху книгата му «Български периодичен печат»; отзив на същия за брошурата на Д. Благоев «Нашите апостоли»; сътрудничеството на Ризов в сп. «Мисъл» (с превод на романа «Възкресение» от Л. Толстой и интервю на Ризов с автора); сведения на д-р К. Кръстев за П. К. Яворов и Д. Подвързачов; рецензия на К. Иречек за труда на Гелцер за Охридската патриаршия; занимания на П. М. Милюков с новата българска белетристика и желанието му да се запознае лично с Ив. Вазов; отзиви на Д. Благоев във в. «Дело» за в. «Млада България»; относно издаване на вестниците «Свободен гражданин» и «Сила»; сведения за Ал. И. Херцен и сп. «Колокол» от сина на Херцен; статия на В. Благоева във в. «Демократ»; размяна на в. «Млада България» със сръбските вестници «Видело» и «Застава»; назначаването на С. Радев за главен редактор на в. «Вечерна поща»; творчески замисли на К. Христов; и др.

8. В писмата на Г. Бенев, Й. Божков, С. Д. Божов, Ив. Хр. Ботева, Д. Хр. Бръзицов, Ст. Везенков, А. Велянов, дякон Агапий Войнов, П. Войнович, Б. Ганчев, Т. Гатев, К. М. Георгиев, д-р Ст. Данев, С. Джансъзов, М. Джурджич, В. Диамандиев, С. Дукович, Ив. Екзарх, Л. Живкович, Т. Иванчов, Д. Кандиларов, Н. Колушев, П. Лобачев, А. Лозанчев, д-р Ив. Момчилов, П. Стоянов, М. Такев, Г. Мишайкова, Ст. Паприков, Б. Татарчев и др. има данни по различни въпроси; за

вътрешното положение в Русия (1905—1906 г.) — откриването на Държавната дума, студентски вълнения в Одеса и др.; относно учебни заведения за девойки в Германия и Швейцария; за живота на Ив. Ботева; за женското движение в България в началото на века; по отпускането на народни пенсии на А. Войнов като дългогодишен учител в Македония и на Н. Цветков и М. Сиркова като сподвижници на В. Левски; за уреждане въпроса за оставено наследство от Н. Каравелова на дъщерите на П. Каравелов; за женитбата на Л. Каравелова с Ив. Дрянков; за отпускане на помощ от Евл. Георгиев за следване на Ризов в Лиеж; за програмата на черногорската народна партия ;по въпроса за преместването на Ризов за български дипломатически представител в Атина; биографични бележки за д-р К. Мишайков; за Руско-японската война (1904/1905 г.) и отношението на Англия към нея; и др.

Голям брой телеграми, визитни карти и илюстровани картички от М. Болати, Р. Дамянович, Ив. Ев. Гешев, княз Данило Черногорски, Т. Иванчов, П. Куртович, граф Н. П. Игнатиев, Канцеларията на княза — София, княз Никита Черногорски, Б. Маркович, Л. Новакович, Св. Симич, Й. Скерлич, Н. Сергей, княз Фердинанд и др. съдържат поздравления, покани за обеди и срещи, за аудиенции и пр.

От дейността на Д. Ризов като търговски консул в Скопие (1897—1899 г.) са запазени рапорти, изложения, конфиденциални писма от фондообразувателя до Министерството на външните работи — София, и лично до м-р-председателя К. Стоилов. В тях са разгледани обстойно въпросите за: извършени мероприятия от страна на българското правителство в подкрепа на населението в Македония, допуснати слабости и препоръки за тяхното отстраняване; бюджета на Българската екзархия и необходимостта от отпускане на повече средства за училищното дело в Македония; нуждата от лекари; тежкото икономическо положение на населението и необходимостта от сключване търговски договор между Турция и България и откриването на клонове на Българската народна банка в Солун и Скопие; голямото значение и необходимост от построяката на жп. линия, която да свърже Княжеството с Македония; взаимоотношенията между българското правителство, екзархията и Вътрешната организация в Македония; отношението на Русия по македонския въпрос; засилване на сръбската пропаганда в Македония и особено в Скопската епархия; характеристика на турския валия и чуждите търговски консули в Скопие; въпроса за минаването

на върховистки чети в Македония, които вредят на освободителното движение; статистически данни за народностния характер на населението в Кочанско, Кратовско, Пръшовско, Тетовско и Малешевско; положението на населението в Гостиварско; турски беззакония и неправди спрямо населението в Дебърско; статистически сведения за числото на енориите в Скопска епархия; броя на сърбоманите, минали към екзархията или към патриаршията; и др.

Едно писмо на К. Стоилов до Ризов съдържа сведения за водени разговори с Д. Груев по уреждане някои въпроси между правителството и Вътрешната организация; две писма от скопския митрополит Синесий до фондообразувателя и до екзарх Йосиф I са във връзка с нуждата от увеличение на кредита за училищното дело в Скопската епархия, както и с някои промени в него; и др.

Запазени са известен брой документи от дейността на фондообразувателя като дипломатически агент в Черна гора (1903—1905 г.): реч на Ризов, произнесена при връчване на акредитивните писма на черногорския княз Никола; чернови на доклади до княз Фердинанд (отнасящи се до водени разговори на Ризов с княз Никола и отговорни политически лица в Цетина за подготвяно споразумение между България, Черна гора и Сърбия по македонския въпрос и предстоящи срещи между тримата владетели; за вътрешното положение на Черна гора и Сърбия; и др.); писма и една бележка от Министерството на външните работи на Черна гора и от маршала на двора на княз Никола със сведения за лицата, на които Ризов е задължен да направи посещения като български дипломатически представител и покани за аудиенции, приеми и др. при черногорския княз; телеграма от княз Фердинанд до Ризов за задоволството на княза от обстойния доклад на фондообразувателя за положението в Черна гора; изложение за икономическото развитие на Черна гора и експлоатацията на нейните природни богатства; сведения за положението на Босна и Херцеговина под австро-унгарско управление; за вноса в Черна гора през 1904 г. и за бюджета на княжеството; закон за печата в Черна гора; и др. документи.

За дейността на Ризов като дипломатически агент в Белград (1905—1907 г.) се отнасят редица доклади, рапорти, писма, телеграми и др., разменени между фондообразувателя и Министерството на външните работи — София, и княз Фердинанд по следните въпроси: за подготвяно споразу-

мение между България и Сърбия и уредени срещи между владетелите на двете страни; за тържества в Белград по случай пълнолетието на престолонаследника; за вътрешното и външното положение на Сърбия; за отношението на сръбския крал към политическите партии в страната и характеристика на крал Петър и на престолонаследника; за подготовка във връзка със сключването на търговски договор между двете страни (1906 г.); за разговор на Ризов с Н. Пашич по въпроса за минаването на сръбски чети в Македония; за мисията на Мюнир паша в Белград и др.

Интересни сведения съдържат и няколкото рапорта от българските дипломатически агенти в Петербург, Виена, Берлин до Министерството на външните работи в София, препратени до Ризов за сведение. Те засягат следните въпроси от българо-сръбските отношения: интриги на някои сръбски дипломатически представители, които се стремят да злепоставят България пред западните европейски държави; нелоялното отношение на Турция към България по македонския въпрос; минаването на сръбски чети в Македония и поведението на турските власти към тях и др. Запазен е и текстът на митишкия съюз между България и Сърбия и проект на сключения търговски договор между същите през 1906 г.

Голям брой бележки, изрезки от вестници и др. материали съдържат сведения за малтретирани, задържани и изчезнали българи, преминали през Сърбия; за минали сръбски и сърбомански чети в Македония; за сръбски войводи и за четите им в Македония; за сръбско-български отношения и др.

От дейността на Ризов като дипломатически представител в Берлин (1915—1918 г.) са запазени незначителен брой документи: изказване на фондообразувателя за Германия и германския народ; чернова на негова реч, произнесена пред ръководството на Немската академия на науките, с която изказва благодарност за поднесен дар на Българската академия; *интервю с Ризов по въпросите за политиката на* Антантата към балканските народи, за намесата на САЩ в Първата световна война и ролята на Уилсон за прекратяването на войната.

Редица документи във фонда съдържат данни за редакторската и публицистична дейност на фондообразувателя. Във връзка с редактираните от Ризов вестници «Млада България» и «Христо Ботйов» и с издадения от него «Македонски календар» са запазени следните материали: три фейлетона на А. Константинов, подписани с псевдоним «Башибозук» («Депутатът е побъркал местоименията», «Ех, че гуляй му дръ

нахме», «Материали для изученія Болгарій»); бележка на Ив. Вазов «Тягостно обяснение» (по повод отправени нападки към поета от П. П. Славейков); «Платен отговор» от П. П. Славейков; статии и очерци от фондообразувателя («Няколко думи за нашето учебно дело в Турция», «Д-р К. Мишайков», «Л. Каравелов — по случай 18 години от смъртта му»; «Вестникарски патила» — по повод историята с издаването в. «Христо Ботйов»); макет на бр. 2 и 3 на същия вестник; чернова на заглавната корица, съдържанието и предговора на «Македонски календар».

От сътрудничеството на фондообразувателя в сп. «Мисъл» са запазени «Очерк за П. Лавров» и интервю на Ризов за срещата му с В. Г. Короленко и воления с него разговор.

Съхранени са и няколко чернови на статии и брошури с политически характер: «Накъде вървим?»; отворено писмо «Защо подадох оставка»; предисловие на брошурата на фондообразувателя «Сръбските претенции в Македония», подп. с псевдоним Д. Инсаров; непълен ръкопис на брошурата «Българите в техните исторически, етнографски и политически граници»; «Разлагающа се и възраждающа се България».

За дейността на Ризов като народен представител и борбата му срещу режима на д-р В. Радославов се отнасят два апела към избирателите в Кюстендилска околия от кандидатите за народни представители в предстоящата изборна борба (между тях е името и на фондообразувателя); възвание към столичните граждани от група опозиционни народни представители да се отзоват масово на протестен митинг срещу политиката на правителството и подготвяния външен заем; манифест от група народни представители към българския народ срещу партизанщината и беззаконията на правителството.

Участието на фондообразувателя в националноосвободителните борби на Македония е отразено в редица документи:

1. Във връзка с дейността му като председател на македонското дружество «Македонски глас» (1885—1886 г.) има писма от А. Калмиков «атаман на македонских инсургентов»; българския революционен комитет «Искра» — Русе, с председател К. Паница; делегатството на Българската екзархия — София. Те се отнасят за: набиране на доброволци и подготовка на чети за Македония; задоволството на екзархията от дейността на д-во «Македонски глас» и др. Запазен е и «Акт за сливане македонското благотворително дружество с дружество «Македонски глас» (1885 г.).

2. Общо за дейността на фондообразувателя като деец от това движение могат да се отбележат: изложение от група дейци за положението в Македония и недоволството им от дейността на Върховния македоно-одрински комитет (1898 г.); печатно конфиденциално писмо, подп. от д-р Н. Генадиев, Д. Ризов, проф. Л. Милетич, П. Урумов, А. Ляпчев и др. до македонските дружества в България относно направените от тях постъпки за помирение между съществуващите два ВМОК и ВМОРО, които са излезли безуспешни, и предложение за свикване на конгрес на ВМОК, на който дружествата да поемат почина за помирение; чернова от реч на Ризов към участниците в III конгрес на ВМОК за задачите на бъдещия комитет; две негови «паметни записки» за реформите, които трябва да проведе Турция в Македония и препоръка към българското правителство за поддържане на тесни и лоялни връзки с Вътрешната организация; негово изложение относно «Общи ръководящи начала за едно успешно въстание в Македония»; проект за реформи, които трябва да се въведат, за да се умиротвори възбуденото християнско население в Македония; списък на лица, родом от Македония, на които са посочени занаятието и местожителството на всеки; «Статистика на българските училища в Турция през учебната 1888/1889 година» и др.

Към обществено-политическата дейност на Ризов се отнасят група материали с общо съдържание, между които се намират: присъда на Софийския апелативен съд по процеса за Дупнишкия бунт (1886 г.); отворено писмо на Др. Цанков—Петербург (1889 г.), адресирано «Към моите приятели и съмишленици» по повод на разговора му с руския император; «Манифест към българския работнически народ» (1900 г.) от Централния комитет на Работническата социалдемократическа партия срещу беззаконията на Радославовия режим; проект за сливането на народната с прогресивно-либералната партия (1902 г.); бележки на фондообразувателя с извлечения от трудове на Д. Спенсър; сентенции, мисли; предложения за намаление на разходите на държавата за войската; бележки по криминалистика и за спиритически сеанси; два печатни шифровани речника за водене на шифрована кореспонденция; и др.

От документалните материали, свързани с други лица, заслужава да се отбележат: оригинална разписка от Хр. Ботев (Букурещ, 5 февр. 1875 г.) до Хр. Сяров за платен абонамент на в. «Знаме»; бележка от Л. Каравелов (Търново, 1878 г.) до Хр. Сяров, с която го моли да му намери словослагател за типографията му; писмо от Гроздов [?] до Евтим Шапка-

ря — Битоля, в което пише за съгласувани действия между Вътрешната организация и екзархията, за назначение на учители, за българо-албански отношения, за доставка на оръжие чрез Черна гора (1904 г.); и др.

Ф. 179; 138 док.; 1851. . . 1903 г.; 1 инв. оп.; пост. 1898, 1901, 1934 и 1955 г.

ПАНТЕЛЕЙ (ПАНТЕЛИ, ПАНДЕЛИ) ХАДЖИГЕОРГИЕВ КИСИМОВ

(роден в 1832 г. — Търново; починал в 1905 г. — София)

Обществено-политически деец и книжовник през Възраждането — участник в революционни комитети и акции (1862, 1866—1867 г. и др.); привърженик на Добродетелната дружина и на ТЦБК — на идеята за дуализъм между Турция и България и на враждебните на Русия консервативни среди. След Освобождението — съдебен чиновник, публицист и общественик; автор на спомени с историческо значение.

Източници

За фондообразувателя и фонда: Бобчев, С. С. Живот и деятелност на Пантели Кисимов. — Бълг. сбирка, XII, 1905, кн. II—III, с. 75—88; Стоянов, М. БВК. Т. I, с. 209—211; Янков, Т. Наши бележити съграждани. П. Кисимов. (Неговата архива). — Общ. вестник Велико Търново, бр. 41, 18 ян. 1929; бр. 42, 25 ян. 1929; бр. 43, 1 февр. 1929 и бр. 44, 15 февр. 1929 г.

Публикации на документи: Кисимов, П. Исторически работи. . . Ч. I—IV; Кисимов, П. Спомени от сегашната епоха в България. Букурещ, 1894.

Биографичните материали (кратка автобиография, «Дневникът ми» от 1896 г., «послужен списък», завещание, нотариален акт и др.) съдържат сведения за живота, дейността и материалното състояние на фондообразувателя. Запазен е и списък за предадени от него писма и документи от архивата му на Народната библиотека в София.

Писмата на Кисимов — чернови и копия, адресирани до д-р В. Вачов, митр. Григорий Доростоло-Червенски, екзарх Йосиф I, Мидхат паша, Гр. Начович, П. Станчов, Ст. Стамболов, Д. Теодорович, княз Фердинанд и др. са във връзка със: мемоара до султана (1867 г.); борбата между правителството и

опозицията след Освобождението (оглавявани съответно от Стамболов и Начович); убийството на Хр. Белчев; събиране помощи във връзка с глада в Русия (1891 г.); забрана от страна на правителството на брошурата на Кисимов «Открито писмо до г-на Д. Петкова. . .»; отношението му към Петков и в. «Свобода» (1893 г.); спирането на в. «Отечество» (1885 г.); препечатване на стара дописка за Л. Каравелов от в. «Независимост»; мнението на Кисимов за Л. и П. Каравелови; отрицателното му отношение към в. «Търновска конституция»; нападките на в. «Свобода» (1893 г.) срещу Кисимов; написване, отпечатване и хоноруване на трудовете на Кисимов «Кратък очерк на въстанията», «Първият руски реформатор», «Майор Коста Атанасов Паница» и др.; просветното дело на екзархията извън пределите на Княжеството; българо-руските връзки и статията на Д. Теодорович «Несколько слов о русско-болгарских отношениях».

Писмата до фондообразувателя са писани от Гр. Начович, В. Рашеев, П. Франгов, Д. Хранов, Др. Цанков, Ив. Цанков и др. Засягат следните въпроси: мемоара до султана (1867 г.); четата на х. Димитър и Ст. Караджа (споменават се Р. и Ив. Попхристови); положението на българския народ през робството; Бачо Киро и Дряновският манастир; писма на Хр. Ботев; написване дописки за Л. Каравелов и Хр. Ботев (1885 г.); писма на Ив. Грудов и Ив. Касабов, отнасящи се до редакцията на в. «Народност»; Съединението на България (1885 г.); в. «Отечество» (1885 г.); в. «Средец» и списвани в него статии; публицистичната дейност на Кисимов и др. Запазено е и писмо от Народна библиотека (подг. от д-р К. Иречек), с което благодари на П. Кисимов за подарени ръкописи, евангелие от 1593 г., български вестници и списания от 1844—1870 г. на библиотеката.

Документите, свързани с дейността на фондообразувателя, са следните:

1. Писма, статии, брошури, бележки и др. за книжовната му дейност и материали за книгата му «Исторически работи» (озаглавени «Гръцките владици в Търново от последния век, народната борба с търновския митрополит Неофита и църковния въпрос», «Стари народни обичаи. Влачугите и избиране на цар», «Нашите завери», «Дядо Никола. Приготовляемото в Търново въстание на 1856 г.», «България пред Европа» и др.). Те съдържат сведения за: ТЦБК в Букурещ; Г. Раковски и отрицателното му отношение към мемоара от 1867 г.; дейността на Гр. Начович през 1867—1868 г. в Румъния; формиране четите на Ф. Тотю, П. Хитов и Хр. Македонски (1876 г.); създаването на

българското читалище «Братска любов» в Букурещ; «Свещена коалиция между румънните и българите»; «Основното законоположение на народните тайни комитети»; П. Р. Славейков, Св. Миларов и др. Запазени са и няколко варианта от монографията на Кисимов «Нова история. Кратък очерк на въстанията»; писма (ориг. и копия — разменени между П. Кисимов и Д. Драмов), публикувани в брошурата на Кисимов «Спомени от сегашната епоха в България»; препис на словото на митр. Климент при посрещането на княз Фердинанд (1887 г.); бележки на Ст. Ботев със сведения за отношенията между Л. Каравелов и Хр. Ботев, за становището на Каравелов към сръбското и румънското правителство, за Ботевата чета и др.; спомени на Ив. С. Иванов «В гостях у своих в 1897 год.» (за пребиваването му в София); статия, озаглавена «В память тысячелетието на Косовската битва» — прев. от руски (за дейността на Киевското благотворително общество, честуване празника на Кирил и Методий и пр.); писмо, изпратено от Одринската българска митрополия и подписано от архим. Софроний със сведения за появата на униятството в М. Търново, за борбите между православни и унияти и др. Намират се и няколко преработки и прѐписи, направени от Кисимов, на драмата «Велизарий» от Х. Траудцен, на романа «Мазаниело» и др.

2. Статии, преписи от статии от вестници, дописки, белѐжки и писма разкриват дейността на П. Кисимов като р е д а к т о р или с ъ т р у д н и к на в. «Дунавска зора» (1869 г.), «Независимост» (1867—1868 г.), «Отечество» (1869 г.), «Цариградски вестник» (1856 г.), «Отечество» (1884—1885 г.) и др. («Писмо към редактора на «Народност», «Черти от военен дух у съвременните българи», «Захария Стоянов и централната му Африка» (полемична), «Приятелско писмо към Н. Йонк. Владикина» и др.). Те дават сведения за: х. Ставревото въстание (1862 г.); събитията през 1868—1869 г.; словото, произнесено от митрополит Неофит към християните по случай деня на апостолите Петър и Павел (1856 г.); страданията, причинени на българския народ от страна на гръцки митрополити; искането да се определи заплатата на Видинския митрополит (1857 г.); публикувано писмо във в. «Съединение» (1885 г.) на Хр. Ботев до Мих. Греков във връзка с революционното дело (за събиране средства, за решението да се подпали Цариград и др.); отношението на З. Стоянов към «стари» и «млади»; някои нападки на Кисимов срещу З. Стоянов (относно писмата на В. Левски до Л. Каравелов, намерени у турците, и издаването им); превратa от 9 авг. 1886 г.; политиката на Ст.

Стамболов и падането му от власт; партийната линия на в. «Св
бода» (1886 г.) и «Отзив» (1897 г.) и др. Запазен е и ръкопис
сборник (в преп., направен от П. Кисимов), който съдържа слу
ба на Ив. Трапезунский, повест за превземането на Светя го
от турците и повест за страданието на българите през 1821

3. Две тетрадки с преводи документират преводаче
ската дейност на Кисимов («Откритието на Америка», т
III, от И. Е. Кампе и «Булчинский венец»).

4. Във връзка с участието му в национално рево
люционното движение са следните документи: сви
детелство и други документи за участието на П. Кисимов в Тъ
нозското въстание (1862 г.) и прехвърлянето му в Румъния и Съ
бия и други революционни акции; мемоарът от 1867 г.; възвани
на привременното правителство в Стара планина до българск
народ (1868 г.); изложение на П. Кисимов с предложения за ре
форми, изпратено до Мидхат паша (1873 г.); препис от протоко
(28 авг. 1875 г.) на БРЦК в Букурещ от заседание във връзка съ
Старозагорското въстание; бележка-препис за разговор между
Л. Каравелов и сръбския министър Ристич (1873 г.) и др.

5. Документите за дейността му като обществени
и политически деятел след Освобождение
то съдържат сведения за: сливането на партията на консерва
ри и либерали и избирането на комитет на съединената опозиция
с председател Др. Цанков (1885 г.); издаването на вестник и др

6. Запазеният «Послужен списък» дава сведения за дейността
му като съдебен чиновник. Има и «Сведения за изв
служеното време от освобождението на България (19 февруари
1878 год.) до 1 януари 1892 година».

С писмо на ВМОК — София, е отправена покана до П. Ки
симов да присъствува на заседанието във връзка с пласирането
на македонския патриотичен заем.

Намират се и две писма (печ. и преп. от А. Богориди до Пд
Каравелов и от митр. Климент до м-ра на външните дела и ис
поведанията — д-р Г. Странски) във връзка със Съединението,
Сръбско-българската война, заплахата от страна на Д. Петков,
З. Стоянов и др. да напуснат София и пр.

Във фонда се съхранява и писмо от 1870 г. за подарени пари
от бащата на Кисимов — х. Георги Кисимов, за
църквите в с. Арбанаси.

Ф. 180; 29 док.; 1897. . . 1901 г.; инв. оп. II В; пост. 1935 г.; бълг. и рус. ез.; част от фонда — в ЦДИА (ф. 358).

ИВАН КИРИЛОВ

(Киров, Кирев; псевд.: Ив. Правдолюбов, Jean Castel — Жан Кастел)

(роден в 1876 г. — Елена; починал в 1936 г. — София)

Писател, общественик и съдия (в Севлиево, Свищов, София и др.); на младини проявявал симпатии към социализма и социалистическите тенденции в литературата, на които впоследствие изневерил.

Източници

За фондообразувателя и фонда: Бабев, Дим. Иван Кирилов. В: Наши писатели. С., 1940, с. 122—125; Богданов, Ив. Речник. . ., с. 125, 136; Иванчев, Д. БПП. Т. III, с. 258; Йорданов, В. Българска белетристика. Антология. С., 1922, с. 547—580; Кирилов, Ив. Съчинения в четири тома. С., 1929—1936; Ив. Кирилов. Възпоменателен лист. С., 1939.

Публикации на документи: Тодоров, П. Ю. Писма. . ., с. 19—135.

Запазените 29 писма от П. Ю. Тодоров до Ив. Кирилов, писани от чужбина (Франция, Швейцария, Германия, Полша) и България, съдържат изобилни сведения за своя автор: за здравословното му състояние; за студентството и живота му в чужбина; за литературните му занимания; за изучаването на немски език и на славянските езици; за благотворното влияние на руската колония в Швейцария върху него; за интересите му към руските писатели (Ал. Ив. Херцен, М. Горки, Л. Толстой) и скандинавската литература; за следените от него списания «Русское богатство», «Мисъль», «Новое время», «Искра» и др., както и сведения за някои френски списания; за влиянието на творчеството на В. Юго върху творчеството на Кирилов; за творчеството на А. Страшимиров и Т. Г. Влайков; за изучаване философията на Ницше и Шопенхауер; за мислите, настроенията и душевните му вълнения. Най-съществени са сведенията за литературните занимания на Тодоров: за написването на редица творби; за очерка «Помощ», отпечатан във в. «Народен лист», Видин, 1898 г.; за «Очерки и картинки»; за разказите «За правда» и «Без жизни»; за драмата «Каманари», отпечатана под заглавието «Зидари» в сп. «Мисъл» в 1902 г.; за повестта «Щастие»; за проектираната,

но неиздадена творба «Мъки»; за очерка «Певец» и др. Някои пис
ма съдържат отзиви и впечатления на Тодоров за творчеството н
самия Кирилов: за стиховете му «Трепети»; за разказа «Млади
славогонец»; за превода «Les désirs du cœur» («Копнения на сър
цето»), печ. в «Българска сбирка» (1899 г.); за очерците «Новат
българка» и «Квартет в квартети», печ. в сп. «Ново време» (1899 г.)
за стихотворенията «Предачката» и «Песен на работничката»
печ. в сп. «Ново време» (1899 г.); «Звезда», «На Верка», «Откра
нало» и др.; за очерка «Помилван», печ. в сп. «Български прегле
(1899 г.); за повестта «Работници», печ. в сп. «Ново време» (1901 г.)
и др.

**Ф. 181; 9 док.; 1876. . . 1898 г.; инв. оп. 11 В; пост. 1935. г.
бълг., англ. и фр. ез.**

ЮДЖИН СКАЙЛЕР (СКАЙЛЪР — EUGENE SCHUYLER)

Роден в 1840 г. — Итака, щата Ню Йорк, САЩ; починал в 1890 г — Венеция

Американски юрист, публицист и дипломат (консул в Москва и Р
вел; секретар в Москва; генерален консул и секретар в Цариград през 187
г.; по-късно — в Букурещ, Белград, Атина); член на международната ан
кетна комисия за разследване турските зверства при потушаването на Ап
рилското въстание, във връзка с което обиколил пострадалите места и на
правил обективен доклад, който публикувал; участвувал и при съставяне
то на план за автономна България през 1876 г., за което бил отзован от свое
то правителство.

Източници

За фондообразувателя: Димитров, П. Лични спомени по из
следването на печалните събития в България през времето на българското
въстание в 1876 година. . . С., [1918]; КБЕ. Т. IV, с. 540; Матеев, Т.
Велики благодетели на българския народ. С., 1934, с. 39—52; Dictio
nary of American Biography. Vol. XVI, p. 471—472.

Писмото на Скайлер от края на 1876 г. е във връзка с жела
нието му да посети отново България, за да види какво е поло
жението, а писмото му от 1879 г. е до Народното събрание, на
което благодари за положителната оценка на неговата дейност
полза на българския народ. Запазените писма, телеграми
молби до Скайлер (писани от екзарх Антим I, епископ Гервасий
Левкийски, Ст. Илич, жители на Панагюрище, Пазарджик

др.) осветляват дейността му по време на анкетата през 1876 г. Те отразяват: молбата на българите към Скайлер за застъпничество, за да бъдат освободени от затвор и заточение българи от Пазарджик, Панагюрище и др., както и благодарността им за това застъпничество; признателността им във връзка с обективното му изложение относно истинското положение на народа след Априлското въстание.

Във връзка с дейността му като анкетьор са и следните документи: послание на президента на САЩ — Ю. С. Грант, до американския сенат, в което е отпечатан рапортът на фондообразувателя за резултатите от обиколките му из България (Габровско, Казанлъшко, Пазарджишко, Сливенско, Старозагорско, Търновско) и извадки от статия, в която се споменава за участието на Скайлер в анкетата и за сключване на мирния договор в Сан Стефано.

Ф. 182; 14 док.; 1853. . . 1883 г.; инв. оп. 11 В; пост. 1935 г.

ТОДОР (ТЕОДОР) ТОДОРОВ ХРУЛЕВ (ХРУЛЕВСКИ)

(роден около 1821 г. — Лясковец; починал в 1865 г. — Диарбекир)

Възрожденски учител и книжовник, участник в църковно-националната борба; непримирим борец срещу гръцкия владика Григорий и задържан в затвора в Русе от 1862 до 1864 г.; заточен след това в Диарбекир за четене и разпространение на забранени от турските власти руски и други книги.

Източници

За фондообразувателя: Каракостов, Ст. ДЗ, с. 163; Минев, Д. Град Лясковец. Минало, сегашно състояние и дейци. . . Варна, 1944, с. 276—279; Стоянов, М. БВК, Т. I, с. 366.

Публикации на документи: Минев, Д. Теодор Т. Хрулев.—СпБАН. Кн. LXIII. Т. 31, 1942, с. 149—150.

Във фонда е запазен тефтер, в който Хрулев е вписал бележки с разнообразно съдържание: автобиографични сведения; за земетресението през 1852 г.; за континенти, държави и градове (Азия, Египет, Месопотамия, Вавилон и др.); за исторически събития (Троянската война) и личности (Демокрит, Ал.

Македонски, Солон, Тацит, Тукидид, и др.); по педагогически въпроси (методически указания за поведението на учениците, тяхното отношение към училището); върху етични теми; за лекуване на болести; и др. В него са писали кратки бележки и членове на сем. Хрулеви: за участието на Къчю (Кръстю) Т. Хрулев в Сръбско-турската война (1876 г.); за освобождението на Свищов през 1877 г.; и др.

Писмата на Т. Хрулев (1863—1864 г.) до жена му Мариола и негови сродници са по следните въпроси: за преместването му от затвора; за постъпки във връзка с неговото освобождаване; за лошото му здравословно състояние; за възпитанието на децата му.

Свързани с книжовната дейност на Хрулев са запазените в архива му «Песни» от Р. Жинзифов (в препис).

Ф. 183; 4162 док.; 1832. . . 1921 г.; 1 инв. оп.; пост. 1936, 1948, 1950 и 1972 г.; бълг., гр. и тур. ез.

БРАТЯ ХРИСТО И НИКОЛА ТОДОРОВИ ПУЛИЕВИ

(Пулеви, Пульовци)

Христо — роден около 1790 г. — Карлово; убит през 1851 г. — с. Чонлук, Карловско;
Никола — роден след 1810 г. — Карлово; починал в 1868 г. — Карлово.

Стопански дейци от Карлово, развили оживена търговия главно през втората половина на XIX в., едно от най-типичните семейства на формиращата се българска русофилски настроена буржоазия; близки сродници на братя Хр. и Евл. Георгиеви (виж. Обзор. . . Кн. 1, с. 62—72), с които ги свързвали делови, търговски и политически връзки. Христо Пулиев подпомагал парично просветното дело и вземал участие в църковните борби.

Източници

За фондообразувателите: Велев, С. Златна книга на дарителите за народна просвета. Кн. 1. Пловдив, 1907, с. 227; Донпска от Карлово, 23 май. — Източно време, Цариград, VI, бр. 22, 8 юни 1874, с. 2; Йорданов, В. Дарители по народната ни просвета. Биографични бележки. Кн. 1. С., 1911, с. 195; Косев, К. За капиталистическото развитие на българските земи през 60-те и 70-те години на XIX в. С., 1968, с. 28—29, 32 и сл.; Унджиев, Ив. Карлово. С., 1962, с. 146.

За материалното състояние на Пулиеви са запазени: две разписки (1862, 1864 г.) за изплатени наеми за ползувани къща и дюкян от Н. Пулиев, (собственост на вакъфа; бележка от Хр. Георгиев за имотите на Хр. Пулиев в с. Арапово, с. Михилци и др.; писмо на Н. Пулиев (1863 г.) до Ст. Василев във връзка с приключване на лични, църковни и училищни сметки; бележка (1851 г.) за търгуване с ориз.

Автори на многобройната кореспонденция до фондообразувателите са: Д. Н. Бракалов, Д. Т. Бракалов, Ст. П. Василев, Евл. Георгиев, Хр. Георгиев, Н. Геров, М. Герова, Ив. Илиев, д-р С. Иванов, Хр. Карамников и С-ие, Г. Кирович, С. Костов, К. Моравенов, Д. п. Попов, Ив. Пулиев, Т. Хр. Пулиев, Ив. Салабашев, Х. Славов, Хр. Тъпчилещов, Ив. Хаджидимитриев, Н. Чалики, д-р Ст. Чомаков и др. Писмата отразяват преди всичко търговската дейност на братя Пулиеви и връзките им с търговските *къщи на Хр. и Евл.* Георгиеви в Букурещ, Галац и Браила, чрез които се извършва вносът и износът на различни стоки от и за България през Румъния. Те съдържат сведения за: хода и състоянието на търговията; превоза на стоки до Букурещ; забрана на румънското правителство за пренасянето на хранителни стоки през Черно море; нахлуване на европейски стоки на румънския пазар; обедняване на някои търговци и западане на търговията; слабото търсене на български на румънския пазар стоки. Най-многобройни са данните за търговията със следните стоки: ориз, ръж, жито, ечемик, царевица и др.; гайтани, басми, конци, прежда, коприна, аби, ямурлуци, потури, чорапи, каплами и др.; лой, восък, дървено масло, пипер и др.; памук, анасон, сусам, бадеми, розово масло, тютюн, желязо, кожи, мешини, *сахтияни, и др. В много от писмата са отразени: курсът на парите;* цените на стоките и промените в тях; цените на добитъка в Бесарабия, намеренията на турското правителство за пускане в обръщение на нови банкноти; стойността на руските монети; стопанската криза в Цариград, Лондон (1861 г.); и др. В тях има сведения и: за получаване памук в Румъния от Македония; за панаира в Узунджово; за купуване мраморни плочи; за изработването на грънци; за бубено семе, изпратено от Букурещ; за семена от различни цветя; за уреждане търговските сметки между бр. Георгиеви и бр. Пулиеви; за уреждане на търговски въпроси с П. Генов, П. Теологу и Хр. Тъпчилещов; за имотното състояние на Пулиеви и др.

Освен за търговската дейност на бр. Пулиеви писмата съдържат *сведения и по други въпроси: за Кримската война*

(разрешението на чужди кораби да пътуват по Дунава; отно
англофренските войски; за Парижкия договор и прилагането
в Бесарабия); за войната между Англия и Америка (1861 г.);
изпратени от Евл. Георгиев и К. Геров пари на Дим. Попо
Киев за сметка на училището [?]; за събиране помощи за бъл
ското училище в Браила и имената на спомоществователите;
изпратени учебници в Карловското училище; за българчета, с
ващи медицинското училище в Букурещ и подпомагането им
Хр. Георгиев; за полица, дадена от Ив. Богоров на Б. Пет
за изплатена сума на Б. Петков за разпространение на кни
му в Тулча и Одеса (за географията му и пр.); за получени кн
от Одеса, конто Евл. Георгиев трябва да изпрати на Н. Геро
за речника му; за изгонването на гръцкия владика Хрисант
Пловдив) в Цариград; за изкупуването на данъка юшур в Пл
дивския санджак; за изгарянето на свищовската скеля (1853
за купуване на железа за църковните врати в Карлово; за
пращането на д-р Замеро в Карлово; за холера в Румъния (1855
за скакалци по посевите в Бесарабия (1856 г.); за замръз
нето на Дунава (1858 г.); за голямата суша в Румъния и Унгар
(1863 г.); за разбойнически шайки в България (1862 г.); за по
щение на Д. Т. Бракалов при сръбския посланик в Цариград и
Копирните и партидни книги, сметк
водни тефтери и други търговски книжа съдържат сметк
отразяват плащания и търговски връзки (със Ст. Боджак,
Бозакчиоглу, В. Бояджиев, К. Василиц, Д. Генович, Хр. и Ев
Георгиеви, Евстр. Ив. Гешоглу, З. Дервишоглу, Г. Димитри
К. Енчев, И. Зафириди, Ат. Каракашев, Ив. Касабов, Г. Кир
вич, Ст. Кискинов, Б. Кожухаров, Р. Маринов, В. Михайл
Я. Молдованос, К. Моравенов, Н. Петрович, Хр. Попов, И
Салабашев, Г. Стойков, Ив. и Р. Стоянови, Хр. Тъпчилеш
И. Христов, Хр. Цветанов, Д. Шопов и др. от Александри
Браила, Букурещ, Гюмюрджина, Гюргево, Етрополе, Лове
Ниш, Пловдив, Плоещ, Сопот, Троян, Търново и др.). В тях и
сведения за: търговия със зърнени храни, платове, кожи, гай
ни и други стоки; цените на стоките, хода на търговията и кур
на парите; митото на някои стоки; появата на разбойници в К
шиш махала в Карлово; пристигането на Н. Геров в Одрин (18
г.); наводнението на р. Марица (1858 г.); разпространението
в. «Имера» (1858—1859 г.); сведения за австрийския консул
Берти в Пловдив и др.

Десетте разписки, подписани от Д. Петков, С. Иванов,
Атанасов, и др., документират лихварската дейно

на Хр. и Н. Пулиеви: дадените назаем суми; срока за връщане определената лихва и пр.

Запазените разписки от Р. Вълков, Г. Лазаров, Ив. Станчев и др. до Хр. Пулиев относно взети пари за сметка на църквата «Св. Богородица» дават сведения за дейността му като настоятел на църквата в Карлово.

За членството му в Българското читалище в Букурещ дава сведения разписката за платен членски внос (1861 г.).

Документите (повечето писма от Евл. Георгиев, М. Герова, М. Гешова, Хр. М. Пиронков, Евл. Н. Пулиев, Т. Хр. Пулиев, Т. М. [?] Сахатчиев, Х. Сърмаджиев и др.) са отправени до членове от семейството на Пулиеви (Иван Т. Пулиев, Теодосия Т. Пулиева, Ана Н. Пулиева и Христо Н. Пулиев) и са предимно по лични и парични въпроси. Има сведения и за: вълненията в Пловдив и Пазарджик по време на Априлското въстание; затваряне на училищата в Карлово (1876 г.); отпътуването на Н. Геров в Цариград (1876 г.); сключването на мира (1878 г.); тържествено отпразнуване (4 ян. 1879 г.) на влизането на руските войски в Пловдив; откриване на руски клуб в Пловдив (1879 г.); слухове за избор на генерал-губернатор в Източна Румелия; направа на иконостас в «Параклиса — мавзолей» в Плевен (1903 г.); погребението на княгиня Мария Луиза; кабинетни промени в България (1899 г.); награждаването на Х. Г. Сърмаджиев с ордени «Франц Йосиф» и «Св. Александър» (1899 г.); чумна епидемия във Виена (1898 г.) и др.

В писмата до Евлоги Георгиев (племенник на Пулиеви), изпратени от И. Андреев Богоев (Богоров), Хр. Георгиев, Н. Геров, В. и Н. Палаузови, К. Попович, Ив. Т. Пулиев и др., са застъпени следните въпроси: търговия с различни български стоки; износ на каплами в Германия; цените на някои стоки; учреждане на търговски сметки с Лондон, Манчестер и др.; търговски връзки с Галац, Гюргево, Сливен, Узунджово, Цариград и др.; обезценяване на парите; подготовка и ход на Кримската война; разгромът на турската ескадра и пленяването на Осман паша (1853 г.); положението на българите в Турция (отразено в статия на «Одески вестник» — 1853 г.) и др. В тях се споменават имената на: архим. Максим Райкович, епископ Поликарп (Галац), вицеадмирал Нахимов, полк. Н. Б. Гериванов, в. «Северная пчела» и др.

От Христо Георгиев (племенник на Пулиеви) са запазени: писмо до Ив. Андреев (Богоров), с което му съобщава, че

не може да му услужи с исканата сума, за да продължи обра
ванието си в Париж; търговски договор с В. Неделкович и
В архива има и документи за други лица: акт за в
дение на имот (1859 г.), сключен между управителя на вакъф
в Карлово и К. Генчооглу; разписка във връзка с плащане
наеми, издадена от Вакъфското управление в Карлово (1864
на х. Ат. Панчооглу.

**Ф. 184; 111 док.; 1789. . . 1866 г.; инв. оп. 11 В; пост. 1929
бълг., гр. и рус. ез.**[1]

БОЖИЛ ЧОРБАДЖИ
(БОЖИЛ СЪБОТИНОВ БОЖИЛОВ)

(роден към средата на XVIII в. в Котел; убит през 1808 г.[2] в Котел)

Известен котленски първенец от епохата на Възраждането; чорбад
бегликчия, търговец и лихвар; пълновластен разпоредител с общоселск
данъци и приходи; ограбвал българските селяни, от което натрупал и бог
стството си; с голямо влияние пред местната турска власт; проявил се
отбраната на Котел срещу кърджалийските въстания; положил извест
грижи при благоустройството на Котел—с негово съдействие бил постр
първият водопровод там (1806 г.); убит за отмъщение от неизвестни ли
поради проявен деспотизъм и подтисничество; заместен след смъртта
от сина си Радил Божилов при събирането на беглика.

Източници

За фондообразувателя и фонда: Арнаудов, М. Из миналото
Котел. Заселване, бележити личности, стопански живот, фолклор —
С У. ИФФ. Кн. XXVII. 1. С., 1931, с. 64—76; Великов, Д. Кратка
бележка. В: Друмев, В. Нещастна фамилия. Изд. 2. Русе, 1873,
113—116; Драганов, М. Спомени за изгорелия гр. Котел или. . В
ие, 1898, с. 14—27; Киров, Г. Летописът на Женда Вичов от Ко
В: СбНУ. Кн. XII. С., 1895, с. 359—378, и делото на фонда пис
за предаването на фонда в 1929 г.

Публикации на документи: Арнаудов, М. — вж. пос. съч.,
74—76.

Кореспонденцията до Божил чорбаджи и до
кои други котленски чорбаджии съдържа писма от 1795. . .1802
Между авторите на писмата личат имената на: проигумена

[1] В архива е имало документи и на турски език, които не са нам
(вж. делото на фонда).

[2] Или в 1809 г.

Хилендарския манастир Герасим, на монаси от зографския скит «Черний вир», монаха Натанаил, Никифор Иверийски — хартофилакс и епитроп в Атон, монаха Стефан Хилендарски, игумена Теофан и проигумена Теодосий и др. В техните писма има сведения за: дадени помощи на манастири от Божил чорбаджи и изразената към него благодарност чрез изпратените му манастирски изделия (щампи, лъжици и др.); молба от Атон до него да склони християнското население в Котел да посети атонските манастири; за искани съвети от него за подмяна на духовни лица в манастирите; изпратени поздравления от проигумена на Иверийския манастир Макарий, проигумените Ананий и Дионисий; проектирано посещение на Божил чорбаджи в Хилендар; пречки за посещението на котленеца монах Стефан в Котел поради вълненията на кърджалиите в Котленския край (1801 г.) и уреждане на негови сметки от Божил чорбаджи. В писмото на Йован чорбаджи Хаджислу има данни за поръчка на пистолети (необходими може би във връзка с въоръжаването на населението за отбраната му от кърджалиите). В писмо от Сава х. Илия се дават сведения за съвместното му пътуване с Божил чорбаджи до Св. гора (през Одрин и Гюмюрджина) и за вилнеенето на разбойници по тези места.

Запазените многобройни с м е т к и и т ъ р г о в с к и т е ф т е р и документират не само голямата и разностранна *т ъ р г о в с к о-л и х в а р с к а д е й н о с т на Божил чорбаджи и* сина му Радил Божилов (1789. . . 1866 г.)[1], но характеризират икономическото развитие и бита на тогавашния Котел. В споменатите документи се съдържат следните конкретни сведения, групирани според застъпените в тях предмети: 1) О в ц е в ъ д с т в о: за стадата и къшлите на Божил чорбаджи и сина му (вероятно и на техни близки и родственици) в Балчишко, Добричко, Кюстенджанско и др.; за изразходвани суми и хранителни припаси — ръж, ечемик и др. — за тях; за взаимоотношения между Божил чорбаджи и Радил Божилов с различни лица и кехаи във връзка с отглеждането на овцете (Никола Станьов, Тончо Цанков, Радил Куюмджията, Гандю Пенчов, Стоян кехая, Георги, Халил, Ибриям и др.); за дадена вълна за ямурлуци и сметки за сива и черна вълна, добита от овцете; *за броя на стриганите* овце и за изгубени овце през зимата; за измиране на шилета; за изнесени овни (1826. . . 1838 г.) от Радил Божилов в Цариград;

[1] Документите от търговската дейност на баща и син са охарактеризирани на едно място, тъй като голяма част от тях са недатирани и не могат да се свържат конкретно с един от двамата.

2) Джелепство: за стока на джелепите от Ески кьой, О
ринско, Ксантийско, Кавалско, Серско; 3) Свиневъдств
за изразходвани суми (1794, 1797 г.); 4) Търговия
различни стоки, с обозначение на цените им: *платове*
дрехи (за покупка и продажба на мосулски платове, плати
коприни, хастари, кадифе, басми, хавлии, кърпи, чорапи,
тури, ямурлуци, чехли, фесове, аби; за лицата, с които фон
образувателят е имал търговски връзки — Ив. Николов, И
Драганов, Хр. Кърджилов, Никола Арнаутина, Хр. Цанев
др.); *галантерийни стоки и кинколерия* (за покупко-продаж
на конци, гайтани, губерки, гребени, пискюли, терзийски и
пръстници, ширити и др.); *бакалски и хранителни стоки*
наличието им в бакалския магазин на Божил чорбаджи и си
му Радил в Котел): вино, ракия, кафе, тютюн, сапун, риб
ориз, боб, червен и чер хайвер, маслини, шарлан, сол, стаф
ди, суджуци, сусам, туткал, смола, петмез, пастърма, небе
шекер, свещи и др.); *домашни потреби* (ножове, лъжици,
лици, чаши и др.); *скъпи украшения* (бисери, маниста, седефе
маниста, кехлибар); *оръжейни стоки* (барут, сачми, куршум
пистолети); *железарски стоки* (желязо, пирони, стомана и др.
лекарства, билки и козметични средства (железен сулфат, сяр
рициново масло, мехлеми, калай, къна, корени от сладни
оловен прах, белила, помади, живак, нишадър, мушами за ш
рей); *зърнени храни* (доставка и продажба на: жито, нахут, ле
блебии, ръж, ечемик и др.); *подправки* (кремотартар, карамфил
бахар, афион, индийско орехче, лимонтозу, чер пипер, кимио
канела и др.).

В търговските сметки и тефтери има сведения и за: тър
говските взаимоотношения на Божил чорба
жи и сина му с различни села от казите: Ямболска, Сливенска
Белоградчишка, Ловешка, Кюстенджанска и Казълагачка; и
конкретни лица: Беро Пенков, Тиню Жечов, Сотир Доварджи
Уста Христо Иванов — Гайтанджията от Трявна, Гено Пеюв
също от Трявна, Мих. Гергьов, Вельо Янчов, Дим. Петков, Пе
тър Хаджиниколов. В тях се съдържат данни и за снабдя
ване на турската армия с дрехи от Радил Бо
жилов и сумите, които има да получава за това. От същите доку
менти могат да се извлекат и следните сведения: за някои з
наяти и еснафски празници (за стоки, изразход
вани от магазина на Божил чорбаджи за тези празници — кафе
стафиди, вино, пелин, сол, риба, пастърма, суджуци и др.; з
суми, отразени за дадени стоки в т. н. «дюлгерски тефтери

за строеж на черква от дюлгерите (1842 г.), за суми, изразходвани за дюлгери и другите майстори; за майсторите Наумови, Уста Христо Иванов и Уста Бончо от Трявна; за направени разноски за налбанти и коне; за надници на работници); за износ и внос на стоки по различните панаири (Карнобатски, Узунджовски, Ескиджумайски, Сливенски — 1851. . . 1864 г.); за откупуване и събиране на данъци. Запазен е и един тефтер на жеравиенеца Симеон Кръстев, търговец на дребно.

Във фонда са пази и една гравюра (1817 г.) на икона на св. Сава Сръбски и Симеон Сръбски, издадена от Хилендарския манастир.

До жената на Божил чорбаджи — Нена Божилова, има само едно писмо (от 1809 г.) от проигумена на атонския манастир «Ивер» — Кирил, в което й се съобщава за пристигането на сина й Радил в манастира (по повод завещани суми от Божил чорбаджи на скита «Св. Троица Капсокаливи») и за решението имената на Божил, Нена и Радил да бъдат записани сред благодетелите и светите.

Многобройни са документите до сина на фондообразувателя — Радил Божилов, във връзка с материалното му състояние: договор (1819 г.) за отдаване под наем на касапски дюкян на Стоян Типьов с посочване на годишния наем и на свидетелите Тодор Славчев, Георги Савов, Георги Стойков и Добри Дачов; запис от Никола, който дължи 500 гр. на Радил, пак с подписи на свидетели. В запазени личии бележки и сметки за овце на Р. Божилов се споменава и за даден «пищов» на Х. Димитър. В малобройната кореспонденция има преписка между Радил и чорбаджи Анастас Йоану (до Лом и Видин) във връзка със събирането на беглика (1822 г.) и избор на Р. Божилов и Диаманди за санджии — броячи на овце; дадени са и цените на овцете и начинът на събирането им. Между авторите на писмата до Радил — всички във връзка с овце, събирането им, цените им, търговия с аби и други търговски въпроси, личат имената на: Димитри Теодор [?], Я. Петров; Вълко, Стефо, Жеко (от Шумен); Теофил, Динко и др.

До сина на Р. Божилов — Атанас Радилов — е запазеното писмо (1850 г.) от Ст. Изворски от Цариград относно изпращането на 300 аршина ширит на жена му Гана Изворска, сестра на Ат. Радилов Божилов, и за някои спънки, които затрудняват свободното му движение из Цариград.

В архива са запазени и няколко писма до други лица

(от Димитраки Панайотов от Сливен до х. Димитраки Хаджипенков в Жеравна — за стафиди, сачми, захар; от Жеко Петру до Маргарит — за събиране на овци); от х. Панайот Хаджирайнов до Вичо Устабашия — за търговски сметки), както и един писмовник (1837 г.) с образци на писма до духовни лица; препис от житие на св. Димитър Солунски (направен от П. Попдимитров, учител в Жеравна, 1865 г.); част от Соломоновите притчи, взети от библията — «Притчей чтение или Четение от притчите Соломонови» (преписани пак от П. Попдимитров).

Ф. 185; 2272 лок.; 1840. . . 1898 г.; инв. оп. II В; пост. до 1907 и преди 1937 г.; бълг., гр., нем., рум., рус., ср., фр. и чеш. ез.

БЪЛГАРСКА ДОБРОДЕТЕЛНА ДРУЖИНА (БДД; СРЕДОТОЧНО БЪЛГАРСКО ПОПЕЧИТЕЛСТВО — ЕПИТРОПИЯ)

(1854; 1862 — 1897 г.)

Обществено-политическа и благотворителна организация в Букурещ, изразяваща интересите на възникналата едра българска емиграционна буржоазия, с пруска ориентация; започнала дейността си през 1854 г. под формата на български комитет («Средоточно българско попечителство — Епитропия) за събиране и въоръжаване на българи-доброволци за Кримската война, който следвал външната политика на руския царизъм; от януари 1862 г. известна под името «Българска добродетелна дружина» — благотворително дружество по форма и устав, поставило си и политически задачи; през 1866 г. БДД водила преговори със сръбското правителство и работувала за създаването на обща голяма славянска държава; през пролетта на 1867 г. подпомогнала въоръжаването на четите на Панайот Хитов и Филип Тотю; през есента на с. г. организирала и Втората българска легия в Белград; развивала благотворителна дейност, особено след потушаването на Априлското въстание; раздавала парични помощи, събирани от дарения та на родолюбиви българи за просветни и революционни цели; прекъснала дейността си към 1897 г. По-известни нейни дейци и членове-основатели Хр. Мустаков, бр. Евл. и Хр. Георгиеви (последният — дългогодишен председател), Г. Николопуло, д-р Н. Василиади, Сп. Константин, д-р Г. Атанасович, д-р П. Протич, митр. Панарет Рашев и др.

Източници

За фондообразувателя и фонда: Българска добродетелна дружина в Букурещ. [Устав]. Букурещ, 1869; Димитров, Мих. Комитетът на «Старите» — Добродетелна дружина. — България 1000 го-

дини. 927—1927. С., 1930, с. 737—779; Димитров, Мих. Разцепление сред българската емиграция в Румъния. — Ботев, Хр. Неизвестни произведения. С., 1924, с. 6, 21; Душезаповед със завещание за Търновската в Болгария болница на губернският секретар Михаил Кифалов, тетевенец. Букурещ, 1855; Дядо Силвестро и неговий завет. Букурещ, 1863; Извод за болница. Букурещ, 1863; Коледаров, П. Към историята на «Добродетелната дружина» — ИИИ, 1966, Т. 16—17, с. 385—406; Мартинов, Ал. П. — Д-р Никола Василиади. Живот — дело — завет. Скопие, 1942; НБКМ — БИА, ф. 555, арх. ед. 6, л. 74—78.

Публикации на документи: Бурмов, Ал. Още едно неизвестно писмо на Хр. Ботев. — Родина, 1939, кн. 2, с. 159—161; Българска Добродетелна дружина в Букурещ. [Устав]. Букурещ, 1869; Ефорията на Върховното училище «Св. Кирил» и болницата «Св. Козма и Дамиян» в Търново. . . Букурещ, 1870; Мартинов, Ал. П. — вж. пос. съч.; Тодорова — Петкова; Б. Един ранен непубликуван документ от Димитър Благоев. — ИДБВК за 1952 г. С., 1953, с. 285—287.

I. Във връзка с организационната дейност на БДД са запазени малко документи: 1. Няколко писма относно образуването на дружината и признаването ѝ от румънските власти (1861—1862 г.) от членове на Дружината до Й. Д. х. Бакалоглу, Министерство на вътрешните работи и Министерство на финансите — Румъния и др., както и част от Устава на БДД (1869 г.). 2. «Дневници» — протоколи, писма, разписки, остазки, «свидетелства» и други документи относно управлението на Дружината (1871. . . 1892 г.). Те съдържат сведения за състава на настоятелството на БДД през 1871 г.: М. Колони, Г. Николопуло, В. Мустаков, Сп. Константин, Хр. Хаджикостов; за дейността на д-р Г. Атанасович, Н. Василиади, С. С. Бобчев, П. Рашев, Г. Николопуло, Х. Сърмаджиев и др. през 1876 г.; за промени в състава на ръководството (оттеглянето на д-р Г. Атанасович в 1879 г. и заменянето му с П. Д. Кантарджиев; оттеглянето на секретаря Х. Сърмаджиев в 1880 г. и заменянето му със студента Н. Иванов; заменянето на М. Колони и П. Кантарджиев отново с Г. Атанасович и К. Мустаков в 1881 г.; за оттеглянето на касиера Г. Николопуло в 1890 г. и др.). Тези документи съдържат сведения и за: уреждане на руско поданство на някои лица (Сп. Константин от Търново и др.); изпращане на М. Колони в Народното събрание в Търново (1879 г.); изпратени поздравления от БДД по случай провъзгласяването на Румъния за кралство (1881 г.) и участието на представители от БДД в тържествата; обсъждане благотворителните мероприятия на Дружината и др. Запазените разписки дават сведения за заплатите, получавани от членове на ръководството

(С. С. Бобчев, Х. Сърмаджиев и др.). 3. Документи за в
дени съдебни дела на Дружината (1868. . . 1884 г.).

II. Преобладаващата част от документите във връзка с ф
нансово-отчетната дейност на Дружината с
1. Отчети, баланси, протоколи и др. (1879. . . 18
г.), които дават представа за начина на водене и проверка на т
дишните сметки; за състава на избраните комисии през разли
ните години (К. Мустаков, Ст. Станкович, Д. Иванов, Став
Константинов, Г. Тонкович и др.); за наличността в касата пр
различните години; за ръководния състав (въз основа на подп
сите върху отчетите и балансите). 2. Сметки, разписк
фактури (1856. . . 1895 г.) за: платени данъци на сгради
ремонти; отпечатване на възвания и канцеларски материал
пощенски разноски; влогове на суми в БНБ в полза на просве
ното дело (1885 г.); покупки на ценни книжа; покупка на вен
в памет на Й. Тонкович (1894 г.) и по случай смъртта на Й
Грудов (1895 г.). 3. Пълномощни писма във връзка с
задължения на А. Цанков (1880 г.) и Н. Ценов (1871—1872 г.
4. Приходни документи от дарения и др. (несвърз
ни с изпълнение на завещания): от франкмасонската ложа — Б
курещ (1874 г.); от Г. Стефанопуло за наеми от магазини и др. 5. З
страхователни полици (1888 г.) за недвижими им
щества.

III. Запазена е малобройна кореспонденция от
до БДД по разни въпроси: телеграма до Учредително
събрание в Търново от 22 апр. 1879 г. по случай избора на кня
Ал. Батенберг; писмо от Славянското благотворително дружест
во — София (подп. от Д. Д. Агура — 1880 г.), за съставянет
му с молба за подкрепа; покана от българската група в Праг
(1882 г.) по случай «Тържествена вечер за спомен на Георгия Стой
кова Раковскаго»; писмо от Т. Минков (1890 г.) за големите руск
маневри в Ровно и др.

VI. Дейността на БДД като благотворителна ор
ганизация е много богато документирана, особено въ
връзка със завещани суми от патриотично настроени заможн
българи, употребени за развитието на просветното дело
Запазени са документи за грижите на БДД за получените от не
наследства и завещания на родолюбиви българ
(И. Неделкович, К. Тричков и др.).

1. Във връзка със завещанията в полза на
Казанлъшките училища, направени от И. Не
делкович и от Ив. Бакалоглу, са запазени писма

разписки и др. (1871. . . 1896 г.), разменени между БДД и Женското дружество, Българската църковна община, Училищното настоятелство и Общинското управление — Казанлък. В тях са застъпени следните въпроси: за получаване на доходи от къщите, завещани от благодетелите, за изпращането им в Казанлък; за училищното дело в Казанлък; за учредяването на Българската екзархия и избора на екзарх; за изплащане на учителските заплати от сумите, набрани от доходите на завещаните къщи; за издръжка на казанлъченката Е. Т. Хаджикойоглу; за поправки и ремонти на имотите, оставени в полза на казанлъшките училища.

2. По завещанието на Дим. х. Русети в полза на училищата в Русе са следните документи (1853—1857 г.): препис от завещанието на Русети (6 май 1853 г.); писма, разменени между изпълнителите на завещанието и околийския съд в Брашов, английското консулство в Русе, Сотир Манчо от Брашов, Пр. Баланоглу и др., с подробни сведения за размера на завещаните суми в полза на училищата в Русе, за завещаните имоти, за облагодетелствуване близките на Русети, относно съдебен процес по завещанието, за затруднения от страна на австрийското консулство по превеждане на завещаните суми в Русе.

3. Относно завещанието на Ив. Селимински в полза на сливенските училища е запазена кореспонденция от 1840. . . 1889 г. Тя съдържа писма, разменени между БДД (Г. Николопуло, П. Протич и др.) и руските консулства в Бранла и Галац, К. Попович, Ан. Дукнади, Ан. Константинов, Ил. Д. Катранов, Българската черковна община и Училищното настоятелство — Сливен, Д. Н. Ламбадити — Букурещ, и др. В тях са отразени сведения по разпределяне на завещаното имущество; за ученика А. Хаджитодоров, стипендиант на БДД от наследството; за издръжка на сливенски ученици; за продажба на завещана къща от д-р Селимински и желанието на Комитета на българските жени в Бранла да използуват сградата за девическо училище (1874 г.); за датата на смъртта (29 юли 1867 г.) на Селимински, уточнена от К. Попович, и за издигане паметник на същия (1876 г.); за изпращането на Пан. Мухтаров да следва медицина в Монпелие със средства от наследството. Няколко призовки и данъчни удостоверения говорят за изплащане на данъци, дължими от Селимински. Сведения за водени продължителни съдебни дела с длъжници на Селимински — К. Попович и Н. Ценов — има в следните документи: продавателни (1840, 1862 г.) за имоти на К. По-

пович в Браила; призовки, жалби, решения, пълномощни и др. във връзка със заведените дела по парични задължения срещу Н. Ценович и К. Попович.

4. По завещанието на К. Тричков за подпомагане на учебното дело във Враца са запазена преписка между дружината (Г. Николопуло, д-р Н. Василиади и др.) и училищното настоятелство, църковната община, Общинското управление — Враца, Министерството на народната просвета — София, К. Тричков и др. Документите засягат: оформянето на завещанието след смъртта на К. Тричков (1867 г.); сметки и застраховки на фирмата К. Тричков преди смъртта му (1864—1867 г.); получени суми от училищното настоятелство във Враца от наследството; платени данъци — платежни разписки, издадени от Данъчното управление — Илфов; отпуснати стипендии на врачански младежи (Дим. П. Мехлемев — з. Виена, 1873 г.; Хр. Йорданов, Ил. Тодоров, А. Кръстев, Кр. Кунов, П. Атанасов, П. Хр. Бонов — медицина в Лион); управлението на приходите от имотите на К. Тричков в Букурещ; пре-пращане на суми от приходите на тия имоти във Враца в полза на учебното дело; ремонти на къщите в Букурещ; уточняване датата на смъртта на К. Тричков — 14 март 1867 г.; набавяне на портрет на Тричков за врачанско училище (1893 г.). За оползотворяване на част от наследството на К. Тричков в подкрепа на Българската църква и училище в Букурещ има запазени също документи (1866—1892 г.): за договаряне със свещеници за българската църква там; за избор на ръководство на българското училище и църковно настоятелство, за лица, подпомогнали църквата «Кирил и Методий» в Букурещ, за уреждане на задължения на Гр. Бълан и бр. С. Солакоглу към епитропията на училището и църквата; за преглед на сметките на църквата и училището от комисия (в състав: д-р Г. Атанасович, Й. Хаджидимитриев (Хаджидимитров) и Ст. Станкович) и отчет за прегледани сметки от Г. А. Григоров и С. Константинович; за платени данъци на училището и църквата; за закриване на училището поради Освободителната война, за да бъдат подслонени бежанци от България.

5. Относно завещания във връзка със създаване на болницата «Св. Козма и Дамян» и училището «Св. Кирил» в Търново чрез приходи от наследствата на П. Берон, Мих. Кифалов, Силвестър Пенов и П. Кермикчиев са запазени многобройни документи (1859. . . 1889 г.), писани от: Ефорията

а болницата «Св. Козма и Дамиян» и училището «Св. Кирил» в ърново — Букурещ (подп. от Мих. Кифалов, Хр. Мустаков, -р Н. Василиади, д-р П. Протич, Георги (Гица) Василиади, Т. Хаджидимитриев, д-р Г. Атанасович, Ст. Станкович, х. Ив. опович, Г. Зафиров, Д. Ценович, П. Кисимов и др.); Българска обродетелна дружина; печатница «Национал» — Букурещ; Дъчно управление — Илфов и Букурещ; Руска легация — Румъния; Влогова каса — Букурещ; П. Кутов; Осигурително дружество «Дачия-Романия» — Букурещ; Силв. Пенов; Общината — Букурещ; Р. Ил. Блъсков; Ив. Д. Проданов; д-р В. х. Ст. Берон; питропията на гимназията «Св. Кирил» — Търново; Общинско-о управление — Букурещ; Министерството на вътрешните де-а — София; Училищното настоятелство — Търново; Министерството на просветата — София; Н. Г. Смилов; граждани — Търново; Митрополията — Търново; Д. Янулов, А. П. Ковачов, Хр. Русков, Н. Момчов и др. Документите засягат няколко въпроса: а) административно-организационни (управление на създадената в Букурещ Ефория за водене делата на болницата и училището в Търново; разглеждане и одобрение на ставя на Ефорията; избор на първия председател Хр. Мустаков и касиер Г. Василиади на ефорията на болницата и училището; смъртта на Хр. Мустаков и заменянето му с Хр. Георгиев—1860г.; заплатите на чиновници на ефорията; избор на Ст. Станкович за член на ефорията и поемане на длъжността касиер на ефорията от д-р Г. Атанасович — 1869 г., от бившия касиер Аврам Георгиу; заменяне на Г. Василиади с д-р Н. Василиади — 1871 г.; оставката на д-р Протич поради изселване от Румъния — 1879 г.; б) финансово-отчетна дейност на ефорията (1861. . . 1889 г.): отчети, протоколи, баланси, сметки и др. със сведения за приходите и разходите на ефорията през отделните години; за съставите на проверочните комисии за преглеждане сметките на ефорията — К. Мустаков, Й. Хаджидимитриев, Ив. Грудов, Д. Иванов и др; за публикуване на баланса на ефорията от учредяването ѝ в 1859 г. до 1868 г. във в. «Отечество» — Букурещ; за получена сума от имот на М. Кифалов за 1879 г.; за платени данъци на имоти в Илфов, от чиито доходи се поддържат болницата и училището в Търново; за съхранение на ценните книжа на ефорията в каси и банки в Румъния; в) завещаните имоти под управлението на ефорията (1864. . . 1888 г.): писма, разписки и сметки във връзка с ремонти, поддържане и наеми на завещаните къщи от Силв. Пенов; за получени суми от застраховките на къщите на С. Пенов;

за отдаване под наем имота на П. Кутов и др.; г) дейност
на подведомствените на епитропията з
ведения — болницата «св. Козма и Дамия
и училището «Св. Кирил» в Търново (1866. . . 1886 г.)-
устав-чернова на ефорията на болницата, подписан от П. Прот
Хр. Георгиев и Н. Василиади, писан след 18 юли 1859 г., с
сведения за бъдещото снабдяване със средства, за избор на Еф
рия, за построяването на зданията за болницата и училище
и др.; протокол за отпускане на суми за подобряване на уче
ното дело в Търново — 1866 г.; за разходите около болницата
училището — 1867 г.; относно решението за основаване и откр
ване на гимназията «Св. Кирил» в Търново — 1880 г.; за прове
ка на сметките на Ефорията на болницата и училището — 1882 г
за избор на комисия в състав К. Мустаков, Д. Иванов, Й. Хадж
димитров за проверка на сметките (1883 г.). По-голяма е груп
та на документите, които съдържат кореспонденцията (1877. -
1886 г.) между БДД, Букурещката ефория на болницата и уч
лището и епитропията на същите в Търново, в която са застъпе
следните въпроси: 1880 г. — за състоянието на учебното дело
Търново; за разрешението на Медицинския съвет при Министе
ството на вътрешните дела ефорията да подпомага материал
болницата «Св. Козма и Дамиян»; за уреждане приходите от з
вещанието на П. Берон, за да се поддържат болница и училищ
в Търново; във връзка с основаването и откриването на гимназ
та «Св. Кирил» в същия град; за избора на епитропи на болниц
та и училището; за одобряване на епитропията в Търново от еф
рията в Букурещ; за изпращането на първите 4000 франка о
ефорията за гимназията в Търново; 1881 г. — за издирване
учители за гимназията; данни за гимназията и устава на учите
ския съвет; за програмата на ученическите изпити; за желание
на Общинското управление в Търново наследството на М. К
фалов, намиращо се под разпореждането на Руската дипломат
ческа мисия да се поеме от ефорията; 1882 г. — за намерение
на епитропията да направи паметна плоча на дарителите; за по
вдигнатия от ефорията въпрос да се взема такса от по-заможни
ученици; за сметка по завещанието на М. Кифалов за нуждат
от учители по нотно пеене, немски и френски език; за желание
на д-р В. Ст. Берон да стане директор на гимназията при поста
вени от него условия; за възнаграждението на учителите; за ра
ногласия между ефорията и епитропията по парични въпрос
за намерението на ефорията да предаде капитала на Министер
ството на просветата след приключване на учебната година; 188

г. — за изпратен проектобюджет от епитропията за 1882/83 г.; за призоваване на съд епитропията по наследството на благодетеля П. Кермикчиев; за подадено прошение от гражданите в Търново до «Комисията за нареждането на имотите на покойния д-р Петра Берон» в Букурещ да им се отпусне сума от фонда на П. Берон за подпомагане на гимназията в Търново; за недостиг на средства за заплащане на учителските заплати; за молба от страна на Общинското управление в Търново до ефорията за избор на ново настоятелство; за изпратен отчет от руската легация — Румъния, за приходите от имотите на покойния Мих. Кифалов, за избора на нова епитропия: Кл. Н. Неделкович, А. Ковачев, д-р Ст. Пенчов, К. Тулешков; за състоянието на гимназията — ученици, учебни часове, сграда и др.; 1884 г. — за изпратен отчет от руската легация — Букурещ, за прихода от имота на М. Кифалов за 1883 г.; 1885 г. — за отправена молба от епитропията до Ст. Станкович да съдействува за отпускане сума от Народното събрание; 1886 г. — за бъдещото разпореждане на сумите, притежание на болницата и училището, от Министерския съвет; за новия състав на Търновската епитропия (председател — Ив. Халачов, подпредседател — Зах. П. Градинаров, касиер — Н. И. Момчов, членове — К. Тулешков и Д. П. Неделкович).

Във връзка с дейността на гимназията «Св. Кирил» са следните документи от 1881—1882 г., които дават конкретни сведения за училищното дело в Търново: свидетелство, изд. от епитропията на гимназията на Богомил Берон със сведения за успеха му и изучаваните предмети; «Разпореждане на изпитанието в гимназия «Св. Кирил» в Търново за 1880/81 учебна година» с програмата за изпитите; «Програма на мъжката гимназия «Св. Кирил» в Търново за 1881/82 учебна година», съдържаща сведения за изучаваните предмети, часове, теми; «Преглед за първополугодишния изпит на учениците от гимназията «Св. Кирил» във В. Търново».

Запазени са и неголям брой разписки и равнометки от 1868. . . 1889 г., издадени от отделни членове на епитропията до Букурещката ефория (и до секретаря ѝ Ст. Станкович) за получавани суми за: заплати на служители и членове на епитропията; направата на зданието на болницата; поддържането на гимназията; поддържането на градските училища; учителските заплати и др.

6. Относно завещани суми от Маринчо Бенли (писмо от БДД до Министерството на вътрешните дела във връзка с

получаване на суми от наследството му) и за завещана сума Христо Петру — 1872 г.

Благотворителната дейност на БДД е ясно изявена в многобройните документи, свързани с ползо ряването на завещаните суми от споменатите по-горе благодет за изпращането на голям брой младежи от България на уче в чужди гимназии и висши учебни заведения (в Русия, Австр Германия, Чехия, Франция и др.). Молби, писма, свидетелств др. дават най-точни сведения за имената на учениците и студ тите, подали молби за стипендии или получили такива, за пеха им, биографични сведения за тях и пр.

1. За следването на младежи в руски учебни за дения са запазени документи за учащите: П. Абрашев (1 . . . 1887 г. — Николаев); Мирчо Атанасов (1868 г. — молба помощ за ученето му в Болград); Дим. Благоев (Дядо) и Ав Николов (1878 г. — молба за постъпването им във Воени училище в Одеса); Й. Бобчев (1877 г. — Кишиневската семи рия); Хр. Ботев (1867 г. — молба за продължаване ученето в Русия); Ив. Я. Герджиков (1886—1888 г. — медицина в Мо ва); И. Горанов (1889 г. — Николаев); А. Диков (1888. . . 1 г. — Москва); Дим. Димитров (ходатайство от екзарх Йосиф Николаевския пансион); Н. Дуков (1880 г. — Болград); Ж. лязков (1880—1881 г. — Николаев); Г. Ив. Хаджиласков (1 . . . 1881 г. — следвал Централното училище в Болград и ю дически науки в Москва); П. Иванов (Николаев); Н. Илчев (1 г. — Николаев); бр. Ихчиеви (1887. . . 1890 г. — Никола А. Макавеев (1882 г. — Николаев); Н. А. Мискинов (1879. 1882 г. — Николаев); Ив. Нячов (1883 г. — естествени наук Одеса); К. Никифоров (1876 г. — Николаев); молба за следв в Петербург в Института за пътищата и съобщенията); П. Си (Николаев); Ил. Стойнов (1882. . . 1891 г. — Морското учил в Николаев); Ал. Тодоров (1872 г. — Николаев ; Ив. Фили (1878 г. — Болград); Ат. Хитов (1876—1878 г. — Болградск гимназия, а след това — в Юридическия факултет в Одеса); Шопов (1881—1882 г. — Николаев).

Група документи (1870. . . 1891 г.) се отнасят до пансио в Николаев и са писани от: Министерството на външните дела Букурещ (подп. от барон Офенберг), Т. Минков, С. Пл. Год цов (попечител на Одеския учебен окръг), Екзарх Антим I Цариград. Отправени са до БДД, до редакцията на в. «Незав мост», до П. Рашев и др. В тях има сведения за: приемането ученици; бита и порядките в пансиона; написана против Ми

статия относно дисциплината в пансиона (1873 г.); ходатайства от екзарх Антим I и др. за приемането на български младежи от Габрово в пансиона; молба на Т. Миков до БДД да подкрепи материално ученето на една от дъщерите му (1884 г.) и за намерението му да се върне в България.

2. За следването на младежи в Чехия са запазени документи за следните учащи: Н. Ганчов и П. Герджиков (1880 г. — Прага); П. Ив. Данчов (1872. . . 1883 г. — ученик в Кьонигрец и студент в Прага и Йена); М. П. Добринов (Прага); А. В. Зехирев (1876 г. — Кьонигрец); Ат. Т. Илиев (1873—1874 г. — философия в Прага); В. Г. Манушов (1878 г.); Т. Ив. Мицов (Хаджимицов; 1876 г. — гимназията в Кьонигрец; участник и в Сръбско-турската война в 1876 г.; след това в 1877/78 г. в Прага слушал лекции по българска история при К. Иречек); Н. Мл. Попович (молби и ходатайства от баща му Мл. Попов от Ниш, заточен в Азия през 1864 г. по църковния въпрос); Ив. Хаджидимитров Проданов (1872. . . 1877 г — Кьонигрец и др.); Р. М. Рачов (1876 г. — Кьонигрец); Г. П. Шойлеков (пострадал материално от Априлското въстание в Клисура; ученик в Земеделското училище в Табор през 1875/76 г.).

Има и няколко писма, сметки и др. от Гр. Д. Начович и Й. Клумпар (директор на училището в Кьонигрец) до БДД относно приемането на българчета в училището, заплащането на сумите за издръжката им чрез Начович във Виена, за успеха на учениците и др.

3. Запазени са и малко документи за учещи в Румъния: Ив. Боснев и Н. М. Иванов (Медицински факултет в Букурещ); Д. Ц. Коцов (университета в Букурещ — 1875 г.); Д. Д. Нлков (Земеделското училище в Букурещ — 1873/74 г.).

4. Налице са документи и за ученнето на следните българчета в Хърватско и Сърбия: Г. Т. Бостанджиев (1881 г. — Осиек); М. П. Добринов (1871. . . 1874 г. — Загреб); Г. Н. Златарски (1879/80 г. — Загреб); К. Йончев (1882 г.); К. Кеев; Н. Петков; Дим. С. Стателов (Загребското педагогическо училище, а по-късно — в Историко-филологическия факултет в Прага и Лайпциг — 1874—1877 г.); Митко (Димитър) Маринов Бонев (1874 г. — гимназията в Белград и Великата школа).

5. Няколко документа свидетелствуват за помощта на Дружината за ученнето на младежи в училищата в България: Ив. Златаров и В. Тодоров, учащи в Габрово и Пловдив (1874 г.); Дим. Димитров — Габрово; П. А. Динов — в Софийската класическа гимназия (1879. . . 1885 г.).

Молба за помощ до БДД отправя и черковната община Ст. Загора (1871 г.), като дава сведения за развитието на учеб то дело в града.

Редица документи дават сведения за отпуснати помощи БДД за учението на български младежи в следните западноевр пейски страни:

1. Във Франция: Вл. Атанасович (1882—1884 г. — пр во в Париж); Ст. Сарафов (медицина в Париж); Н. М. Ива (1879. . . 1884 г. — започнал следването си по медицина в Бу рещ, а завършил в Париж); Ст. Михайловски (1877 г. — Ек Хар. С. Сърмаджиев (1876. . . 1889 г. — Болградската гимна и право в Париж).

2. В Австрия и Германия: Г. Бенев (1872/73 г. Виена); П. Ив. Данчов (Йена); Хр. Йорданов (1888. . . 18 г. — химия в Щутгарт); Ал. Т. Козаров (1877—1878 г. — естест ни науки във Виена); Н. Нейчов (учил медицина в Лайпциг Априлското въстание; участвувал в Сръбско-турската войн Д. С. Стателов (1876/77 г. — Историко-филологически фак тет в Лайпциг); Г. П. Шойлеков (1876—1880 г. — в Клостерн бург, а след това във Виена — висше земеделско училище).

3. В Швейцария: Н. Мискинов (1884 г. — Истори филологически факултет в Женева).

4. В Белгия: П. Попов (1876 г.—Политехническо училищ Ганд).

5. В Турция: една молба се отнася за следването Хр. Г. Кучков, учил в Императорския лицей в Цариград, препоръка от екзарх Антим I.

Във фонда се намират сведения и за чужденци, искали ма риална подкрепа от БДД за учение — Марко Маринович от Бе град, който иска да учи в университета в Одеса (1869 г.), и Джу Шимончич (1873 г.).

В молбите на много учащи се и в съответните отговори на Др жията не са упоменати местата, където са учили. Такива с П. Д. Антонов (1879 г.); Сим. Д. Баров (който след завършва гимназията в Болград иска да следва естествени науки на Запа Т. Т. Басарабов; П. С. Бондарев (медицина); Д. Д. Миш (1874 г.); С. Г. Новачков (1878 г. — пострадал от войната С. Хр. Павлов (1872 г.); Мих. А. Попов (1876 г.); М. Т. Стеф нов (1881 г.); Ив. Христодоров (1868 г.); и др.

Добродетелната дружина проявила благотворите на дейност и при подпомагането на участници в нац налноосвободителното дело:

1. Във връзка с подпомагане на участници във въстанието от 1862 г.: прошения (1878 г.) от Хр. Райнов и Д. Иванов за помощ за връщане по родните им места след 15 годишно заточение в Диарбекир.

2. За подпомагане на Кириаки Георгиева, чийто мъж емигрирал от Търново през 1868 г. (касае се за преминаването на четата на Х. Димитър и Ст. Караджа).

3. Във връзка със сподвижници на В. Левски и Ат. Узунов са запазени прошения от Д. Н. Пъшков (1876 г.) и Конст. Доганов (1877 г.) за подкрепа след завръщането им от 4-годишно заточение.

4. Във връзка с Априлското въстание — дейци и пострадали, са запазени прошения, писма, разписки и др. от и за: П. Бобеков и С. х. Ив. Ангелов; Ив. Хр. Бояджиев и Ст. Дончов от Клисура (последният учил в Проскау — Силезия — земеделие и поради въстанието прекратил науките си); Н. Г. Кабакчиев (с резолюция от П. Рашев да се подпомогне като един от организаторите на въстанието в Търновски революционен окръг); Ст. Малинков, учител в София (изпаднал в беда поради гонение сред учителите след въстанието); свещеноинок Серафим Рилски, монах от Рилския манастир (изпратен като свещеник в Панагюрище в 1868 г. и изтезаван по време на въстанието, след което лежал в руска болница в Цариград); Хр. Ив. Хаджикирков, Ботев четник; М. Д. Балабанов и Др. Цанков (във връзка с пътуването им по Европа след Априлското въстание); и др.

Освен споменатите документи запазени са още писма от: Д. П. Смилов до П. Рашев за подпомагане на ограбения по време на въстанието манастир край с. Ново село; Българската митрополия — Пловдив, във връзка с подпомагане на деца и вдовици на загинали във въстанието; Марко Вълчов — за събирани помощи в Манчестер в полза на страдалците — българи; и др.

5. Многобройни са документите (предимно прошения, разписки и др.), резолирани от П. Рашев, Др. Цанков, С. С. Бобчев, П. Кисимов и др., отразяващи помощта на БДД (в суми, храна, облекло, пътни разноски от Сърбия до Букурещ и от Букурещ до България), оказана на участници и техни близки и пострадали по време на Сръбско-турската война (1876 г.). Отнасят се за следните лица: Аврам Андрей, С. Атанасов, кап. Тр. Ф. Божидаров, Ст. Божков, Пан. Вълчанов, Дим. Георгиев, К. Герчов, Н. Денюв, Н. Дерменски, иеродякон Дионисий Стоилов, Н. Живков, Б. Запрянов, Г. Иванов Хаджиласков, П. Икономов, Ив. Кавалджиев, К. Н. Капанов, Й. Карайорданов, Хр.

Караминков, К. Кермитчиев, Ив. А. Клисурски, Дим. Костев, Н. Костович, Павел Луда [?], П. Марков, П. Н. Мачов, Сим Монев-Стижаровски, Ст. Мъзняков, А. Орукин, В. Г. Папанчев, П. Н. Пенчев, Ст. Петров, Й. Ристич, Ф. Симидов, Дим. Спасое вич, Дим. Тодоров, Филип Тотю, Н. Фильов, Ив. Н. Халачев, П. Хитов, дядо Жельо Христов, Гр. Н. Ценов и др. В запазени към тази група списъци на доброволци могат да се видят им ната на голям брой участници във войната с упоменаване н родните им места и други биографични данни. Запазено е и писм на Петербургския славянски комитет относно отпускане на с ма от комитета в полза на доброволци от Кладово до включва нето им в руските войски във връзка с Освободителната войн (апр. 1877 г.).

6. Друга група документи осветляват помощта на БДД у участници, пострадали или оказали помощ на руските войски Р у с к о-т у р с к а т а в о й н а (1877/78 г.). Между автори на запазените разписки и прошения личат имената на: Й. Анге лов (опълченец); йеродякон Антим (подпомагал ранени във вой ната); К. Атанасова (пострадала при опожаряването на Ст. Загор и вдовица от войната); В. Богоевич (от Бачка, Австро-Унгария опълченец); П. Василева (вдовица от войната); К. Величков (пре водач); поп Спас Вучков (опълченец); Ив. Герев (опълченец Г. А. Григоров, М. Ц. Гърбев, Ат. Димитров (опълченци); Хр Димитров, Кольо Димов и др. (работили на силистренски укрепления по време на войната); Н. Драганов (конник от опъл чението); Н. Драндаров; Д. и Фр. Замфирови (вдовици от вой ната); Хр. Заховски (пратен на заточение); Хр. Захариев; Л. Зла тев; С. Златева, М. Ненова и Д. Христова (вдовици); Р. Иванов Хр. Иванов; х. Р. Хадживанова (бежанка от Ст. Загора); Т Икономов и Ив. Славов (опълченци); Н. Кабакчиев; П. Радионо Калевич; С. Д. Канчев (опълченец); Дим. П. Каранфилович х. Ст. Койчов (бежанец от Ст. Загора); Р. Хаджиколева (бежанк от Казанлък); Т. Кърджиев, Н. Живков и Ф. Симидов (за разнос ки по събиране на доброволци около Букурещ); Й. Максимович Ив. Мандич и Хр. Тодоров (опълченци); Тодорица Манолов (майка на трима сина, загинали във войната); д-р Ив. Манче (опълченец); Я. Марков (конник от българското опълчение) П. Маркович (опълченец); М. Николаев (опълченец); П. Т. Обре тенова (иска да стане милосърдна сестра); Н. Петков (опълченец) Ст. Петрович (опълченец); П. Радов (опълченец); А. Райков (пре водач във войната); Ив. Райчев (ранен във войната); Ив. К. Сара фов; Сояр (французин, писал статии за турските жестокости

решил да организира във Франция акция за събиране помощи за пострадалото българско население); Вуле Суботич (опълченец, участвувал и в Кресненското въстание); Д. Теодоров; свещ. И. Харизанов; К. Христов (доброволец); П. Христова (бежанка от Казанлък); Тр. Чекич — черногорец и С. Ивучевич—бошняк (опълченци); Ат. Шопов и др.

Във връзка с войната са и някои други документи, подп. от П. Рашев, Др. Цанков и др.: «Разноски за доброволци, изпратени от Турну Северин до Крайова и до Плоещ, от 7 май до 4 юни 1877»; за отпусната помощ от благодетелите Ив. Иванов — Кишинев, Г. В. Шопов — Измаил, С. Р. Берон — Браила, и др. за покупката на една санитарна кола; също и за направата на 2 знамена (благодетели П. Рашев, Евл. Георгиев, П. Кисимов, К. Кесяков, д-р Протич, Г. Д. Начович, Ел. Хр. Пулиева, М. Н. Герова и др.); за отпускане на сума в помощ на задържаните от турците в Цариград български архиереи (екзарх Антим, екзарх Йосиф, митр. Натанаил, Аверкий и Партений); за отпуснати от БДД 10 000 фр. за подпомагане на бедствуващите българи по повод на обръщение от екзарх Йосиф (21 ноем. 1877 г.); за получени дрехи и бельо за болните и ранените от опълчението с потвърдително писмо от свищовския губернатор Н. Геров (25 авг. 1877 г.); и др.

7. Във връзка с подпомагане от страна на БДД съпротивата на българския народ срещу решенията на Берлинския договор и движението за Съединението са запазени писма, разменени между БДД, митр. Натанаил Охридски, централния комитет «Единство» и Централния комитет по Съединението. Те се отнасят до отпуснати помощи за подпомагане населението от Македония и подпомагане на комитетите за образуване чети за Македония (1885 г.).

8. Във връзка с останалата разнообразна благотворителна дейност на БДД са и запазените многобройни молби и удостоверения за отпуснати помощи на бедни и нуждаещи се (1862. . . 1889 г.). Има и няколко списъка на бедни, получили помощ от БДД за празници и други случаи, както и списъци на спомоществователите, предоставили суми на разположение на Дружината (1863. . . 1884 г.).

За оказаната парична помощ от БДД на гладуващите от Самарската губерния свидетелствуват две благодарствени писма от Генералното руско консулство в Букурещ (1874 г.).

В писмо от окт. 1873 г. Българското читалище в Цариград (подп. от С. Бобчев, Ив. Говедаров и др.) напомня за основава-

нето на Македонската дружина в Цариград в 1871 г. и за цел
ѝ — да подпомага просветата в Македония — и моли за подкре
и помощ.

**Ф. 186; 40 док.; 1889. . . 1903 г.; инв. оп. II В: пост. 1937 г
бълг. и фр. ез.; част от фонда — в ЦДИА (ф. 765).**

ЮРДАН ИВАНОВ МИРЧЕВ,

(роден в 1862 г. — Прилеп; починал в 1907 г. — София)

Известен историк, публицист, библиограф; пръв изследовател на б
гарския периодичен печат; икономист и обществено-политически деец с
Освобождението; член на Българското книжовно дружество.

Източници

За фондообразувателя: Юрдан Иванов. — Летопис на БК
Кн. VII. 1907. С., 1908, с. 82—87; Иванчев, Д. БИП. Т. III, с. 250; КБ
Т. II, с. 442; Стоилов, Антон П. Български книжовници от Македон
1879—1912. С., 1928, с. 36—38.

Кореспонденцията до фондообразувателя (1889
1903 г.) осветлява неговата дейност. Автори на писмата са:
Константинов, Л. Ламуш, А. Ляпчев, Ив. Шишманов. Те засяг
следните въпроси: уреждане на училище и дружество в Ресен
получаване на вестници и списания в същото селище; отпечатв
не на сборник, посветен на К. Фотинов и участието на фондообр
зувателя в него. Особен интерес представляват писмата на
Ламуш, свързани с отношението му към Македония. Те с
държат данни за получавани и ползувани български ве
ници, списания и книги (в. «Югозападна България», «Период
ческо списание», Речника на Н. Геров, «Български юридичес
алманах», съчиненията на П. Р. Славейков и др.); за желание
му да получи сведения за партиите в България и за отношения
между П. Каравелов и Др. Цанков; намеренията му да пише
следвания за Македония и да посети Сърбия, София, Цариград
Солун, Прилеп, Скопие, Ниш; ходатайство да бъде назначен
работа младеж от Серско, където не му било позволено да учите
ствува; интереса му към «всички документи заради етнографи
та на Македония, македонското наречие и българските училища
Македония» и пр.

Запазено е писмото от Трайко Китанчев до свещеник в Бя-ла черква.

Свързани с книжовната дейност на Ю. Иванов са и запазените в архива му «Песни» от Р. Жинзифов (в препис).

Ф. 187; 485 док.; 1869. . . 1913 г.; I инв. оп.; пост. 1937, 1905 и 1961 г.; бълг. и фр. ез.

АНТОН ФРАНГЯ

(роден в 1856 г. — Русе; починал в 1917 г. — София)

Книжовник през Възраждането: сътрудник в сп. «Читалище», автор на стихосбирка; държавен, политически деец (народен представител и министър от 1911—1913 г.); публицист (сътрудник на в. «Свеглина», «Средец» и др.) и адвокат след Освобождението; член на прогресивно-либералната партия.

Източници

За **фондообразувателя:** Ботев, Хр. Съчинения. . . С., 483—484; Иванчев, Д. ЗПП. Т. III, с. 312; Секулов, Б. НП, с. 39; Стоянов, М. БВК. Т. I, с. 361—362.

Между биографичните материали за фондообразувателя има 9 свидетелства от лицея «Галата сарай» — Истанбул (1869—1871 г.) за показан успех по изучаваните предмети.

Запазена е чернова на писмо на Франгя до Сорокин, бивш руски консул в Тулча, относно канала Килия — Очаков и стопанското и стратегическо значение на Добруджа. Между авторите на писмата, адресирани до фондообразувателя, личат имената на: К. Ботев, Ив. Гешов, д-р Ст. Данев, ген. Р. Димитриев, С. Д. Добрович, Ал. Людсканов, Д. Петков, проф. А. Померанцев, М. Сарафов, П. Стамболова, В. Д. Стоянов, С. Чапрашиков, Ст. Чилингиров и др. Писмата се отнасят до: служебните му задължения като министър; партизански борби; ходатайства и застъпничества; дело на П. Стамболова (срещу Цариградската отоманска банка); строителните работи по постройката на храма-паметник «Александър Невски»; и др. Група писма (автори Е. Барфие, Ив. Екзарх, А. Еврар, Г. дьо Мар, Моте, Ж. Поволюи, Е. Суис) са посветени главно на българо-френските стопански отношения и отразяват проявен интерес към България, към народа ѝ и към външната ѝ политика.

В документите, свързани с разнообразната служебна и обществена дейност на фондообразувателя (ч новник в Дунавската комисия, управител на типолитография Тулча, драгоман във френското консулство — Пловдив, и в ру кото — Тулча, инспектор в Министерството на вътрешните дел редактор на в. «Съгласие», министър, подпредседател на Наро ното събрание, адвокат и др.) могат да се намерят сведения з парламентарни борби и законодателна дейност; дейност на пр гресивно-либералната партия; полагане основния камък на П раклиса-мавзолей в Плевен; спора за Арабтабия; патриотичн акции на българското население в Тулча; изземване ниви от Ко панията на източните железници при постройката на жп. лин Саранбей — Белово в района на гара Белово; и др. Автори писмата и другите документи, свързани с дейността на Франг са: Й. Груев, Д. Казаков, А. Воденичаров, С. Добрович, И Войводов, разни министерства и учреждения.

Запазени са ръкописи на стихотворения, оди и поем от Франгя с лирични, патриотични и обществено-политическ мотиви.

Във фонда се съхраняват и следните печатни мат риали: броеве на чужди вестници («Фигаро», «Ориент», «Р мънски вестник» и др.), пропагандни и др. материали на прогр сивно-либералната партия; екземпляри от мемоара на ТЦБ (1867 г.); от манифести за обявяване на Съединението, Сръбск българската и Балканската война; и др.

Ф. 188; 13 док.; 1826. . . 1951 г.; инв. оп. 11 В; пост. 193 1939, 1954 г.

ПЕТЪР ПОПКОЙЧЕВ ВИТАНОВ

(роден в 1865 г. — Трявна; починал в 1948 г. — София)

Потомък на известния род Витанови — зографи и резбари от Трявн Занимавал се с книжовна дейност — исторически проучвания и публ цистика.

Източници

За фондообразувателя: Иванчев, Д. БПП. Т. III, с. 195; Чу ков, Н. Ив. Тревненските зографи и резбари и произходът им. — Ду култура, 1928, кн. 38, с. 251—265; документите от фонда.

Съществената част от документите се заема от трудовете на фондообразувателя — предимно спомени и исторически проучвания, както и родословно дърво на Витановци. Те са посветени главно на миналото на Трявна. Разкриват моменти от живота и дейността на Витановци, на семейството на П. Р. Славейков, на близки родници на А. Кънчев, а също и на други видни тревненци. Има сведения и за развитието на занаятите и търговията преди Освобождението в Трявна; за учебното дело — учители, ученици, разпространение на учебници в града; за дуела на Н. Цанов с австрийския дипломат Кирали; за идването на руските освободителни войски през войната 1877/78 г. в Трявна.

Интерес представляват и бележките на фондообразувателя — справки с полемичен характер на изложени факти и събития от историята на Трявна в книгата «Историята на тревненската църква «Св. Архангел» от Б. Хр. Даскалов; такава е темата и на бележка на Витанов, отпечатана във в. «Слово» (14 февр. 1939 г.). Запазени са и негови ръкописни спомени за дядо Марко Витанов от Витановия род, духовник и съратник на Иларион Макариополски в Търновската епархия.

Съхранени са и две продавателни (1826 и 1869 г.), подписани от свидетели за продажба на имоти в Трявна.

Печатните материали във фонда са следните: литография на циркулярното писмо от екзарх Антим I (17 май 1876 г.) до свещениците с призив да не вземат участие в «смущенията» (в Априлското въстание); същият призив (19 май 1876 г.) е отправен и от митр. Григорий Доростоло-Червенски в циркулярно писмо до християните с епархията; печатно възвание (1 февр. 1887 г.), издадено в Сливен от Комитета на Дружината за запазване свободата и независимостта на България, съдържа някои критични нападки към вътрешно политическия живот в България по това време, както и на партиите и партизанските борби.

Ф. 189; 424 док.; 1898. . . 1934[1] г.; 1 инв. оп.; пост. 1937, 1954, 1962 и 1967 г.; бълг., нем. и фр. ез.

АЛЕКСАНДЪР НИКОЛОВ ПРОТОГЕРОВ

(псевд.: Илия, дядо Ангел, Летов)

(роден в 1867 г. — Охрид; убит в 1928 г. — София)

[1] Документите, произхождащи от годините след смъртта на фондообразувателя, са свързани с честуване на годишнини от смъртта му.

Висш военен и деец от Вътрешната македоно-одринска революционна организация (ВМОРО), участник в Илинденското въстание; като комендант на София през 1918 г. участвувал в потушаването на Войнишкото въстание; в националноосвободителното движение в Македония бил проводник на интересите на монархизма; през 1925 г. подписал във Виена известния «Майски манифест» от името на ВМРО; убит след разцепването на ВМРО.

Източници

За фондообразувателя: Иванчев, Д. БПП. Т. III, с. 106, 291; КБЕ. Т. IV, с. 276; Протогеров лист. Възпоменателно издание на охридското благотворително братство в София «Свети Климент», 1934; Пудев, В. След злодейството. Шест месеца от убийството на Александър Протогеров. С., 1928.

Запазени са следните документални материали с биографичен характер: удостоверение от Висшата академия в гр. Нюшател (Швейцария) за следването на фондообразувателя в правния факултет през 1908/09 г.; разрешение от полицейското управление на същия град за жителство; свидетелство за съдимост, издадено от М-во на правосъдието в София (1912 г.); некролог за смъртта на Протогеров, издаден от името на македонската младеж; «Протогеров лист» от 7 юли 1934 г. — възпоминателно издание от Охридското културно благотворително братство — София; разписки, квитанции, бележки и лични сметки, свързани с имотното състояние на Протогеров (за изплатени дългове, данъци, лични сметки по време на войните и др.).

Няколко чернови от писма на Протогеров до С. Радев, Ев. Спространов, А. Страшимиров, ген. Ив. Цончев засягат следните въпроси: признаването за висше военно образование на завършилите тригодишни военни курсове (преди създаването на Военната академия); свикването на одринското братство за обсъждане положението на бежанците от Преображенското въстание и организиране акция за събиране помощи (1903 г.); отговор на отправени от Страшимиров нападки за връзките на Върховния македоно-одрински комитет (ВМОК) с Двореца; сливането на съществуващите два ВМОК под председателството на ген. Ив. Цончев и инж. Хр. Станишев (1903 г.); подготовката на Гориоджумайското въстание (1902 г.) и причините за неговия неуспех; за подготовката на Илинденското въстание; постигане на споразумение между ВМОРО и ВМОК; и др.

В кореспонденцията до фондообразувателя личат имената на: Л. Айер, Л. Автов, Т. Александров, С. Аскери, майор Атанасов, Сл. Бабаджанов, Г. Баждаров, П. Баялцалиев,

Ив. Битраков, Ив. Блажев, Л. Бошев, полк. Кл. Бояджиев, Й. Ванцаров, Вардарски, А. Велев, М. Величкова, д-р Владов, Хр. Георгиев, Джемал бей, И. Димитров, майор Сп. Евтимов, ген. Жеков, С. Зейнелабедин, П. А. Каблешков, д-р Г. Капчев, Кр. Каравелов, П. Каранфилович, подпор. Касперович, А. Кенкаров, Хр. Кляшев, Н. Кузманов, митр. Методий Кусевич, д-р П. Нейчев, д-р Г. Николов, Ст. Николов, С. Паунчев, барон дьо Пелемберг, С. Петров, Хр. Савинов, пор. К. Саев, Д. Сербезов, Л. Симидчиев, Ев. Спространов, Сл. Стоилов, А. Стоянов, Д. Стоянов, Л. Стоенчев, Н. Таушанов, Н. Тисе, Л. Тишинов, д-р Д. Точков, Й. Тренков, Р. В. Фишер, П. Христов, К. Ципушев, ген. Ив. Цончев, П. Чаулев, К. А. Шапкарев, П. Шатев, А. Шорро и др. В нея са засегнати следните въпроси: организацията на ВМОК; посещението на руския министър на външните работи граф В. Н. Ламсдорф в София и отношението му към македонския въпрос; Горноджумайското въстание (1902 г.); положението на Македония след Илинденското въстание и събиране помощи за пострадалите; отношението на Я. Сандански към ВМОК и опити да прекъсне канала за минаващите върховистки чети през Г. Джумая; четите на Я. Сандански и Хр. Чернопеев (1905 г.); водени преговори между България и Турция (1914 г.); политиката на правителството на д-р В. Радославов и връзките му с Германия; положението в Албания в навечерието на Първата световна война и преговорите на ВМОРО с Албанския революционен комитет; опитите на сръбската пропаганда да проникне в Албания; дейността на македонската емиграция в Америка, и участието ѝ в Балканската война; преминаването на чети в Македония в навечерието на влизането на България в Първата световна война; успехите на българските войски в Македония и освобождението на Битоля; изпращането на бойни припаси за македонската дивизия; организирането на административното управление в Македония след освобождението ѝ; въпросът за автономията на Македония; отношенията между административните власти и действуващите в Македония чети; положението в Щип, Радовиш, Струмишко (1918 г.) и притесненията от страна на сръбските войски; положението на българските военнопленници в Сърбия; нуждата от споразумение между всички дейци, свързани с борбите на българите от Македония (1925 г.); убийството на Т. Александров; промени в българската масонска ложа (1919 г.); и др.

От дейността на Протогеров като офицер са запазени служебни списъци, удостоверения, разписки със сведения за заемани от него служби във военното ведомство,

за трудовия му стаж, за направени му удръжки за пен
сия и др.

За участието му в Сръбско-българската
война (1885 г.) се отнася указ от княз Александър I от 1 ян
1886 г. за награждаване на Протогеров с орден за военни заслуги.

Със службата му като командир на III брига
да в Македоно-одринското опълчение (191
13 и 1915—1918 г.) са свързани следните документи: указ от име
то на австро-унгарския император Франц Йосиф от 9 май 1916 г.
за награждаването на фондообразувателя с орден за военни за
слуги; сведения за участници в опълчението; заповеди и разпо
реждания за спазване на строга военна дисциплина и недопуска
не своеволия от страна на офицери и войници от поверената му
армия; разположение на позициите и дейността на противника
(1915 г.); разпореждания за действия на дивизията за разбиване
на неприятелските войски, настъпващи от Солун по линията
Битоля — Прилеп — Дойран — Струмица; сведения за издева
телства, грабежи и своеволия от страна на съглашенските вой
ски в Кратовско и Щипско; дейността на Т. Александров в Щипско;
отчетно-оправдателни документи за разходи по формиране на
опълчението; поддържането на чети в тила на противника; и др.

От дейността на фондообразувателя като
активен участник в националноосвобо
дителното движение в Македония и като член на
ЦК на ВМРО са запазени устави, проектоустави, правилници
и др. (ръкописни и печатни материали от периода 1905. . . 1925 г.):
«Правилник на Вътрешната македоно-одринска революционна
организация, изработен от общия конгрес на Организацията през
1905 г.»; «Устав на Вътрешната македоно-одринска революционна
организация. Преработен на общия конгрес през 1905 г.» (с по
правки и бележки за изменение от Т. Александров от 5 апр. 192
г.); «Правилник за доброволческите чети, които ще действуват в
Македония и Одринско в Освободителната война» (1912 г.); «Устав
и правилник на Вътрешната тракийска революционна органи
зация» (1923 г.) и др. В запазените протоколи на ЦК на ВМОРО
и на задграничното представителство (1911. . . 1919 г.) има данни
за получени суми от Германия за подпомагане организирането
на македоно-одринското опълчение; за назначението на д-р Д.
Точков за интендант на опълчението; за отпускане на помощи на
пунктовите началници за укрепването и заздравяването на гра
ничните пунктове; по въпроса за наказанието на някои провини
ли се през войната дейци и др. Запазено е пълномощно, издаде

но от името на ЦК на ВМРО от 1913 г. до Ал. Протогеров, Д. Кандиларов и д-р Владов, за да водят преговори от името на организацията с представители на турския и албанския комитет за съвместна борба в Македония.

От намиращата се във фонда кореспонденция на ЦК на ВМРО (автори на писмата са: П. Каранфилович, А. Протогеров, д-р Розелиус, Г. Николов, д-р Д. Точков, Немската легация — София, и др.) има обилен материал за: участието на България в Първата световна война и взаимоотношенията между българското правителство и ВМРО (преговори между българското и турското правителство — 1914 г.; предстоящото участие на двете страни във войната и въпросът за Македония и Тракия; отправени упреци от ВМРО към правителството за бездушното му *отношение към бежанците от Тракия и Македония — 1914 г.*; формирането на Македоноодринското опълчение и неговото участие във войната; връзките на ВМРО с албанското правителство; план за военното обучение на бежанците от Тракия и Македония и др.); изпращане представители на ВМРО в чужбина, които да *работят за полза на освободителното дело; водените мирни* преговори и отношението на Ж. Клемансо към сръбските и гръцките представители; и др.

Във връзка с участието на Протогеров в Охридската благотворителна дружба са запазени: печатан устав на македоно-одринските благотворителни братства (1905 г.); апел (чернова) от Ал. Протогеров до членове на Охридската дружба за събиране помощи в полза на гр. Охрид; писмо от Охридската дружба до фондообразувателя, с което го молят да изнесе беседа по македонския въпрос; и др.

Група печатни материали (писма, позиви, окръжни и др.) са свързани също с неговата активно участие в революционно-освободителните борби на населението в Македония. Те са издадени от името на ВМОК, ВМОРО, ген. Ив. Цончев, Ст. Шангов и др. и се отнасят за: офицерските македонски братства; задачите, целите на ВМОК; набиране на доброволци за Македоно-одринското опълчение; за състоянието на ВМРО след Първата световна война; и др.

От дейността на Протогеров като директор на комитета за стопански грижи и обществена предвидливост са останали: писмо от Министерския съвет до Комитета за определяне суровините и стоките, които могат да се внасят и изнасят (1916 г.); бележка на фондообразувателя за вътрешното положение на страната; и др.

Няколко запазени чернови на статии са свързани с публицистичната дейност на фондообразувателя: «Едно осветление по въображаемата македонска партия», «Към сговор на народните водачи», «Командуването на въоръжения народ», «Основните причини за неуспеха на войната и психологическо изследване на войната 1912 г.» и др.

За членуването му в разни дружества и съюзи се отнасят няколко членски карти, дипломи, квитанция и др. от Македоно-одринското опълчение, Български вегетариански съюз, Теософско общество в България, I българско дружество «Юнак», «Дамски комитет за подпомагане сираците от войните» и др.

Във фонда има и документи от, до и за други лица: кореспонденция (от Митрополията — Охрид до Кр. Бояджиев; от Вл. Робев до Софийско градоначалство; от П. С. Каневчев до Ал. Каневчева; от Кимбилар [?] — Цариград до Божидар [?]; Ф. Марков до К. Пиперков; от П. Христов до П. Чаулев и др.) със сведения за: дейността на Ив. Икилюлев; за посещение на Талаат бей в Русия и Румъния и водените от него разговори за българо-турските отношения и връзките на младотурската партия с македонската организация; за настаняването на П. Яворов на лечение след ослепяването му; за съществуващата анархия в Албания и издевателства на албанци над населението в Македония (1914 г.); и др.

Ф. 190; 6 док.; 1909. . . 1925 г.; инв. оп. 11 В; пост. 1938 г.

КРЪСТЬО БИНЕВ АНДОНОВ

(роден в 1838 г. [?] — с. Витолища, Прилепско; убит в 1918 г. — по пътя от родното му село за с. Жиово, Прилепско)

Учител в с. Полчища и с. Витолища; секретар-бирник в родното си село.

Източници

За фондообразувателя: Кацаров, Г. Народни песни от Мориово. — Маке д. преглед, 1924—1925, кн. 4, с. 85; документите от фонда.

Публикации на документи: Кацаров, Г. — вж. пос. ст., кн. 4, с. 85—94; кн. 5—6, с. 151—167.

Запазените в архива спомени на учителя от Хасковската гимназия С. Попстефанов съдържат биографични сведения за фондообразувателя — за неговото и на баща му (Б. Андонов) убийство и др. В тях има данни и за извършени произволи от турците над българското население в Македония.

Единственото писмо, намиращо се във фонда, е във връзка с приемането на Бинев за ученик в гимназията — Битоля.

Останалите четири документа са ръкописи на фондообразувателя предимно с революционна тематика: стихосбирка с творби, насочени срещу гърци, гъркомани и сърбомани («Три войводи прилепчани», «Предателство», «Героите» — за сраженията на костурските въстаници с турците през 1903 г.; «Гърците се борят», «Що съм аз», «Гърците в Полчища», «Изгарянето на с. Жиово» и др.); дневникът му от 1913 г. (с интересни сведения за гръцката и сръбската окупация на Македония); очерк и бележки за с. Мориово и Мориовско, Прилепско (географско и етнографско описание; поминък на населението и борбите му за национално-политическо освобождение; народни песни, баяния, пословици и пр.).

Ф. 191; 7 док.; 1875—1876 г.; инв. оп. II В; пост. 1926 г.

ТОДОР ЧУНЧУЛОВ

(псевд.: Легиона, Магарето, Тодорина, Тъпия)

(роден в 1852 г. — Дряново; починал в 1896 г. — Варна)

Революционен деец през Възраждането; член на комитета в Русе; участвувал в подготовката на Старозагорското въстание (като майстор-везбар извезал лъва и сърмената украса върху знамето, ушито от П. Обретенова за Червеноводската чета, използувано по-късно и от Ботевата чета). След Освобождението — служещ.

Източници

За фондообразувателя: Обретенов, Н. Т. Спомени за българските въстания. С., [1943], с. 173, 220; Стоянов, з. Неиздадени съчинения. Редакция, увод и бележки от Аспарух А. Еманулов. С., 1943, с. 524; Чолов, П. История на град Дряново. С., 1969, с. 153—155; НБКМ — БИА, ф. 318, арх. ед. 3, л. 169—170, л. 204—205; НБКМ — БИА, кол. 47, п. д. 98 б. п.; документите от фонда.

Публикации на документи: АВ. Т. I.

Запазените писма до фондообразувателя от Г. и Н. Обретенови и З. Стоянов (някои от които са писани с химическо мастило) се отнасят до национално-революционното движение — въстанието през 1875 г., и засягат следните въпроси: необходимостта от задружност във воденатa борба; бездействието на някои дейци по време на въстанието; укриването на З. Стоянов в Харманли; тежкото икономическо положение на Османската империя; успехите на борците от Херцеговинското въстание; турските изстъпления в Тракия; песента, пята от въстаниците в Ст. Загора през 1875 г.; намерението на Чунчулов да убие Мидхат паша; и др. Във връзка с Априлското въстание в писмата има данни за: тежкото материално положение на апостолите от Гюргевския комитет; ушиването на знамена; пренасянето на революционната поща; преминаването на Н. Обретенов в България; подготовката на въстанието в Русенско; наставления за въоръжаването на въстаниците; броя на апостолите; снабдяването на Враца с оръжие и изпращането на апостоли; приемане на сръбско поданство от някои дейци; дейността на Ил. Драгостинов и врачанския пратеник М. Цветков в Букурещ във връзка с набавяне на оръжие; определяне центровете на въстанието; оказване съдействие на Г. Измирлиев, минал през Русе на път за местоназначението си; залавянето на Н. Славков от властите; и др. В писмата се споменават имената на: П. Волов, В. Ганев, Р. Иванов, Г. Икономов, Г. Карамаждраков, Лазар Свищовлията, П. Обретенова, Ст. Стамболов, Н. Табаков, М. Хаджикостов и други. В тях има сведения и за разпространение на стихосбирката на Хр. Ботев и Ст. Стамболов «Песни и стихотворения».

Ф. 192; 296 док.; 1883. . . 1936 г.; 1 инв. оп.; пост. 1939, 1945 г. ;бълг., нем. и фр. ез.; част от фонда — в ЦДИА (ф. 79) и ОДА — Видин.

НАЙЧО (НИКОЛАЙ) ТОМОВ ЦАНОВ

(роден в 1857 г. — Видин; починал в 1923 г. — Видин)

Общественик, политически деец и публицист след Освобождението; активен деец от Демократическата партия, а от 1903 г. — лидер на новообразуваната Радикално-демократическа партия; народен представител; редактор на в. «Свобода» (1883—1884) г. и на в. «Народен лист» (1894—1898 г.).

борец срещу личния режим на Фердинанд и радетел за споразумение между балканските народи.

Източници

За фондообразувателя: Иванчев, Д. БПП. Т. III, с. 316; КБЕ. Т. V., с. 408; Мивков, Цв. Найчо Цанов. С., 1947.

Публикации на документи: Константинов, А. Съчинения. Т. II Под ред. на Л. Каикова. С., 1957, с. 245—280; 441—448.

Между документите с биографичен характер е запазено «духовното завещание» на фондообразувателя, което съдържа кратки биографични бележки и сведения за политическите му убеждения; за отрицателното му отношение към политиката на Фердинанд и на правителството на д-р В. Радославов през 1915 г. и влизането на България във войната; обвинения срещу някои политически водачи, неуспели да преодотвратят народната катастрофа; сведения за военните действия на българските войски в Сърбия и др.

В кореспонденцията от и до фондообразувателя личат имената на: Ц. Бакалов-Церковски, Дж. Баучер, Б. Вазов, Т. Г. Влайков, В. Ганев, И. Георгов, Р. Димитриев, Ал. Константинов, д-р Ст. Костурков, д-р К. Кръстев, ген. Кретиен, Ив. Пеев-Плачков, Т. Йонеску, Ив. Славейков, А. Страшимиров и др. В писмата им има сведения за: дейността на демократическата партия, изборни борби и разногласия между отделните дейци в партията; злоупотребите при военни доставки; Балканската война и възникналите несъгласия между съюзниците; възгледите на Н. Цанов за разбирателство между балканските народи; положението на България в навечерието на Първата световна война (*боевата подготовка на българската армия; отношението на* правителството към двете воюващи групировки; противонародната политика на Фердинанд и правителството на д-р В. Радославов и присъединението на България към Тройния съюз; характеристика на политическите партии и опитите на Н. Цанов да организира опозиционните партии за отпор срещу пагубната политика *на правителството на Радославов); политическите борби* в страната след 1918 г.; мирната конференция през 1921 г. в Париж и дейността на българската делегация; и др.

В писмата на Ал. Константинов до фондообразувателя и до Ал. Филипов (1892. . . 1896 г.) има сведения за съвместната адвокатска дейност на тримата; за литературната дейност на писателя (издаване на пътеписа му «До Чикаго и назад» в сп. «Българска мисъл» и отзиви за него; за издаването на

«Бай Ганьо» и др.); за противомонархическите му възгледи; х
рактеристика на някои политически дейци и партии; и др.
Страшимиров в писмата си се спира на разног
сията в Демократическата партия през 1902 г.; на отношени
на правителството на д-р Ст. Данев към македонския въпр
на дейността на Върховния македоно-одрински комитет; и д
Писмата на Т. Г. Влайков се отнасят до обществе
политическата дейност на писателя като активен деец на радика
ната партия; по въпроси, свързани с редактирането на сп. «Д
мократически преглед»; за желанието на Влайков да се оттег
от политическа дейност и се отдаде само на литературна; за де
ността на д-во «Радикал»; и др.

От дейността на Н. Цанов като активен чле
на Демократическата и Радикалната па
тия, народен представител, публицист
общественик са запазени следните документи: писм
чернова от името на ръководството на Радикалната партия — С
фия (1906 г., писмо от Н. Цанов) до Й. Скерлич — Белград,
организирането на среща между демократично настроени дей
от двете страни за установяване дружески връзки; проекторешен
(1907 г.) на представители на сръбската и българската радикал
партия за взаимни действия и разбирателство; изложение
представители на опозиционните партии (1914 г.), подписано
Ал. Стамболийски, Я. Сакъзов, Н. Цанов, Д-р Ст. Данев до д
В. Радославов, които от името на българския народ настояв
да се запази неутралитет и се състави коалиционно правителст
реч (чернова) на фондообразувателя пред Народното събран
(март 1917 г.) във връзка с гласуването на нов военен кред
в която се осъжда пагубната политика на правителството. Д
чернови на статии (едната озаглавена «Пак за царя на българите
а другата без заглавие, отнасяща се до противоруски изказван
в българския печат).

Значителна преписка между Н. Цанов, С. Кирал
А. Златанов, Г. Димитров, Т. Петров, Е. Шишманов, Г. Велко
Д. Благоев (Дядото) е свързана с дуела между Н. Цанов и а
стрийския консул във Видин С. Кирали. Писмото на Д. Благое
съдържа дружески поздрави и данни за идейните различия межд
двамата другари.

Няколко документа се отнасят за обявения от Б. Вазо
дуел на фондообразувателя по повод негови изказвания в Наро
ното събрание.

Между документите, свързани с други лица, са запазен

статия на В. Благоева под заглавие «Водители на демократията» «Списък на вещите, намерени в квартирата на покойния Алеко Константинов, както и при него във време на убийството му»; печатна резолюция (1936 г.) на адвокатската колегия — Видин, с която се иска възстановяване на Конституцията.

Ф. 193; 13 док.; 1854. . . 1870 г.; инв. оп. 11 В; пост. 1939 г.; бълг. и рус. ез.

ДИМИТЪР ПРОДАНОВ МИЛКОВ

(роден около 1824 г. — с. Дългошевци, Видинско; починал в 1860 г. — Калафат, Румъния)

Участник в освободителните борби през Възраждането: във Видинското въстание (1850 г.); доброволец в Кримската война; емигрирал в Русия, където развивал обществено-политическа и търговска дейност; обявен посмъртно за почетен руски гражданин.

Източници

За фондообразувателя: Дамянов, С. А. Ломският край. . ., с. 184, 186, 193; документите от фонда.

С биографични данни са запазените паспорти, свидетелства и удостоверения за приемане на руско поданство, за свободно живеене в Русия, за пътуване в Румъния и Сърбия; за вероизповедание, за семейно положение и за смъртта на Милков.

В документите, свързани с дейността му, се намират сведения за неговото участие в Кримската война — в отряда на *Липранди, и за провъзгласяването му (посмъртно)* за почетен гражданин на Русия (1862 г.). Запазени са и: пропускателен билет, издаден на Милков за преминаването му през бесарабската граница в Кишинев, във връзка с уреждане на търговски работи и указ за гражданското положение на българските преселници в Бесарабия.

Ф. 194; 7 док.; 1869—1872 г.; инв. оп. 11 В; пост. 1939

НИКОЛА ПЪРВАНОВ

(псевд.: Дунаволомов)

(роден в 1845 г. — с. Вълкова Слатина, дн. Владимирово, Михайловградс
починал в 1872 г. — Виена)

Учител, книжовник, публицист и читалищен деец през Възражданет
участник в църковно-националната борба.

Източници

За фондообразувателя: Маринов, Д. Никола Първанов. — Бъл
сбирка, 1894, кн. 10, с. 763—777; Попов, Д. Н. Град Лом и околия
му. Лом, 1927, с. 107—108; Стоянов, М. БВК, т. I, с. 300; НБКМ-
БИА, ф. 512, арх. ед. 1 и 97.

Запазените частни писма (1869—1872 г.) от фондообразу
вателя, адресирани до Бранко (Алекси) Попангелов, засягат
следните въпроси: получаването на цариградските вестници «Тур
ция», «Право» и др.; неотпечатани от П. Р. Славейков негови ръ
кописи; паричии въпроси и пр.

Във фонда се съхраняват тефтер (с бележки), изложение
свидетелство, които хвърлят светлина върху дейността н
Първанов. Те съдържат данни за: училищен устав; някои варнен
ски учители в Лом; абонати на сп. «Читалище» и в. «Македония
лица, които Първанов е снабдил с книги; участието му в Цариград
(1871—1872 г.) като делегат на Църковния събор (получени сп
ми за заминаването му и точен отчет на направените разходи; ли
ни бележки, впечатления от Цариград; информации за работат
на събора и неговото участие; разискванията и решенията н
всяко заседание; отношението му по много от разглежданит
въпроси); лични сметки и бележки, където са споменават П. Р
Славейков и Хр. Данов, с които е подържал връзки; и по други
въпроси.

Ф. 195; 15 док.; 1868. . . 1871 г.; инв. оп. II В; пост. 1939 и 1968 г.; части от фонда — в Етнографския музей към БАН — инв. № 215, 216, 219 и в Окръжния музей — Лом.

ДИМИТЪР (МИТКО) МАРИНОВ БОНЕВ

(роден в 1846 г. — с. Вълчедръм, Ломско; починал в 1941 г. — София)

Просветен деец и революционер през Възраждането. Учител, етнограф, публицист, служител и свещеник — след Освобождението.

Източници

За фондообразувателя: Дамянов, С. А. Ломският край. . . , с. 285; Иванчев, Д. БПП. Т. III, с. 269; Йорданов, В. История на Народната библиотека в София. С., 1930, с. 154; Стоянов, М. БВК. Т. I, с. 238; НБКМ — БИА, ф. 512, арх. ед. 1, л. 96—99; арх. ед. 4, л. 9—12; арх. ед. 37 и др.

Запазени са писма до фондообразувателя от Н. Първанов и Мл. Цветков. По-важните данни в тях се отнасят за: обучението на български младежи в Цариград; жаждата за просвета сред народа; трудностите на учителската професия и моралното задоволство от нея; учебници, книги и български вестници, издавани в Цариград, и тяхното разпространение в България. Писмата изразяват и положителното отношение на ломските граждани към българите, които продължават образованието си в Цариград и другаде.

Ф. 196; 29 док.; 1870. . . 1929 г.; инв. оп. II А и II В; пост. 1924, 1939, 1972 г.

СИМЕОН МИТРОПОЛИТ ВАРНЕНСКИ И ПРЕСЛАВСКИ

(мирско име: Одисей Попниколов)

(роден в 1840 г. — Бургас; починал в 1937 г. — Варна)

Учител и участник в църковно-националната борба през Възраждането; проявил известна неприязън спрямо революционното движение; от 1872 г. до смъртта си — митрополит; участвувал и в обществено-политическия живот след Освобождението.

За фондообразувателя: КБЕ. Т. III, с. 524; Сборник в чест Варненский и Преславский митрополит Симеон. С., 1922; Цанков, С. Българската православна църква от Освобождението до настояще време. ГСУ, БФ. Т. 16, 1939, с. 27—29.

Автори на запазената кореспонденция са: Д. Войников, женското настоятелство «Родолюбие» в Шумен, Г. Първанов, Смесеният казалийски съвет в Котел и др. В писма има данни по следните въпроси: църковния събор в Цариград (1871/72 г.) — изработването на църковния устав; несъгласия между делегатите по въпроса за избирането на екзарха; бъдещо му седалище, устава и пр.; грубото държане на Г. Кръстевич предложение за избирането на фондообразувателя за архиепископ; искане на книги за организиране на библиотека във Велю неуредици около учителското място на Д. Войников; събиране на владичината; избор на нови свещеници; оплаквания от частен характер.

Запазена е и преписка между митр. Симеон и С. Шивачов относно: книгата на Шивачов «История на Бургас»; рода на митр. Симеон; изследванията на Б. Нейков върху с. Факия и рода на Ст. Караджа; за родствени връзки на митр. Симеон с Стефан Караджа.

От дейността на фондообразувателя като участник в църковно-националната борба е запазен един ръкопис от 1929 г., озаглавен «Бележки за екзархийските епархии в Македония» — свързан с борбата за присъединяване на македонските епархии към Българската екзархия до 1912 г.; съобщават се и имената на изпратените български владици в Македония (архим. Натанаил, митр. Доротей, митр. Гервасий, архим. Авксентий, архим. Иларион, митр. Григорий и др.).

Запазени са и ръкописни бележки на фондообразувателя на гр. и бълг. език, озаглавени «За екземция в западната църква и ставропигията в източната», които третират църковно-правни въпроси.

Ф. 197; 17 док.; 1880. . . 1882 г.; инв. оп. II В; пост. 1939 г.; бълг. и рус. ез.

АТАНАС И. КАРАКАШЕВ

(роден вероятно в Свищов през първата половина на XIX в. — починал след 1882 г.)[1]

Търговец, развивал дейност в Свищов, Оряхово и Русе.

Източници

За **фондообразувателя:** Ганчев, Ст. Свищов. . ., с. 384[2]; документите от фонда.

Автори на писмата до Каракашев са: Евл. Георгиев, неговите служители П. Ст. Атанасович и Д. А. Иванов, бр. Хр. Горанови. Те засягат следните въпроси: търговията с жита, царевица, ечемик, морска сол и техните цени; застраховки на пратки от ечемик; валутни операции, свързани с преобръщането на рубли, франкове, минцове, наполеони, левове; кризата по европейските борси, отразила се и на букурещкия пазар и др.

Ф. 198; 13 док.; 1861 г., б. д.[3]; инв. оп. II В: пост. 1939 г.; бълг. и гр. ез.

СИМЕОН АНТОНОВ[4]

Български учител в с. Лясковец (на р. Морава) през втората половина на XIX в.

Източници

За **фондообразувателя:** документите от фонда.

---

[1] Не можахме да установим досега годините на раждането и на смъртта му, както и не сме сигурни в мястото на раждането и смъртта.

[2] Не е сигурно, че биографичните данни в книгата на Ст. Ганчев се *отнасят* за Ат. И. Каракашев, тъй като *има известна разлика в името* — у Ганчев се споменава Ат. Н. Каракашев, който не би трябвало да се смесва с Ат. И. Каракашев, освен ако Ганчев греши във второто име.

[3] Повечето документи са без дата.

[4] Засега не намерихме конкретни биографични данни за фондообразувателя.

Във връзка с учителската дейност на фонд образувателя са запазените слова, които засягат следни въпроси: ползата от ученето; отношението на българите к училищното дело; създаване на училища, в които да се препода на бълг. език; отношението му към родината (една от първ държави в миналото, а понастоящем заробена и изостанал постигнатите резултати и изучаваните предмети в училището др. С учителската му работа са свързани и ръкописите: диал между учител и ученик под заглавие «Християнское поучени и бележките, озаглавени «Словосъчинение за слав[янския] язы Запазен е и «Превод [ца]рского фермана украшеного собстве императорской рука. . . писано в 1277» (1861 г.).

Ф. 199; 15 док.; 1872. . . 1892 г.; инв. оп. II В; пост. 193 1957—1958 г.; бълг. и фр. ез.

ПЕТЪР ИВАНОВ БЕРКОВСКИ

(роден в 1852 г. — Лом; починал в 1892 г. — Лом)

Учител и революционен деец от Възраждането: председател на р волюционния комитет в Хасково и главен учител в същия град; заточен в връзка с Хасковското съзаклятие (1873 г.) в Диарбекир, откъдето избя в 1876 г.; участвувал в Сръбско-турската и Руско-турската война в 1877/78 След Освобождението — чиновник, журналист и народен представите

Източници

За фондообразувателя: Берковски, П. Ив. Из възпоминани та ми. Записки. Лом, 1894; Иванов, Ю. БПП, с. 328—329; Иванче Д. БПП, Т. II, с. 383, с. 498; Каракостов, Ст. ДЗ, с. 328—355; КБ Т. I, с. 222; Стоянов, М. БВК Т. I, с. 11.

Само два документа са с биографични сведени за фондообразувателя: кратки бележки от В. Горанов от ав 1872 г. (ученичество в Белград — 1865 г., подпомаган материал от М. Станкович, негова благодетелка; запознанство с П. Хито през 1867 г. в Белград; връщане за ваканцията в Лом от Белгр — юли 1868 г.; напускане на Прага — 1872 г.; залавяне във връ ка с Хасковското съзаклятие — 1873 г.; изпращане в Диарбе кир — 1874 г.; бягство от Диарбекир в 1876 г.), сватбена покан за женитбата му с Елена Г. Генова (дек. 1886 г.).

Запазените няколко писма до Берковски (от Градското общинско управление в Лом, Ст. Р. Берон, Ек. Д. Милкова, Н. Сукиров, П. Хитов, родственици и др.) съдържат сведения за: *пренасяне костите на Г. С. Раковски в София; продължителното и мъчително боледуване на П. Берковски; помощта на Ст. Р. Берон за лекуването му*; имена на учители в турското училище в Лом (1886 г.); дейността на Л. Каравелов в Белград; пояснения от П. Хитов относно издаването на книгата му «Моето пътуване по Стара планина» (1872 г.), чийто първообраз е преписан от Берковски в Белград през 1869 г.; наличието на богата революционна кореспонденция у Хитов; затруднения при пенсионирането на *Берковски и търсене на ходатайства; за добрите впечатления от* Берковски сред жителите на Хасково и Берковица; новини от благоустройството на София след Освобождението — строеж на банка, градска баня, градски съвет, Военното училище и др.

От книжовната дейност на фондообразувателя е запазен само един документ — «Известие», подготвено за разпространяване за излизането на статията му «Бълг. народна медицина противу охтиката» в отделна брошура (Лом, 1891 г.).

От съпругата му Елена П. Берковска се пазят две заявления (1892 г.) до Окръжния управител в Лом относно отпускането на пенсия след смъртта на мъжа ѝ (15 март 1892 г.) и за предаването на означените в заявлението ордени на Ломското окръжно управление.

Ф. 200; 15 док.; 1870. . . 1901 г.; инв. оп. 11 В; пост. 1939 г.; бълг. и рум. ез.

МИНКО (МИНЧО) МАРИНОВ РАДОСЛАВОВ

(роден в първата половина на XIX в. [?] — с. Златарица, *Еленско; починал след 1901 г.*)[1]

Просветен деец и участник в революционните борби през Възраждането — по време на Априлското въстание бил председател на комитета в с. Златарица. След Освобождението заемал административни длъжности.

---

[1] Датата на раждането и смъртта засега не са уточнени, а също и мястото, където е починал.

Източници

За фондообразувателя: Жеков, Ал. Н. На борците в Дряновски манастир. По случай 50 години от Априлското въстание 1876—1926. В. Търново, 1926, с. 80; Кършовски, П. С. Из миналото на град Елена. Елена. Кн. III, 1929, с. 62; Кн. VII, 1932, с. 46 и Кн. X, 1933, с. 29—32.

Следните документи съдържат биографични данни за фондообразувателя: атестат (1870 г.) от гимназията в Болград във връзка със завършването на средното му образование; «Брачно косъчетателно писмо» (1880 г.) за встъпването му в брак.

Автори на писмата до М. Радославов са П. Каравелов, Н. Луканов, П. Р. Славейков, Ст. Стамболов, Др. Цанков, М. Цачев и др. Те съдържат сведения за учредяване на опозиционни комитети в някои градове на Княжеството; за изборите за народни представители (относно кандидатурата на С. Тъпчилещов); за някои действия на противниците и пр.); за разпространението на в. «Независимост»; за преместването на Радославов в София като градоначалник; и др.

За дейността на М. Радославов като член-секретар на окръжния управителен съвет в Търново свидетелствуват: писмото на търновския губернатор (1879 г.), с което му съобщава, че е освободен от тази длъжност, и актът (1879 г.) за предаване и приемане делата на съвета.

Във връзка с политико-обществената дейност на фондообразувателя е жалбата (1879 г.) му до Върховния съд в София относно съдебен спор между него и Г. Кабакчиев за нарушение на избирателен закон.

Писмото от м-ра на вътрешните дела Др. Цанков дава сведения за назначаването на Радославов за окръжен управител във Враца.

Дейността му като кюстендилски окръжен управител се документира от писмото, изпратено от канцеларията на княза — подписано от С. Тъпчилещов (1888 г.) — за аудиенцията му при княз Фердинанд и от телеграмата (1901 г.) от няколко търговци от Босилеград, с която му благодарят за залавянето на «хайдушката шайка».

Запазена е и прокламацията от 1881 г. на княз Александър Батенберг до българския народ във връзка със свикването на II велико народно събрание, абдикацията му, заплахата от нова намеса на великите сили и Турция във вътрешните работи на Княжеството и др.

Ф. 201; 30 док.; 1864. . . 1887 г.; инв. оп. II В; пост. 1940 г.

ТОТЬО (СТОЙНО) ХАДЖИИКОНОМОВ[1]

Деец от Възраждането; деловодител на читалището в Трявна; занимавал се с търговия; родственик на П. Р. Славейков.

Източници

За фондообразувателя: Литературен архив. Т. I. П. Р. Славейков. С., 1959, с. 256; и документите от фонда.

Публикации на документи: вж. пос. съч., с. 255 и сл.; Пенчо Славейков. Събрани съчинения. Т. 8. Писма. Под ред. на Д. Осинин. С., 1959, с. 9—11.

Запазени са писма до фондообразувателя от П. Р. Славейков (от Цариград, Ст. Загора, Сливен, Търново и София), Ив. П. Славейков (от Враца, Трявна, Цариград и София) и Хр. П. Славейков (от Пловдив). В писмата си П. Р. Славейков засяга следните въпроси: лишенията, които търпи заедно със семейството си; честата безработица; желанието му да учителствува в Трявна заедно със сина си Иван; безчинствата на башибозуците през лятото на 1876 г.; отвеждането му до Одрин под арест по недоразумение; отиването му до Източна Румелия; здравето на синовете му Рачо и Пенчо; лошите му отношения с тъста му; вътрешнополитическото положение в страната (1887 г.); настаняването на сина му Иван като учител в Трявна и др. В писмата си Ив. П. Славейков дава сведения за: врачанските училища (1875 г.); желанието му да замине за Цариград, за да търси работа (1875 г.); намерението на П. Р. Славейков да се прибере в Трявна; изборите за народни представители (1884 г.); семейни въпроси (1876, 1880 г.). В писмото си от 1882 г. Хр. П. Славейков дава сведения за семейството си.

---

[1] Засега не се намериха данни за датата на раждането и смъртта на фондообразувателя.

г.

Ф. 202; 181 док.; 1852—1895 г.; инв. оп. 11 В; пост. 1940 бълг., гръц. и тур. ез.

ГОСПОДИН ДИМОВ БЪЧЕВАРОВ

(Мълчаливия)

(роден в 1835 г.[?] — с. Медвен, Котленско;
починал след 1895 г. — с. Медвен [?])

Просветен деец от Възраждането: учителствувал в Медвен (1852—1858; 1861—1866 г.); в Айтос (1868—1871 г.) и др.; участвувал в църковно-националната борба и в просветното движение.

Източници

За фондообразувателя: Йорданов, В. С. Медвен. . ., с. 35—47; Стоянов, М. БВК. Т. 1, 39; документите от фонда.

Публикации на документи: Йорданов, В. — вж. пос. съч., с. 35—47.

Автобиографични данни съдържат: дневникът на фондообразувателя, започнат в 1868 г., когато е бил учител в Айтос и взел участие в църковно-националната борба във връзка с изгонването на гръцкия владика Василий; изложения и молби относно пенсионирането му.

В писмата на Димов до Ст. Арнаудов, Н. Далакчиев, домашните му в с. Медвен, К. Ецов, П. Р. Славейков и Църковно-училищната община в Сливен са застъпени следните въпроси: преследване на българи от страна на анхиалския владика Василий; изпращани от фондообразувателя статии за публикуване в някои цариградски вестници; необходимостта от една църковна служба за Кирил и Методий; алчността на свещениците в с. Медвен; дългогодишното му учителстване и пенсионирането му; лошото му материално положение като учител и др.

Автори на писмата до фондообразувателя са: Ан. Бояджиев, П. Вичов, С. Вълков, П. Вълнаров, П. Горбанев, Хр. Господинов, В. Гуговски, Н. Далакчиев, Р. Джедев, Ж. Димов, С. Доганов, Ат. Желязкович, Д. Желязов, поп Захари, Д. Земляделчески, Т. Йовков, С. Катрафилов, Б. Керемидчиев, поп Костадин, Т. Костов, В. Лолов, Ж. Лолов, Ив. Моллов, Ст. Ненович, В. Николов, Ю. Николов, Т. Проданов, Ив. Райков, селяните от с. Орман, М. Семоолу, А. Симеонов, Д. Стойнев,

Пл. Теодоров, ученици от Айтос, М. Шекерджиев, Ж. Шивачев, и др. *По-интересни и съществени въпроси, засегнати в писмата*, са: закупуване, препращане и пр. на книги и учебна литература; набиране на абонати за вестници и книги; представление на «Многострадална Геновева» в Сливен (1890 г.); отпразнуването на празника на Кирил и Методий в Бургас (1870 г.) и в с. Медвен (1869 г.); желанието на учениците — българи от Айтос, да се учат на своя роден език (1870 г.); протестантската пропаганда; учредяване на благодетелно дружество в с. Медвен и др.

Голям брой документи във фонда разкриват дългогодишната учителска дейност на Г. Димов: условни и задължителни писма, свидетелства и удостоверения, издадени от общината в с. Медвен и общината в Айтос (1880 г.); списъци на ученици и учебни планове; програми и др.

От книжовните трудове на Димов са запазени: стихотворения и речи с обществено-политически характер, произнесени пред граждани и ученици, както и «Описание на с. Жерава с църквата, училището и др.» (1866 г.). Има и няколко стихотворения, писани от негови ученици, посветени нему или на училищна тематика.

Във фонда се намират и следните документи: «Записки от последните години на турското робство» от В. Хаджиниколов, градиво за историята на с. Медвен; мнение за Европа от Н. Жанов (1870 г.); документи от стопански характер (за покупко-продажба на чифлик в Айтоско през 60-те години на XIX в.; за спор за гора между селата Панас и Шейх в казата Сливен — 1872 г.; за отмяна на ангария в Одринския вилает — 1865 г. и писмо на поп Ст. Вълков от Жеравна (до К. Дяконов — Айтос, 1867 г.), в което се интересува от хода на църковния въпрос.

Ф. 203; 53 док.; 1889. . . 1944 г.; 1 инв. оп.; пост. 1945 г.[1]

АНТОН ИЛИЕВ[2] ДОНЧЕВ

(псевд.: Антон Глогов; Глогинко)

(роден в 1883 г. — Етрополе; починал след окт. 1944 г. — с. Килифарево или София?)[3]

---

[1] Предаден в НБКМ — БИА като конфискуван въз основа на Постановление на МС № 9 от 30 ян. 1945.

[2] Според Из. Богданов, Речник. . . — Антон П. Дончев.

[3] Датата на смъртта е определена приблизително въз основа на документите от фонда.

Книжовник от първата половина на XX в., автор на художествени и научно-публицистични трудове.

Източници

За фондообразувателя: Богданов, Ив. Речник. . ., с. 80, 294; Иванчев, Д. БПП. Т. II, с. 34, 43; документите от фонда.

Кратка автобиография и две справки разкриват важни моменти от живота и творчеството на Дончев-Глогов.

От писателската му дейност са запазени материали (в ръкопис или отпечатани) на исторически и патриотични теми. Част от тях са посветени на богомилството («История на богомилите» — ръкопис; «Българската история и богомилството» — в. «Мир» от 9 окт. 1936 г.; «Богомилското учение. . . според златната книга на богомилските магове» — С., 1935 г.; «Богомилския комунизъм»—машин.; «Цар Петър и поп Богомил» — ръкопис; и др.). Друга част от историческите изследвания на фондообразувателя отразяват схващането му, подкрепено с исторически данни и примери, относно народностния състав на населението в Македония («Македония — древна, класическа България» — в. «Мир» от 5 май 1941 г.; «2000 годишната история на българите на Балканския полуостров» — брошура, С., 1941 г.).

Във фонда се намират три варианта на драматизация на роман на Глогов «На българския фронт», изд. в София, 1930 г. — със сюжет от Първата световна война.

Други произведения на Глогов са с битови, лирични и социални мотиви. Драмата из селския живот в 4 действия «Лада» (София, 1908 г.) третира борбата между любовта и каноните на патриархалния бит. Лирични мотиви преобладават в сбирката «Младост» (Кюстендил, 1914 г.) и в ненапечатани творби с разнообразна тематика. Книгата «Писателят бездомник» (София, 1940 г.) разкрива тежкото положение на културните дейци преди 9 септ. 1944 г.

Четири писма и един протокол документират направено от фондообразувателя завещание, с което читалището в Етрополе става наследник на книжовното му дело и на доходите от него.

Ф. 204; 25 док.; 1901. . . 1921 г.; 1 инв. оп. ; пост. след 1930 г.; бълг. и англ. ез.; част от фонда — в НА—БАН (ф.7).

СТЕФАН ПАНАРЕТОВ (ПАРАШКЕВОВ) ХАДЖИИЛИЕВ

(роден в 1853 г. — Сливен; починал в 1931 г. — София[?])

Просветен деец през Възраждането; учител по български език в Роберт колеж; след Освобождението продължил да учителствува в колежа (до 1914 г.); бил дипломатически представител на България във Вашингтон; член на БАН.

Източници

За фондообразувателя: Книга на дарителите на БАН. Кн. I. С., 1937, с. 269; Сто години БАН. . ., с. 519; Стоянов, М. БВК. Т. I, с. 279.

Автобиографичен характер имат запазените бележки на Панаретов във форма на дневник за негови преживявания и размисли. В тях се засягат следните по-важни въпроси: впечатленията му от предприетите през 1901 г. и след това пътешествия (до Цариград, Триест, Любляна, Загреб, Инсбрук, Регенсбург, Прага, Дрезден, Вроцлав, Краков и др.), където посещава музеи, академии, библиотеки, църкви и др. забележителности и се среща с професори, от които черпи исторически, политически и статистически сведения; отношенията между сърби, хървати и словенци; броя на населението и географски, исторически и статистически данни за Русия, Румъния, Сърбия, Гърция, Хърватско, Австро-Унгария, Черна гора, Словения и България; договорите между Русия и Турция; причините за популярността на Русия на Изток и отслабване на турското влияние и сили; развитието на Австро-унгарския и Източния въпрос и др.

Голяма част от бележките на фондообразувателя са писани през 1917—1921 г. и третират събития, станали през времето, когато фондообразувателят е бил български дипломатически представител в САЩ. По-важните въпроси в тях са: българо-американските отношения; Първата световна война на Балканския полуостров; дейността на арбитражните комисии и подписване на примирието; впечатления от срещи и разговори с български и чужди политически, стопански и културни дейци; оценките на събития, станали в България, САЩ, Германия, Италия, Турция и др.

Запазени са и част от материали за подготвяния от Панаретов англо-български речник.

Ф. 205; 1003 док.; 1889. . . 1943 г.[1]; 1 инв. оп.; пост. 1945 г.; бълг., рус., сърбохърв. и чеш. ез.

ПРОФ. БЕНЬО СТЕФАНОВ ЦОНЕВ

(роден в 1863 г. — Ловеч; починал в 1926 г. — София)

Български филолог — един от създателите на българското езикознание, професор по история на българския език в Софийския университет *«Климент Охридски»; д-р по славистика, романистика и философия на Лайпцигския университет*; декан на Историко-филологическия факултет при Софийския университет през 1897/98, 1905/6, 1909/10, 1912/13 и 1916/17 г. и ректор през 1910/11 г.; член на Книжовното дружество от 1892 г. и на БАН; редактор на редица списания: «Българска реч», «Български преглед», «Годишник на Софийския университет», «Македонски преглед» и др.; сътрудник на «СбНУ», «Периодическо списание» и др.

Източници

За фондообразувателя: АСУ, 1940, с. 656—658; КБЕ. Т. V, с. 433; Младенов, Ст. Беньо Цонев (1863—1926). — Летопис на БАН, 1929 X, 1926/27, с. 25—54; Младенов, Ст. Професор Б. Цонев и науката за родната ни реч. (Животописни и книгописни чертици). — Учил. преглед, XXV, 1926, с. 2201—2222.

Публикации на документи от фонда: А. М. — Бълг. преглед, 1898, кн. XI, с. 9—10; Вазов, И. За живот. . . Стихотворение. . — Бълг. преглед, 1895, кн. VI, с. 25; Вълов, П. Д. Песен на духовете над водите. Певецът. — Бълг. преглед, 1894, кн. VIII, с. 30—31; Георгиев, М. Тошо. — Бълг. преглед, 1893, кн. III, с. 11—26; Грозев, Ив. Зима (Нощ). — Бълг. преглед, 1898, кн. IX, с. 22; Магия. — Бълг. преглед, 1897, кн. II, с. 1—6; Орфей. Още не се е родило. От Салваторе Фарина [непълно]. — Бълг. преглед, 1894, кн. II, с. 8—35; Пак, Дезире — Бълг. преглед, 1897, кн. II, с. 102—106; Худ, Томас. Изгнание. Прев. М. Сребров. — Бълг. преглед, 1894, кн. IX, с. 41; Цонев, Б. Влияние на българската реч върху румънски. — Свободно мнение, 1922, кн. 2, с. 19—22; Цонев, Б. Врачанско евангелие. Среднобългарски паметник от XIII век. — Бълг. старини, 1914, кн. IV, с. 1—220; Цонев, Б. Добрейшово четвероевангелие. Среднобългарски паметник от XIII в. — Бълг. старини, 1906, кн. 1, с. 1—264; Цонев, Б. За произхождението на «Троянска приča» — СбНУ, 1892, кн. VII, с. 224—244; Цонев, Б. Каменният надпис

[1] Най-късните документи не са свързани с фондообразувателя, а с негови близки и други лица.

над с. Боженица. — Сп. БАН, кн. XXII, 1921, с. 117—121; Цонев, Б. Книжовни старини от Елена. — ГСУ, ИФФ, XIX, 1923, с. 1—61; Цонев, Б. Кюстендилско четвероевангелие. — Пер. сп., 1905, кн. 66, с. 536—561; Цонев, Б. Новият руски правопис. — Балкански журнал, 1923, кн. 6, с. 12—13; [Цонев, В]. Общославянски език. Във: Славянски календар за високосната 1912 година. С., с. 110—114; Цонев, Б. Общославянски език. В: Юбилеен сборник на Славянска беседа 1880—1905. С., 1905, с. 93—102; Цонев, Б. Опис на ръкописите в Българската академия на науките и на Българското книжовно дружество. 1870—1926. С., 1926; Цонев, Б. Опис на славянските ръкописи и старовечатни книги в Пловдивската народна библиотека. С., 1920; Цонев, Б. Определени и неопределени форми в български език. Ректорска реч. . . — ГСУ, ИФФ, VII, (1910/11), с. 1—18; Цонев, Б. От коя книжовна школа е излязъл Паисий Хилендарски. — Славянски глас, 1912, кн. 5—6, с. 165—174; Цонев, Б. Отзив о сочинении В. Н. Щепкина. Учебник болгарского языка. Москва, 1909 [Рецензия]. [СПб., 1914, с. 278—294; Цонев, Б. Показалец на женския книжовен труд у нас. С., 1911; [Цонев, Б. Предговор към труда на] Кр. С. Стойчев. Тетевенски говор. Изследван по програмата на проф. Б. Цонев. ([Ред]. Б. Цонев). — СбНУ, 1915, кн. XXXI, с. XI—XVIII, с. 105—158, 160—161, 173—363; Цонев, Б. Правописни бележки. — Учил. преглед, 1901, кн. VII—VIII, с. 650—665; Цонев, Б. I. Пражките славянски тържества през 1912 год. II. Франтишек Палацки. III. Славянско положение за 1913 год. С., 1913; Цонев Б. (Реч, произнесена от. . . на забавата, дадена в градското казино на 19 февруари 5 часа след обед). — Мир, бр. 3807, 21 февр. 1913, с. 2; Цонев, Б. Спомен за Васил Д. Стоянов. С., 1911; Цонев, Б. Рецензии и библиография. — Учил. преглед, 1901, кн. IX, с. 751—758.

Към документалните материали с биографични данни за фондообразувателя може да отнесем две автобиографични бележки, адресирани до П. Павлов, които дават сведения за живота и дейността на Цонев до 1900 г., службите, които е заемал през 1905—1906 г., и конкретни сведения за дейността му като сътрудник и редактор на сп. «Български преглед»; биографична бележка за живота и дейността му до 1885 г. — във връзка с научната му дейност са изброени трудовете му върху историята на българския език. Споменава се и за многобройните му статии. Много писма, заявления, протоколи, полици, призовки и др. са във връзка с материалното състояние на фондообразувателя (за уреждане на парични въпроси, получаване наеми, даване заеми на частни лица и др.).

Запазени са писма от Т. Д. Василку и сем. Караджови по лични въпроси.

Най-голям дял във фонда заемат материалите, свързани с разностранната дейност на Б. Цонев.

Във връзка с научната му палеографска дейност са запазени следните ръкописи и бележки към тях: «Боженишки надпис», «Ватикански сборник или Манасиев летопис», «Врачанско евангелие», «Добрейшово четвероевангелие», «Един български книжовник от края на XVIII в. Поп Пунчо от Мокреш», «Еленски старини», «За произхождението на Троянска прича», «Кюстенд[илско] четвероеванг[елие]», «Опис на славянските ръкописи и старопечатни книги в Пловдивската народна библиотека», «Опис на ръкописите в Българската академия» и «Хлудовия паремейник».

Като редактор на сп. «Български преглед» (1893—1899 г.) са му изпратени редица писма и ръкописи (стихотворения, разкази, поеми и други в оригинал и превод) от: А. Андреев (псевд. Безимен) — «Чучурът» и «На Нова година»; А. Андреева — прев. на разказа «Накитът» от Мопасан; В. Т. Арамазов — «Вито хоро — вита китка», «Лудо младо на лов» и др.; Г. Атанасов (псев. Г. Зарски) — прев. на пиесата «Изкупление» от Абе Лебарден; Л. Барбар — «На майския вятър» (македонска песен); Г. Х. Бонев — «Новата сладкарница»; рецензия на В. К. върху статията на К. Науман за етнографията на Македония; Ив. Вазов — «За живот. . .»; Хр. Венковски — «Защо», «Есенни мотиви» и др.; Ил. Венов — «Отечество, мой роден край. . .» прев. от речта на проф. Рудолф Вирхов относно възпитанието на младежта, задачите на професори и студенти и *пр.; Н. Вайвазов — «През януари», «Есенен мотив», «Сън» и др.*; П. Д. Вълов — прев. «Орел и гълъб», «Богинята ми», «Песен на духовете над водите», «Певецът» и др. от В. Гьоте; М. Георгиев — «Тсшо»; Ив. Горанов-Виняшки — «Истинската му домашна картина» и «Пристана се»; Ив. Грозев — «Полонеза», «Пролет», «Песен», «Зима» и др.; А. Диамандиев — «Караджата»; Д. Димитров — прев. «Из дневника ми» и «Ехо» от Пушкин и «Новите пантофки» от Л. Е. Оболенски; Елин-Пелин — «Есенна песен», «Когато ме гледаш», «Прости», «Утеха», «Майка ми», «С какво. . .» и «Луди млади»; Н. Захариев — прев. «Двамата бурбонски приятели» от Дидро; Д. Иванов — «Слънце залезе» и «На полето»; П. [?] Иванов — «Нещастнице», «Тъга» и др.; А. Д. Ихчиев — прев. от руски «Смело, братя!» и др.; П. Ихчиев — прев. «Положението на турците в Европа» от Вамбери; Н. Д. Йорданов — прев. от Хайне, Жуковски, Гьоте, Лермонтов, Пушкин и др. — «Оплакване», «Молба», «Море», «Към отсъствуващия», и др.; Д. Д. Качамаков — «Идеал», «Птичка», «Балкански гори», «Вардар» и др.; Ив. П. Кепов — прев. на «Очерки за Италианското възраждане»

от М. С. Корелин; Ив. Кирилов — «Прелюдия», «Първи ден» и др.; П. Кръстев — «Няколко бележки по събирането старини за в музея»; Т. Кунев — «Спомени от Габрово»; Б. Липовски — «Връщане» и «Ноктюрно»; А. П. Лунгаров — отрицателен отзив за епиграми на Ст. Михайловски; Ал. М. Маждраков — «В робство»; К. Махан — прев. «От песните на роба» от Св. Чех; Е. Милев — «Отговорът на Мирза Аббас»; Т. Мишев — «Падна мнението на астрономите»; Н. Найденов — «Български романс», «Котел» и др.; Ал. Недялков — прев. «Сонет», «Пророк», «Молитва», «Сидует», «Романс» и др. от Лермонтов; «С един чифт ботушки» от И. Н. Потапенко; «Писмо» от А. Яковлев; «Еволюция и етика» от Т. Хъксли и др.; Т. Нини — прев. «От две страни» от Вл. Короленко; Д. Пак — за националното музикално изкуство; Т. Панайотов — «Идеалният дом» и «Светът и самотията»; Ф. Панайотов — «Под оремето»; Ал. Паскалев — «Нощната буря»; О. Ж. Пекарев — «Майка и син»; Г. Петров — «На един покойник» и «Подражание»; Г. Х. Петров — прев. «Уединение» от Мопасан; Дим. Подвързачов — «Недей»; Р. Пухлев — «Мъгла»; Ив. Радославов — «Листа», «И таз есен. . .», «Два гроба», «Елмаз» и др. и прев. «Мойсей на Нил», «Атлас» и «Ако бях. . .» от В. Юго; Р. Радославов — прев. «Към морето» от Пушкин; «Ако бях сам. . .» и «Ако бях цар» от В. Юго; Я. Романчук — «Значението на Ив. Вазова в българската литература»; Ружкин — «В нощ безсънна» «Надгробен венец» и др.; Н. Савов — «Изгубената кореспонденция»; Ив. Самарджиев — «Без надежда», «Възнесение» и др. Т. Севдалин — прев. «Първото движение» от Жюл Леметр; д-р Х. К. — прев. на рецензията на Титус Соподзко в полския печат за «Под игото»; П. П. Списаревски — прев. на част от дисертацията на Д. И. Писарев «Аполоний Тиански»; М. Сребров — прев. «Край бащин — лека нощ» от Байрон и «Изгнание» от Т. Худ; Ст. Р. Станев — прев. «Горделив е артистът» от Ема Конияни; Хр. Стойков — «Властелини на Пирин»; И. Хр. Страндков — «При гробът на баща си» и «Любовно приключение»; А. Т. Страшимиров — «Михайло»; З. П. Тамъджиев — «Заточеник», «Ней», «Спомен» и др.; М. Теофилов — «На нощта» и «Ти коя си»; Ив. Толев — превел «Посвещение» към «Фауст» на Гьоте; Д. Христов — «В манастирът»; Т. Цанев (Рудин) — «Кажи», «Едни съм» и др.; К. А. Цапов — «Не казвайте. . .», «Ти все пак. . .», «Защо» и др.; Ив. Церов — «Малък принос за биографията на П. Р. Славейков»; Н. Ф. — прев. «Случай на медицинската практика» от А. Чехов; П. Чилев — прев. «Лаври и зеленица» от Лонгос; Х. Г. Чилингиров — «В живота», «Мъгли», «Недей се плаши»

и др.; И. Т. Чолаков — «Нашите анлъш социалисти»; преводи на Шилер «Пътеводителите на живота» и «Детенце»; Д. А. Шопов — «Пред портрета на Алека Константинов»; П. К. Яворов — «Домашна китка»; Х. К. Ярев — «Поема по пленението на гр. Стара Загора» и др. Има сведения и за разпространението на списанието, за значението на народната песен, за плагиатството и др.

От редакторската дейност на Б. Цонев е запазен в ръкопис и съставеният от него «Предговор към показалец на женския книжовен труд», изд. 1911 г.

Във връзка с редактираните от Б. Цонев трудове на Кр. Стойчев за Тетевенския говор са запазени: предговорът (писан от Б. Цонев), народни приказки, гатанки, благословии, клетви, поздрави и народни песни (юнашки, хайдушки, любовни и др.), записани от Стойчев, а слушани от различни лица — «Поповата дещи и войводата», «Мома отвлечена от змей», «Трунчата братя», «Царската дъщеря и циганчето», «Невярна жена», «За двоицата братя — гяволития и залуховия», «Сит поп — сита попадия», «За циганина и киселото мляко», «Бабичката, дето никала смъртта», «Марко Кралевичии в тъмница», «Марийка и Дойчин войвода», «Ненчо войвода и Минка вдовица», «Жестока Неделя и хайдути», «Търговче и хайдуци», «Греховен Стоян и строга майка», «Банка хаджи Кончоова», «Жена на хайдутин», «Жестоко отмъщение», «Безсърдечен» (Бездушник), «Мома Руменка», «Гюзел Димчо», «Янка Кираджийка», «Повей, буйни ветре», «Първо влизане на турчин в Ново село», «Милен предава сестра си» и др.; също и «Речник на тетевенския говор» и «Речник на собствени мъжки и женски имена от Тетевенско».

Във връзка с книжовно-литературната и журналистическа дейност на фондообразувателя са запазени следните материали: списък (съставен навярно от Б. Цонев) на «филологически съчинения, които се намират в *Народната библиотека (освен периодическите издания)* 12—13 IX.[1]889»; разказът му «Безцян камък»; рецензии на драмата «Яна войвода» от А. Карима, статията на Н. И. Сурин «Славянска идея и политика», «Христоматия по българска литература в две части. . .» от Ив. П. Церов, «Болонския псалтир» и «Учебник болгарского языка» от проф. В. Н. Щепкин и «Магията» от Смил Янтър; критични бележки върху «Ловч[анска] легенди», «Шиш[аревия] сбори[ик] — VIII и IX» и др.; реч, произнесена от Б. Цонев на литературно-музикалната забава в градското казино на 19 февр. 1913 г. във връзка с честването

на 35-ата годишнина от Освобождението, за Балканската война и др.; и реч на «Майска [полска] конституция от 3.V.1791» във връзка с полско-българското дружество у нас и сближаването между поляци и българи; статии по езикови въпроси: «Влияние на българската реч върху румънски», «Езикова общност между маджарски и български език», «Езикови взаимности между румъни и българи», «К которому славянскому языку принадлежить македонское наречіе», «Общославянски език», «Определени и неопределени форми в български език» и др.; по исторически въпроси: «Фр. Палацки» и «Пражки славянски тържества» са във връзка с откриването на паметника на Фр. Палацки в Прага, «Спомен за Васил Д. Стоянов»; за убийството на Хр. Белчев и Ал. Ив. Константинов; литературноисторически: за творчеството на П. Ю. Тодоров, «От коя книжовна школа е излязъл Паисий Хилендарски»; по обществено-политически въпроси: «Българ. цензура и сръбския печат», «Вчера, днес и утре», «За Македония», «Към световно единство», «Матица хърватска», «Нужда от руска книжарница в България», «Реализъм и класицизъм» и «Югославската академия за наука и художество в Загреб» и др.; по правописни въпроси: «Към правописна обнова», «Caeterum censeo (Мнение по правопис)», «Новият руски правопис», «Правописни бележки»; народни песни от Македония и Одринско и др.

От материалите, свързани с дейността му като професор по български език, са запазени много малко на брой и незначителни документи.

За участието на Б. Цонев във филоложките дружини дават сведения трите писма от Д. Мирчев — Търново, и Р. Пухлев — Габрово, за слабата дейност на филоложките дружества, трудностите при изследване местните говори и др.

Като декан на Историко-филологическия факултет през 1914 г. му е изпратен ръкопис, озаглавен «Иродиада», от Радул Канели с псевдоним Dum spiro, spero, за да бъде представен на конкурса по премията от «фонд Иван Вазов».

Запазени са и няколко писма, които дават сведения за членуването на Б. Цонев в «Украинското научно дружество «Шевченко» в Лвов (благодари за избирането му за действителен член) из потребително дружество «Братски труд» — София (за дейността на дружеството).

Между материалите от други лица се намират следните ръ
кописи: «Дамаскина инока и поддиакона. . .»; «Болгарския коло
нии на юге России» от Н. С. Державин; «За дълга» от М. Ку
Добрев; «Градът под Витоша» от Т. Мишински; «Кузман войвода
записки за «Военната лечебна наука»; «Причини за заболяванет
на ученищите и начина за премахването им»; статии и изследвани
на учителя Кирил К. Ронже (вероятно съставляващи цял педа
гогически труд — голяма част от материалите са преводи с
немски педагогически съчинения) — «Български език», «Einlei
tung» («Въведение» към някакъв труд за възпитанието на българ
ските деца), [Въведение към съчинение върху] «Възпитателна
система, «Die Erziehung und die socialen Fragen» [«Възпитанието
и социалните въпроси»], «Das Alter» [«Възраст»], «Dilettantismus»
[«Дилетантизъм»], «Думи без икрам», «За енергията (Willens
kraft) », «За жената», [«За общественото развитие на европейски
запад в сравнение с България»], «За учителите», «Каниц и Ирн
чек», «Мъдрост и самообразование», «Betrachtungen uber die kin
lliche Natur», [«Наблюдения върху детската природа»], [част
от съчинение върху «Навика в ученищите»], «Наш инспектор»
«Ново нещо за многома», «Einige Enthüllungen uber die Persönlich
keit des vertriebenen Fürsten von Bulgarien» «[«Някои разкрит
върху личността на изгонения от България княз»] и др.

Запазени са и документи до членове от семе
ството на фондообразувателя: 1. Две писма
жена му Събка Цонева — по лични въпроси. 2. С
детелство за завършен VI кл. на сина му Добрин Цонев
няколко писма, разписки и др. до него са за платен военен
нък, получени суми и пр., от които се вижда, че е бил чинов
в Дирекция на полицията.

Ф. 206; 659 док.; 1915. . . 1944 г.; 1 инв. оп.; пост. 1945 г.[1]
бълг. и нем. ез.

СТЕФАН ДИМИТРОВ ТАНЕВ

(псевд. Репортьор от старата школа)

(роден в 1888 г. — Турну Мъгурели, Румъния; починал в 1952 г. — Соф

[1] Предадени на Народната библиотека въз основа на 9-то постано
вление на МС от 30 ян. 1945 г.

Журналист с дългогодишна дейност в «Дружеството на столичните журналисти» и негов председател за известно време през фашисткия режим; редактор на вестниците: «Утро», «Неделно утро», «Аз знам всичко»; кореспондент на букурещките вестници «Димнияна» и «Универсул»; осъден от Народния съд на доживотен затвор; починал в затвора.

Източници

За фондообразувателя: Иванчев, Д. БПП. Т. III, с. 306.

Запазените данъчни книжки, квитанции, планове, скици, нотариален акт и др. дават бегли сведения за материалното състояние на фондообразувателя.

Кореспонденцията се състои от няколко писма, покани и др., изпратени от К. Ангелова, Ст. Семов, Е. Танева, комитет «La maison des Arts et de la Presse» — София, на българите в Унгария — Будапеща, и др. Те са във връзка с участието на Танев в събрания, за откриване на български параклис в Будапеща, за успеха на художествената изложба на Н. Танев във Варшава и др.

Най-многобройни са материалите, свързани с редакторската дейност на фондообразувателя: връчена грамота от германското посолство в София като на главен редактор на в. «Утро»; поялитически бюлетини; литературни произведения (стихотворени, разкази, драми и др. в оригинал и превод); карикатури, статии, репортажи, съобщения, бележки и пр. от П. Ангелова, И. Арсов, А. Лозанов, Сим. Петров, Ст. Сапунджиев, Ив. Стойчев и др., озаглавени: «Критиката литературен вид ли е?», «Вярата у българския народ за преуспяването му», «По началото на тришветното знаме», «Робеспиер», «За Толстоя», «Последните дни на Пушкина», «Франсоа Рабле», «Шопен», «Чингис хан», «Романа на един социалист», «Талейран» и др. Има и сведения по политически въпроси и характеристики на информационния материал, доставен на в. «Утро» от «Европапрес»; по стабилитета на чиновниците; за начина, по който са се водили репортажите; за службата му в Централното управление на Министерството на народното просвещение и др.

Тук се намира голяма група писма, пощенски карти и др. (1937—1944 г.) от Зл. Абаджиева, К. Абрашев, Б. Бабев, Е. Бонилова, Б. Барцов, Д. Велизаров, А. Георгиев, Р. Димитрова, Ал. Койчев и др. във връзка с оплаквания, предложения, молби за отпечатване на материали и пр. на служители и работници по най-различни въпроси: за авансовото възнаграждение; за трина-

десетата заплата, получавана от държавните служители, но п
и от работниците от частните предприятия; за получаване на пен
сии, детски добавки и др.; за лошите последици от затварянет
на училищата; за засмането на учителските места от приближен
на властвуващата партия; за тежкото положение на учителите
селата и лошото снабдяване с храна, облекло, въглища и пр.
за злоупотреба с купони; за разпределението на нарядите; за уре
ждане на столове за чиновници от частни предприятия; з
програмата по Радио София по време на бомбардировките и др

Запазени са частни писма, изпратени до дъщеря м

Ф. 207; 2084 док.; 1883[1]. . . 1943 г.; 1 инв. оп.; пост. 194
и 1967 г.; бълг., нем., рус. и фр. ез.

Д-Р ХРИСТО ПЕТРОВ ШИШМАНОВ

(роден в 1903 г. — Г. Оряховица)

Висш служител в Министерството на външните работи, на търговия
и земеделието през фашисткия режим; дипломатически представител в Бе
град, Берлин и Женева — от 1935 г. до 1946 г.; развивал научна и публ
ицистична дейност като икономист, стопановед и статистик; от юни 1946
досега живее в Париж.

Източници

За фондообразувателя: документите от фонда.

Кратки данни за живота и ученето на фондообразувате
дават автобиографичните му бележки.

Биографичните материали — удостоверени
свидетелства, молби, ученически и студентски книжки, студе
ска лична карта, паспорт, сметки и др. — са във връзка с у
нието и материалното му състояние. Запазени са и студентските
записки на лекции по стопански науки (стопанска статистика
социална политика, библиография по стопански науки, *записк*
по финансова наука, международно право, римско право, гражда

---

[1] Има ранни документи, свързани с проучвания на фондообразувателя
[2] Предадени на Нар. библиотека въз основа на 9-то постановлени
на МС от 30 яп. 1945 г.

ско право, държавна уредба, дипломатическа служба и др.) и други материали (въпросници, програми, списъци, формуляри, статистически таблици и др.).

Кореспонденцията съдържа писма, телеграми, визитни карти, покани и др. от Д. Божилов, А. Зебер, Фр. Вито, Е. Гишас, д-р Х. Грос, Т. Диманов, Сл. Загоров, Ал. Заимов, Кр. Йоцов, Казасови, К. Кацаров, Дим. Мишайков, Молов, А. Разцветников, П. Стайнов, Б. Филов, д-р В. Хофман, Дим. Христов, П. Шишманов и др. В тях има сведения по следните въпроси: доставяне на служебните публикации на Министерството на търговията и на други български държавни учреждения; получени проекти от Германия за строителните спестовни каси; събрание на стопанската партия на Саксония в Дрезден (1931 г.); изпращането на доклад за «Международната конференция по въпросите за подпомагане на даровитите»; споразумение между Германия и България (1939 г.); износните цени на зърнените храни в Канада, САЩ и Аржентина; статистически сведения за обработваната площ в Канада, САЩ, Аржентина и Австралия; международния земеделски институт в Рим (1933 г.); убийството на югославския крал Александър I (1934 г.); назначението на Д. Казасов в Белград за пълномощен министър (1934 г.); български аташета в чужбина; и др.

Многобройни са ръкописите и материалите във връзка със служебната и научната дейност на Шишманов: дисертацията му («Селскостопанска производствена статистика. Същност и основи»); статии, доклади, реферати и др. («Българското земеделско дружество», «Външната търговия на България през 1935 год.», «Движение на пазарните цени на дребно», «Земеделски имот в Германия и България. Земеделски стопанства в Германия и България», «Ограничения на международната търговия», «Стопански блок на дунавските държави», «Същност на народното стопанство», «Загубите на България в човешки жертви през световната война» и др.); материали за видовете статистика и тяхното значение; сведения на наши легации и консулства в чужбина за положението на пазара в различните страни; статистически данни за производството на зърнени храни и развитието на вноса и износа преди и след войната; данни за произхода на македонските българи и др.

Запазени са също и материали за Юбилейния сборник по случай 1000 години от царуването на Симеон и 50 години от Освобождението на България.

Статистически таблици, търговски договори, спогодби, док-

лади, протоколи, списъци, съобщения, закони, правилници, постановления, изложения и др. дават сведения за: външната търговия на Австрия, Англия, България, Германия и други страни; цени и калкулации на някои стоки; мита на някои от по-важните експортни артикули; държавни и обществени финанси; социална политика; Сенжерменския мирен договор (1919 г.); *конференцията в Женева (1930 г.) и участието на България в* нея; вноса и износа между Австрия, Англия, Германия, Гърция и други страни с България; земеделски монополи в Австрия; търговски договори на България с други страни; търговски обмен със страните от Средна Европа (1930—1931 г.); търговията на дунавските страни; цените на някои стоки (зърнени храни, зеленчуци, захар, яйца, индустриални стоки и др.); участието на евреите в стопанския и културния живот на Германия след 1931 г.; и др.

Службата му като секретар в Министерството на външните работи и изповеданията се документира от няколко вербални ноти, списъци и наредби във връзка с изменението на правилника за прилагане на Закона *за търговските и индустриалните марки; за българската транспорт*на виза; за изменението на правилника за провеждане на конкурсен изпит за назначаване на аташета; за износителите и вносителите в България и др.

Във връзка с изпращането му на специализация от Министерството на земеделието и държавните имоти в Германия по земеделска статистика са запазени няколко писма, телеграми, статистически сведения и др., които дават сведения за следването му в университета в Мюнхен [?], проучване на земеделската статистика, статистически сведения за Германия и Бавария (обща площ, население, земеделски стопанства и др.).

Няколко писма, протоколи, удостоверения и други материали дават сведения за журналистическата дейност на Хр. Шишманов: опити за подобряване и разнообразяване на икономическата страница на в. «Слово»; за прослужено време и др.

Запазените материали от службата на Шишманов като началник на Бюро за търговски договори при Министерството на търговията (резолюции, служебни записки, доклади и пр.) дават сведения за: конференция в Софийската търговска индустриална камара; Комитета за намаление на цените на продуктите от първа необходимост; общинските житни тържища и др.

Група писма (машинописни преписи), разменени между различни лица и фирми (Х. Берндт, Х. Вендт, Мюлер & Висман, К. Ширмахер и Сие, Шефер и Сие и др. от и до Берлин, Бреслау, Катовице, Мюнхен, Франкфурт, Хановер и др.), са за доставка на различни стоки, вероятно свързани с тази дейност на фондообразувателя.

От участието му като делегат на международни студентски конференции и студентското преброяване са запазени инструкции, проекти, резолюции, списъци, анкетни листове, доклади, статии и др. по следните въпроси: за преситеността във висшите училища; за безработицата между завършилите висше образование; за образователната политика в България; за делегатите на единадесетата годишна конференция на международната студентска организация в Бърно, за Първата балканска конференция за международна университетска взаимопомощ — София, 1932 г.; и др.

Във връзка с членуването му в «Ротари клуб» има няколко бюлетина със сведения за събрания на членовете, за разглеждане на актуални въпроси, за органа на конгресите на международното ротарианство и др.

Към документалните материали с общо съдържание се отнасят няколко закона, протоколи, брошури, бюлетини и др. (за съвещания на Международното масонско сдружение в Женева (1925 г.); за световния конгрес на «Joie et travail» през 1940 г. в Стокхолм; «По въпроса за създаване на международно сравняем индекс на индустриалното производство» — печ. на проф. О. Н. Андерсон; и др.).

Документите за някои членове на семейството му са във връзка с жена му — Пенка Шишманова, сина му и други негови близки и са изключително по лични въпроси. В кореспонденцията до жена му се споменава за: общата художествена изложба; изложбата на Д. Узунов (1932 г.); курсове по търговско счетоводство и данъчни въпроси в Мюнхен; масови убийства в Германия при управлението на Хитлер и др.

Запазени са и *разни материали за други лица*: автобиографични бележки на К. Бобчев, смъртен акт на О. Фогел и др.

Ф. 208; 301 док.; 1901. . . 1943 г.; 1 инв. оп.; пост. 1946 г.; нем. ез.

ГЕРХАРД ФОН ШЕВЕН

(роден към 1880 г., в Германия[2])

Германец по произход, живял дълги години в България — от 19[illegible] до 1943 г.; завършил през 1901—1905 г. технически науки в Германия; [illegible] юли 1942 г. — на служба в Германското главно консулство в Кавала.

Източници

За фондообразувателя: НБКМ — БИА, Отделски архиви: «Годишен доклад на д-р Ив. Панайотов, уредник на архивния отдел» от 25 ян. 1917 г.; документите от фонда.

От студентските години на фондообразувателя са запазени няколко тетрадки със студентски записки и лекции (1901—1905 г.), които дават податки за добиването на техническото му образование в Дармщадт (Германия): записки по дескриптивна геометрия; по висша математика — интегрално смятане; аналитична геометрия на плоскостите и пространството; диференциално смятане, избрани глави от науката за якост на материалите (по лекции на К. Янсен, Л. Каил [?]; статика на строителните конструкции.

По-голямата част от фонда е заета от кореспонденцията: писма от М. Вендланд; Ингеборг фон Шевен — по мъж Ханс Крамарц, Герлинде фон Шевен, Елизабет фон Шевен — по мъж Ханс Юстл — дъщери на фондообразувателя; Ида фон Шевен — съпруга; Т. Шевен — брат; от майката на фондообразувателя и др. Писмата са писани от Германия — Берлин, Есен, Мюнхен, Мюнстер, Виена, Тале, Кведлинбург, Наумбург и др. Повечето от писмата са от частен характер — главно по семейни и лични въпроси. Между другото се четат сведения за: атентат в Берлин през ноем. 1939 г.; военната служба на съпруга на Ингеборг Шевен — Крамарц, Ханс Крамарц, за отиването му на фронта; живота в Германия по време на войната и хитлеристкия

---

[1] Постъпил заедно с конфискуваните книги на Шевен по силата на постановление на МС № 9 от 30 ян. 1945 г.

[2] Засега не се намериха никакви биографични данни за фондообразувателя; датата на раждането е посочена с приближение — от студентските записки.

режим; за женитбата на Елизабет фон Шевен за войник от германската армия — Ханс Юстл, и осведомяването на бащата Герхард фон Шевен в Кавала (1942 г.), където той служи в Германското генерално консулство (което личи от адреса на телеграмата); цените на някои съестни продукти в Германия; някои особености във вътрешния живот в Германия — за работния ден, за развитието на индустрията, за живота на работниците и др.

Запазена е н е и м к а на група германски войници, вероятно от Първата световна война (без надпис и имена).

До жената на Шевен — Ида, са запазени писма главно от частен характер (от Елизабет и Ингеборг фон Шевен), придружени със снимки от сватбата на дъщеря й Елизабет и Ханс Юстл (1942 г.), от К. Брандес и др.

Има и едно лично писмо до майката на Шевен от внука й — пак от частен характер.

Ф. 209; 1782 док.; 1846[1]. . . 1944 г.; пост. 1945 г.[2]; бълг., англ., нем., и фр. ез.; част от фонда в ЦДИА (ф. 456).

ПРОФ. Д-Р БОГДАН ДИМИТРОВ ФИЛОВ

(роден в 1883 г. — Ст. Загора; осъден на смърт от НС през 1945 г. — София)

Реакционен политически деец и държавник през фашисткия режим — член на правителството и негов ръководител от 1939 до 1945 г. (министър на народното просвещение, министър-председател и министър на външните работи и изповеданията, регент); отявлен германофил; учен-археолог; титуляр на катедрата по археология и история на античните изкуства; директор на Български археологически институт и на Народния музей — София; председател на БАН (1937—1944 г.).

Източници

За фондообразувателя и фонда: АСУ, 1940, с. 627—629; КБЕ. Т. V, с. 277; И в а н ч е в, Д. БПП. Т. III, с. 312; Н а р о д н и т е предатели и палачи получиха заслужено наказание. — «Р а б. д е л о», бр. 116, 2 февр. 1945; П р о т и ч, А. Народният музей в София. С., 1926, с. 12—14; П ъ т е в о д и т е л на ЦДИА. С., 1970, с. 225; Сб. на XXV ОНС. С., 1940, с. XXVI.

Публикации на документи: АСУ, 1940, с. 628—629; документите от фонда — арх. ед. 21, л. 3208—3253; арх. ед. 23, л. 5036—5037.

[1] Ранните материали са свързани с научната дейност на Филов.

[2] Предаден на Нар. библиотека въз основа на 9-то постановление на МС от 30 яну. 1945 г.

Запазени са няколко документа с кратки автобиографични данни и списък на по-главните трудове на Филов.

Биографичните документи са във връзка със следването му във Вюрцбургския университет, изготвяне на докторска дисертация, 25-годишния му юбилей и др.

Между авторите и адресатите в запазената кореспонденция са: В. Амелунг, М. Арнаудов, С. С. Бобчев, Борис III, А. Грабар, Д. Джентиле, С. П. Казанджиев, Н. Мавродинов, А. фон Макензен, Д. Меркати, Е. Мишон, Б. Мусолини, К. Нойгебауер, Уго Ожети, Й. фон Рибентроп, Ф. Студеницки, Тойо, Е. Фабришиус, Х. Шмит и др.

В писмата на посочените кореспонденти се намират данни за: издаване и хонориране на научни трудове на Филов и отзиви за тях («Geschichte der bulgarischen Kunst»; «Die archaische Nekropole von Trebenischte am Ochridasee»; «Миниатюрите на Манасиевата хроника във Ватиканската библиотека»; «Старобългарското изкуство» и др.); подарени екземпляри от книгите му; («Die altbulgarische Kunst»; «L'art antique en Bulgarie»; «Софийската църква «Св. София» и др.); изпратени материали от Филов за италианска изкуствоведческа енциклопедия (статии върху българското изкуство; статии за някои наши градове — София, Пловдив, Варна и др.; списък на забележителни български художници, скулптори и пр., между които: Ст. Доспевски, Б. Денев, Вл. Димитров — Майстора, Ив. Милев, А. Митов, Д. Узунов, А. Николов и др. и биографични бележки за А. Андреев, Ал. Божинов и др.); за разни исторически паметници — мерки за консервиране и реставриране на църквата «Св. София» в София и някои паметници в Търново (църквите на Трапезица, църквите: «Св. четиридесет мъченици», «Св. апостол Петър и Павел», «Св. Димитър», Балдуиновата кула, Френкхисарската крепост, дворцовия комплекс и др.); архитектурния вид и вътрешното оформление на храма в Положкия манастир (Кавадарско); гробни находки, открити в Бачковския манастир; некропола при с. Требенище (Охридско); разкопки в с. Св. Кирилово (Старозагорско) под ръководството на немския археолог Х. Шмит, стенописи на Ст. Доспевски в манастира «Св. Павел и Петър» до с. Баткун (Пазарджишко) и в църквата «Св. Димитрий» в с. Патлейница; портретите на Хр. Д. Доспевска, В. Чалъков, Ел. Чалъкова — произведения на Ст. Доспевски; изображението на славянските просветители Кирил и Методий, намерено в музейната сбирка при Гимназията в гр. Елена; попълване фотоархива на народния музей с копия на творците от Самоковската школа; сътрудничество

в областта на археологията с чуждестранни учени и техните интереси към българските паметници на културата и към научните издания на Филов; широката научна дейност на немския археолог Т. Виганд, заслугите му за развитието на археологическата наука, избирането му за действителен член на Българския археологически институт; участието на Филов във Византоложкия конгрес в Рим (1936 г.) и други международни конгреси на археолозите; постъпки на българския пълномощник при Военното управление в Румъния пред фелдмаршал А. фон Макензен (1917 г.) за предаване на съхраняващите се в Румънската академия на науките старобългарски ръкописи; дейността на румънския учен Й. Богдан; по политически въпроси (положението след Междусъюзническата война, отношенията със съседните страни, присъединението на България към Тройния пакт и др.

Група документи са във връзка с дейността на фондообразувателя като уредник на старовековния и нумизматически отдел (1909—1910 г.) и директор на Народния музей — София (1910—1920 г.). В тях се намират сведения за: встъпване на фондообразувателя на тези длъжности; извършването на проверка на музейната сбирка, състоянието и работите на музея през 1913 и 1916 г. (извършени разкопки на различни археологически обекти и попълване на музейната сбирка, публикации, персонал, бюджет, посетители и пр.); проект за построяване сграда на Народния музей и библиотека в София със суми от завещанието на Евл. Георгиев; комплектуване на музейната библиотека; предложение за изменение на някои членове от Закона за народното просвещение, които засягат народните музеи (1918 г.); лошото състояние на ценни исторически обекти в България; извършени от художника Й. Бала реставрации на фреските на Боянската църква; мерки за частична реставрация на църквата «Св. София» в София; откриване и проучване на гробни находки в Бачковския манастир и др.; снимане и описване на по-важни археологически обекти; предложение на Руския археологически институт в Цариград за съвместна дейност с археолози от балканските страни; проекти, изработени в София и Цариград през 1910 и 1911 г. с участието на Т. Ив. Успенски за учредяване към Руския археологически институт в Цариград отдел за проучване археологията на Балканския полуостров (ръководство, организация на работа, задачи, обнародване резултатите от направените проучвания в Известията на института и пр.); таблица на гръцки монети, намиращи се в нумазматическата сбирка при музея.

От дейността му като частен хонорован доцент по археология на източните и класически народи (1914 г.), редовен професор-титуляр на катедрата по археология и история на изкуствата при Философско-историческия факултет (1920 г.) и ректор на СДУ (1931—1932 г.) са запазени документи относно: участието на Филов в конкурса за редовен професор (1919 г.); за задграничните му командировки (в Рим във връзка с издаване «Миниатюрите на Манасиевата хроника» и завършване студията върху базиликата «Св. Климент в Рим; в Павия във връзка с тържествата по случай 1100-годишнината на университета и в Берлин за честуване 100-годишнината от основаване на Германския археологически институт и др.); за участието му в международни конгреси (в Първия международен конгрес по етрускология във Флоренция и Болоня — 1928 г., Шестия международен археологически конгрес в Берлин, Международния конгрес по археология в Бейрут и в Ерусалим — 1926 г.); по административни въпроси — за правилника за приемане на студенти във Философско-историческия факултет (1925 г.), сливането на Археологическия семинар с Историческия институт и др.; относно изменения в бюджета на Университета (1932/33 г.); за разпрата Милетич — Романски и Филов (1924—1927 г.); по предложение на Филов за създаване институт за национална култура, наука и изкуство и др. мерки за културно преуспяване на страната. Запазени са още: проект на Филов за изучаване на римските кастели в Северна България; лекции от 1914 г. («Въведение в археологията»); договор между Филов и П. Хаупт — Бери, за издаване труда на Филов «Die altbulgarische Kunst» на немски, френски и английски език; речи и доклади от споменатите по-горе конгреси; биографични бележки за Я. Тодоров и рецензия на хабилитационната му работа «Паганизмът в Долна Мизия», също и на хабилитационната работа на Ив. Гошев «Антиминсът» и др.

Документите от дейността на фондообразувателя като директор на Българския археологически институт (1921 г.) са относно: направени разкопки и проучвания на археологически паметници в Ст. Загора и Старозагорски окръг (с. Памукчии и с. Могилово); направени снимки от антични надписи, релефи, барелефи и др.; приемането на френския учен-византолог проф. Г. Милет и археолога Ж. Сьор за действителни членове на Българския археологически институт (сведения за научната им дейност и списък на по-главните трудове).

Съхраняват се и речи, произнесени от Филов и от Н. Найденов на тържествени събрания, по случай освещаване помещението на *института и др.*

Документите от дейността на Филов като дописен член (1918 г.) и председател на БАН (1937—1944 г.) са във връзка с: участието му като делегат на БАН на Международния конгрес по византология в Букурещ (1924 г.); издаване на Лондонското евангелие и др. Намират се и протокол из Комисията за старини в България под председателството на директора на Народния музей А. Протич за запазване сградата на Боюк джамия в София като изключително ценен исторически паметник на турското строително изкуство; както и библиографски бележки за трудове и статии на Филов след избирането му за дописен член на БАН; в други бележки има сведения, че е бил дописен член и на нумизматическото д-во във Виена (1918 г.), действителен член на *Германския археологически институт в Берлин (1922 г.), на* Руския археологически институт в Цариград (1911 г.), на Унгарското археологическо д-во (1924 г.).

Относно дейността на Филов като председател на Българо-гръцкото д-во в България (1938 г.) се съхраняват *речи, засягащи въпроса за сближение между гръцкия* и българския народ и списъци на: членове на гръцко-българската лига в Атина и Солун; на изпълнителния комитет; управителния съвет и членове на дружеството в България, също и на лицата, участвуващи в екскурзията, уредена от гръцко-българските дружества до Атина и Солун.

Документалните материали от дейността му като председател на *Международния комитет за интелектуално сътрудничество — Женева*, съдържат данни за: сесии на комитета (1934 г.) по проблемите на съвременното изкуство; международен изкуствоведчески конгрес във Венеция (1934 г.); събрание на Международния съюз на интелектуалците в 1934 г.; основаването и дейността на Българската национална *комисия за интелектуално сътрудничество* (1923—1934 г.); Бразилската национална комисия и пр.

Малобройни документи удостоверяват провъзгласяването му за *почетен доктор на Будапещенския кралски университет* (1941 г.) и член на Испанското дружество за антропология, етнография и праистория (1941 г.).

Във фонда се съхраняват ръкописи и материали на *фондообразувателя* във връзка с негови изследвания из обла-

ста на археологията, епиграфиката, нумизматиката, история
изкуствата, стара история и пр. Между ръкописите са: н а у
н и т е м у т р у д о в е: «Миниатюрите на Лондонското ева
гелие на Ив. Александър», «Старобългарско изкуство» (бъ
ред.) вкл. и реклама от издателството «Паул Хаупт» — Бери
немското издание на същата книга: л е к ц и и т е «Увод в
хеологията», «Антична митология», «Античното изкуство в Бъ
гария», «История на старогръцкото изкуство», «Критско-микенск
култура», «История на елинистическото изкуство»; с т а т и
т е: «Археологическите паметници от Македония», «Базилика
«Св. Климент» и гробът на св. Кирил в Рим», «Византия и Елада
«Златен пръстен с тракийски надпис», «Кратка история на из
нописците, резбарите и скулпторите, които са излезли от Гали
и околията», «Проф. В. Н. Златарски като археолог», «Римско
владичество в България», «Тракийско-микенски отношения
«Die vorgeschichte Zeit», «Zu der Bronzestatuette der Athena Ni
aus sveti Kirilovo»; статии върху българската археология и бъ
гарското изкуство за руска и италианска енциклопедия и мно
други; с к а з к и, б е с е д и, р е ч и и д р.: «Archeologisch
Funde aus Duvinlii»; «Паметници на тракийското изкуство
«Старинни паметници в Македония и Одринско», «Мъртвите гр
дове в Ориента», «Проф. В. Златарски като археолог», «Наука
политика», «Разкопките на Българския народен музей — Софи
в Мадара и Преслав» и др.; б и б л и о г р а ф и и т е: «Антична
архитектура», «Антична живопис», «Библиография върху визан
тийските миниатюри», «Гръцка пластика», «История на гръцка
и римската литература», «История на римската империя», «Му
зеология и нумизматика», «Обща история и теория на изкуст
то», «Ориенталска археология», «Предисторически и антични па
метници от съседни на България земи», «Средновековни паметни
ци от България», «Стара история и география», «Старохристиянск
и византийско изкуство», «Старобългарско изкуство», «Тракий
ският конник», «Тракия и Македония», «Управление и наредб
на римските провинции», «Требенище» и др.; библиографии н
научните трудове и други публикации на Филов (1906—1943 г.
с посочвания на рецензии и отзиви за някои от тях. Между мате
риалите се намират библиографски и други б е л е ж к и за ар
хеологически и исторически паметници в България (църквата
«Св. София» в София, манастира «Св. Никола», Парасковата къща
х. Атанасовата къща и др. в с. Арбанаси; Тракийската гробница
при Мезек, Свиленградско; църквите в Несебър — Новата митро
полия, Старата Митрополия, «Св. Георги» и др.; кръглата църк

в Преслав; Бачковския манастир; църквите «Св. Архангел» в Трявна, «Св. Троица» в Габрово и много други); за старобългарското изкуство; за майстори от Самоковската художествена школа — Хр. Доспевски, З. Доспевски, З. Зограф, и най-вече за Ст. Доспевски, К. Вальов — Зографа, Ив. и Н. Вальови и др. (биографични сведения и сведения за техни художествени произведения); за Н. Павлович, Г. Данчов, Н. Карастоянов и др. за историята на София — извадки от съчинения на разни пътешественици, наши и чужди учени и др. (Ами Буе, К. Иречек, В. Григорович, Ф. Каниц, С. Новакович, С. Прист, бр. Шкорпил и много други); за дисертацията на Филов «Римските легиони в Мизия»; описания за епиграфски паметници от Албания, Гършия, Македония (Воден, Драма, Охрид, Призрен, Прилеп, Скопие, намиращи се около тях селища и др.); дневници за извършени разкопки при с. Върбица, с. Копиловци, Перущица, Мадара и Преслав.

Във фонда се съхраняват още: писма на зографи със сведения за живота и дейността им (ориг. писма от Д. Зограф, Н., З. и Ст. Доспевски до А. Самоковлиев, от Г. Зографски до Д. Зограф; още и завещанието на Д. Зограф от 1869 г.); също и преп. на писма от Ст. Доспевски до Г. и Хр. Зографски, от З. Зограф до Хр. Хаджигюров и от Д. Костович до З. Зограф; и изрезки от вестници — «Зора», «Мир», «La parole Bulgarie», «Volksblatt», «Manchester Guardian» и др. със статии във връзка със: изобразителното изкуство във Вюрцбург; изложба на художниците Й. Амберг и Й. Ферон в същия град — 1924 г.; за разни исторически паметници (манастира «Св. Спас» в Долни Лозен, Софийско, църквата «Св. Богородица» в Пазарджик и др.); с живота и дейността на видни представители на Самоковската художествена школа (Д. Зограф, Ст. Доспевски, К. Вальов); дневници с бележки за посетените исторически обекти при пътуванията му с научна цел из Австрия, Германия, Гърция, Египет, Италия, Македония и Румъния; скици и схеми на *църквите «Св. София» в Охрид и др.*; *доклади, резюмета* от доклади, брошури, програми във връзка с III, IV и V международни византоложки конгреси в Белград (1927 г.), в Рим (1936 г.) и в София; Международния конгрес по стара история в Осло (1936 г.); Международния конгрес на археолозите в Сирия и Палестина (1926 г.); фотокопия и негативи от миниатюрите на Лондонското евангелие и фотокопие на «Златопечатното слово на цар Иван Шишман, дадено на Рилския манастир», написано на старобългарски и гръцки език.

Във връзка с дейността на Филов като министър на народното просвещение (1938—1940 г.) са запазени речи и доклади на Борис III, Филов и др. по случай честуването 50-годишнината на СДУ в 1939 г. («Културните институти в България», «Образователното дело в България» и др.) и законопроект за «Институт за национална култура» от 1935 г.

Документите от дейността му като министър-председател, министър на народното просвещение и министър на външните работи и вероизповеданията (1940—1943 г.) са относно: българо-унгарски отношения (официално посещение на Б. Филов в Будапеща, провъзгласяването му за почетен доктор на университета в Будапеща, сключване на българо-унгарска спогодба за културно сътрудничество — 1941 г.); разстрели на френски заложници от германците през Втората световна война; снабдяване на пребиваващите в България германски войски (1941 г.); преустройството на народното стопанство и приспособяването му към нуждите на войната; продоволствието на страната, цените на стоките, работната заплата, износа на зърнени храни през 1940 г.; създаване на Институт за обществено осигуряване — организация, цели, структура; признаването на права на фондацията «Българско дело» на държавно предприятие (1942 г.). Намират се още: меморандум от Управителния съвет на Съюза на бесарабските българи в България от 1941 г. до министър-председателя за подпомагане на българските бежанци в Бесарабия и Южна Русия и уреждане на въпроси, свързани с тяхното завръщане в България; *бележки за създаването и целите на съюза; изрезки от* вестниците «Дневник», «Зора», «Утро» и др. със статиите: «Тази сутрин бе съставен от проф. Б. Филов новият кабинет», «Новият министър-председател и българският печат», «Как чужбина посрещна новото правителство в България», «Политиката на кабинета на проф. Б. Филов», «Разрешението на Добруджанския въпрос», «Министър-председателят Б. Филов и министърът на външните работи г-н Ив. Попов заминават за Германия по покана на германското правителство» и др.

Между документите с общо съдържание се намират: програми за конференцията на търговските камари на България и Гърция в Солун и Атина (1938 г.); реклама за книгата на Ф. Гинцкей «Der Weg zu Oswalda», реклама за изложбата на произведения на норвежката домашна индустрия в Осло и др.

Документите за членове на семейството на фондообразувателя (Димитър Филов — баща, Евдо-

*кия Петева-Филова — съпруга, Ботьо Петев — шу-*рей и др.) в по-голямата си част са от личен характер. Запазени са и документи във връзка с дейността на Е. Петева-Филова като етнограф; за заминаването ѝ в Хага (1930 г.) по уреждане на българска етнографска изложба; също и за организирана от нея етнографска изложба в Берлин (1930 г.); за пребиваването ѝ във Гърция (1940 г.); за статията ѝ «Жената в българското изкуство»; за труда ѝ «Живота и изкуството на Ив. Милев»; за сътрудничеството ѝ в списанието «Българска книга»; относно следването ѝ в Германия и за разрасналото се комунистическо движение там; за революцията в Бавария (1923 г.); за стихване на революционната вълна в България (вероятно след потушаване на Септемврийското въстание — 1923 г.); за основаване сдружение на жените интелектуалки в България (1939 г.); за освобождаването на Добруджа; по изкуствоведчески и философски въпроси и др.

В архива са запазени и следните документи от други и за други дейци: адрес от М. Абрамич и др. документи по случай честването 70-годишнината от рождението на Е. Фабрициус; препис от писмо от Ромен Ролан до Л. Шишманова във връзка с книгата ѝ върху Боянската църква; статиите на Б. Йотов «Дух и смисъл на българското народно въстание», «Илиризъм» и «Път на Българското възраждане».

Ф. 210; 354 док.; 1922. . . 1941 г.; 1 инв. оп.; пост. 1945 г.[1]; бълг., нем. и хол. ез.

ИНЖ. МИХАИЛ САВОВ САВОВ[2]

Един от членовете на съдружието «Савов & Пъдев» — представителство на известната фирма за електроуреди и материали «Филипс» в София.

Източници

За фондообразувателя: документите от фонда.

Запазената кореспонденция съдържа писма и визитни картички на д-р Ст. Ангелов, инж. М. Гочев, Фр. Квитман,

[1] Предадени на Нар. библиотека въз основа на 9-то постановление на МС от 30 ян. 1945 г.

[2] Не намерихме данни за годината и мястото на раждането и смъртта.

Б. Куцаров, д-р К. Моргенщерн, В. Румбке и др. във връзка с доставката на радиоапарати чрез представителството на «Филипс» в Рим; за проектирано пътуване до Солун; за уреждане паспорт на Савов за пътуване в чужбина; за мобилизарането му (1941 г.); и др.

Материалите (писма, сметки, разписки, квитанции, бюлетини и др.) във връзка с дейността на фондообразувателя са свързани главно със съдружничеството му в търговската фирма «Инж. Михаил П. Пъдев & инж. Михаил С. Савов». В тях има сведения за: сделките и условията на сключването им по вноса на радиоапарати «Филипс» и от Холандия; радиоабонаменти на клиентите; доставка и монтиране на разни електроуреди и материали, мрежи, инсталации и други (в с. Оризово — Чирпанско, самоковските села, пощенската палата в София, картинната галерия в Народния музей (София), телефонната инсталация в американската легация в София, каучуковата фабрика на гара Искър, затвора — Ломско, далекопровода в Свищов и др.); приходите и разходите от тези предприятия, парични постъпления и др.

Във връзка с военната му служба като мобилизиран в пехотна рота (1941 г.) в Добрич са запазени няколко таблици и окръжно, в които е даден и «Шат на щаб на опълченска дружина» (за офицерите, оръжието в дружината и др.).

Към семейните материали могат да се отнесат няколко писма на М. Савов, изпратени до съпругата му по лични въпроси, и две снимки.

Между документите за други лица се намират нотариален акт и няколко писма във връзка с продажбата на имот.

Ф. 211; 1226 док.; 1920. . . 1943 г.; пост. 1945[1] г.; бълг. и нем. ез.

Д-Р АЛЕКСАНДЪР НИКОЛАЕВ

(роден в 1896 г.[?] — Варна; починал в 1964 г. — Рио де Жанейро, Бразилия)[2]

Лекар-рентгенолог; като директор на печата през 1941—1943 г. съдействувал за провеждане политиката на монархо-фашизма у нас; пълно-

[1] Предаден на Нар. библиотека въз основа на 9-то постановление на МС от 30 ян. 1945 г.

[2] По устни сведения.

мощен министър в Стокхолм (1943—1944 г.); осъден задочно на смърт от Народния съд (1945 г.); политически емигрант — невъзвръщенец.

Източници

За фондообразувателя: документите от фонда.

Запазените документи са предимно за дейността на фондообразувателя като лекар-рентгенолог: за извършени от него общи и рентгенови медицински прегледи, поставени диагнози и назначено лечение, резултати от радиографии, рентгеноскопии и др.; доставени за разни болници (Военна болница — София, Държавна болница — Враца, Първокласна болница — София, и др.) и на Ал. Николаев комплектни рентгенови уредби и разни други медицински съоръжения (диаметрични кабели, клещообразни клеми, рентгенови тръби и др.); за същността и предназначението на илфефилма; относно средствата, с които разполагат интернистите при лечението на хроническите левкемии; по направено предложение на д-р Николаев за постъпване на работа към новосъздадената здравна служба при Взаимоспомагателната и болнична каса на служителите по финансовото ведомство; за откриване на курсове за специализация на лекари-рентгенолози към Физиолечебния институт при Медицинския факултет (1929 г.); за условията, на които трябва да отговарят физиотерапевтичните и рентгеновите кабинети; проектонаредба за манипулиране с рентгенови апарати; правилник за узаконяване, строеж, обслужване и ревизиране на всякакъв вид рентгенови инсталации в страната; указание за употреба на универсалния медицински уред «санитаскоп»; отпечатък от списанието «Deutsche medizinische Wochenschrift» със статията на д-р Й. Хелвег под заглавие «Über klinische Erfahrungen mit Calcibromat», книжка от списанието «Zentralblatt für Chirurgie» (1937 г.) със статии из областта на хирургията.

От дейността на фондообразувателя като директор по печата са запазени документи относно: устроено празненство по случай назначаването му на тази длъжност (1941 г.); бюджетопроекта на дирекцията за 1943 г.; ролята и значението на печата; състоянието на журналистиката в европейските страни и в България; лошото състояние на българския печат; предложение за създаване отдел по държавни науки и журналистика при Юридическия факултет на СДУ. Група документи са във връзка с Първия конгрес на Съюза на националните журналистически дружества във Венеция — 1942 г. (списък на участниците с имената

и на българските представители; поздравителен адрес от граф Чано до конгреса; реч на председателя на камарата на фашистите Е. Грай «Методите на неприятелската пропаганда от времето на санкциите»). Някои от документите съдържат сведения по външнополитически въпроси: започване на военните действия между Германия и СССР; присъединяване на България към Тристранния пакт; скъсване на дипломатическите отношения със САЩ и Англия. Между материалите, подготвени за издаване, са дописките: «Събитията в Драмския окръг»; «За лукавите писания на вестник «Заря»; «Петгодишният стопански план на България» — географски и стопански преглед на България и задачите на петгодишния стопански план; «Българската преса» — исторически и идеологически очерк за българската преса от Възраждането до четиридесетте години на века.

Между останалите материали, постъпили за печат, се намират протести срещу американската пропаганда и вмешателството на САЩ в политиката на европейските държави по повод «Бялата книга» на Рузвелт; опровержения на изнесени в българската преса политически новини и др.

От дейността му като член на българското рентгенологическо дружество в София се намира устав на същото дружество.

Дейността му като член на софийския клон на съюза «Отец Паисий» е представена от едно писмо за уреждане на «Седмица за българите в чужбина».

Ф. 212; 748 док.; 1907. . . 1938 г.; 1 инв. оп.; пост. 1945 г.[1]; бълг., англ., рум., нем. и фр. ез.

КОНСТАНТИН ГАБРИЕЛОВ АВРАМОВ

Кореспондент на агенция «Ройтер» в България; висш държавен служител преди 9 септ. 1944 г.[2]

Източници

За фондообразувателя: документите от фонда.

---

[1] Предадея на Нар. библиотека въз основа на 9-то постановление на МС от 30 яи. 1945 г.

[2] Повече биографични данни засега не са открити.

От следването на К. Аврамов в Екс-ан-Прованс (Южна Франция) са запазени 3 тетрадки със записки по политическа икономия (четени от Б. Райю); по наказателно право (от Бонекарер) и по финансово законодателство (от Ф. Моро).

Писма, сметки и извлечения разкриват материалното състояние на фондообразувателя, неговата валутна наличност в банките, движението на влоговете му, покупки и абонаменти, декларация за приемане на бащиното наследство и др.

Във фонда се намират и писма от К. Аврамов до В. Веридел, Ел. Петала и колежа «Нотр Дам де Сион» в Русе относно дейността му като кореспондент на агенция «Ройтер» в София и учението на дъщеря му в колежа.

Автори на писмата до К. Аврамов са: Ев. Аврамова, Ив. Баржер, В. Веридел, ген. майор Геде, Р. Дъндас, Ив. Иванов, С. Клемент, Ел. Петала, Р. Сперлинг, Б. Тахауер, С. Уотърлоу и др. В тях се разкриват връзките на фондообразувателя с чужди журналисти и дипломати, както и някои лични въпроси.

Преобладаващата част от документите в архива — писма, телеграми и други, са свързани с дейността на Аврамов като кореспондент на агенция «Ройтер» в София и отразяват важни събития в икономическия, политическия и културния живот в България от 1926 до 1932 г. По-важните въпроси от стопански характер, засегнати в тях, са следните: търговски преговори за износ на тютюн; преговори за отпускане на чуждестранен заем на България (1926 г.); данни за външната търговия, вносно-износни листи, състояние на фиска; репарациите; производството на розово масло и памук и износа на тютюн, яйца и бекон; основаването на Ипотекарна банка (1928 г.); нов заем и претенциите на «Дисконто гезелшафт» (1928 г.); бюджета 1928/29 г.; българските мита на английските стоки; движението на цените на едро в периода 1924—1929 г.; ограничаването на кредита от 1926—1929 г.; египетско-българските търговски отношения (1931 г.); продукцията на мини «Перник»; участието на България в Женевското икономическо съвещание (1932 г.); външната търговия на България (1931/32 г.); и др.

От политическите събития (1926—1932 г.) са засегнати: изборите за народни представители (1926 г.): политически убийства (1927 г.); итало-югославският конфликт и отношението на България; френската политика на Балканите; англо-съветската криза и българската преса; провалът в ЦК на партията и смъртта на Н. Кофарджиев (1931 г.); дейността на смесената българо-югославска комисия по инцидентите в Цариброд-ско,

Пиротско и Македония (1930 г.); конгрес на Социалдемократическата партия (1931 г.); демонстрации срещу Ньойския договор (1931 г.); студентски манифестации срещу проф. Ал. Цанков (1931 г.); разкрита комунистическа организация във Варна (1932 г.); българо-албански разговори (1932 г.); кабинетни кризи, разместванията и пр.; убийството на ген. Ал. Протогеров, разногласия вред македонската емиграция и др.; убийства между фракциите на македонствуващите и др.

Някои кореспонденции третират най-разнообразни въпроси: годежа и сватбата на цар Борис III с принцеса Йоана; частния живот на царя и царската фамилия; въздушни полети и преминавания над България на английски, австралийски и др. самолети с рекламна, научна, спортна и други цели; посещение на английска ескадра във Варна под началството на вицеадмирал Тотенхям; земетресението в Южна България — Чирпан, Пловдив (1928 г.) и други; криминални престъпления и катастрофи; англо-български културни контакти, концерти, рецитали и др.; Балканските спортни игри в София (1931 г.) и др. Голяма група документи дават сведения за личните контакти на К. Аврамов със служебните лица от агенция «Ройтер»; уреждане на хонорарни въпроси, получаването на инструкции и др.

Група документи свидетелствуват за дейността на Аврамов като секретар на Първа подкомисия на гръцко-българското изселване (1928 г.) и за членството му в Съюза на чуждестранните кореспонденти и публицисти в България.

Във фонда се намират и документи за раждането и ученето на дъщерята на фондообразувателя Евгения-Пиерета в пансиона «Нотр Дам де Сион» — Русе, а също и три документа във връзка със служебни пътувания зад граница на брат му Михаил Аврамов.

Ф. 213; 1587 док.; 1905. . . 1944 г.; 1 инв. оп.: пост. 1945 г.[1]

НАЙДЕН АНДРЕЕВ СТОИЧКОВ

(роден в 1885 г. — с. Малашевци, Софийско; осъден от НС на смърт в 1945 г. — София)

[1] Предадени на Нар. библиотека въз основа на 9-то постановление на МС от 30 ян. 1945 г.

Обществено-политически деец — заемал и висши административни служби (1935—1944 г.) през фашисткия режим; военнослужещ (1911—1934 г.) — участник в Балканската и Първата световна война; писател и публицист.

Източници

За фондообразувателя: Сб. на XXV ОНС, 1940, с. 195—196; документите от фонда.

Публикации на документи: Андреев, Н. Китка за героя. Стихове. С., 1942, с. 4—16.

Биографичните материали (бележки, свидетелства, лични карти, избирателни и данъчни книжки, декларации, сметки, разписки и др.) дават сведения за живота, дейността и материалното състояние на фондообразувателя.

Няколко чернови на негови писма са адресирани до председателя на земеделско-стопанската околийска задруга — София, Хр. Харизанов и др. — по лични въпроси.

Писмата до Н. Андреев са писани от Л. Бобевски, цар Борис III, Ив. Будинов, Т. Димитров, М. Минчев, Д. Митов, Г. Станимирова, Хр. Харизанов, Д. Цветанов и др. и са във връзка със назначаването на Н. Андреев за областен директор в София; уволняването на софийския областен директор Ст. Кокилев; проектоплана за разширяване на с. Безден; недоволство от комасацията в с. Алдомировци ; беззакония на длъжностни лица; ходатайства за назначения, премествания и уволнения от служба; уреждане на пенсии; впечатления от живота в Америка и др.

Материалите, свързани с дейността на фондообразувателя, са следните: 1) като военнослужещ (грамоти, удостоверения, свидетелства, правилници, списъци, пенсионна книжка и др.), които дават сведения по следните въпроси: за участието му във войните (Балканската и Първата световна); за награждаването му за прослужено време; за състояли се тържества в двореца и др.; 2) като областен директор на София — албум с изрезки от вестници и снимки, сведения, бележки и др. във връзка с назначаването му; участието му в конференции, тържества и др. (негови изказвания, дописки, статии, стихотворения и пр.); за водоснабдяването, минералните богатства, железопътни линии и др. в Пирдопска, Софийска и Ботевградска околия и др.; 3) като народен представител (удостоверения, протоколи, изложения, окръжни, речи, беседи, доклади, изказвания, закони, законопроекти, бележки и др.) със сведения за: избирането му за народен представител; резултати от из-

бори за народни представители; пенсионирането на земеделските стопани, осигуряване на жените стопанки; просветата на селските девойки; закупуване и износ на зърнени храни; снабдяване на населението с жито, мазнини, гьон, въглища и др.; селото и българските селяни; земеделските задруги; овощарството и животновъдството в Софийска околия; запустяването на големи площи работна земя в Софийско; реквизиране на реколтата от 1943 г.; работническите съюзи; осъдени по закона за спекулата; ликвидирането на някои акционерни дружества (индустриални, търговски, занаятчийски и др.) на евреи в страната; културното издигане на Силистра; прокарване на шосета и телефонни линии; включване във водопроводни мрежи; откриване лекарски пунктове, училища и др. в Софийски окръг; електрифициране на с. Божурище; причините за Втората световна война; положението на фронтовете; болшевизма и славянството; пътя, избран от България във войната; за националното обединение на България и др.; 4) като писател и публицист (стихосбирки, поеми, разкази, статии, дописки, рецензии, партитури, тетрадки, албум със снимки и др.) предимно с военна тематика — в ръкопис, машинопис и печатни; 5) като общественик (речи, сказки, дописки и др. във връзка с честувания за Отец Паисий и дейността на Комитета по въздигане паметник на Паисий в с. Кралев дол; свидетелства, квитанции, разписки, членски карти и др. — за членуването му в разни дружества, съюзи, абонирането му за списания, вестници и пр.).

Към документалните материали с общо съдържание се отнасят редица статии, речи, дописки и др. от Д. Павлов, Д. Ризов, В. Сеизов и др. със следните заглавия: «Борбата в Средиземноморието», «Борбите в сръбското емигрантско правителство», «България е свързала съдбата си с великия райх» и др.

От семейните материали са запазени избирателна книжка на съпругата му Станка Андреева (за участие в избори); членска карта от Съюза на българските гимнастически д-ва «Юнак» — София (за членуването й); разписки за абонирането й за «Вестник на жената»; спестовна книжка, личнъчни книжки, разписки, договори и др. по лични въпроси.

Няколко удостоверения, квитанции, бордера и др. са във връзка със завършване образованието на дъщеря му Виолета Андреева.

Запазена е и бележка, издадена от V полицейски участък — София, на Борис Шарков (брат на жена му).

Ф. 214; 656 док.; 1915. . . 1944 г.; пост. 1945 г.[1]; бълг., итал., нем., рус. и фр. ез.

ПРОФ. ИНЖ. ДИМИТЪР ВАСИЛЕВ ИВАНОВ

(роден в 1889 г. — Шумен; осъден на смърт от НС в 1945 г. — София)

Реакционен политически и обществен деец през фашисткия режим; министър на обществените сгради, пътищата и благоустройството (1939—1944 г.); като строителен инженер в Плевен, Шумен и София работил по водоснабдяването и електрификацията на България; професор във Висшето техническо училище — София.

Източници

За **фондообразувателя:** Иванчев, Д. БПП. Т. III, с. 225; Народните предатели и палачи получиха заслужено наказание. — Раб. дело, бр. 116, 2 февр. 1945; Новото правителство на Кьосеиванов. — Зора, бр. 6110, 24 окт. 1939; С б. на XXV ОНС, 1940, с. XII.

Кратки данни за живота и дейността на фондообразувателя се намират в запазените автобиографични бележки.

В кореспонденцията личат имената на следните лица: Ж. Баранкович, Е. Блюмел, Ф. Брей, В. Елмер, В. Йонишш, Б. Йоцов, Ив. Каназирски, А. де Клапаред, архим. Климент, Е. фон Масов, А. Мусман, Р. Олденбург, Е. Рубрьодер, Е. Щехер и др. Тя е във връзка със: благоустрояването на някои селища в Шуменско, Хасковско, Пловдивско, Троянско и др.; построяване шосета и мостове в Ломско, Троянско, Врачанско, Горнооряховско, Шуменско и др.; електрифицирането на Южна България; превръщането на водноелектрическата централа «Въча» — Кричим, в държавно предприятие; перспективите за използуване водите на «Студената река» при с. Брезе; изграждане паметник на Ил. Драгостинов в с. Арбанаси; избора на Д. Василев за министър на обществените сгради, пътищата и благоустройството и за професор при Висшето техническо училище в София; приемане на студенти в него; сведения за катедрите по пътни строежи и градско строителство при Висшето техническо училище в Дрезден; застъпване специалностите водно снабдяване и обезводняване в немските висши учебни заведения; труда на Василев «Водното снабдяване на Югоизточна Добруджа» и сътрудничеството му в сп. «Gesundheits Ingenieur»; снабдяването му с германска техническа и политическа литература; българо-швейцарски търговски връзки.

[1] Предаден на Нар. библиотека въз основа на 9-то постановление на НС от 30 ян. 1945 г.

Има сведения и по вътрешно- и външнополитически въпроси (по*ложението на българския народ под политическата и икономи*ческата зависимост на Германия и нежеланието му да воюва сре щу Съветския съюз; недоволството от прогерманската политик на българското правителство; съставяне програмата на Отеч ствения фронт).

Документите от дейността на фондообразувателя като ди ректор на постройките по водоснабдяв нето на Добруджа (1926—1930 г.) са във връзка с из вършени работи по водоснабдяването на Югоизточна Добруджа и Лудогорието.

Малък брой документи отразяват свободната практика на Василев като инженер, собственик на инженер но-проектантско бюро и строителна фир ма в София (1933—1939 г.). Те са относно: направени из следвания на геоложкото устройство и петрографския състав в долината на р. Осъм, Черни Осъм, по реките Луда Камчия и Го ляма Камчия с оглед построяване на баражи и язовири; построя ване на жилищни сгради в София и др.

Документите, свързани с дейността му като министъ на обществените сгради, пътищата и бла *гоустройството (1939—1944 г.), са относно: задачите* устройството на министерството, утвърждаване устава на служи телите; издаване «Годишник на Министерството на обществени строежи, пътищата и благоустройството» (1938 г.); военното об чение и общата гражданска мобилизация на служителите; дейност та на разните отдели на министерството: автомобилни съобще ния, архитектурен отдел, водни строежи, временна трудова по винност, дирекция на електрификацията на Северна България нови жп. линии, отдел «Технически служби» и др. (за преброяван движението на моторни превозни средства по пътищата и просле дяване развитието му; отдаване на търг експлоатацията на някои пътнически автомобилни линии; мобилизиране на моторни превозни средства за нуждите на войската; извършени строите ни работи и благоустрояването на разни обекти в страната, построяване и ремонт на държавни и обществени сгради в София Бургас, Кърджали, Харманли и др.; възстановителни работи в засегнатите от бомбардировките райони на София; градоустрои ствения план на Столичната голяма община, строеж и поддържа не на пътища и мостове; приходите на отдел «Пътища», работни групи по пътищата и заплащането им, общия план за изграждан *на главните пътища в България, строителните работи, които* извърши организацията «Тод»; извършени работи от смесената Р

мъно-българска комисия по построяване моста между България и Румъния; строеж и поддържане на жп. линии; отпускане средства и доставка на материали; бюджета на отдел «Водни строежи» за 1942 г.; напоителни и отводнителни мероприятия; геоложки строеж, хидрология и петрографския състав на терена в поречието на р. Русенски Лом с оглед установяване на водностоанския план на реката за целите на водния синдикат «Русенски Лом»; язовирите «Копринка» на р. Тунджа (дн. «Ал. Стамболийски»), на р. Росица при с. Горско Косово, «Тополница» на р. Тополница при с. Мухово; мероприятия на водния синдикат «Тунджа» — Ст. Загора; проект за напояване на Старозагорското поле и водоснабдяването на разни селища; електрификацията на Северна България — на Добрич; проект за електрификацията на Шуменска околия; конкурс за изработване на общ електрификационен план на България и др.). Има сведения и за: затруднения при изпълнението на строителните мероприятия; съвместна работа между български и германски инженери и доставка на строителни материали от немски фирми; нуждата от подготвени инженерно-строителни кадри, доставка на машини; изпращане на архитекти и инженери на специализация в Германия; предприети обиколки от Д. Василев из строителни обекти в страната, направени констатации и дадени разпореждания; честването 25-годишната му техническа дейност (биографични сведения за него и сведения за поемане поста почетен председател на международния съюз за градоустройство и градостроителство); българския занаятчийски съюз; отражението на войната върху занаятчийското производство; възстановяване на Свободния университет като Държавно училище за висши стопански и финансови науки; откриване на Висше техническо училище в София (1942 г.) и архитектурен отдел към него; откриване на средно държавно техническо училище в Бяла и Ксанти; Българския работнически съюз; съюза «Отец Паисий»; жилищна криза през 1924 г. и законопроекта за отпускане заеми за направа на жилища; структура и задачи на Дирекцията на националната пропаганда; находища с течни горива в Костенец, Провадия и др.; превръщане на с. Кнежа в град; реставриране къщата на Хр. Ботев в Калофер; конгрес на Съюза на българските гимнастически дружества; външната и вътрешната политика на румънския крал Кароп I (1881—1914 г.); подписване на Крайовската спогодба между България и Румъния (7 септ. 1940 г.).

От дейността на Василев като народен представител са запазени документи относно: закона за учредяване

Дирекция на електрификацията на Северна България; закона за пътищата; законопроекти за: разширяване на жп. мрежа и пристанищата, за откриване на средни технически училища в Македония и Тракия, за приложението на общия градоустройствен план на Столична голяма община, за благоустрояване на населените места в България, за използуване водите на р. Росица. Останалите документи третират следните въпроси: откриване на XXV обикновено народно събрание; откриване на Висшето техническо училище в София; дейността на Министерството на благоустройството и на службата «Снимки, регулации и нивелации»; извършени строителни работи (строеж на пътища, водностопански и други строежи, язовирите на р. Тополница, Тунджа и Росица) и трудностите при тяхното изпълнение; изработване на петгодишен план за водните строежи у нас; електрификацията на страната; бюджетопроект на архитектурното отделение при министерството; развитие на автомобилното дело и необходимостта от разширяване на пътната мрежа; Крайовската спогодба и др.

От дейността му като член на Съюза на провинциалните журналисти се съхраняват документи относно отчитане дейността на съюза за 1939 г.; подготовка на 16-ия редовен конгрес във Варна; връщане на Южна Добруджа на България (7 септ. 1940 г.); и др.

Във връзка с дейността му като председател на Дружеството на българските специалисти по водното канализационно дело едно писмо по зодоснабдяването на с. Дълбок Извор.

Група документи са във връзка с дейността му като организатор и ръководител на Дранговата школа за запасни офицери: за живота и дейността на полк. Б. Драгов, откриване паметна плоча в Скопие в негова чест и устроени тържества на школата (1941 г.).

Запазени са и следните ръкописи и материали: 1. Статии и доклади: «Благоустрояването и неговото значение за стопанското процъфтяване на нацията»; «Водоснабдяването на Югоизточна Добруджа»; «Големите строителни мероприятия в обединена България»; «Към общия план за изграждане на главните пътища в царство България»; «Настояще и бъдеще на водното оборудване в Югоизточна Добруджа»; «Духът на новото време»; «Напред и все напред». 2. Речи, изложения и др. за: политическата обстановка в България през Първата световна война, международни отношения (отношения между България и Русия, Югославия, Турция и др.); Крайовската спогодба; ико-

номическо положение през 1939—1941 г. (повишаване цените на стоките; положението на занаятчийското и индустриално работничество; наличието на безработица; снабдяване на населението и борба със спекулата; снабдяване на страната с чуждестранни индустриални стоки и суровини; положението на селското население; мероприятия за увеличаване на националния доход; протерманската ориентация във външната търговия); дейността на Министерството на благоустройството след 1930 г. — пътното, жп. и водното строителство (язовира при с. Горско Косово, мостове на р. Чая, на Крива река и др.); откриване на жп. линиите Шумен — Карнобат и Кулата — Демирхисар (1941 г.); четиридесетгодишния юбилей на частното предприятие «Гранитоид» — София; спортен събор в Добрич на 3 окт. 1941 г.; честуване 25-годишнината на випуска от Дранговата школа за запасни офицери; предаване от ефорията «Бр. Евл. и Хр. Георгиеви» на университетската управа новата университетска сграда и откриване статуите на дарителите; полагане основния камък на Висшето училище за технически науки; откриване на Висше търговско училище във Варна; Пловдивския мострен панаир; доставка на желязо от СССР и др. 3. Закони и законопроекти: «Закон за извършили престъпления по закона за защита на държавата»; «Закон за образуване на общ съюз на доброволческо-опълченските организации в царство България»; «Законопроект за превръщане на ВЕЦ «Въча» в държавно областно електроснабдително предприятие»; «Закон за автомобилните съобщения»; «Проектозакон за откриване на временни курсове за строителни и землемерни техници при министерството»; «Законопроект за изменение и допълнение на закона за благоустрояването на населените места». 4. Списък на законите по Министерството на обществените строежи, пътищата и благоустройството. 5. Правилник за избирането на редовни преподаватели във Висшето техническо училище през първите години от основаването му. 6. Таблици във връзка с вноса на текстилни изделия, метали, гвоздеи и др. от Германия, Италия, Унгария, Швейцария и петролни продукти от Румъния; «Сравнителна таблица за пътищата и извършените по тях работи от 1932 г. от 1.IX.1941 г.»; «Таблица за пътищата в новоосвободените Тракия и Македония» и др. 7. Картите «Иригационното поле на р. Тополница и Средна Марица», «Мрежата по пътищата в бургаската техническа област»; «Подпочвени води във Видинската низина»; план на гр. Серес. 8. Списък на държавните сгради в Скопие.

Между документите с общо съдържание са: про-

токол за премахване на просбописния институт в Нова Загора (1940 г.); изрезки от вестниците «Стопанска България», «Велико Търново», «Варненска поща» и др. (с дописките: «Значението на военните клубове», «Нашето земеделие», «Един знаменателен юбилей», посветена на инж. И. Христов, «Изявление на д-р О. Обрейков за Пловдивския панаир» и др.).

На края на фонда се намират: сметки с изчисления размера на поскъпването на землените, зидарските, асфалтовите, бетоновите и др. работи след 1937 г.; изложение от Археологическото дружество и др. институти в Шумен до Министерството на просвещението — София, във връзка с построяване сграда за народна библиотека и археологически музей в Шумен и др.

Ф. 215; 657 док.; 1909. . . 1944 г.; 1 инв. оп.; пост. 1945 г.[1]; част от фонда — в ЦДИА (ф. 538).

ПЕТЪР ДИМИТРОВ ГАБРОВСКИ

(роден в 1898 г. — В. Търново; осъден от НС на смърт в 1945 г. — София)

Реакционен обществено-политически деец през фашисткия режим; адвокат (1922—1939 г.) — член на Висшия адвокатски съвет и на УС на Съюза на българските адвокати, м-р на железниците (1939—1940 г.), м-р на вътрешните работи (1940—1943 г.) и др.

Източници

За фондообразувателя: Иванчев, Д. БПП. Т. III, с. 229; Новото правителство на Кьосеиванов. — Зора, бр. 6110, 24 окт. 1939, с. 1; Сб. на XXV ОНС, 1940, с. XXX.

Биографичните материали (адресни билети, избирателни книжки, удостоверения за паспорт, разписки, сметки и др.) са във връзка с уреждането на лични въпроси на фондообразувателя.

Незначителни са документите, свързани с дейността на Габровски, особено тези за политическата му дейност.

От службата му като библиотекар при Юридическия семинар на Университета е за-

[1] Предадени на Нар. библиотека въз основа на 9-то постановление на МС от 30 яну. 1945 г.

разен акт за предаване на библиотеката от П. Габровски на Йов. Йорданова.

Няколко свидетелства, удостоверения, квитанции и др. характеризират адвокатската му дейност — във връзка със стажа му като кандидат-адвокат; за членуването му в Съюза на българските адвокати; за членски внос, такси и пр.

Към дейността му като министър на вътрешните работи и народното здраве могат да се отнесат няколко окръжни, отчети и др., които дават сведения за отпразнуването Деня на Червения кръст, за общественото подпомагане през 1941 г. и др.

От политико-обществената му дейност *са запазени само членски карти, квитанции, разписки и др. за* членуването му в различни дружества, съюзи, организации и пр.; за абонирането му за разни списания, вестници и др.

Документите за членове от семейството му се отнасят до жена му, майка му и пр.

Ф. 216; 700 док.; 1923. . . 1943 г.; 1 инв. оп.; пост. 1945 г.[1]**; бълг., нем. и фр. ез.**

ДРАГОМИР БЕНЬОВ ЦОНЕВ

(роден в 1902 г.[?]. — София,[?])[2]

Адвокат; търговски представител; деятел на физкултурата и спорта; кореспондент; редактор на в. «Организатор» (1921/22 г.); син на известния професор-славист Беньо Цонев; заминал в чужбина.

Източници

За **фондообразувателя**: Иванчев, Д. БПП. Т. II, с. 106; документите от фонда.

*Биографичните материали (паспорт и смет-*ки) са във връзка с престоя му в Германия, Швейцария и др.

Няколко писма до фондообразувателя са от А. Артемиев, Ст. Тодоров, Т. [?] Широков, А. Юнг и др. Те дават сведения за

[1] Предадени на Нар. библиотека въз основа на 9-то постановление на МС от 30 ян. 1945 г.

[2] Засега не се намериха точни данни за годината на раждането му и родното му място.

изплащане заплати, хонорари и пр. от Първо българско акционерно дружество за вагони и машини; за разпращането на покани от името на конфедерацията за физическо възпитание и др.

Запазените материали са свързани предимно с дейността на фондообразувателя:

Като адвокат, директор на Първо българско акционерно дружество за фабрикуване на вагони и машини — писма, списъци, удостоверения, изложения, заявления, протоколи, разписки, сметки и др., които са във връзка с дейността на дружеството: за състава на персонала, за прослужено време и изплащане на заплати; за уреждане на сметки; доставки на материали; ликвидиране на ипотечни задължения; сключване на спогодби с кредитори в страната и чужбина; поправка на локомотиви, парни котли и др.; за движими и недвижими имоти на дружеството; за преустрояване работата му; за разпродажба на инвентара му и пр.

Дейността му като търговски представител на Германо-българската търговска камара е документирана от писмо от БНБ през 1940 г., с което се интересуват дали Първо българско акционерно дружество за фабрикуване на вагони и машини плаща дивиденти.

Като член на управителния съвет (секретар) на Конференцията за физическо възпитание (КФВ) — писма, протоколи, покани, програми и др. (1926—1928 г.) дават сведения за: свикване на събрания, насрочване избори, членския състав на КФВ, ползата от обединението на отделните съюзи, проекти за екскурзии, организирани от Холандския съюз, и др.

Документите, свързани с дейността му като член и председател на Юношеския туристически съюз (ЮТС) и на Българския туристически съюз (БТС) — писма, статии, сказки, програми, покани, карти и др. (1924—1936 г.), са във връзка с искания за намаляване таксите по БДЖ; даване безплатни карти за пътуване на съюзните ревизори; създаване на нови туристически организации; планове за различни екскурзии; сведения за посещения в България и българските курорти; и др.

От дейността му като кореспондент (на немския в. «Източностопански вестник», Бреслау — 1924—1926 г.) са запазени дописки, преписи, извадки от вестници и др., които дават сведения за: външната търговия на България с всякакъв вид стоки; образуване клонове в страната и чужбина

(особено за връзки между Германия и балканските страни); доставка на газови мотори, водни помпи, технически инструменти и материали, метал, стомана, плетачни машини за чорапи, строителни и електрически машини, части за трамвай, водни инсталации и др., материали за жп. линиите Левски — Бяла Слатина — Оряхово, киноапарати, фотоапарати, телефонни апаратури; доставка на чешки самолети срещу български тютюн, различни кожи за Военно министерство, лятно облекло за армията, материал за палатки, санитарни материали, захар и др.; за промяната на процентната сума при износа на стоки — тютюн, зърнени храни, зеленчуци и др.; за внос на риба; за производство на вино; за продукцията на въглища в България в последните десет години от мини «Перник», «Бобов дол», «Марица» и др.; за електрическата централа в България «Орион»; за новоосновани предприятия — акционерни дружества «Искър», «Конкордия», «Рила» и др.; за образуването на първото българско сдружение «Българска захар»; за българското параходно дружество и др.; за турския тютюн през 1926 г.; за българската въздушна флота; за българското държавно съкровище през 1925 г.; за насичането на нови метални монети от 1 и 2 лева във Виена и др.

Запазени са и квитанция за платен членски внос от Др. Цонев в «Офицерския спортен клуб А. С. 23»; няколко «искания» във връзка с организацията и ръководната роля на дружествата — «Български колоездачен съюз», «Б. Н. М. С.», «Юнак» и др.

Ф. 217; 1335 док.; 1877... 1930 г.; пост. 1945 г.; бълг., нем. и фр. ез.

Д-Р ДИМИТЪР СЛАВОВ ЗАГОРОВ

(роден в 1836 г. — Ст. Загора; починал в 1926 г. — София)

Стопански деятел, административен служител и общественик след Освобождението; адвокат; основател на Българска спестовна банка; окръжен управител на Видин (1894 г.) и главен ревизор в Министерство на вътрешните работи (1894 г.) и главен ревизор в Министерство на вътрешните работи (1895—1899 г.); народен представител във ВНС в 1912 г.; дарител на БАН.

Източници

За фондообразувателя: *Книга на дарителите на* БАН. Т. I С., 1937; Летопис на БАН. Кн. XI. 1927/28, С., с. 117—118; документите във фонда.

В запазените автобиографични бележки се намират сведения за датата, месторождението, социалния произход и важни моменти от живота и дейността на фондообразувателя до отиването му в гр. Николаев, Русия (1884 г.). В тях се споменава и за преминаването на руски войски през Дунава (1877 г.), отстъпленнето на турците и техните безчинства в Ст. Загора и Казанлък.

Биографичните документи се отнасят предимно до ученнето му в Николаев и до следването му в университета в Ганд, Белгия; допускане до кандидатски изпит; отпускане на стипендия; държавни изпити по право и политико-административни науки; получен докторат по същите науки и др.

Документите за материалното му състояние са във връзка с: притежаваните от него имоти; изплащане на данъци; приходите и разходите му; сметки в БНБ, Балканска банка — София, Българска кредитна банка «Гирдап» и др.

В кореспонденцията се намират сведения за: уреждане на наследствени дела; покупко-продажби на имоти; купени акции и облигации от разни дружества и банки; пътувания на Загоров из европейските страни; постъпване и следване в Николаевската гимназия; парламентарните избори от 23 септ. 1884 г.; превратa от 9-ти авг. 1886 г. и последвалите преследвания и терор; преследвания (1902 г.) от турските власти на българи, участници в национално-революционното движение в Македония (Солун и околните селища) и засилване на сръбската и гръцката пропаганда; Съединението на България и Сръбско-българската война; построяването на жп. линията София — Роман и др.; сведения за сина му Сл. Загоров (учение и следване в Инсбрук и Лайпциг; участие в IV събор на немските студенти; проектоустав на българските студентски дружества, военно служенето му по време на Първата световна война — бележки за намесата на България във войната, за образуването на коалиционно правителство начело с Ал. Стамболийски — 6 окт. 1919 г. и др.).

Автори на документите в кореспонденцията са: Н. Генадиев, Т. Гигов, К. Дацов, народно осигурително д-во «Балкан» — София, кооперативно потребително д-во «Братски труд» — София, С. Загоров, Л. Калушев, П. Матеев, Луи Омберт, Д. Павлидис, д-р К. Стоилов и др.

От дейността на Загоров като административен и съдебен служител са запазени списъци, в които са изброени длъжностите, заемани от него до 1900 г. в

различни учреждения, и редица други документи, които удостоверяват службата му като: писар в Казанлъшкото градско общинско управление; надзирател в казанлъшкия склад за сол; архивар при Старозагорското префектурно управление; секретар на Административния съд в Ст. Загора; член на Варненския окръжен съд; ревизор в Министерството на вътрешните работи; окръжен управител на Видин; главен ревизор в Министерството на вътрешните работи; подначалник на отделение за преки данъци и завеждащ държавните имоти към Министерството на финансите.

Документите от дейността на фондообразувателя като адвокат са по признаване правото му на адвокатска практика и във връзка с водените от него дела.

Група документи (устави, списъци и пр.) са свързани с дейността на Загоров като касиер на Първо българско вестникарско дружество в София и член на акционерните дружества «Евтин пазар» и «Малката банка» — също в София. В някои от тях има данни за: учредяване на първото вестникарско дружество и неговата дейност (капиталовложения, продаване на акции, разни сметки, издаване на «Български търговски вестник»); за основателите и служителите на дружествата «Евтин пазар» и «Малката банка».

В документите относно участието му в Централното бюро на Народната партия има сведения за събрания на партията, заседания на централното бюро и др.

Във фонда се намират и неголям брой ръкописи, бележки и материали по финансови, стопански, административни и юридически въпроси.

Запазени са и няколко ръкописа, които документират опитите на Загоров като писател (план на романа «Прокудница», романа «Самко Ничков» и извадки от други негови писания).

Във фонда се съхраняват печатни и ръкописни материали с разнообразно съдържание: манифести, възвания, укази, програми и др. за: обявяване на Освободителната война; Съединението и Сръбско-българската война (1885 г.); Балканската война (1912 г.); построяване храма-паметник «Александър Невски»; посрещане на сръбския крал Александър I (1897 г.) в София; участието на България в Първата световна война; износ на зърнени храни; обмитяване на стоките, внасяни в България от турските области, заети от български войски и митническия режим там (1912 г.); обменяне на турски монети в БНБ (1912 г.). Запа-

зен е и списък от 1912 г. на митници, подведомствени на Солунската и Кавалеката митница, и листове с печати на Елефтерската, Дедеагачката, Родоската и др. митници.

Ф. 218; 3607 док.; 1897. . . 1944 г.; пост. 1945 г.[1]; бълг., англ., нем., рус., ср. и фр. ез.

ПРОФ. Д-Р СЛАВЧО ДИМИТРОВ ЗАГОРОВ

(роден в 1898 г. — София; починал в 1970 г. — Виена)

Реакционен и обществено-политически деец през фашисткия режим; министър на търговията и промишлеността (1939—1942 г.); професор по статистика в СДУ; директор на статистиката (1934—1939 г.); осъден задочно на смърт от Народния съд (30 февр. 1945 г.) за противонародна дейност; от 1944 г. — политически емигрант (невъзвръщенец в Швейцария, а по-късно в САЩ и Австрия).

Източници

За фондообразувателя: АСУ, 1940, с. 200—201; Иванчев, Д. БПП. Т. III, с. 246; Народните представители и палачи получиха заслужено наказание. — Раб. дело, бр. 116, 2 февр. 1945 г.; Новото правителство на Кьосеиванов. . . — Зора, бр. 6110, 24 окт. 1939; Сб. на XXV ОНС, 1940, с XXXVIII.

В запазените автобиографични бележки се намират сведения за живота и дейността на фондообразувателя; за пътуванията му из Англия, Германия, Италия, САЩ, Сърбия, Швейцария и впечатленията му от някои градове, в които е пребивавал; философски мисли и разсъждения; бележки по икономически, финансови и статистически въпроси и бележки във връзка с изучаване на английски и гръцки език.

Биографичните документи са във връзка с ученето му в София и следването му в Инсбрук и Лайпциг.

Документите за материалното състояние на Загоров съдържат сведения за неговите приходи и разходи.

В архива се съхранява библиография на трудовете на Загоров.

Кореспонденцията е във връзка с: Балканската (1912 г.) и Междусъюзническата (1913 г.) война, Първата све-

[1] Предаден на Нар. библиотека въз основа на 9-то постановление на МС от 30 ян. 1945 г.

товна война и Войнишкото въстание (1918 г.); политическото и стопанското положение на България през управлението на БЗНС, засилване на работническото движение, превратa на 9 юни 1923 г.; уреждане положението на българите във Вашингтон през 1938 г. и учредяване на българска епархия там; българското търговско представителство в Лондон и влошаване стопанските, търговските и финансовите отношения с Англия около 1940 г.; трудове на проф. О. Андерсон и С. Загоров; конгрес (1922 г.) на немските природоизпитатели и лекари и участието на проф. М. Попов в него; за учението на българи в Южнославянския пансион в гр. Орел — Русия; и др.

Между кореспондентите личат имената на: А. Ангелов, проф. О. Андерсон, проф. Ал. Балабанов, Борис III, С. Данев, К. Дапов, Е. Декер, Българо-немско културно д-во в София, Д. Загоров, П. Загорова, Австрийски институт за конюнктурно изследване — Виена, Немски научен институт в София, Г. Кьосеиванов, българска легация във Вашингтон, А. Ляпчев, Н. Момчилов, С. Пушкаров, В. Тодоров, Н. Христов, Ал. Цанков и др.

Дейността на Загоров като писар при отделението за митниците към Министерство на финансите (1913 г.) се удостоверява от няколко документа за назначаването и уволняването му от тази длъжност.

От дейността му като секретар (началник на канцеларията) при Висшия стопански съвет (1923 г.) са запазени доклади, наредби, правилници, изложения и др. документи, които разкриват неговата дейност и задачи през 1923—1924 г.; положението на народното стопанство; валутния курс, приспособяване цените на стоките към повишения курс на лева; криза в селското стопанство, предизвикана от спадане цените на селскостопанските произведения; износ на зърнени храни, тютюни, дървен материал, морска сол и др. и внос на петрол и др. стоки; митническата тарифа и намаляване на износните мита върху храните; търговия с външни платежни средства и наредбите за ограничаване и регулирането ѝ; производство на растителни масла, производство и търговия с млечни произведения; тютюнопроизводителните кооперации; продоволствието на столицата; данъка върху общия доход; БНБ и др.

Документите във връзка с дейността на Загоров като инспектор в камбиалния отдел при централното управление на БНБ (1924 г.) са относно камбиалните сделки и операции на БНБ (покупко-продажби на камбио и девизи); ограниченията при даване на камбио; контрола вър-

ху девизите; сключване на заеми в чужда валута; правилника за прилагане закона за търговията с чужди платежни средства.

От дейността му като професор по статистика в СДУ (1934 г.) са запазени: труд на д-р К. Бобчев («Изследвания върху теорията на международната търговия») във връзка с участието на същия в конкурса за извънреден професор по *политическа икономия при Юридическия факултет; и др.*

Документите от дейността му като член на Върховния статистически съвет и директор на статистиката (1934—1939 г.) са относно: преброяването на *населението в България; преброяване в селското стопанство*, индустриалните, занаятчийски и търговски предприятия и др.; прилагане на репрезентативния метод при разработка на материалите по преброяванията; публикуване резултатите от някои преброявания; *ролята на статистиката в изграждане на народното стопанство*; задачите на Главната дирекция на статистиката; дейността на конюнктурната служба при дирекцията, военновременния й щат, персонал; уволнения на комунисти; месечния бюлетин и др. издания; сесия на Върховния статистически съвет (1928 г.); дейността на бившия председател на съвета К. Попов; международна конференция по статистически въпроси (1939 г.), сведения за проф. О. Андерсон; за индексите на цените при военновременни условия; и др.

Запазени са документи и във връзка с дейността на Загоров като министър на търговията и промишлеността (1939—1942 г.). Те са относно: организацията, задачите и развитието на народното стопанство и индустриалното производство; приходите и разходите на страната; политиката на правителството за предотвратяване разстройството на стопанския живот след започването на войната; положението на работниците; професионалното движение и Българския *работнически съюз; засилване на комунистическото движение; мини*ното дело (каменовъгленните мини «Перник»; създаване условия за развитието на каменовъгленните мини; Ломския каменовъглен басейн и др.; борбата между частните и държавните мини; орга*низиране на държавна експлоатация на мините; мината за желя*зна руда «Благовест» при с. Крумово, Ямболско); по електрифицирането на Старозагорската област (1939—1940 г.); построяване на язовир на р. Росица при с. Горско Косово; жп. линията Разлог — Банско и др.; *по банкови и др. въпроси.*

Документите от дейността на фондообразувателя като член и председател на българското студентско

д-во в Лайпциг са във връзка с: учредяване Съюза на българските студентски д-ва в Германия (1921 г.), в които влизат д-вата в Мюнхен, Лайпциг, Дрезден, Берлин (д-во «Родина»); устава на съюза; възлагане управлението на Съюза на д-во «Родина»; отправена покана до студентските д-ва в други градове (Франкфурт на Майн, Бон и др.) да влязат в съюза; позив към българските студентски д-ва в Австрия за обединяване; IV немски студентски събор в Ерлаген (1921 г.); международна студентска конференция (1922 г.) в Лайпциг; и др.

Група документи са относно дейността на Загоров като експерт по дунавските проблеми в Института за интелектуално сътрудничество. Те са във връзка с изготвяне хронологии, доклади, коментари, таблици и други *стопанско-статистически материали по проучване* на Дунавския басейн. В тях има и данни за стопанските връзки между дунавските страни.

Запазени са множество ръкописи на фондообразувателя и материали, събирани от него: 1. Бележки и записки с фактически, информационни и статистически данни относно българското народно стопанство, икономиката и индустрията, вътрешната и външната търговия, банковото дело, обществените и държавни финанси, финансови договори и др. 2. Библиографии и библиографични бележки по икономически проблеми, социология, статистика и др. 3. Бюлетини на Дирекцията на печата — София, с комюникета от Лондон, Рим, Берлин, Москва, Алжир, Кайро, Вашингтон и др., които съдържат сведения за хода на войната (1939—1945 г.) по различните сектори на фронта; за успехите на руските войски на Източния фронт; за напредването им в Румъния; за преминаването на р. Дунав; за отстъплението на Германия по всички фронтове; за скъсване дипломатическите отношения с Германия и сключване на примирие с СССР; за броя на жертвите и загубите на военни материали; за политиката на Великите сили по отношение на малките европейски страни. 4. Доклади и реферати: «България и нейните аграрни отношения»; «Днешното стопанско положение във връзка с покачването на лева»; «Кооперацията в селското стопанство»; «Подем и депресии в стопанския живот»; «За анализиране цените на селскостопанските произведения и изследване тяхното изменение»; «Ножици на цените и реалния доход на земеделските стопанства»; «Система и ниво на цените»; «Проблема за външните задължения на българската държава от стопанско гледище»; «Развитие на износа 1934—1938 г.»;

«Професионалните организации в Германия и Италия». 5. Изложения: «Върху репрезентативността на общия индекс на цените на едро»; «За производство и износ на тютюни»; «Съотношението на градското и селско население, гъстота на селското население, домакинства и образование, поселищни условия»; и др. 6. Лекции: «Как да се измерва раждаемостта»; «Обща тенденция на раждаемостта в Европа»; «Опит да се обясни намаляването на раждаемостта физиологически». 7. Списъци на страните, с които България отпреди 1937 г. има клирингова или компенсационна спогодба; на научните трудове на д-р М. Йорданов. 8. Статии: «Борбата между потребителните центрове», «Бюджет и данъци», «Възстановяването на поземления данък», «Структура и смисъл на индекса на индустриалното производство в България», «Кооперативното дело в България след Световната война» (1914—1918 г.), «Външната търговия на България» (1912—1928 г.), «Възстановяване на златния еталон в Швейцария», «Една година камбиален монопол», «Валутната реформа в Германия», «Лихвената политика на БНБ и стабилизирането на лева», «Намаляването на раждаемостта в Европа», «Организация на статистическото наблюдение и изследване на стопанския живот в България», «Борбата между потребителните центрове» и др. 9. Рецензии: на книгата «Аграрната политика в Югославия» от Й. Мател и на хабилитационната работа на С. Загоров «Теория на индексните числа за общото движение на цените». 10. Таблици за производство на памук, коноп, лен и др.; за индексите на цените на едро; за износните цени на България и цените на световния пазар през 1936—1940 г.; за цените на стоките на дребно, стойност на стоките и коефициенти на важността им; за реалния доход на земеделските стопанства; за съотношението на цените на вносните и износните стоки; за състоянието на поземления фонд в България; за частните земеделски стопанства; за външната търговия на България; за девизната наличност и остатъци по клиринга с Германия; платежния баланс на България; за разпределение на вноса по брюкселската номенклатура; за златната и двойна наличност в БНБ; за баланси на ЦКБ — София, и БЗБ; за курса на долара, лирата, франка, марката и др. през 1930 и 1939 г.; за активите и пасивите и селско население по пол и възраст; за коефициентите на раждаемостта и смъртността; за грамотността на населението; за разпределение на зърнените храни на глава от населението; за земеделското стопанство; за гъстотата на земеделското население; за бежанците, дошли в България след Балканските войни; за разпределение на турците и гърците по

околии; за учрежденията в България, които събират статистически сведения; за службите в Главната дирекция на статистиката; за коефициента на престъпността. 11. Указания, форму-ляри, планове за провеждане преброяването на населението, занаятите и предприятията в Германия.

Между тези ръкописи и материали са и дисертацията на Загоров «Опасността от раздробяване на земята в България и средствата за водене борба срещу това»; трудът му «Теория на индексните числа за общото движение на цените» и «Камбиалният контрол в България» от Загоров и А. Чакалов.

В документите за членове на семейството на фондообразувателя (Перка Дацова — Загорова и Елка Загорова) освен по лични въпроси има данни за политическото положение в страната през 1923 г. (за Деветсюнския преврат; падането на земеделското правителство и убийството на Стамболийски и др.); за следването на Загоров в Лайпциг; за наводнение в България през 1923 г. и др.

В архива се намират и документи, несвързани пряко с фондообразувателя с най-различно съдържание: построяването на водопровода «Рила — София»; за размяна на преподаватели между университетите в Белград и София; за конгрес на професионалните шофьори в България — в Кюстендил (1941) г.; и др.

Ф. 219; 4616 док.; 1928. . . 1944 г.; 1 инв. оп.; пост. 1945 г.; бълг. и нем. ез.

ГЕРМАНСКИ КУЛТУРНО-ПРОСВЕТНИ И ПРОПАГАНДНИ ОРГАНИЗАЦИИ В БЪЛГАРИЯ

(втората четвърт на XX в.)

Органи на германската пропаганда в България; след 1933 г. се превръщат в гнезда на открита националистическа и великогерманска агитация; имат известни заслуги за поддържането на германо-българските културни връзки.

Източници

За фондообразувателя: Bulgaria Jahrbuch 1937 der Deutsch-Bulgarischen Geselschaft e. v. — Berlin; същият годишник и за следващите години — 1938, 1939 и т. н.; Der Bulgarienwarf, 1933—1943, София; Schipka — Post, 1940—1942, Сливен.

Документите във фонда представляват писма, телеграми, доклади, отчети, списъци, програми, формуляри, покани, брошури, ръкописи и др., разменени между Германската академия на науките, Ш. Бунце, Г. Вайнерт, проф. Л. Владикин, д-р В. Вюрцингер, проф. д-р Геземан, проф. К. Гълъбов, К. Гьоц, Дирекция на полицията, Дирекция на труда и общественото осигуряване, Мюнхенски дом на печата, акционерно дружество «Даймлер Бенц» от Щутгарт, българско-немски дружества в различни български градове (Бургас, Варна, Враца, Дупница, Кюстендил, Лом, Плевен, Пловдив, Русе, Свищов, Сливен, Стара Загора, Търново, Шумен, Ямбол), Берлинско германо-българско дружество, Софийско германо-българско дружество, Студентско академическо спортно дружество, ген. о. з. Н. Жеков, В. Заутер, д-р Зелингер, Софийски германски научен институт, квартет «Фриче», Софийска германска книжарница, комитет на управителите на германските училища в България, проф. Ст. Консулов, проф. д-р Фр. Кох, софийска музикална къща «Кремона», Германска легация — София, лектори на германската академия на науките, Х. Леополд, проф. К. Майер, М. Майер, проф. Вл. Марков, о. з. ген. фон Масов, М. Мехлемов, Българско външно министерство, Германско външно министерство, Германско министерство на народната просвета и пропагандата, Българско министерство на финансите, Т. Миновски, д-р Науман, проф. д-р Николайсен, Софийска народна опера, Берлински камерен оркестър, Софийска група на националсоциалистическата германска работническа партия, български предприятия, германски предприятия, Софийско представителство на германските железници, Софийско представителство на съвета за пропаганда на германското стопанство, Радио София, Е. Рецлав, Германско студентско ръководство, Германска служба за размяна на академични лица, Берлинска филмова служба, д-р Суприан, Борсов съюз на германските книжари, Български национален студентски съюз, Български туристически съюз, трио «Фидел», д-р К. Тодоров, български фирми, германски фирми, Берлинска филхармония, Р. Фишер, Франк, Г. Хайделберг, К. Хауке.

Документите са разпределени по дяловете на приетата схема, както следва:

А. Германо-българско д-во (ГБД) — клон София. Запазените във връзка с дейността му документи са систематизирани по следния начин:

1. Директиви и организация. По-важните въпроси тук са: указания за разграничаване на ГБД — София,

Германската служба за размяна на академични лица и представителството на Германската академия — Мюнхен; засилване (септ. 1939 г.) на френската, английската, италианската и съветската културна пропаганда в България; указания за засилване на германската пропаганда чрез филми и книжнина; размяна на сказчици между България и Германия; проект за съсредоточаване на германската пропаганда в една институция в София; съставяне списък на българи, с които ГБД — София, ще поддържа културно-политически връзки; желанието на ГБД — Берлин, да има преписи от българо-италианското, българо-унгарското и българо-френското културно споразумение; работата на д-р Вюрцингер и проф. Кох по изграждането на Германски научен институт в София; сключване на германо-българска културна спогодба (1940 г.), която предвижда създаване на научни институти в София и Берлин, развитие на германски училища в България и на български в Германия; и др.

II. Личен състав. Сведения за: пристигането и работата на Ш. Бунце в ГБД — София; за работата на Стайкова и А. Салабашев; впечатления на д-р Вюрцингер за добро настроение в България спрямо Германия за разлика от Югославия (1937 г.); за назначаване на Ел. Рецлав за секретарка на ГБД — София; промени в ръководството на ГБД — Берлин; и др.

III. Обзавеждане на канцеларии и снабдяването с материали на ГБД — София, българо-немските културни дружества в Бургас, Варна, Русе, Германски научен институт в София; и др.

IV. Информационни материали: за общинските избори в България (1937 г.) и политическите течения; за студентските размирици и разцеплението сред запасното офицерство; за отзвук от реч на Хитлер в българския печат; за сведения за английската, италианската и френската пропаганда и разпространението на чужди вестници и списания в България; списък на българите, които работят в Берлин за германската пропаганда; политически характеристики на български вестници; сведения за събития от научен, книжовен и културен характер в западноевропейските страни; за вестници и списания, редактирани и издавани от жени книжовнички; за съставянето, изпращането и разпределението на бюлетин «Bulgarische Umschau» («Български преглед») с информации за важните български и чужди културни прояви в България; за създаването на българо-съветско дружество във Варна; за решението (1938 г.) на гимнастическата организация «Юнак» да вземе в ръцете си моралната и предвари-

телна военна подготовка на българската младеж; за искан списък от ГБД — Берлин на ръководителите на българската работническа организация и сведения за тях и организацията; за миналата и настоящата организация на българските стенографи и политическа характеристика на състава на стенографските дружества; и др.

V. Културна пропаганда в България чрез българо-германските културни дружества и др. Оттук могат да се почерпят сведения за: състоянието на българо-германските културни дружества и укрепването им; доставка на литература и нагледни материали за гр. Бреслау и Силезия на българо-германските културни дружества (1938 г.); имена и адреси на германски лектори в България; сведения за характера на варненските вестници; преподаването на немски език в България и подготовка на учители; лекторати и лектори по немски език към българо-немските културни дружества в провинцията; материални помощи за българо-немските културни дружества; изпращане на книги; концерти на Ханзен — Грьостер и Гебел — трио, и сказка на проф. Вернер в Ст. Загора; сказка на д-р А. Негел в Търново; снабдяване на българо-немските културни дружества с немски книги по поръчение на Министерството на външните работи — Берлин; за разпространение на немски периодични издания чрез българо-германските културни дружества; за списване на годишника «Bulgaria. Jahrbuch 1937 der Deutsch Bulgarischen Gesellschaft e. v. — Berlin» и за събиране на материали за същия годишник за 1938—1939 г.; за популяризиране, разпространение, абонати, хонорари за сътрудниците, за привличането на проф. К. Гълъбов за сътрудничество; мнение за излизането на «Schipka — Post»; за мястото на «Der Bulgarienwart»; за пропагандни материали за германския военен и стопански потенциал; за кореспондентската работа на Марко Мехлемов в Берлин.

VI. Пропаганда чрез киното: за изпращането на данни от София и Берлин за германските, френските, английските и американските филми и за филмовата дейност на Германо-българското д-во — София; за изпращането на кинопарати и принадлежности от Берлин в София; за проектираните в кината на София филми през 1938—1940 г.; за успехите на съветските филми и противодействието на Германо-българското д-во — София; за провеждане на утра с германски военни и културни филми в София и провинцията и отзиви за тях в български вестници; за доставени безплатно на Българския тристически

съюз филми: «Нанга Парбат» и «Борба за Хималанте»; за оказване съдействие на Ст. Попвасилев за проучване на германски учлищни филми; за създаване на германо-български филм «Безименни герои» по романа на К. Петканов «Морава звезда кървава» и сведения за автора и романа.

VII. Пропаганда чрез радиото: за покана към отговорни лица от Радио София да посетят Германия; за изпращане на сведения за предаванията на Радио Лайпциг и френски и италиански радиостанции на български език и отношението на българския слушател към тях; за промени в ръководния персонал на българските радиостанции; за впечатленията на ръководни лица от Радио София от германската телевизионна изложба в София през 1940 г.; за начина на съставянето на информационния бюлетин на Радио София; за назначаването на д-р Науман за ръководител на германската пропаганда чрез Радио София и неговата подготовка; за предаванията на Радио София «немски часове»; за предаване на германски грамофонни плочи с оперна и симфонична музика на Радио София; за предаванията на германски радиостанции на български език; за интересите на българските радиослушатели.

VIII. Пропаганда на германската книга в България: за изложба на германската книга във Варна; за изложба на детски германски книги за Коледа (1938 г.); за идеята за спечелване на българските читалища като купувачи и разпространители на германската книга; за размяна на статии за читалищата и германските народни библиотеки; за снабдяване с немски книги, вестници, списания и др. на: Дружеството на учителите по немски език, Търговската гимназия в София, Б. Алексиев, инж. Дамянов, Хр. К. Стоилов, д-р К. Тодоров, Музикалната академия — София, д-р Ф. Манолов, Възпитателен дом на Дружеството за борба с детската престъпност, Л. Данаилова, Кр. Димитров, проф. Братованов, Ветеринарнопатологичен институт, Св. Колев, проф. М. Г. Попруженко, Хр. Панчев, Земеделско училище в Ямбол, Общината в София; за изпращането и разпространяването в България на немски книги и списания; за библиографски описания на учебници и христоматии по немски език; и др.

IX. Пропаганда чрез германската музика и театрално изкуство: за готовността на ГБД — Берлин да поеме дефицита при финансирането на концерти и сказки на германци в България; за хонорарите, за гостуванията на германски дейци на изкуството в България и на български в

Германия; преглед на гостуванията и концертите на германски музиканти и музикални колективи в България в 1939 г. и планиране на културния обмен в 1940 г.; за гостуването на «Comedie francaise» в София (1940 г.); за провъзгласяването на музикалната къща «Кремона» за придворен доставчик; за предложението на Мих. Кремен от музикална къща «Кремона» за гостуване на немски балет в София; за уреждане на концерт в България на германските музиканти и състави: О. Беземфелдер, Х. Белц, А. Шайнер, Берлински камерен оркестър, Берлинска филхармония, Г. Вайнерт, Франкфуртската *опера с капелмайстора Вецелсбергер*, Виенската опера, Гебел — трио, Фр. К. фон Геслер, К. Гестер, Ерна Зак, духовия квинтет на Баварската държавна опера, В. Кемпф, Кобургския театрален оркестър, М. Кремер, Г. Куленкампф, Кьолнски камерен симфоничен оркестър, Камерния оркестър на Държавното академично висше училище за музика — Берлин, Залцбургски Моцартов квартет, Мюнхенски струнен квартет, Г. Рамин, Фл. фон Ройтер, Кете Реман, Х. Рокщро, М. Рол, Г. Бек, А. фон Свайке, Фидел — трио, *Фряче — квартет*, д-р В. Фуртвенглер, К. Хансен, А. Грьостер, проф. Ал. Хьон, балерини сестри Хьопфнер, Елизабет Шварцкопф, проф. Р. Шмидт, М. Шайн, В. Шулц; за уреждане специализации и стипендии на български певци, диригенти и инструменталисти, между които: С. Петрова, Ив. Митова, Г. Белев, бр. Янкови, В. Стефанов, квартет Аврамов, Й. Черкезов, Хр. Цанков, З. Йорданова и др.; за студии на музиколога Ил. Арнаудов върху немската музика и негови сказки на същата тема, изнесени в България.

X. Пропаганда чрез изложби: за изложбата на германското стопанство и техника (домакински уреди и прибори) в София (1939—1940 г.); за телевизионната изложба в София; за организирането на международната изложба «Freude und Arbeit» в София от д-р Г. Вълчев (1938—1939 г.); за изложба *на Божидар Карастоянов в София на снимки от Германия (1940 г.)*; за организирането и провеждането на изложба на снимки от българската фауна и сказки за впечатленията от България на германския зоолог д-р Курт Елер (1939—1940 г.).

XI. Пропаганда на германското стопанство — за пропагандиране на Виенския панаир чрез българската преса; за пропагандиране на автомобилната фабрика «Steyr» и др.

В останалите документи от раздела Германо-българско д-во София, по-важните въпроси са:

Пропаганда сред българската младеж, учителство, юристи и публицисти, духовенство, български жени, писатели; срещи между български и немски колоездачи, футболисти, гимнастици; за пътуване на кмета на София инж. Иванов за Германия и разговорите му с проф. Мусман за градоустройствения план на София; по проекта за пътуване на български народни представители в Германия и интереса на германските среди към това пътуване; за пътуването на български земеделски дейци и председатели на земеделски кооперации в Германия и отпускане на финансова помощ; за изпращане на покани до група българи за конгреса на *националсоциалистическата партия — 1939 г., Нюрнберг; характеристики* на ген. Н. Жеков, майор Л. Малеев, ген. Хр. Луков, Хр. Статев, проф. Г. Генов, проф. Ал. Станишев, проф. Л. Владикин и др.; за издаването на германско списание в България; пропагандиране на националсоциалистическите идеи в поредица «Съвременни държавноправни проблеми», финансирана от ГБД — С; издаване на произведения на български писатели — Елин Пелин (разказ), Й. Йовков («Чифликът край границата»), проф. Л. Владикин («Царев град Търново»), Велико Йорданов («Лайпциг и българите»), стихове на български поети и др. на немски език в Германия; честуване на П. Яворов в Берлин (1938, 1939 г.); сведения за български диригенти, певци и музиканти, които да бъдат подпомогнати евентуално от ГБД — Б при специализация в Германия; за организиране на концерти на разменни начала; организиране на концерти на Академичното трио на Музикалната академия от София, на певицата Ек. Апостолова, Л. Бобевски — капелмайстор, Л. Енчева — пианистка, М. Кочанова — пианистка, квартети «Аврамов» и «Вес. Стоянов», диригент — Ат. Маргаритов, певците Л. Василев, Попрусева, П. Начева, П. Райчев, Т. Цокова, Г. Хинчев, В. Тодорова, Ил. Попова, А. Найденов, Ненов, К. Попов — челист, Т. Янкова — пианистка; гостуване на хор «Гусла» в Германия; за концерти по германски радиостанции на творби от български композитори; гостуване на български театрални дейци — Вл. Василев, Др. Кърджиев, Ас. Найденов и инж. Димитров в Германия; за посещение на проф. Лазаров в Германия и организиране на българска художествена изложба там; за уреждане на българска художествена изложба в Щутгарт и на Ст. Василев в Берлин и на Ив. Христов пак там; за сказки, придружени със светлинни картини на д-р Карл Елер върху България; за разпространяване на немски списания в България и търсене сътрудници сред българите; за екскурзии на германски групи в България и български в Гер-

мания; за 70-годишен юбилей на о. з. ген. фон Масов; за разпространението на германски книги с националсоциалистическо съдържание в България; за работа на български лекари и специализация в Германия; за разговори между Хауке, Вюршингер, Рисмелин и д-р Дрексел за сътрудничество между ГБД, германската легация и националсоциалистическата партийна група в България относно съвместната им работа; за удостояване на ген. фон Масов и д-р Лепциус с научна степен на СДУ; за размяна на сказчици; за подготовка на предварителни преговори за сключване на германо-българско стопанско-културно споразумение.

Б. Представителство на Германската *академия — Мюнхен: относно задачите на германските* ректорати и тяхното организиране и дейност в София и страната; за снабдяването им с помагала и пособия; за назначение на лектори; отчети за работата на курсовете по немски език; сведения за учителите по немски език в българските училища; за изпращане на българи на курс по немски език в Германия; за сказки и обмяна на сказчици — професори, писатели и пр. между Германия и България — проф. Блуме, поета Ханс Блунк, проф. д-р Вагеман, проф. Вернер, поета Карл Гьоц, д-р Лепциус, проф. д-р Вегщайн, проф. Майер, проф. Николайсен, проф. П. А. Тисен, проф. Карл Грол, инж. Хердемертен, проф. Хаушилд, проф. д-р Х. Шраде, д-р Кьонекамп; българи в Германия — проф. Ив. Батаклиев, проф Ст Братованов, д-р Ив. Велков, проф. Л. Владикин, проф. Долапчиев, инж. Г. Сгурев, проф. Б. Йоцов, проф. З. Караоглановъ, проф. Г. Кацаров, проф. Ст. Консулов, д-р Ст. Костов, проф. д-р Вл. Марков, проф. Ив. Н. Странски, проф. Трифонов, проф. д-р Хлебаров, д-р А. Чакалов, проф. Ст. Цанков, проф. Ив. Лазаров; получаване на почетни докторски титли от Берлинския университет — проф. Б. Филов, проф. Ст. Цанков и проф. Ал. Станишев; сведения за проф. П. Ников и други професори-историци от СДУ; за участие на българи в конгреси на германски професионални, творчески, научни съюзи; за предаванията на Радио Лайпциг на бълг. език и отношенията на българите към тях; за валутни пречки при изплащането на заплатите на германските лектори; *организиране на утра с прожектиране на германски* филми в България.

В. Представителство на германската служба за размяна на академични лица: за задачите ѝ; за участие на българи в летен курс в Германия; за подбора сред желаещите стипендии за следване в Германия; за пропагандиране на международните студентски игри във

Виена в 1939 г. и участието на български студенти в тях; за размяна на български и германски ученици; и др.

Г. Представителство на Съвета за пропаганда на германското стопанство: относно българо-германски стопански връзки и общи указания; сказки на проф. Хунке, д-р Лепциус, проф. Хофман в София и Пловдив; за новите германски изкуствени материали; за участието на българи във ваканционен курс в Мюнхен; за издаването на специален брой от български търговски вестник върху германо-българските търговски връзки по случай Пловдивския мострен панаир (1938—1939 г.).

Д. Представителство на германското студентско ръководство в София: относно организационния живот на българското студенство; за връзки между българското и немското студентство; за преговори между студентските ръководства на двете страни за съвместни задачи и сътрудничество за размяна на студенти-стажанти; за посещение на д-р Шеел в България; за размяна на студенти-спортисти и студенти-медици; за обединяване на двете български студентски групи в Дармщад; за организирането на международна конференция по студентски социални въпроси и привличането на български студенти за участие в нея; за причините за неучастието на български отбори в Балканиадата в Белград през 1938 г.; за гостуване на германски спортни отбори в България; за състезания между германски студенти за написване на студии от политическо и научно естество; за отличаване на ген. фон Масов с почетна значка на Българския национален студентски съюз.

Е. Германо-българското дружество — Берлин: относно сведения за Бранислав Зембруски; за създаване на германски институт в София; за размяна на германски и български ученици.

Ж. Национал-социалистическа германска работническа партия — група в България: относно искания от българска страна за получаване на представителства на германски фирми; от своя страна немските фирми молят за сведения за определени български фирми и лица.

З. Личен фонд на д-р В. Вюрцингер. Във фонда са запазени документи за даване възнаграждение на д-р Вюрцингер за съдействие при списването и издаването на специален брой «Нова Германия»; поздравителни телеграми и писма: за определяне на срещи и посещения; за абонаменти и др.

И. Единични чужди документи — по-инте-

ресните въпроси тук са: за построяване на кораб в Хамбург за *България; за бъдещето на* Съюза на българските национални легиони; за включването на арменците в българската военна повинност и др.

Ф. 220; 3818 док.; 1893. . . 1944 г.; 1 инв. оп.; пост. 1945 г.[1]; бълг., англ., нем. и фр. ез.

СТАМО КОЛЧЕВ ПЕНЧОВ

(роден в 1884 г. — Ихтиман; осъден на смърт от НС през 1945 г.)

Изтъкнат стопански и финансов деятел през фашисткия режим у нас; един от най-активните представители на фашистката върхушка; със своята финансова и стопанска дейност съдействувал за провеждане политиката на монархо-фашизма у нас; ръководител на крупни финансови институти (директор на Интернационална банка — София; на банка Български кредит — София, и др.); народен представител (1938—1944 г.).

Източници

За фондообразувателя: Народните предатели и палачи получиха заслужено наказание. — Раб. дело, бр. 116, 2 февр. 1945; Сб. на XXV ОНС, с. 293—294.

Между биографичните документи най-многобройни са свързаните с материалното състояние на фондообразувателя. Те се отнасят предимно до неговите недвижими имоти.

В кореспонденцията са застъпени следните въпроси: стопанско положение на страната (1938 г.); доставка на тютюни от полски държавни монополи (1932 г.); ходатайства за назначения и повишения на служители в разни клонове на БЗБ и в други учреждения; дейността на БЗБ — Свищовски клон; отпуснати (от Ст. Колчев) помощи на женското благотворително дружество «Майка» — Ихтиман, на частни лица и пр.; провеждане *на избори (1939 г.); избиране на фондообразувателя за* народен представител (1940 г.); сведения и за статията на Ст. Колчев в сб. «Съвременните българи» от серията «Нашите съвременници» (изд. Ново латинско издателство — Париж); училищното дело и благоустрояването на с. Мухово и др.

[1] Предаден на Нар. библиотека въз основа на 9-то постановление на МС от 30 ян. 1945 г.

Между кореспондентите се срещат имената на: д-р Ив. Балкански, Й. Бешков, Д. Божилов, Хр. Вучков, М. Кайдъмов, д-р Хр. Танчев, А. Тарновски и др.

От дейността на фондообразувателя като книговодител в БЗБ (1903—1907 г.) са запазени бележки във връзка с предназначението на банката да подпомага развитието на земеделието и във връзка с дейността на Колчев през времето, когато е заемал тази длъжност.

Документите относно дейността на Колчев като помощник контрольор при ЦУ на БЗБ (1907—1910 г.) са относно: подготовка на служители в БЗБ; разни банкови операции (отпускане на заеми, изплащане купони от срочни влогове и др.); текущи и други сметки на банката; гражданското съдопроизводство и по други юридически въпроси.

От дейността на Колчев като началник на БЗБ — Ихтиман (1913—1918 г.) се намират документи за отпуснати суми от същия банков клон за нуждите на Държавния овощен разсадник, също и за неговите приходи и разходи, за персонални промени в разсадника, в Лесничейството и в Агрономството — Ихтиман; намират се и голям брой формуляри — образци за баланси, заеми, договори и др.

Във връзка с дейността му като ревизор при ЦУ на БЗБ и управител на Софийския клон (1918—1920 г.) има документи във връзка с разширяване дейността на банката и за ревизиране от С. Колчев на клона й в Своге.

От дейността му като администратор на касовия отдел в ЦУ на БЗБ (1922—1932 г.) запазените документи са обособени в две големи групи: 1) административни и 2) финансовоотчетни документи. Към първата група спадат: заповеди, наредби и законопроекти за бюджета на БЗБ за 1927 г.; за разни банкови операции; за тютюневите кооперации и кредитирането им от БЗБ; създаване на автономен експортен институт със седалище София за организиране, насърчаване и насочване износа на стоки, произведени в България; отпускане кредит за нуждите на ВЕЦ «Въча» и за извършване на контрол от БЗБ и БЦКБ върху управлението, строежите, приходите, разходите и пр. на централата; окръжни писма относно дейността на БЗБ и кредитираните от тях земеделски кооперации (за финансиране на разни селскостопански отрасли; погасяване в 1929/30 г. на отпуснатите от БЗБ заеми от 1926 г. за настаняване на бежанците в България; за подготвяне на служители; заплатите на служителите в клоновете); освобожда-

ването на д-р Хр. Танчев от длъжността управител на БЗБ и назначаването на същата длъжност д-р Н. Сакаров; за издаване на юбилейна книга на БЗБ и др. В тази група документи се намира и един сборник от 1920 г., озаглавен «Окръжни писма и наредби, издадени по ведомството на БЗБ (през периода 1904—1919 включително)». Писмата и наредбите, поместени в сборника, се отнасят до: чиновниците — *служещи по ведомството на БЗБ* (състав, ценз, повишения, назначения, уволнения, приемане и предаване на длъжности, отпуски, заплати, командировки и др.); инвентара на банките; счетоводство, деловодство, заеми, текущи сметки, влогове, данъци върху влоговете, комисионни операции; кооперативни дружества, БЦКБ; доставка на земеделски сръдия, машини и др.; съдебни и изпълнителни дела; ревизии; годишно приключване и отчет, срочни сведения, наличност и др. Намират се сведения и за книгата на П. Дичев «За българското селско стопанство в 40-те год. 1890—1930 »; писма и телеграми във връзка с БМБ (основаване, основен капитал, движение на капитала на банката, складове на тютюни в Ксанти, Гюмърджина, Серес, Драма, Хасково, Петрич и др.); за тютюневото производство в страната и тютюневата търговия; за мнението на Т. Робинс — Лондон, за организация на нашата тютюнева търговия в чужбина; за извършени ревизии от Ст. Колчев на клоновете на БЗБ в Пазарджик, Хасково, Станимака; по сключване на ипотекарен заем от БЗБ с банка «Union de Bulgarie» — София (1926 г.); преговори в 1927 г. между представителите на американските банки и на БЗБ (Ст. Колчев и В. Шиваров) за сключване на облигационен заем, условия на заема и изготвяне на договора; за реорганизация на БНБ; за американски и германски банки и за техни представители; за производство и износ на тютюни през 1922—1926 г.

В групата на финансовоотчетните документи са: балansи за приходите и разходите на БЗБ (от 1922—1931 г.); на Гръцката земеделска банка за 1930 г. и др.; доклади, речи, договори, тезиси, резолюции и др. относно основаването, задачите, устройството, законодателството, етапите на развитие и управлението на БЗБ; стопанската, кредитната и кооперативна политика на банката; отчитане дейността ѝ през периода 1921—1931 г.; бюджет, капиталовложения, приходи и разходи, заеми и влогове, движимо и недвижимо имущество и пр.; за икономическото и стопанско положение на България, държавния бюджет, БНБ, земеделското производство, оръдията на труда, финансирането на земеделското стопанство; отражението на

световната икономическа криза у нас; конференцията за житата (1931 г.) на европейските и задокеански страни — износителки на жито за Лондон, и участието на Ст. Колчев в нея; международна конференция в Женева (1931 г.) във връзка с учредяване на международен институт за земеделски ипотечен кредит при ОН; международна конференция в Белград (1930 г.) по рационализиране износа на земеделски произведения и участието на Ст. Колчев в нея; тезиси на българските делегати на Балканската конференция по земеделие в София (1931 г.); участието на България във II световна конференция за житото в Рим (1931 г.); за търговия с тютюн; за криза в производството и пласмента на зърнени храни, произвеждани в балканските страни; за сътрудничеството между балканските кредитни институти; тютюнопроизводителните кооперации; тежкото финансово положение на БЗБ след войната (1914—1918 г.); ВЕЦ «Въча» — Кричим, основаване, капитали, производство и пласмент на електроенергия (1932—1936 г.). Някои от заглавията на запазените доклади са: «Мерки, взети в полза на кооперациите и на земеделския кредит от избухване на войната насам» (Първата световна война), «За постройка на житните магазини в България», «Държавна ипотекарна банка на Югославия», «Финансово възобновяване на България (1927 г.)», «Търговия и производство на розово масло и други ароматични есенции във Франция» (проучвания, направени от българския генерален консул в Марсилия К. Д. Списаревски и инженер-химика при БЗБ — Г. Карапанов), «Българска земеделска банка», «Върху условията на развитието на копринарството в България», тезиси на реферата «Рационализиране на земеделието ни чрез земеделските кооперации», «Житната търговия в страните от Дунавския басейн» и др.; изложения за дейността на водно-електрическите централи в Бояна и Симеоново през периода 1929—1943 г.; за построяване на водопровода Рила — София; за дейността на БЦКБ и Софийска популярна банка; за състоянието на розовата индустрия у нас; за територията и населението на България; относно тютюневите кооперации и търговията с тютюна и върху построяване на първата тютюнева фабрика у нас и др. Някои от изложенията са озаглавени: «За изразходването на получената чает от 7% стабилизационния заем — 1929 г., а БЗБ са отпуснати 500 000 английски лири», «Из стопанската дейност на банката» (по построяване на пашкулосушилни в Харманли и др., за доставяне и пласиране на храни и семена и др.), «Земеделието в България» (за периода от 1897 до 1929 г.), «Анкета върху кооперативното движение в България», «Спестовни вло-

гове в БЗБ и др.; о б р а з ц и, ф о р м у л я р и и други печатни материали за: отчети на клоновете на БЗБ, заеми, договори и др.; отчетни ведомости и писма на ВЕЦ «Въча» — Кричим, и др. Намират се и печатан лист с образци на подписи на служители в БЗБ през 1931 г. и книжка за лични задължения към банката (1920 г.); о т ч е т и за работата на: БЗБ за 1925 и 1930 г.; на Държавна земеделска банка — Полша, за 1927 г.; на Българска ипотекарна банка — София (1928 г.); на управителния съвет на тютюневата кооперация «Асенова крепост» в Станимака през 1929 г.; и на фонда медицинска помощ на служителите при БНБ и БЗКБ за 1926 г., 1928—1929 г.; п р о т о к о л и от заседанията на Управителния съвет на БЗБ; на заседанията на конференцията на началниците на отделения и ревизорите по ведомството на БЗБ, състояла се в София в 1927 г.; от произведени съдебни ревизии на кооперативната централа «Напред» в София в 1928 г.; от заседания на конференцията на експортните институти на земеделските страни, състояла се в Белград (1930 г.); от Балканската конференция по земеделие в София (1931 г.); с п и с ъ ц и, о п и с и и др. на банкови имоти и стойността им, «. . . на клоновете на банката с обозначение на получените брутни заплати (пенсионни) през 1923 година. . .»; «. . . на клоновете на банката с обозначение на исканията кредит за пострадалите от суша и наводнения през 1924 г.. . .»; за движението на пазарните цени на тютюните (реколта 1923 г.); на пласментите и влоговете на клоновете на БЗБ през 1925 и 1926 г.; «. . . на законите, с които се възлага на БЗБ да достави за сметка на Министерство на земеделието и държавните имоти семена и земеделски инвентар»; «. . . на заемите, които БЗБ е отпуснала за време от 1925 до 1929 г. вкл., съгласно специалните за тях закони» (за пострадалите от природни бедствия земеделски стопани — 1926 г., за пострадалите от суша — 1929 г., от земетресение — 1928 г. и др.); «на сумите, които Министерство на земеделието и държавните имоти дължи на БЗБ по продажбите на земеделски оръдия и семена и лихви върху дължимите суми до 1 ян. 1930 г.»; «на заемите, които БЗБ е отпуснала под гаранция на държазата за време от 1920 до 1931 г., съгласно специалните за тях закони»; на новопостроените банкови сгради от 1927—1931 г.; на клоновете на банката с обозначение движението на данъчните бонове (1931 г.); «на клоновете на банката с обозначение на определените максимални кредити за всеки клон»; на служителите при БЗБ — Софийски клон, и др.; т а б л и ц и, к а р т и, п л а н о в е, между които за положението на влоговете при БЗБ за 1912, 1914, 1924 г.; за произво-

ство и продажба на тютюни — реколта 1921—1924 г., от тютюневите кооперации в страната (Станимака, Неврокоп, Свиленград, и др.); за сумите на лихвените срочни влогове и броя на влоговете на БНБ; за движението на наличността на БЗБ и сумите, с които тя разполага в БНБ за 1925 г.; за лихвените текущи сметки на БНБ — софийски клон, за 1925 г.; сравнителни таблици за отношението на брутна и чиста печалба на банката за годините 1921—1925 г., за процентното отношение на размера на общите разноски към капитала и пласментите на БЗБ за годините: 1910. . . 1925; за размера на влоговете и пласментите в БЗБ за същите години; за движението на влоговете през 1926 г.; за портфейлите на разни банкови клонове на БЗБ; обяснителна таблица към бюджета на БЗБ—1927 г.; за печалбите и загубите на банката, броя на земеделските стопанства в България и броя на кредитираните земеделски стопанства от БЗБ на 30 дек. 1929 г. в сравнение с 31 дек. 1914 г.; «сравнителни таблици за движението на пласментите, влоговете, лихвите, комисионите и общите разноски за периода 1925—1929 г. на БЗБ»; «за доставените от БЗБ земеделски оръдия, машини, син камък, пръскачки за лозя, смазочни материали и др. от 1901 до 1931 г. вкл.»; «за собствените и чужди средства и пласментите на държавните, обществени и частни банки в България към края на 1931 г.»; за размера на отпуснатите заеми от БЗБ и кредитираните от нея кооперации от 1928—1931 г.; за износните цени на зърнените храни във Варна; тарифа за лихвите и комисионите в БЗБ; сравнителна таблица за лихвите и комисионите на БЗБ, БНБ, БЦКБ за 1926—1927 г.; финансов план на ВЕЦ «Въча» за 1938 г.; б е л е ж к и и б е л е ж н и ц и във връзка с дейността на БЗБ — София, банковите клонове и земеделските кооперации (бюджет, кредити, дебити, портфейл, влогове, заеми и др.); за сключени заеми с чуждестранни банки (френски, английски и американски); заема от 1896 г.; стабилизационния заем — 1928 г. и др.; сведения за търговията с тютюни, жито и пашкули; за ВЕЦ «Въча» и др.; б ю л е т и н и, които съдържат стопански и финансови вести из българския и чуждестранния печат за периода 1924—1944 г.; стопански и финансови прегледи на М-во на финансите, Дирекцията на държавните дългове, Бюрото за финансови проучвания, информации и контрол, на Информационната служба при стопанското отделение на БЗБ и пр.; д о г о в о р и и п р о е к т о д о г о в о р и между БЗБ и холандските дружества за тютюни в Амстердам за закупуване и износ на чуждия пазар на български тютюни, също и между акц. д-во «Тютюн» — Лугано и БЗБ — София (1926 г.) за търговия с

ориенталски тютюни; за сключване на договор за заем между БЗБ и тютюневите кооперации от Югозападна България; договори от 1928 г. между Централния съюз на тютюневите кооперации в България и Европейската тютюнева компания — Брюксел; договори за българските заеми от 1892, 1902, 1904, 1909 г. и др.; проектодоговори за изменение на сключени договори с американски, холандски, белгийски и др. банки.

От дейността на Ст. Колчев като член на управителния съвет на Българска ипотекарна банка (1928—1929 г.) се намират документи, които разкриват дейността на банката през 1928, 1929 г. (източници на средства, разпределяне акциите на банката, сключени и отпуснати заеми, заседания на управителния съвет и др.).

Документите от дейността му като член на контролния съвет на Софийска популярна банка (1931—1933 г.) са следните: таблица (1931 г.) за собствените и чуждите средства на 200 популярни банки в България; писмо за избирането на фондообразувателя за делегат на конференцията на БЦКБ (1932 г.); грамота за дългогодишната му дейност като член на контролния съвет на Софийска популярна банка.

От дейността на фондообразувателя като директор на Интернационална банка — София (1933—1934 г.), са запазени заповеди за назначаването му на тази длъжност на мястото на Кр. Мутафов и устав на банката.

Документите във връзка с дейността му като директор на Банка български кредит (1934 г.) са: във връзка с основаването и дейността на банката и клоновете ѝ (капитали, кредитна политика, баланси, сметки, портфейли, влогове, активи и пасиви, дебити и кредити); за правилника на чиновниците и служителите на банката; за устава на взаимоспомагателното и спестовно сдружение на чиновниците при Банка български кредит; за наредба-закона за основаване на банката и др.

От дейността на фондообразувателя като член и председател на акционерни, взаимоспомагателни и благотворителни дружества (1931—1933 г.) се съхраняват документи във връзка с акц. д-во «Български публични влагалища» — София (основаване, цели, управление, задачи, организация, дейност, складове, застраховка на стоките и складовете, транспортиране на стоките, портфейл, сметки, печалби и загуби, тарифи за таксите на стоките, които постъпват на склад, и пр.). Намират се и: устав и временен правилник на дружеството; инструкции и заповеди за документи-

ране на операциите със стоките от приемането до връщането им; списък на стоките, които се приемат за пазене в складовете на Български публични влагалища; благотворително д-во «Евдокия» — София (по проверка книжата и документите за приходите и разходите на д-во «Евдокия» 1919 г.); Българско земеделско дружество — София (сведения за дейността на Колчев като председател на дружеството, за задачите на дружеството, за общо годишно събрание в 1932 г., за годишния баланс 1933 г.; активите и пасивите, печалбите и загубите; за баланси на дружеството в София и клоновете в Пловдив и Плевен за 1937 г.; доклад по реорганизирането на научния отдел при Българското земеделско дружество); ВСК «Сам си помагай» — София (за основаването и дейността на касата, изменение на устава — 1928 г.); таблици за броя на членовете на касата; Комитет за стопански грижи и обществена предвидливост — Ихтиман (за задачите и дейността на комитета и на Ст. Колчев като негов председател, също и на комитетите в София, Самоков и Своге, за доставяне и транспортиране на брашно и др. хранителни припаси за нуждите на населението в Самоков и София, за раздадени каменни въглища и др. в София и пр., за открити злоупотреби при разни видове доставки по време на войната). Намират се и заповед (1917 г.) за засяване на максимални площи земя и осигуряване на добра реколта, също и закон за стопански грижи и обществена предвидливост от 1919 г.; фондът за подобрение на затворническото дело в България (за назначаването на Ст. Колчев за член на проверителния съвет на фонда, за приходите и разходите му, за подобрение на затворническото дело в България, за проверка на приходо-разходните операции, счетоводните книги и др. документи за 1924—1929 г., извлечение от сметките «аванси», «движими имоти», «кореспонденти» и др., за изложба и продажба на предмети, изработени в работилниците на затворите). Намира се и постановление от 1923 г. за задължаването на държавните учреждения да дават поръчки в работилниците на Софийския централен затвор и др. окръжни затвори; и правилник за подготвяне на служители в затворите; и др.

От дейността на Ст. Колчев като народен представител на XXIV и XXV ОНС и председател на парламентарна комисия в Министерство на финансите са запазени документи относно: проекта от 1939 г. за изменение и допълнение на закона за уреждане на вътрешната търговия; закона за изменение на наредбата-закон за БЗКБ,

за проектобюджета на Министерството на финансите; за откриване на архитектурно отделение към Дирекцията за проучване и постройка на нови жп. линии; за анкета за дейността на банковите клонове; за процентното увеличение на военноинвалидните пенсии (1942 г.); сведения за Ст. Мошанов и за юбилейно тържество по случай 25-годишната театрална дейност на Г. А. Стаматов; изложение (1939 г.) във връзка с доставката на земеделски оръдия и сечива, изработени в нашите занаятчийски работилници за задоволяване нуждите на селското стопанство.

Между документалните материали с общо съдържание се намират: правилник (1893 г.) за емеритална каса на чиновниците и служителите по гражданското ведомство; окръжно (1928 г.) за пускане в обръщение на нови австрийски банкноти; програма (1938 г.) за осветяване на пристанищата във Видин, Никопол, с. Козлодуй и др.; наредба за използуване неразработените училищни мери; наредба за основаване на привилегировано д-во за износ на зърнени храни в Югославия и устав на същото дружество; тарифа за лихвите, комисионите и таксите на Съюза на производителните кооперации в България; статия за поземлената реформа в Чехословакия, насочена срещу едрите земевладелци; книгата «Кратки упътвания по службата за фондовете» от 1928 г. (отнася се за БНБ — София).

Документите за членове на семейството на фондообразувателя са във връзка с дейността на съпругата на фондообразувателя Парашкева Колчева като председателка на женското благотворително д-во «Майка» — София.

Запазени са и други документи: отчет за дейността на Дирекцията за гражданската мобилизация в София (1941 г.), за гражданската мобилизация в индустриалните заведения; изложение от жители на Ихтиман и околията до министър-председателя и др. министри за откриване на съдилище в с. Долна баня и др.

Ф. 221; 315 док.; 1876. . . 1944 г.; 1 инв. оп.; пост. 1945[1] и 1955 г.; бълг., рус. и фр. ез.; части от фонда — в ЦДИА (ф. 934).

ГЕН. ХРИСТО НИКОЛОВ (КОЛЕВ) ЛУКОВ

(роден в 1887 г. — Варна; убит в 1943 г. — София)

Профашистки военен и обществено-политически деец; отявлен германофил; заемал висши командни длъжности в българската армия (началник на артилерийска стрелкова школа, началник отделение в артилерийската инспекция при Министерството на войната); участвувал в Балканската и в Първата световна война; м-р на войната (1935—1938 г.); основал и редактирал сп. «Артилерийски преглед»; убит за противонародна дейност.

Източници

За фондообразувателя: Биографични бележки на министрите от втория кабинет на г-н Кьосеиванов. — Зора, бр. 5104, 5 юли 1936; Вознесенски, В. Д. Цар Борис, Хитлер и легионерите. С., 1971, с. 40—41, 44—45, 47—48, 50—51, 54—55; Генерал Хр. Луков убит. — Зора, бр. 7090, 14 февр. 1943; Генерал Хр. Луков убит. — Утро, бр. 10052, 14 февр. 1943; Коларов, В. Българският народ в борбата му за нова България. — Истор. преглед, 1945, кн. 4, с. 269; *Минев, Б. Записки по нова и най-нова политическа история на българския народ.* С., 1947, с. 137.

Между биографичните документи за фондообразувателя се съхраняват: лични карти, визитни картички, свидетелства за семейно положение, зрелостно свидетелство за завършено образование във Военното училище — София (1907 г.), документи за неговото имотно положение (постройка и покупко-продажба на жилищни сгради и др.).

Във връзка с дейността му като началник на артилерийска стрелкова школа (1924—1928 г.) са запазени: оперативни заповеди и разпореждания, тактически задачи, планове и др., които съдържат нареждания за военни обучения на 1-ва пехотна софийска дивизия, 6-а дивизия, 6-а артилерийска бригада и др.

Документите от дейността на Луков като министър на войната (1935—1938 г.), някои от които са свързани и с обществената му дейност, са относно: провеждане на военни маневри (1910 г.); характера и социалния състав на Съюза на запас-

[1] Предаден на Нар. библиотека въз основа на 9-то постановление на МС от 30 ян. 1945 г.

ните подофицери в България; 23-ия конгрес на запасните подофицери в София (1910 г.) и избирането на ген. Луков за почетен председател на конгреса; наредбата-закон за подпомагане пострадалите от войната; освещаване на водопровода Витоша — Перник; за избирането на фондообразувателя за почетен председател на Съюза на пострадалите от войните в България; почетен член на централното поборническо опълченско дружество «Шипка» — София; почетен председател на софийския клон при Сдружението на Съюза на професионалните музиканти и др.

Съхраняват се и някои ръкописи и други материали (бележки, карти, схеми и др.), свързани с дейността на ген. Луков като военен. Те съдържат сведения за тактиката на пехотата и артилерията при настъпление, атака и отбрана, *решения на разни тактически задачи; военни заповеди; указания* за използуване на картите и плановете за артилерията; и др.

Запазените документи от дейността му като почетен член на Съюза на служителите при Българската земеделска и кооперативна банка (1937 г.) са за избирането му на тази длъжност, за провеждане на събрания на съюза и др.

Във връзка с членуването на ген. Луков в българското дружество «Червен кръст» е свидетелството за награждаването му с дружествения знак и покана за устроено по случай празника на дружеството тържество.

Между печатните материали по-интересни са: Позив (1876 г.) към руския народ за подпомагане освободителното дело на балканските народи; план за разработване темата: «Мобилизация на индустрията с оглед задоволяване нуждите на войската и населението през време на войната»; програми на Радио София за 1941 г.; статията «Ролята на цинцарите в политиката, стопанския и културен живот на България, Балканите и други държави в Европа във връзка с масонските ложи».

По-значителната част от документите за членове на семейството на фондообразувателя (Невена и Пенка Лукови) са във връзка с участието им в българското д-во «Червен кръст» (уреждане на изложби и тържества с благотворителни цели; устройване на самарянски курсове и др.). Запазени са и записки по санитарно дело, програма на курса за подготовка на самарянки, надзирателки в болници и др., които ще действуват във време на война и обществени бедствия.

Ф. 222; 2,348 док.; 1917. . .1942 г.; 1 инв. оп.; пост. 1945 г., конфискуван; бълг., англ., араб., дат., исп., итал., нем., норв., сръб., фр., хол., чеш. ез.

БЪЛГАРСКИ МАСОНСКИ ЛОЖИ

(периода между Първата и Втората световна война)

Мистични религиозно-етични затворени общества с буржоазнореакционен класов състав; набират членовете си тайно при магически обреди; като средство за преустройство на обществото приемат побратимяването и личното морално самоусъвършенстване; голямо място в дейността им заемат политическите въпроси, за чието решаване използуват връзките между масонските ложи в отделните страни и надционалните си организации; понастоящем съществуват в западните страни, главно в САЩ.

Източници

За фондообразувателя: КБЕ. Т. III, с. 363; Larousse du XXe siècle, 1957, Vol. III, p. 617—618; Ледбитер, Чарлс. Скритият живот в свободното зидарство. С., 1931.

В организационните материали (инструкции, списъци, писма и др.) има сведения за: основаването на ложата «Деметер» в София и за определянето на Ал. Теодоров-Балан за поръчител на италианската масонска ложа пред Великата масонска ложа на България; признаването на Великата ложа на България от Великата ложа на Ню Йорк; нормативите, условията и пр. за членство в масонската ложа; членството на Д. Велчев, Ст. Мушанов, С. Радев, Т. Кожухаров, Д. Крапчев, П. Златев, Гр. Василев и др. в масонски ложи; връзките на Великата ложа на България с масонски ложи в чужбина. От запазения устав на Международната масонска асоциация могат да се почерпят сведения за целта и членския й състав, за нейните органи, администрация и финанси. Има документи, които разкриват ритуалите на Международната масонска организация и размера на вноските на членовете на международното бюро за годините 1906—1907 г.

Многобройни са писмата от Великата ложа на България до международната масонска асоциация в Женева, както и до масонски ложи в България и в чужбина (Австрия, Англия, Аржентина, Белгия, Бразилия, Венецуела, Германия, Гърция, Египет, Еквадор, Испания, Италия, Колумбия, Люксембург, Норвегия, Палестина, Панама, Парагвай, Перу, Полша, Порто Рико, Португалия, Румъния, Турция, Унгария, Франция, Хо-

ландия, Хондурас, Чехословакия, Чили, Швейцария и Югославия). В тях се засягат следните по-интересни въпроси: изпращане на български делегати на конгресите за мир в Лондон, Берлин и др. (проф. Н. Милев, С. Радев, Т. Карайовов, полк. Ст. Нойков); поставяне въпроса за защита на малцинствата на конгреса *за мир в Берлин от Германия, Австрия и Унгария*; абониране за масонски вестници и издания и плащане на членски внос; атентатите в България в средата на 20-те години — плод на неверието на народа в управлението вследствие тежкия и несправедлив мирен договор; дебатите по малцинствения въпрос на конгреса за мир в Париж (1925 г.), където представител на България е д-р К. Станишев; противобългарската дейност в Париж на сръбските масони от ложата «Генерал Пение»; някои антимасонски прояви в България; установяване на връзки между Великата ложа на България и масонски ложи в отделните страни и определяне на гаранти за приятелство; сведения за основаването и устава на Великата ложа на България; оказване помощ от виенски масони на намиращия се на лечение във Виена проф. Ас. Златаров; обединение на българските малцинства в чужбина; депортиране на българи от Македония във Френска Гвиана; съдбата на българските военнопленници в Югославия; и др.

Във фонда са запазени и п и с м а до Великата ложа на България от международната масонска асоциация, Международното бюро за масонски връзки и от масонски ложи в Австрия, Аржентина, Белгия, Бразилия, Венецуела, Гватемала, Германия, Гърция, Дания, Доминиканската република, Египет, Еквадор, Испания, Италия, Колумбия, Ливан, Люксембург, Мексико, Никарагуа, Норвегия, Палестина, Панама, Парагвай, Перу, Полша, Порто Рико, Португалия, Румъния, САЩ, Турция, Украйна, Унгария, Филипините, Франция, Холандия, Хондурас, Чехословакия, Чили, Швейцария и Югославия. От тях могат да се извлекат сведения за: признаването на Великата ложа на България за член-учредител на Международната масонска асоциация; задачите, дейността и организацията на международната масонска асоциация и на Международното бюро за мир; финансови доклади и свикани събрания; смъртта на проф. Н. Милев и Замфир Арборе; сведения за масонството в Румъния; разногласията на Великата ложа на България с Великата ложа на Югославия; временни кризи на масонското движение в отделни страни в Европа, Америка и Азия; за преследвания на масони от испанския фашизъм и негови жестокости; за разтуряне на масонски организации (ложи) в Словакия, Чехия, Полша; забраната на

масонските ложи в Германия, Австрия (1938 г.); преследване срещу масони в Унгария; несправедливите мирни договори след Първата световна война; помощи за земетресението в България (1928 г.); назначаване гаранти за приятелство; сливане на някои места на Великата ложа на масоните с Великия Изток; апели за освобождаване на български военнопленници от Гърция и Югославия след Първата световна война; искане помощ от българския интербригадист Ив. Икономов от френска масонска ложа (1939 г.); и др. В писмата се съдържат сведения за историята на франкмасонството в отделните страни и се изпращат за размяна списъци на велики сановници.

Ф. 223; 73 док.; 1876. . . 1894 г.; инв. оп. II В; пост. 1926, 1957, 1960 г.; бълг. и рум. ез.

ЯНКО АНГЕЛОВ МАРИНОВ

(псевд. Аврамчо Чорапчиев)

(роден в 1852 г. — Търново; починал в 1895 г. — Русе)

Деец от национално-революционното движение през Възраждането: активно участвувал в подготовката на Априлското въстание и на Ботевата чета; учител; фармацевт. След Освобождението взел дейно участие в изграждането на аптечното дело.

Източници

За фондообразувателя: Янко Ангелов — Медицински сборник, 1898, бр. 2; АВ, Т. I, с. 594; Израел, С. Янко Ангелов — фармацевт, участник в Априлското въстание. — Фармация, 1966, бр. 5, с. 3—4; КБЕ. Т. I, с. 80.

Публикации на документи: АВ. Т. I.; Стоянов, З. Христо Ботйов, Русе, 1888, с. 297, 300, 302—303, 328.

Запазената кореспонденция е свързана с неговата революционна дейност през 1876 г. Автори на писмата са: К. Ботев, Брезов [?], А. Гудов, Ив. Данчев, Д. Горов, Г. Живков, Т. Кърджиев, И. Милчев, Т. Пейов, С. Пенев, С. Перчемлиев, Г. Петкович, Ив. П. Семерджиев, Ст. Стамболов, М. Цветков, Ат. Чернев, Ив. Хаджидимитров. Писмата се отнасят предимно до подготовката на Априлското въстание: закупуване и пренасяне на оръжие, боеприпаси и медикаменти; намиране куриери

и пренасяне на кореспонденция и книжнина, прехвърляне на революционни дейци в България и др. В тях има конкретни данни за подготовката на въстанието в Търновски революционен окръг (за пристигането на Ст. Стамболов и Хр. Караминков; избирането на Г. Оряховица за център на окръга; събиране на материални средства и изпращане на С. Грънчаров да набави оръжие, за нуждата от добре обучени военни кадри; за изпратено писмо до Ив. Ст. Иванов в Кишинев; ликвидирането на Али-чауш, враг на революционното дело в Търново; и др.); минаването на апостолите за Сливенския революционен окръг; за нуждата от апостол за Русе; за разпространението на «Песни и стихотворения» на Хр. Ботйов и Ст. Стамболов, както и превода на Ботев на труда на Д. Иловайски «За славянското произхождение на дунавските българи»; за минаването на Ф. Тотю с чета; убийството на чуждите консули в Солун; станалия в Г. Оряховица провал и арестуването на някои дейци и залавянето на оръжие; сражението в Дряновския манастир; за подготовката на Ботевата чета (за изпращането на оръжие и четници и др.); за Сръбско-турската война (събиране на хора и материални средства, изпращане на доброволци в Сърбия, за сръбско-българските отношения, за сформирането на доброволчески отряди в Кладово под ръководството на ген. М. Черняев, за разногласия между членове на БЦБО и заминаващи за Сърбия български доброволци и др.). Освен посочените въпроси в кореспонденцията има сведения за: настроението на Ст. Стамболов след въстанието на 1875 г. и намерението му да издава вестник; освобождаването на Мих. Сарафов от затвора; убийството на бащата на Т. Кърджиев от турците; преследването на български революционни дейци от румънските власти; събирането на парични средства за освободителното дело измежду българската емиграция в Румъния; за издаването на в. «Възраждане» от Т. Пейов; заминаването на Г. Живков в Белград; и др.

Запазени са и документи, свързани с дейността на фондообразувателя като фармацевт: няколко свидетелства и уверения от университета в Букурещ (1871. . . 1878 г.) относно следването му; чернови на негови доклади, свързани със службата му като началник на аптечната част при Гражданската санитарна дирекция и член на Върховния медицински съвет — София относно състоянието на аптечното дело в страната и нуждата от обучение на нови кадри; писмото от Министерството на вътрешните работи до Ангелов за подаване на оставката му; заповед на Върховния медицински съвет за мъмрене на д-р Макри от Русе

поради опита му да «компрометира образцовата аптека» на Я. Ангелов.

Диплома и писмо от Българското студентско фармацевтично д-во в Букурещ документират за избирането на фондообразувателя за почетен член на дружеството.

Запазено е и писмо от Ст. Стамболов до Българската народна банка, с което моли да му се изплати приложената полица с гаранти *Д. Мантов и Я. Ангелов.*

Ф. 224; 101, 927 док.; 1894. . . 1904 г.; 1 инв. оп.; пост. 1945, 1955, 1958 г.; бълг., англ., рум., рус., фр. ез и док. с шифър.

ВЪРХОВЕН МАКЕДОНО-ОДРИНСКИ КОМИТЕТ (ВМОК)

(Македонски комитет — МК; Върховен македонски комитет — ВМК)
(1894 — 1905 г.)

Легална организация в България на емигрантите от Тракия и Македония. Обединила през 1894 г. всички съществуващи дотогава македонски дружества и братства в София и провинцията под името Македонски комитет, който през 1895 г. се преименувал Върховен македонски комитет, а през 1899 г. — Върховен македоно-одрински комитет. Поставила си задачата да действува с легални средства за провеждане на реформи в Македония и Тракия (прилагане на чл. 23 от Берлинския договор от 1878 г.). По време на нейното съществуване между членовете и главно сред различните ръководства се оформили няколко идейни течения, които довели до известни разногласия и борби. Установила още при създаването си контакт с Вътрешната македоно-одринска организация (ВМОРО) и подпомагала организацията със средства, оръжие и хора, но впоследствие по идейни различия и опити на вмешателство от страна на ВМОК в дейността на ВМОРО се стигнало до разрив през 1902 г. Прекратила след Илинденското въстание своята дейност.

Източници

За фондообразувателя: КБЕ. Т. I, с. 581; Делчев, Г. Писма. . ., с. 35; Силянов, Хр. Освободителните борби на Македония. Т. 1. С., 1933, *с. 145—157.*

Публикации на документи: Делчев, Г. — вж. пос. съч.; Документи и материали за историята на българския народ. С., 1969, с. 268—275, 279—283, 287—289, 302—304; Преображенско въстание. Статии и документи. Отг. ред. А. Примовски. С., 1955, с. 152—157, 159, 161—171, 180, 182, 190—191, 194—195.

Документите във фонда са разпределени в два основни дяла: I. За дейността на ВМОК като ръководен орган; и II. За дейността на отделните дружества в страната.

Документите от **първия дял** са за: I. Конгресите на комитета като ръководна институция и се отнасят за дейността на I—X конгрес.

В пълномощия и др., изпратени от ръководствата на д-вата в страната (Брезник, Бургас, Варна, Добрич, Дупница, Златица, Кюстендил, Пазарджик, Пловдив, Самоков, Силистра, Свищов и др.), има сведения за посочени от д-вата делегати и утвърждаването им от съответния конгрес. Между делегатите личат имената на: Д. Благоев (Дядото), Ив. Хр. Ботева, Н. Габровски, П. Генадиев, М. Герджиков, Д. Зографов, Ал. Константинов, Г. Кондолов, Г. Минков, Ст. Михайловски, Я. Сандански, А. Страшимиров, Д. Хаджидимов, П. Хитов, П. К. Яворов и др.

В протоколите от I до X конгрес има данни за избори на бюра; дейността на комитета; за състоянието на отделните дружества; доклад на ревизионната комисия за финансовата дейност на комитета; избор на нови ръководства и др. Отразените в тях разисквания засягат: дейността на Н. Тюфекчиев като член на комитета (1895/96 г.); за гласуване на «Подписка на Македонския патриотически заем от лева златни 300 000, гласуван в името на свободата и човеколюбието от втория македонски конгрес»; почитането паметта на Ал. Константинов (1897 г.), член на ВМОК; решението за изпращане на помощи на заточени дейци на о-в Родос; по въпроса за издаването на печатен орган на к-та — в. «Реформи»; изменение на някои параграфи от «Статутите на македонските дружества» (1896 г.); избирането на Г. Делчев за член на комитета (на IV конгрес 1897 г.) и за направен отвод от последния; изказване на Д. Благоев за характера на организацията — изградена на принципите на Левски и Ботев и сторонница за създаване на балканска федерация; развитието на просветното и църковно дело в Македония (1899 г.); участието на представители на ВМОРО във ВМОК; създаване на военна комисия към комитета; неодобрението на известни терористични акции от страна на някои делегати, проведени от комитета (1901 г.); за взаимоотношенията между ВМОК и Вътрешната организация и ролята на Задграничното представителство на ВМОРО — София; създаване на две идейни течения в македонското освободително движение по въпроса за революцията и за изпращането на чети от страна на комитета в Македония; възникнали разногласия между комитета и някои дружества (1902 г.); подлагане на обсъждане и критика финансовата дейност на комитета под председателството на Б. Сарафов и др. Малобройните документи

от X конгрес на ВМОК (28 юли — 4 авг. 1902 г.) отразяват станалото разцепление между делегатите и избирането на два комитета. Резолюцията на отстранените делегати от конгреса, които се събират на отделно заседание, разглежда причините за разцеплението и осъжда политиката на комитета под председателството на ген. Ив. Цончев и неговото отношение към ВМОРО. Запазени са листите за избирането на двата комитета (единия под председателството на ген. Цончев, а другия под председателството на Хр. Станишев); бюджет на ВМОК на Цончев; и др.

Във фонда са намират и известен брой *писма от и до участниците в конгресите*.

В изпратените от името на делегатите в III конгрес *писма* до граф Н. П. Игнатиев, У. Гладстон, лорд Р. Солсбъри и др. се изказват надежди, че последните ще защитят справедливите искания на българския народ за провеждане на реформи в Македония, гарантирани от Великите сили. В писмо до кмета на Свищов са изказани съболезнования по случай трагичната смърт на Ал. Константинов. Писмо (черн.) до Г. Делчев, А. Ляпчев, Д. Ляпов, Хр. Станишев се отнася до избирането им в ръководството на комитета (от IV конгрес — юни 1897 г.).

Изпратените писма *до делегатите на конгресите* са от Я. Балев, Ст. Д. Вишнарев, Н. Зографов, братя Иванови, македонската младеж — София, Г. Паунчев, редакцията на в. «Право», Н. Тюфекчиев, Хр. Станишев и др. и засягат следните въпроси: задоволство от работата на I конгрес и пожелания за ползотворна дейност; молба да се издължи от страна на някои дружества абонаментът за в. «Право»; неуредени парични отношения между к-та и бр. Иванови, Н. Тюфекчиев и др.; отпущане помощ на Ст. Д. Вишнарев като участник в Мелнишкото въстание (1895 г.) и написаните от него спомени за въстанието и дейността на четата на Ив. Атанасов-Инджето; и др. В писмо от Г. Делчев, А. Ляпчев и Хр. Станишев се изказва съжаление, че не могат да вземат участие в ръководството на к-та (22 юни 1897 г.).

2. *От организационната дейност на ВМОК* са запазени *протоколи* от заседанията на ръководствата на к-та от 1896 до 1901 г. В тях има сведения за: конструиране на ръководствата на комитета; разглеждане молби за отпускане помощи на бежанци от Македония; организиране на нови дружества в страната и активизиране дейността на съществуващите такива; изпращане помощи на заточеници в о-в Родос; разпространение на облигации от Патриотичния заем; изработване на правилник за финансовата дейност на к-та (1897 г.); убийството на

Ал. Константинов, член на ВМОК, и активното участие на к-та в погребението му; протести срещу турските жестокости във връзка с Винишката афера (1897 г.).

Запазена е тетрадка с шифровани протоколи от тайни заседания на к-та (1900—1901 г.).

Голяма част от I дял представлява входящата и изходящата кореспонденция на комитета. Запазен е също един входящ дневник от 1898—1900 г. с данни за получената кореспонденция в комитета през този период и други документи. Съхранената кореспонденция (писма, телеграми, протоколи, устави, сведения, отчети и др.) засяга следните въпроси, разпределени по години:

1894—1895 г. Копирна книга с копия от писма, изпратени от к-та до редакциите на в. «Знаме» и «Право», Ив. Алексиев, Ст. Берон, Е. Георгиев, У. Гладстон, граф Н. П. Игнатиев, П. Кандиларов, Ив. Куртев, княз Лобанов-Ростовски, Кл. Матлиев, Й. Митрев, рус. император Николай II, макед. д-ва — Бранла, Галац, Добрич, Кюстендил, Пловдив, Самоков, Разград, Русе, Търново и др., в която има сведения за: организацията на комитета и неговата дейност; създаване на нови дружества в страната и изпращане уставите им за утвърждаване; изпратена делегация от к-та до Великите сили с молба за съдействие да се приложи чл. 23 *от Берлинския договор и разрешаване на арменската криза*; подготовката за свикване на I конгрес на ВМОК; събиране на материални помощи в полза на макед. освободително дело; изпратен адрес до У. Гладстон да подкрепи искането на македонското население за прилагане чл. 23 от Берлинския договор; подготовката на Мелнишкото въстание (набиране на помощи, оръжие, желание на голям брой доброволци да вземат участие във въстанието, организиране на четите на К. Муструка, Н. Ризов, за желанието на кап. П. Кириаков и Г. Малама да участвуват във въстанието, за действия на четите в Мелнишко, смъртта на пор. Начев *и пор. Мутафов и др.); четнишко движение в Гевгелийско*, Кочанско и Малешевско; желанието на група херцеговски дейци да участвуват в освободителните борби в Македония; връзките на Македонското студентско дружество в Лозана с Централния арменски комитет в Лондон за съвместни действия; разоръжаване на въстанически четн от българските гранични власти; среща на Тр. Китанчев с м-ра на външните работи К. Стоилов; преследване от румънските власти на участници в макед. освободително движение; за смъртта на Тр. Китанчев; молби на участници в Мелнишкото въстание за получаване на материални помощи от к-та; све-

дения за участници във въстанически чети; съдействието на комитета пред екзархията за назначението на някои участници в освободителното движение за учители в Македония.

1896 г. Писма, телеграми, пълномощни и др. от комитета до макед. д-ва (Добрич, Дупница, Пловдив, Златица, Кюстендил, София, Шумен и др.); ЦК на ВМОРО — Солун; д-р К. Стоилов, А. Чакъров, Хр. Драганов, П. Драгулев, Н. Тюфекчиев, В. Кънчов, Е. Каранов, Н. Зографов, А. Ляпчев, Д. Хр. Попов, Д. Каранфилович, д-р Т. Мустафов, Д. Груев и др., в които са засегнати: организационни въпроси по утвърждаване на нови дружества; отчитане на членски внос и др.; недоразумения между бившия комитет под ръководството на Н. Тюфекчиев и новоизбрания на ген. Д. Николаев и отказа на Тюфекчиев да предаде архивата на к-та; създаване на нов к-т под ръководството на Н. Тюфекчиев и А. Бозуков; предложения от страна на ВМОК към ВМОРО за съгласувани действия; натоварването на А. Чакъров в Кюстендил със задачата да наблюдава дейността на ВМОРО за снабдяването с оръжие и книжнина през уредения канал Кюстендил — Гюешево; съдействие от страна на к-та за настаняване на макед. дейци на лечение в София; дейността на макед. д-во в Кюстендил и отношенията му към ВМОК и характеристика на някои местни дейци; по въпроса за съгласувани действия между българи, албанци, арменци, младотурци срещу турското деспотично управление; намиране на материални средства за набавяне на оръжие и дейността на Г. Делчев в София (възникнали разногласия с комитета и връзките му с офицерските братства); заливането на Д. Стоянов с бомби в Битоля и неговото геройчно държание; придвижването на турски войски в Битолско; голяма икономическа криза в Македония; слуховете за направени обиски в Щипско и за заливането на Г. Делчев; политиката на Австро-Унгария и отношението ѝ по македонския въпрос; статистически данни за населението в Македония; за отпускане на материални средства от страна на комитета на редакцията на в. «Право»; издаване на свидетелства на участници в Мелнишкото въстание (1895 г.); освободителното движение в Одринско и доставка на оръжие за Лозенградско и Малкотърновско; разногласия между членовете на макед. д-во в София; и др.

1897—1898 г. Разменената кореспонденция между ВМОК и макед.-одрински д-ва Никопол и Шумен, Г. Георгов, Ст. Черногорски, К. Шахов и др. е със сведения за новосъздадено д-во в Никопол; за подаване оставката на Г. Георгов от състава на к-та; за отказа на К. Шахов да участвува във ВМОК; и др.

1899 г. Преписката между ВМОК и макед.-одр. д-ва (в Батак, Бяла Слатина, Бургас, Враца, Добрич, Кюстендил, Лом, Пазарджик, Пловдив, Радомир, Русе, Самоков, Търново — Сеймен, Харманли, Хасково, Цариброд и др.), Я. Балев, П. Генадиев, Л. Гавалюгов, Ив. Говедаров, П. Дървингов, Г. Иванов, Вл. Ковачев, Сп. Костов, Т. Кърбларев, Кр. Кутинчев, А. Ляпчев, Н. Малешевски, Д. Минчев, Бл. Орлов, А. Чалъков и др. има данни за: дейността на отделни д-ва в страната (избор на ръководства, за членски състав, проведени акции за събиране на помощи и др.); въпроси, свързани с издаването на в. «Реформи»; пласиране на облигации от Патриотичния заем; провеждане на протестни митинги из цялата страна по повод Кумановските събития и героичната смърт на Ек. Симидчиева; водени преговори с водача на Албано-македонското общество в Лондон — Ст. Дамчев; оплакване от страна на ръководството на Макед. д-во — Дупница (Д. Хаджидимов и Я. Сандански) от харамийския войвода Кочо Муструка, който с дейността си уронва престижа на македонското освободително дело; издаване на свидетелства на участници в революционното движение — 1895 г.; разформироването на женските македонски дружества и прехвърляне на членовете им към макед.-одр. д-ва; сливането на Макед. д-во във Варна с одринското д-во «Странджа» в града; упълномощаването от страна на комитета Б. Сарафов, А. Бозуков, Г. Петров и Ат. Мурджев да събират материални помощи за «делото» из страната; инициативата на българи, живеещи в Русия, да запознаят руската общественост чрез печата по македонския въпрос и молба към Комитета да им изпраща сведения по въпроса; желанието на българи, живеещи в Румъния, да се включат в македонското освободително движение; искано съдействие от комитета да намери работа на бежанци от Македония; организирането на чета за Източна Тракия; въпроса за довършването на линията Радомир — турската граница; и др.

1900 г. Запазена е голям брой кореспонденция, разменена между ВМОК и макед.-одр. д-ва (в Асеновград, Белоградчик, Бургас, Бяла Слатина, Габрово, Дряново, Дупница, Кюстендил, Пещера, Пловдив, Провадия, Русе, Шумен, Севлиево, София и др.); Таен макед. комитет — Букурещ; таен макед. кръжок «Освобождение» — Кюстендил; Таен макед. кръжок — Петербург; макед. студентски дружества в Брюксел, Берн, Киев, Монпелие; Кр. Асенов, П. Генадиев, П. Драгулев, Ст. Заимов, Н. Зографов, Вл. Ковачев, В. Друмев, Н. Живков, Ат. Мурджев, К. Кондов, И. Македонски, д-р Наумов, Ст. Джорджов, Г. Д. Панчаревски,

Я. Сандански, А. Хадживаснлев, Д. Хаджидимов, К. Чакрев и др. във връзка със: организирането на нови дружества и активизиране дейността на всички съществуващи дружества (избор на ръководства, сведения за финансовата им дейност, събиране на материални помощи чрез дадени представления, лотарии и др.; пласиране на облигации от Патриотичния заем; разпространение на в. «Реформи» и отпечатани от к-та брошури, портрети и др.); за създаване на макед. дружества от български студенти в чужбина; дейност на тайния македонски кръжок «Освобождение» в Кюстендил и организиране на женски революционен кръжок «Свобода» в същия град; сведения за турски жестокости в Македония, тежкото положение на затворниците в Скопския затвор и смъртта на Д. Цуцулов в него; желанието на Кр. Асенов (племенник на Хаджи Димитър) да отиде учител в Македония и се включи в освободителната борба; държани сказки от Д. Хаджидимов и Ив. Кепов за тежкото положение на населението в Македония; предателската роля на Н. Крапчев от Прилеп в убийството на М. и Д. Чакреви; «аферата Куюмджиоглу» в Лозенградско и пристигането на голям брой бежанци, жертви на турския терор; образуването на македонски революционен кръжок в Петербург и неговите задачи; желанието на Д. Кръстев и П. Йорданов от Сливен да отидат доброволци в Англо-бурската война, за което искат съдействието на комитета; издаването на ръкописите на Тр. Китанчев; поета инициатива от страна на македонската студентска дружина във Фрибург (Швейцария) да се свика в Париж конгрес на македонските студентски организации на българите, следващи в чужбина; и др.

1901 г. Преписка от и до ВМОК и макед.-одр. д-ва (Асеновград, Бяла, Бургас, Видин, Враца, Елена, Етрополе, Ихтиман, Котел, Кюстендил, Казанлък, Ловеч, Лом, Сливен, Ст. Загора, Търново, Тетевен, Цариброд и др.; макед. д-во «В. Левски» — Ню Йорк; студентски македонски дружества — Брюксел, Ганд, Лозана, Лиеж, Лион и др.; таен македонски кръжок «Освобождение» — Кюстендил; Щипско благотворително братство — София; Народно стрелческо дружество — Варна), П. Генадиев, Хр. Галунски, Н. Зографов, А. Попарсов, А. Протогеров, С. Радев, М. Чакалова, Ф. Чакъров и др. Кореспонденцията съдържа обилен материал за: активизирането дейността на дружествата в страната и конкретни данни за дейността на отделни д-ва; изпращане оръжие от страна на варненското дружество в Одринско чрез войводата Г. Кондолов; сведения за дейността на Г. Иванов (войводата Марко Лерински); «аферата Михайляну» в Букурещ

и арестуването на комитета под председателството на Б. Сарафов и заловено оръжие в помещението на същия; участието на Н. Харлаков в редактирането на в. «Реформи»; масови протести от страна на макед.-одр. д-ва срещу решението на правителството да закрие стрелческите дружества; данни за интернирани македонски дейци в Шумен; отпуснати от комитета средства за прехвърлянето на бежанци от Македония, живеещи в Дупница, във вътрешността на страната; организирани протестни митинги от *макед.-одр. д-ва в страната срещу станалите турски издевателства* в Солунско и Гевгелийско; отчетени материални средства, изразходвани от макед.-одр. д-ва в Кюстендил и Дупница за минаващи през града им революционни дейци и бежанци; искани от С. Радев средства за издавания от него в Женева в. «L'Effort»; събиране на материални помощи за пострадали от турски жестокости в Ахъ Челебийско; слухове за извършени злоупотреби от комитета на Б. Сарафов; възникнали недоразумения между ВМОК и задграничните представители на ВМОРО и станали инциденти между Г. Петров и полк. Ст. Николов в Дупница и Ефр. Чучков и Т. Саев в с. Рила; разногласия между к-та и някои дружества в страната и станалото разцепление в Македо.-одр. д-во в София; апели от страна на някои д-ва в страната за свикване на извънреден конгрес за изглаждане на недоразуменията; и др.

1902 г. Запазени са материали от съществуващите през тази година два комитета. От дейността на комитета под председателството на ген. Ив. Цончев има документи от и до к-та и макед.-одр. д-ва (Варна, Бургас, Радомир, Русе, Провадия и др.), Д. Ангелов, С. Алексов, Ал. Дякович, А. Каблешков, С. Крепиев, Вл. Ковачев, Й. Мустрев, П. Тодоров, М. Такев, Д. Яблански и др.), които се отнасят до изпращането на парични суми от някои д-ва до к-та и изпращането на оправдателни документи; проектиран дуел между Вл. Ковачев *и к-та; уреждане на прехраната на някои революционни дейци;* желанието на група доброволци от Варна да се включат в освободителното движение в Македония; забрана от страна на Министерството на вътрешните работи да се събират помощи за освободителното дело; опити от страна на някои дружества да се постигне обединение между съществуващите два комитета; отправен апел за събиране доброволни помощи за пострадалите от Горноджумайското въстание; за скъсване връзките на к-та с вътрешната организация и др.

От дейността на комитета, председателствуван от инж. Хр. Станишев, има писма, те-

леграми и др. материали от и до комитета и редакциите на в. «Вечерна поща» и «Мир»; макед. д-ва (Добрич, Дупница, Перник, Провадия, София, Сливен, Чикаго и др.); Т. Карайовов, С. Стамболски, проф. Л. Милетич, Б. Силянов, Д. Хаджидимов, М. Торбов, Г. Караджулов и др. за: *станалото разцепление между* делегатите на X конгрес; състава на к-та под председателството на Хр. Станишев; по въпроса за повдигане на въстание в Македония и мнението на комитета, че такова не може да се организира без участието на Вътрешната организация; опитите на к-та *на ген.* Ив. Цончев да организира въстание в Горноджумайско; гласувано доверие на к-та—Станишев, от страна на макед.-одр. д-ва в Дупница, Берковица, Свищов, Севлиево, Перник, Чирпан и др.; отпускане средства на Вътрешната организация; апели от страна на д-ва в провинцията да се постигне помирение между двата комитета, създаване на помирителна комисия и резултати от нейната дейност; и др.

1903 г. Кореспонденция от и до к-та и макед.-одр. д-ва в Балчик, Белоградчик, Бургас, Варна, Видин, Ст. Загора, София, Шумен и др.; кап. Андреев, М. Думбалаков, П. Дюлгеров, К. Илиев, полк. Корабаров, Н. Кусев, пор. Стамболиев и др., която се отнася до организационни въпроси на отделните д-ва в страната; отчитането на членски внос и събрани суми от Патриотичния заем; гласувано доверие от повечето дружества на к-та на ген. Цончев и апел да се възстановят добри отношения с Вътрешната организация; възникнали конфликти между привържениците на ВМОРО и к-та в пограничните пунктове; сведения за воден сражение от четата на Карабиберов с турски войски в Македония; голям приток на бежанци от Македония; и др.

Към кореспонденцията и документацията на ВМОК се отнася голям брой печатни материали (протоколи, отчети, позиви, апели, резолюции и др. подобни), в които са отразени следните въпроси: организирането на нови дружества; избор на ръководства и сведения за дейността им; възникнали разногласия между к-та и някои д-ва; отношението на отделните д-ва към станалото разцепление в организацията (1902 г.) и разрива с ВМОРО; по пласирането на Патриотичния заем и събиране на доброволни помощи; и др.

Все към този дял е и кореспонденцията, отнасяща се до отделни членове на комитета и някои активни негови сътрудници:

До Антон Бозуков: писма от Хр. Бакалов, П. Дървингов, Л. Лазов със сведения за отказа на Ст. Грудов, пунктов началн-

жик в с. Алан Кайряк, да сътрудничи на к-та; за минаването на Г. Кондолов и Л. Маджаров с чети в Източна Тракия; и др.

До *Илия Гологанов:* писмо от Хр. Бакалов със сведения за обиколката му в Луковитско и организирането на някои д-ва в околията и набирането на абонати за в. «Реформи».

До *Трайко Китанчев:* писмо от Железов (псевд. на неизвестно лице) със сведение за преследването от румънските власти на Македонското дружество в Кюстенджа — арестуване на ръководството му и изземване на архивата му (1895 г.).

До *Христо Саракинов:* писма от Д. Занешев, Д. Саракинов, М. Станчев за изпратени в к-та 546 чифта цървули и за събрани помощи от страна на хлебарския еснаф във Варна.

До *Б. Сарафов:* писма от М. Геров, Г. Златевски, Н. Зографов, Мих. Такев, С. Чакъров, Ст. Черногорски и др., отнасящи се до: мисията на М. Геров в Белград за влизане във връзка със сръбския комитет за освобождението на Македония и водени разговори за състоянието на сръбските комитети и за сръбската пропаганда в Македония; сливането на двете съществуващи македонски дружества в Кюстендил; направен обиск от страна на властта в Кюстендил на някои комитетски дейци; готовността на Мих. Такев да бъде в услуга на к-та; и др.

До *Христо Станишев:* писма от Н. Габровски, Г. Каранжулов и Н. Настев за изпратени суми от Варненското дружество на Г. Делчев за: станало разцепление в същото д-во (1902 г.) и за идването на полк. Ан. Янков и коментариите му по адрес на дейци от Вътрешната организация; присъединяване на д-вото в Асеновград към к-та — Хр. Станишев; и др.

До *Иван Стойчев:* писма от Хр. Бакалов, К. Дойчинов, П. Дървингов, Д. Златков, Д. Константинов, А. Марчинков, Д. Павлев и др. във връзка с: подготовката на чети за Македония; завръщане на четата на Т. Саев, Хр. Саракинов, Ст. Николов от въстаналия Горноджумайски район и приижданото на голям брой бежанци от пострадалите места; дейността на македонски кръжок всред българските студенти в Одеса; публикувани материали във в. «Реформи»; и др.

До *ген. Ив. Цончев:* документи от М. Атанасов, А. Бозуков, Б. Бранков, Д. Груев, М. Мерджанов, Ат. Мурджев, Т. Саев и др., които се отнасят до: подготовката на чети и на въстанието в Горноджумайско; турски жестокости в Петричко; отпущане на материални средства за прехраната и издръжката на дейци от вътрешността; разпространението на облигации от Патриотичния заем; състоянието на Македонското д-во в Кюстендил; и др.

До *П. К. Яворов:* телеграма от Т. Карайовов за станало събрание на д-вото във Варна и изпратена статия за в. «Реформи» и др.

3. Относно връзките на ВМОК и ВМОРО са *запазени:*

а. Кореспонденция от и до дейци на ВМОРО— писмо от П. Иванов до задграничния представител в София Г. Петров с молба за материална помощ като екстернирал от Румъния по повод «аферата Михайляну»; окръжно от Таен централен македоно-одрински комитет до революционните комитети в Малешевско, Г. Джумайско и Петричко, в което се порицава дейността на ВМОК с изпращането на чети в Македония като вредно за освободителната борба и осъжда населението за оказаното гостоприемство на тези чети, което е причина за смъртта на Михаил Попето; предупреждение за готвеното от к-та въстание и апел към населението да се подчинява само на разпорежданията на Вътрешната организация.

б. Голям брой разписки, квитанции, описи, писма от 1900—1901 г. документират взаимоотношенията между ВМОК и ВМОРО. Издадени са от к-та на Кр. Асенов, М. Апостолов, Т. Благоев, М. Герджиков, Я. Гочев, Г. Делчев, Н. Зографов, Г. Кондолов, Н. Малешевски, Г. Минков, Л. Маджаров, П. Манджуков, Сл. Мерджанов, Хр. Настев, Г. Петров, Л. Силянов, А. Чалъков, В. Чекеларов, А. Хаджиивасилев и др. и са извършени разходи за нуждите на ВМОРО за: доставка на оръжие, боеприпаси, дрехи и пренасянето им във вътрешността *прехрана и издръжка на организационни работници; нуждите* на пограничните пунктове (с. Хебибчево, с. Рила, Дупница, Кюстендил и др.).

4. Известен брой документи (писма, телеграми, сведения, списъци и др.) са запазени за четнишкото движение, организирано от ВМОК. Разменени са между ВМОК и макед.-одр. д-ва в Асеновград, Бургас, Дупница, Кюстендил, Оряхово, Плевен, Пловдив и др.; Арменска революционна федерация — Пловдив; Ст. Бакалов, Ц. Илиев, К. Георгиев, А. Парталев, Ст. Попниколов, К. Попстоянов, подполк. Ст. Николов и др. В тях има сведения за: четнишкото движение през 1895 г. (четата на Ст. Попниколов, «Списък на въстаническата чета през 1895 г. с предводителството на М. Караманов за Македония», четата «Пирин планина» и избирането на ръководството на четата; «Списък на въстанниците от 1895 г.»; конкретни поименни *данни* за много участници в движението; *за желанието на много*

доброволци да се включат във въстанието, за издаване на свидетелства за участници в него и др.); получено в к-та от различни д-ва оръжие и пренасянето му; молба за сътрудничество между Арменската революционна федерация (Пловдив) с к-та и искането му да се помогне с оръжие; дейността на четата на К. Попстоянов в Струмишко (1902 г.); сформирана чета от Н. Йорданов и М. Янъков с цел да нападнат Петрич през Горноджумайското въстание; стълкновение на върховистка чета в Малешевско с четата на Хр. Чернопеев. Запазени са списъци със сведения за: четници, участвували с чети в Македония или подготвяне такива от к-та (имената на участниците, родните им места, поданство, степен на военната им подготовка, възраст, семейно положение, местожителство и др.); притежаваното от к-та оръжие, боеприпаси, дрехи и др., както и данни за раздадени материали от посочените.

Голям брой сметки, разписки, описи и други оправдателни документи се отнасят за закупено и раздадено оръжие и за пренасянето му до граничните пунктове и за направени разходи за прехрана и квартира на четници и др. В тези документи се срещат имената на ВМОК, Й. Венедиков, Г. Кондолов, бр. Иванови, Ст. Попгеоргиев, Н. Спиров, Л. Силянов, Т. Саев, Сп. Шафкулов и др.

5. Една от основните дейности на Комитета — събирането на помощи в полза на освободителното дело, е отразена в 4 направления: 1) събиране на парични помощи; 2) събиране на помощи в натура; 3) дадени забави, театрални представления и др.; 4) пласиране на облигации от Патриотичния заем.

За събиране на парични помощи са запазени списъци, разписки, описи и др. документи за събрани средства в различни села и градове в страната от отделни лица, учреждения и различни организации: Печатарски еснаф в София, служители в БНБ в София; офицери от Шуменския гарнизон; жители от с. Тополово, Асеновградско; учители — София; П. Кондов, П. Ризов, Т. Михайлов, А. Георгиев, А. Костадинов, Цв. Андреев, С. Костов и др.

Запазени са голям брой кочани с разписки за събрани помощи в натура (вещи, зърнени храни, оръжие, боеприпаси и др.) от отделни лица, макед.-одр. д-ва и други организации: макед.-одр. д-ва в Дупница, Добрич, Плевен, Търново, Шумен и др.; Шивашки и касапски еснаф във Варна, пор. Касъров, А. Кювлиев, пор. Николчев, майор Ковачев, Т. Пешов и др.

Писма, телеграми, договори и др. документи са свързани с организиране на забави, театрални представления и др., приходът от които е в полза на освободителното дело. Разменената преписка между к-та и народна трупа «Ботев» — София; македонска театрална трупа «Скръб и утеха»; театрална трупа «Сълза и смях»; В. Диамандиев; В. Черкедрийски; Г. Карпе; Х. Шауер; Ю. Кръстев; и др. е със сведения за: дадени представления; дейността на театралната трупа «Скръб и утеха»; сформиран оркестър към комитета и направена обиколка в Русия; внесени в к-та суми от представление, дадено в полза на затворниците от Подрумкале; и др.

Обилни материали (описи, списъци, ведомости, партидни книги, писма, облигации и др.) са запазени във връзка с обявяване на «Патриотичния заем» и неговото пласиране. В тях има данни за целите на провъзгласения заем и апел до отделни лица и организации да подкрепят тази инициатива, като изплатят стойността на изпратените им облигации; сведения за предадени за пласиране облигации на д-ва и отделни лица, както и върнати облигации с отказ от адресатите да изплатят стойността им; и др.

6. От дейността на комитета във връзка с раздаване на помощи на пострадали от турските жестокости са запазени списъци, сметки, разписки и др. от ВМОК. Ив. Стойчев, К. Пърличев, Гр. Николов, М. Бошнаков, Т. Благоев, Т. Минков, Д. Петров, П. Пенков, Г. Тодоров, В. Друмев, Л. Лазов, А. Попарсов и др. В посочените документи могат да се намерят данни за: бежанци от Македония и Одринско и раздадени им помощи от к-та; изпратени суми на затворници и заточеници; отпуснати помощи на революционни дейци и на техните семейства и др.

7. За печатния орган на ВМОК — в. «Реформи», са запазени: а. материали за списване на вестника; б. за разпространението му; в. оправдателни документи за направени разходи около издаването му; а. Към първата група материали се отнася известен брой кореспонденция от: Велешкото братство — София; български студенти — Женева; П. Генадиев, М. Георгиев, В. Митаков, Н. Савчев и др. за изпратени материали за публикуване. Между авторите на статии, дописки, разкази, стихотворения и др. са: Ап. Димитров, Ст. Боснев, Ив. Димитров, Вукманович-Черногорец, М. Казанджиев, Ив. Македонски, Г. Манчев, Ст. Попгеоргиев, Хр. Силянов, Д. Хаджидимов, Ст. Чакъров, В. К. Щипски и др. Някои от материалите имат следните заглавия: «Ракичката афера и нейните действителни преда-

тели»; «X конгрес»; «Четете днес в. «Право»; «Българският офицер и освободителното дело»; «Писмо до българската младеж в Македония»; «Положението в Македония» (очерк); «Мойта изповед» (стихотворение); »Тужба македонска»; «Капитан Петко Киряков умря» и др. Запазените дописки се отнасят за: създаване на нови дружества и дейността им; за дадени представления, лотарии и др. мероприятия за набиране материални помощи; честуване на паметта на Ек. Симидчиева; отпразнуване на годишнината от Освобождението на България; конкретни данни за турски издевателства, грабежи и беззакония (в Лозенградско,Одринско, Битолско, Дебърско, Тетовско, Солунско, Горноджумайско); за тежкото положение на затворените дейци в турските затвори и др.; страданието на населението в Македония от сръбската и гръцката пропаганда; и др. б. За разпространението на вестника, набиране на абонати, изплащане на абонаменти и др. се отнасят редица писма, разписки, списъци и др. от: пор. Абаджиев, Г. *Аркаудов*, *А. Г. Башев*, *Ст. Пенчев*, *Ат. Петров*, *Д. Стателов*, Т. Харбов, читалище «Напредък» — Г. Оряховица; Славянско благотворително общество — Петербург; макед.-одр. д-ва в Дупница, Кюстендил, Радомир, Пловдив, Самоков и др. В многобройните кочани с разписки личат имената на абонатите на вестника от цялата страна. в. Оправдателните документи за направени разноски около отпечатване на вестника, набавяне на хартия, хонорари на сътрудници, заплати на административния персонал и др. са от Ил. Цуцев, Б. Сарафов, Ив. Савов, Т. Благоев, Ил. Гологанов, П. Даскалов, П. Д. Вангелов, А. Страшимиров, Ст. Михайловски и др.

8. От отчетно-финансовата дейност на ВМОК са съхранени описи с прилежащи към тях разписки, систематизирани по вида на направените разходи: за заплати, командировки и възнаграждения на членове на к-та, активни сътрудници и административни служители в него; за разноски за прехрана и поддръжка на организационни работници; канцеларски разходи; пощенски разноски; наем на помещение и др.

Вторият основен дял на фонда съдържа документални материали за македоно-одринските дружества в страната. Те се отнасят за дейността на 65 дружества: Асеновград, Балчик, Берковица, Ботевград, с. Бойница (Кулско), Бургас, Бяла, Варна, Враца, с. Вършец (Врачанско), Габрово, Добрич, Дупница, Елена, Ески Джумая, Златица, с.

Злокучен (Шуменско), Кавакли, Каварна, Казаълък, Казълагач, Карлово, Карнобат, Кула, с. Кочериново (Дупнишко), Куртбунар, Кюстендил, Ловеч, Лозана, Луковит, Мездра, Никопол, Н. Загора, Оряхово, Осоица-Саранци (Софийско), с. Осмар (Преславско), Пазарджик, Панагюрище, Перник, Плевен, Пловдив, Попово, Преслав, Провадия, Разград, с. Рила (Дупнишко), Русе, Самоков, Силистра, Севлиево, Свищов, София, Тетевен, Трън, Тутракан, Търново, Търново Сеймен, Фердинанд, Харманли, Хасково, Чирпан и Шумен.

За всяко дружество са запазени следните документални материали: 1. Относно организационната дейност— около сформиране на д-вата (учредителни събрания, изработване проектоустави и одобрението им от ВМОК, избиране на ръководства; в ръководствата на някои дружества влизат известни обществено-политически дейци като Д. Благоев (Пловдив), Д. Хаджидимов и Я. Сандански (в Дупница), Н. Габровски и Ив. Хр. Ботева (Търново), П. Хитов (Русе), К. Шапкарев (Самоков), и др.; за сведения на ръководствата на д-вата и на общите събрания; за членски състав на дружествените членове и др.). 2. Входяща и изходяща кореспонденция (писма, телеграми, окръжни писма, позиви, апели, инструкции и разпореждания от ВМОК за активизиране на дейността на д-вата и създаване на нови д-ва в околиите). Те съдържат сведения за: събиране на материални помощи (организирани представления, вечеринки, лотарии и др.); пласиране на облигации от Патриотичния заем; набиране абонати за в. «Реформи»; отношението на отделните д-ва към дейността на ВМОК и загрижеността им към станалите разногласия и разцеплението на к-та през 1902 г. и разрива с Вътрешната организация; конфликти между някои д-ва и к-та, както и борбите в някои д-ва (Софийското, Варненското и др.); протестни митинги и събрания (срещу турските жестокости и репресии в Македония и Одринско; протести срещу решенията на Хагската конференция да не се разглеждат арменският и македонският въпрос и срещу ръкополагането на сръбския митрополит Фирмилиян в Скопие и др.); чествуване на годишнини (от Априлското въстание, 20-годишнината от Освобождението на България и др.); чествувания на паметта на загинали за освобождението на Македония и Тракия дейци (пор. В. Мутафов и пор. П. Начев, Хр. Чемков и Ю. Гавазов, Е. Симидчиева, Сл. Мерджанов, П. Манджуков и др.); инициативи за свикване на извънредни конгреси за разрешаване на важни организационни въпроси; избиране на делегати за

конгреси на ВМОК; подпомагане на организационни работници и бежанци и интернирани дейци; и др. въпроси. 3. Финансовоотчетна дейност: за отчетени суми от д-ата от членски внос, абонамент на в. «Реформи», събрани материални помощи, пласирани брошури, календари, портрети и др. печатни материали; за изразходвани средства за подпомагане на бежанци, интернирани дейци («Лист за волни помощи за Асен Хаджиевасилев и неговите по идея и нещастия 74 другари в Родоската крепост»); относно снабдяване с припаси III въстаническа дружина (от самоковското дружество); относно помощи за пострадали от събитията в Куманово — 1899 г.; за снабдяването на четите на В. Пехливанов, Ст. Георгиев, В. Попов, К. Парталев, Кочанската и Приленската чета и др. дейци (от кюстендилското д-во); подпомагане на готвени чети от пор. Гаруфалов и Д. Стоянов (от бургаското д-во); помощи за заточените в Подрумкале М. Развигоров, П. Арсов, Й. Даскалов и др. (от софийското д-во); и др. материали.

Ф. 225; 78 док.; 1856. . . 1889 г.: 1 инв. оп.; пост. 1947 и 1964 г.; бълг. и рус. ез.

НИКОЛА ДИМОВ КОЗЛЕВ

(роден в 1824 г. — Лясковец; починал в 1902 г. — Лясковец)

Възрожденски писател, учител и общественик; като учител в Лясковец участвувал в църковната борба и в подготовката на въстанието на Дядо Никола Филиповски (1856 г.); емигрирал в Бесарабия, където продължил учителстването си и написал поемата «Черен арап и хайдут Сидер», автор и на други поеми и стихотворения с патриотично съдържание. След Освобождението — учител; продължил да пише стихове, някои от които — насочени срещу режима на княз Фердинанд.

Източници

За фондообразувателя: Динеков, П. Литературни образи. С., 1956, с. 69—83; КБЕ. Т. III, с. 73; Минев, Д. Никола Козлев. Нови данни за биографията му. — Известия на Института за литература. Кн. II, 1961, с. 163—172; Стоянов, М. БВК. Т. I, с. 215—216.

Публикации на документи: АГСР. Т. I, с. 330—332; Козлев Н. Д. Автобиография (Намерени страници в ръкописите на поета). — Родна мисъл, 1923, кн. 7—10, с. 296—339; История на хайдут Сидеря и на неговът бивол Голя. Одеса, 1876; Стихотворения. Стар помян. Търново, 1883;

Хайдут Сидер и Черен арап. С., 1954; Черен арап и хайдут Сидер (епичен разказ според народно предание) — Общ труд, Болград, 1868, кн. 3, 36—57; Страшимиров, Д. Т. АВ. Т. I.с. 244—247.

Във фонда е запазена в два екз. автобиография (1880—1894 г.) на Козлев, *която дава сведения за нерадостното* му детство и юношество поради ранната смърт на родителите му; за непосилния му труд като воловар и градинар в Лясковец, Провадия и Силистра и униженията, на които е бил подложен от страна на чорбаджиите; за тежките му заболявания; за юношеските му патриотични прояви в борбата срещу *гръцкото* духовенство и заслугите му за въвеждането на славянско богослужение в лясковските църкви; за килийното обучение в училищата; за ученето му в гр. Елена при *Ив. Момчилов* — 1845 г., в Т. Пазарджик при Н. Попконстантинов — 1846 г., в Свищов — при Д. Михайловски — в 1847 г.; за участието му в подготовката на въстанието на дядо Никола Филиповски в 1856 г.; за ученето му в Русия; за учителската му дейност в Лясковец и *преобразованията, които въвел в училищното дело.* Към автобиографията има и допълнителни откъслечни бележки, писани от Н. Козлев лично и от сина му Иван с биографични данни.

По повод постъпките на Н. Козлев до министъра на народното *просвещение Ив. Вазов за отменяне на уволнението на сина му* Ив. Козлев от учителско място по незначителен повод са запазените в няколко варианта чернови на негови прошения. Те съдържат ценни и подробни сведения за: тридесетгодишната учителска дейност на Н. Козлев в България и Бесарабия; преобразованията, *внесени от него в учебното дело* (въвеждане на Бел-Ланкастерската метода и на чинове в училищата) с подкрепата на лясковските чорбаджии х. Т. Бързаков и х. Д. Буров; обвиняването му в революционна дейност в навечерието на Кримската война и задържането му в Шуменския затвор като русофил; причините за уволнението на сина му, проявявал по-свободолюбиви възгледи; и др.

Дейността на фондообразувателя като писател е отразена отчасти в запазените негови ръкописи, част от които са публикувани. Ръкописите, разпределени по съдържание, са следните: 1. Стихотворения и поеми, отразяващи робската неволя и засягащи исторически събития и лица («Черен арап и хайдут Сидер»; «История на хайдут Сидеря. Народно предание»; *«Болен Първан в чер арапин»; «Бащин дар на хайдут*

Сидеря при венчилото му»; «Българска орисница»; «Злочест Търнов»; «Как е станал тука Търнов»; «Към търновската болница»; «Морно [Марно] поле с околността му»; «От дъжд наводнение в Търновскийт окръг в 1858 год.»; «Борец» — в няколко варианта). 2. Стихотворения и стихотворни опити, насочени против замогващата се индустриално-капиталистическа върхушка в България и по-специално против управлението на консерваторите и на Фердинанд («Всенароден вопиющ глас от 1894 до 1898 год.», което се отнася «за добруването на българския народ под управлението на консерваторството и министрите му. . .»; «Българския живот под скиптъра на княз Фердина[н]да и неговите министри» — различни варианти; «Вси държави окол нази»; «Епохата на България в 1898 год.»; «Немски козни в Балканския полуостров»; «Към сръбското заблуждение[в] 1885 год.»). 3. Стихове, посветени на природата («Пролет», вероятно един от първите варианти на стихотворението на Козлев «Пролет и Великден»).

Във фонда се намират и няколко печатни документа: превод на бълг. ез. на гюлханския хатишериф (1839 г.) на султан Абдул Меджит; «Обявление» от Г. С. Раковски (21 септ. 1856 г.) за предстоящето издаване на поемата «Горски пътник» и з. «Надежда»; Правилник на Народния привременен съвет в Цариград, изработен във връзка със свикването на Църковно-народния гръцки събор в Цариград (1858—1860 г.) за внасяне преобразования в управлението на гръцката патриаршия; «Образ на високия царский ферман» (1870 г.) на бълг. и тур. ез. за учредяване на Българската екзархия; възванието от 10 март 1871 г. на «I отд. от БРЦК. Привременното правителство в България», съставено от В. Левски; окръжно писмо — призив (1 май 1877 г.) от митрополитите Панарет Пловдивски, Григорий Доростоло-Червенски и Доситей Самоковски до християните в границите на Българската екзархия за опазване на екзархията и пълно подчинение на султан Хамид II, писано във връзка с обявяването на Руско-турската война; възвание на руския император Александър II (от юни 1877 г.) до българите във връзка с обявяването на Руско-турската война; възвание от княз Александър Батенберг (27 юни 1884 г.) до народните представители във връзка с откриването на извънредната сесия на VI народно събрание в гр. В. Търново.

Ф. 226; 120 док.; 1895. . . 1916 г.; 1 инв. оп.; пост. 1947, 1951 и 1964 г.; части от фонда — в музея — Елена[1]; в ЦДИА (ф. 126); НА — БАН (ф. 96).

ПЕТКО ЮРДАНОВ ТОДОРОВ

(псевд.: Пенко, Н. Бойко, Слезкин)

(роден в 1879 г. — Елена; починал в 1916 г. — гр. Шатс Дьо, Швейцария)

Писател, драматург и общественик; като младеж участвувал в социалистическото движение и сътрудничел в прогресивни български и френски списания, в които изобличава режима на Фердинанд; началното му творчество съдържа критико-реалистични елементи; дългогодишен сътрудник на Народната библиотека в София.

Източници

За фондообразувателя и фонда: Богданов, Ив. Речник. . ., с. 344; Георгиев, Л. Петко Ю. Тодоров. Монография. С., 1963; КБЕ. Т. V, с. 142; Тилева, В. и З. Нонева. Архивни фондове на писатели в Български исторически архив (БИА) в Народна библиотека «Кирил и Методий» — Известия на НБКМ. . . Т. V (XI), 1965, с. 161.

Публикации на документи: Възвъзова-Каратеодорова, К. и Б. Г. Константинова. Писма на Петко Ю. Тодоров до д-р Кръстю Кръстев. 1901—1914. — Септември, 1966, кн. 1, с. 218—224; кн. 2, с. 215—226; кн. 3, с. 199—229; кн. 5, с. 218—232; Възвъзова-Каратеодорова, К. и Б. Г. Константинова, Четири непубликувани писма. . . — Лит. фронт, бр. 7, 10 февр. 1966; Тодоров, П. Ю. Писма. . .

Запазени са биографични материали за фондообразувателя: препис от негово кръщелно свидетелство; писма, протоколи, разписки и др. от комитета за построяване на паметник на писателя в Елена със сведения за учредяване на фонда и за дейността му.

Многобройни са писмата[2] на Тодоров до д-р К. Кръстев (1901—1914 г.). Те съдържат предимно сведения за творчеството му: за написването на драмите «Самодива», «Зидари», «Първите», «Змейова сзадба»; за по-голяма част от «Идилиите» и тяхното отпечатване в страниците на сп. «Мисъл». В тях има сведения и за живота на фондообразувателя и семейството му (следването му във Франция и Германия, подговяната от него дисер-

[1] В БИА има копия от съхраняваните в Елена документи.

[2] Това не са чернови, а белови, които са били в архива на д-р К. Кръстев и по-късно са отнесени към архива на писателя.

тация; литературата оказала влияние върху изграждане на мирогледа му; пътуванията му в България и чужбина; здравословното му и материално състояние и др.); за дружбата му с д-р К. Кръстев, П. Яворов и П. П. Славейков и около редактирането на сп. «Мисъл»; за отношението му към политическия и културния живот на страната; за връзките му с български и чужди писатели (М. Горки, Г. Адам и др.); и др. Запазена е и пощенска карта от Ст. Михайловски до фондообразувателя с дружески поздрави.

От творческите ръкописи на писателя са запазени: идилиите «Дрямка», «Неговият син», «Сенки»; стихотворенията «Призракът на пролетта»; «Обичам ви, гори балкански»; «При паметника на Г. Македончето»; драмата «Първите».

Във връзка със службата му в Народната библиотека има едно свидетелство с данни за прослуженото време в библиотеката и за направените му удръжки.

Ф. 227; 430 док.; 1871. . . 1919 г.; 1 инв. оп.; пост. 1943, 1950 и 1964 г.; бълг., ср. и фр. ез.; част от фонда — в НА—БАН (ф. 69)

СПАС ВАЦОВ КИРОВ

(роден в 1856 г — Пирот; починал в 1928 г. — София)

Виден административен служител и книжовник след Освобождението; основател на метеорологическата, сеизмологическата и хронометрическата служба в България; директор на Метеорологическия институт (1894—1928 г.); действителен член на БКД (1884 г.); автор на трудове из областта на метеорологията и сеизмологията; развивал литературна, журналистическа и преводаческа дейност.

Източници

За фондообразувателя и фонда: Волева, Д. Архивни фондове и сбирки в Българската академия на науките — ИАИ — БАН. Кн. I. С., 1957, с. 168; Дацов, С. Ж. Спас Вацов. — Летопис на БАН. 1927/1928 г. Кн. XI. С., 1929, с. 55—65; КБЕ. Т. 1, с. 456; Стоянов, М. БВК. Т. I, с. 45; Тризлийцев, К. Един заслужил пиротчанин. — Зора, бр. 7080, 3. февр. 1943.

Публикации на документи: Арнаудов, М. Неиздадени писма на Ив. Вазов. Вън: Иван Вазов. Сборник от спомени, материали и документи. Под ред. на акад. Н. Лилиев, С., 1949, с. 279—299; Възвъзова-Каратеодорова, К. Непубликувани писма на К. Иречек, съхранявани в Български исторически архив до наши обществени и книжовници —

ИНБКМ. Т. VII. (XIII). С., 1967, с. 169—221; *Литературен архив.* Т. I. П. Р. Славейков, С., 1959, с. 320—321.

От **биографичните материали** за фондообразувателя са запазени оригинални свидетелства за: успеха и поведението му (1870/71 г.) в Главното училище в София; завършено гимназиално образование в Кралската реална гимназия в Загреб (1876 г.) и за семестриално завършване на Математико-природонаучния факултет при Загребския университет. Биографични данни има и в един служебен списък от 1898 г. със сведения за заеманите от него служби, за получените отличия и за неговите научни и други публикации.

В няколко чернови на **писма** от Вацов до Ив. Вазов се *намират отзиви за поезията на Вазов в Хърватско и преводи* на негови творби на сръбски език.

Писмата до фондообразувателя са от следните лица: Хр. Белчев, Р. Блъсков, Ив. Вазов, К. Иванович, К. Иречек, В. Киров, В. Кънчов, Св. Миларов, Ст. Михайловски, М. Сарафов, П. Р. Славейков, Ст. Стамболов, С. Христов, Др. Цанков и др. *Те съдържат сведения за: Априлското въстание* (съобщения в пресата, в които се споменава и Пирот, направени от леди Е. Странгфорд в началото на 1877 г. за тежкото положение в България); Руско-турската война (сформиране на българското опълчение; назначаване на българи на служба в руския щаб и пр.); положението на град Пирот и на западните покрайнини по време на Освободителната война и непосредствено след Освобождението на България (участието на пиротчани в опълченските дружини; събиране подписи за благодарствен адрес на българския народ до рус. император Александър II; сръбската окупация на града; предявени искания от българското население пред руските власти за окупиране на Пирот от руските войски; засилване на сръбско-българските недоразумения и отношението на руски учени към тях; постъпки на населението в Пиротско, Нишко, Трънско и Царибродско за присъединяването им към българските земи; превръщането на Пирот в окръжен център и назначаването на управител българин в 1879 г.; разпространение на българските вестници «Източно време», «Напредък» и «Зорница»; масови бягства на пиротчани към София и към други български земи); *националноосвободително движение и просветно дело в Македония* (основаване в Русе под председателството на Ив. Вазов на благотворителен комитет — 1878 г., за подпомагане освободителното дело на Македония; изпратени от комитета сред-

ства и хора в помощ на Кресненското въстание; училища и учители в Солун; учителстването на В. Кънчов; откриване на българско училище в Ениджe Вардар; състояние на гръцките училища; гръцкото влияние в Македония и гъркоманството; сръбската пропаганда; забрана на турското правителство относно откриване на сръбски училища в Солун; пътувания на В. Кънчов из Македония с цел събиране на материали за публикуване в «Периодическо списание» на БКД); за политическите партии и борби след Освобождението; свикване на Учредителното събрание и на Второто обикновено народно събрание; провеждане на избори; външната политика на българското правителство; биографични данни и сведения за литературната и служебната дейност на Ив. Вазов и П. Р. Славейков (за стихосбирките «Прапорец и гусла», «Тъгите на България», «Избавление», поемата «Грамада»; «Пред паметника на Шипка» и биографични бележки за Михаил Обренович от Славейков; по назначаването на Иречек за директор на Народната библиотека и музей в София — 1884 г., и пътуванията му с цел събиране на материали за историята на България; книжовната дейност на Св. Миларов (за статии и *брошури по положението на България след Освобождението*, ръкописа му «Черковен въпрос» и др.); следването на Хр. Белчев в Париж; за в. «Балкан» и списанията «Наука», «Наставник за учители и родители», «Зора» и сътрудничеството на Вазов в някои от тях; БКД и печатния му орган «Периодическо списание»; строеж на разни обществени сгради в София (сградата на Народното събрание по проекта на сръбския архитект К. Иванович); и др.

Група документи са във връзка с избирането на Вазов за почетен член на българското дружество «Развитие» в Загреб (1879 г.).

Документите във връзка с дейността му като началник на отделение при Министерството на народното просвещение (1880—1884 г.) се отнасят до учебното и училищното дело: материално подпомагане на бедни ученици; снабдяване с училищни пособия от Виена; извършени ревизии на училища в Лом, Видин, Русе, Шумен, Варна, Търново и Плевен; освещаване на Държавната реална гимназия в Лом (1882 г.); методите на обучение в Габровското народно училище; назначаването на Вазов за първостепенен учител при Софийската девическа гимназия и пр.

Запазени са и документи във връзка с избирането на Вазов за дописен член на Българското книжовно

дружество (1882 г.) и за деловодител на клона за природни и медицински науки при същото дружество. Между тях се намират печатни екземпляри от проектоустава и устава на дружеството, както и покана за събрание на същото.

От дейността му като кмет на Пирот (1885 г.) е писмото от Общинското управление на Пирот, подп. от 634 граждани, което съдържа апел за присъединяване на Пирот към България.

Най-многобройни са документите, които се отнасят до дейността на Вацов като член-деловодител на комисията по честуване хилядагодишния юбилей на Кирил и Методий (1885 г.). Те са във връзка с организиране на честуването (образуване комитет, отпускане на средства от Министерството на просвещението, уреждане на тържествени събрания, вечеринки и концерти в различни краища на страната и др.).

От дейността му като член на Поморавския народно-просветен комитет в София (1917 г.) са запазени документи за събиране на помощи в полза на комитета и печатан устав (1917 г.).

Във връзка с моменти от разностранната дейност на фондообразувателя са следните материали: писмо от жители на Загреб до княз Горчаков (1878 г.) във връзка с политиката на Сърбия към България; — по отношение на Западните покрайнини; адрес от пиротчани, емигрирали в България, до президента на САЩ Т. Уйлсон и правителствата на Англия, Франция, Италия, Чехия, Полша и др. от 1919 г.; стихотворенията на хърватския поет Ив. Хранилович (прев. от Ст. Чилингиров): «Поздрав на Съединението», «За Съединението на България» и саркастичното стихотворение «Страхливия войник от Сливница», посветено на крал Милан I; дописка от Сп. Вацов «Един хърватски поздрав», поместена в сп. «Сила» — за добрите чувства, засвидетелствувани от хърватите в лицето на Щросмайер, Рачки, Маткович и др. към българския народ и възмущението им от фалшификациите на сърбите, целещи да откъснат от българското княжество градовете Пирот, Враня и др.; позив (1907 г.) от професорите в СДУ във връзка със студентските демонстрации при откриването на Народния театър.

Запазени са и няколко документа относно: българо-сръбските отношения след Освобождението на България; отношението на Русия към Съединението на България и Сръбско-българската война; политическата обстановка в България около 1877 г.; и др.

Ф. 228; 264 док.; 1911. . . 1940 г.; инв. оп. II Г; пост. 1949 г.; бълг. и нем. ез.

АЛЕКСАНДЪР МИХАЙЛОВ ПАСКАЛЕВ

(роден в 1879 г. — Хасково; починал в 1946 г. — София)

Известен столичен книгоиздател; в 1908 г. организирал издателство, което издало произведенията на много български писатели; също и на класици от световната литература в превод (от най-добри български преводачи), включени в серията «Всемирна библиотека»; издавал и списанията «Съвременна мисъл», «Златорог» (I—III г.), «Българска мисъл», «Картинна галерия», «Светулка», в. «Развигор» и др., както и редица учебници.

Източници

За фондообразувателя: Данчов, Н. Г. и . . БЕ, с. 1186; КрЕ. Т. IV, с. 89.

Публикации на документи: Иван Вазов. Непубликувани писма. Подбор, редакция, коментар от В. Вълчев. С., 1955, с. 15—30; Елин Пелин. Събрани съчинения. Т. X . . С., 1959, с. 272—274, 277—281, *287—288, 292;* *Пенчо Славейков. Събрани съчинения. Т. 8. Писма.* Под ред. на Д. Осинин. С., 1959, с. 241—250; П. К. Яворов. Събрани съчинения. Т. V. . . С., 1960, с. 286—300, 756—757.

От фондообразувателя са запазени две **чернови**: в писмото си до Ив. Вазов Паскалев дава известни обяснения във връзка със статия на Мих. Арнаудов и прави опит да убеди Вазов, че тя не е насочена срещу него; писмото му до П. П. Славейков се отнася за отпечатването на поемата «Кървава песен» и за изпращане новоизлязла литература на Славейков, който се намира в Италия.

Многобройна е **кореспонденцията** до Ал. Паскалев и е свързана изцяло с неговата **книгоиздателска дейност**. Автори на писмата са известни български писатели и културни дейци и някои чужденци, чиито произведения се издават от издателството на фондообразувателя. Те се отнасят главно по въпроси, свързани с редактирането, техническото сформление, коригирането на техните произведения, за направени преводи и изплащане на хонорари.

Запазени са **писма** на Георг Адам, Б. Ангелов, Ив. Андрейчин, проф. М. Арнаудов, проф. Ал. Балабанов, Кр. Басарев, М. Белчева, Ал. Бобошевски, К. Будевски, Ив. Вазов, Вл. Василев, Гр. Василев, Д. Дебелянов, д-р Д. Гаврийски,

Хр. Герчев, Р. Димитриев, Мих. Димитров, Г. Домусчиев, Елин Пелин, проф. Ас. Златаров, Др. Зографов, Д. Калфов, А. Каралийчев, Ив. Кирилов, К. Кнауер, К. Коларов, К. Константинов, М. Кремен, д-р К. Кръстев, Тр. Кунев, И. Маринополски, Ст. Михайловски, Ст. Омарчевски, проф. Б. Пенев, Т. Петров, Д. Подвързачов, Ем. Попдимитров, Ив. Радославов, М. Савов-Неволин, П. П. Славейков, Я. Сакъзов, Г. Стаматов, Л. Стоянов, А. Страшимиров, Т. Траянов, К. Христов, проф. Ив. Шишманов, П. К. Яворов и др. В писмата са застъпени следните въпроси: дейността на Г. Адам за популяризиране на българската литература в Германия и неговите публикации в сп. «Das literarische Echo» в Берлин; за преводи на Б. Ангелов от датски и норвежки език на произведения на Кн. Хамсун; издаването на сп. «Факел», характеристика на списанието и имена на сътрудници в него; издаването на първото издание «Пълно събрани съчинения» на Ив. Вазов (1911 г.) и въпроси, свързани с това издание (подбор и подреждане на материалите и разпространение на изданието); замислено литературно списание от Вл. Василев, Б. Пенев и Б. Ангелов; относно издаването на списание «Златорог»; състоянието на юношеската литература у нас във връзка с издаваната от книгоиздателството «Юношеска библиотека»; отказа на Ст. Михайловски да сътрудничи на сп. «Съвременник»; възмущението на Б. Пенев за поемане от страна на Паскалев издаването на сп. «Развигор»; живота на П. Славейков в Италия и намеренията му да живее по-дълго в чужбина и преговорите му с едно немско издателство да стане негов сътрудник; издаването на поемата му «Кървава песен» и адреси на литературни дейци, на които трябва да се разпрати поемата; за студия на проф. Ив. Шишманов във връзка с нуждата за създаването на международен език; живота и творческите занимания на редица български писатели; културния живот в София (1908—1920 г.); Балканската война (положението на фронта, обсадата и падането на Одрин; отношенията между съюзниците и др.).

Между документите и материалите, свързани с книгоиздателската дейност на фондообразувателя заслужава да се посочат оригиналите и преписите на произведения на някои наши писатели (печатната сбирка на Ив. Вазов «Песни за Македония», изд. в 1916 г., с автограф до фондообразувателя; ръкописът «Щастието на Ленчето» от Елин Пелин и няколко печатни негови детски стихотворения с авторски поправки; две басни на А. Каралийчев — «Просеното зърно и бизолът» и «Овчица душица» — автограф; статия на Н. Райнов «Керамиката на Стояи

Райнов»; разказите на Г. П. Стаматов «На гости у Едисон» и «Стълпотворение»; стихотворения на К. Христов; поемата «Сафо» от П. К. Яворов — автограф и преписи на някои стихотворения). Към материалите, свързани с тази дейност на Паскалев, се отнася и протокол от проведен конкурс за илюстриране на поемите на Ив. Вазов (1912 г.).

Запазени са няколко документа от, до и за други лица: писмо от Ив. Вазов до Ал. Балабанов, което съдържа поздрави и отзиви на поета за хубавите преводи на Балабанов на произведения на Есхил и Еврипид; писмо от Ив. Ев. Гешов до Елин Пелин за изпратена сума срещу билет за 25-годишния юбилей на писателя, една полица за дължима сума от същия.

Ф. 229; 63 док.; 1911—1914 г.; инв. оп. 11 Г и 11 Д; пост. 1948 и 1949 г.; бълг., итал. и фр. ез.; части от фонда — къща-музей «Яворов» в Чирпан; и в ЦДИА (ф. 10).

ПЕЙО ТОТЕВ КРАЧОЛОВ — ЯВОРОВ

(псевд.: Пейо Крачолов, П. Тотев, П. К. Яворов, Отело)

(роден в 1877 г. — Чирпан; самоубил се в 1914 г. — София)

Известен български поет и драматург, класик на новата българска поезия; работил като телеграфист в Анхиало; библиотекар и главен библиотекар в Народната библиотека — София (между 1903—1908 г. с малко прекъсване); драматург и директор на Народния театър (1908—1914 г.); от 1892—1898 г. се включил в социалистическото движение; участвувал активно в борбата за освобождението на Македония от турско иго (1902—1903 г.) и като задграничен представител на ВМРО — 1912—1913 г.

Източници

За фондообразувателя и фонда: Арнаудов, М. Яворов. Личност. Творчество. Съдба. С., 1961; Богданов, Ив. Речник на българските псевдоними. С., 1961; КБЕ. Т. V, с. 541—542; Найденова-Стоилова, Г. П. К. Яворов. Летопис за живота и творчеството му. С., 1959.

Публикации на документи: Арнаудов, М. Из живота на П. К. Яворов. С., 1934, с. 108; [Каравелова, Лора]. Лора до Яворов. Под ред. на Г. Найденова. С., 1935; П. К. Яворов. Събрани съчинения. Т. V. С., 1960, с. 378—388.

Запазени са само два документа с биографични сведения: скица от Р. Алексиев (17 септ. 1914 г.) «Яворов на

смъртното легло» с отпечатъци на фрагменти от последните му писма; част от сп. «L'illustrazione italiana» с два портрета на Лора и Пейо Яворови.

В кореспонденцията на фондообразувателя се намират две чернови на писма от поета: до М. Белчева (писано след 1912 г.) — опровергава свои отрицателни изказвания по адрес на П. П. Славейков и набляга на приятелските си отношения към покойния поет; до Д. Крапчев (1913 г.) — във връзка с националноосвободителното движение на българите в Македония — подканя за борба.

Изпратените до Яворов писма и телеграми могат да се оформят в три групи съобразно със застъпените в тях въпроси: 1. Писмо от Ив. Д. Шишманов (прави анализ на стиховете му в новоизлязлата сбирка «Подир сенките на облаците», отпеч. на 20 авг. 1911 г.). 2. Писмата на Лора до Яворов от 1912 г., които разкриват топлите й чувства към него и отношенията между двамата. 3. Писма от Т. Александров, Г. Баждаров, Н. Болюков, Й. Вапцаров, Т. Карайовов, Хр. Матов, Ст. Молчанков, подполк. Ст. Николов, Ст. Филипов и др. със сведения за македонското националноосвободително движение в периода 1912—1913 г. (действията на доброволческите партизански чети в тила на турската армия по време на Балканската война; движението на същите чети; назначаването на ген. Н. Генев за началник на македонските опълченски дружини; целта на четите — завземане на административно-гражданската власт в заетите области и създаване на милиция; нуждата от медикаменти и оръжие, препращани чрез Яворов в Македония; изпращането на момчета — доброволци за четите и пушки до Т. Александров като пунктов началник в Щип; нелоялни отношения от страна на сърбите — убийства на македонски организационни ръководители, като И. Стоилков и Н. Неманишки и зулуми над българското население в с. Малино от сръбския майор Ранкович; политиката на българското правителство и на чуждите сили спрямо освободителните борби в Македония; и др.).

Във връзка с дейността на П. Яворов като задграничен представител на ВМОРО и като четнически войвода (1912—1913 г.) са запазени: разписка от Йонко Вапцаров за получено оръжие за заминаващите за Македония и няколко разписки от околийския началник в Кавала М. Чаков за получени от Яворов пушки; пътен лист, издаден от М. Чаков (12 ноем. 1912 г.) на «бившия войвода Пею Яворов», за разформироване на четата му и с молба към властите да окажат

съдействие на него и четника му Г. Венедиков при пътуването им за България; разписка от неврокопския войвода Ст. Филипов за получени пушки; чернова на писмо от Яворов до Н. Бъкстон (авг. 1914 г.) като председател на Балканския комитет, в което излага борческия дух на населението в Македония и изказва увереност, че Балканският комитет ще защити неговата кауза.

Във фонда на Яворов има и документи до Лора Каравелова-Яворова: от П. Яворов (писма от Македония) — за пътя на четата му; за турски зверства; за битката при Гюешево (юни 1913 г.); за Т. Карайовов; за бойните действия на V армия и др.; за семейните им отношения и неговите чувства към нея; писмо от университета в Брюксел (в отговор на нейно писмо от 29 ноем. 1913 г.) — осведомяват я за програмата; дават сведения за университета; съобщават й, че литературният факултет не съществува, но курсовете по литература били към факултета по социални науки, в който са я записали; очакват отговора й.

Ф. 230; 326 док.; 1899—1910 г.; инв. оп. 11 Г; пост. преди 1950 г.; част от фонда — в НА — БАН (ф. 46).

АТАНАС ТРИФОНОВ ИЛИЕВ

(псевд.: А. Боруйски; А. Б.)

(роден в 1852 г. — Ст. Загора; починал в 1927 г. — Ст. Загора)

Книжовник, публицист, учител преди и след Освобождението; екзархийски чиновник; уредник на «Сборник за народни умотворения . . (1889—1892 г.); член на Висшия учебен съвет (1895—1900 г.); народен представител (1911—1913 г.); член на БАН.

Източници

За фондообразувателя: Атанас Илиев — Летопис на БАН, X, С., 1929, с. 69—73; Спомени на Атанаса Т. Илиев. С., 1926; Сто години БАН. . ., с. 269—270; Стоянов, М. БВК. Т. I, с. 155; Юбилейна книжка. Седемдесетгодишнина от рождение и петдесетгодишнина от книжовна и обществено-просветна дейност на Атанаса Т. Илиев. . . Ст. Загора, 1923.

Публикации на документи: Вълчев, В. Неизвестни писма от Иван Вазов — Вазов лист . . 1970, с. 11.

От фондообразувателя са запазени две писма до Българска народна банка — София, и А. Василевна по парични и лични въпроси.

Автори на писмата до Илиев са: В. Атанасов, Ив. Арнаудов, Н. Бабев, Н. Бараков, В. Благоева, С.С. Бобчев, Гр. Бояджиев, Ив. Вазов, д-р Ст. Ватев, Сп. Вацов, Р. Д. Венов, Ат. Вълков, Х. Генадиев, Г. Гинев, Д. Голов, Ив. Грозев, Ив. Гургулиев, В. Диков, А. Дилева, Д. Димитров, Ст. Заимов, А. Захариев, Гр. Иванов, П. Икономов, Н. Илиев, С. Илиев, С. Илиева, Д. Илков, Ан. Иширков, Ц. Калчев, Р. Канели, С. Канелберг, С. А. Кимряков, Н. Кирилов, Г. Козловски, Г. Колчев, М. Константинова, Ст. Костов, Н. Лазаров, Ат. Лолов, старозагорският митр. Методи Кусев, Ст. Момчилов, Н. Е. Начов, Н. А. Начов, М. Николов, Т. Обрешков, М. Петкова, Петров, Д. Подвързачов, Т. Попова, Н. Станев А. Стоянов, С. Танев, Н. Тодоров, Ив. Толев, д-р Тончев, Хр. Трифонов, д-р Й. Фаденхехт, свещ. Шарапчиев, проф. д-р Ив. Шишманов.

В писмата има сведения за: училищни програми и промяна на училищни правилници; дейността на Висшия учебен съвет и разглеждани от него въпроси; учителските заплати; въведени нови учебници в чешките първоначални училища; сп. «Надежда», издавано от Ат. Илиев (отзиви, изпратени материали, набиране на абонати); работата на Ст. Заимов върху «Миналото» и «Васил Левски»; и др.

Много ценни са писмата на В. Благоева (с отзив за сп. «Надежда», в което е готова да сътрудничи; за направени преводи от нея на произведения на Ч. Дикенс; за предложението ѝ да се отвори специално висше девическо училище в Ст. Загора; и др.) и писмата на Ив. Вазов (за сътрудничеството му със същото списание; за преводите на романа му «Под игото» на италиански, хърватски и шведски език, както и за рецензия във френския печат за поета; към писмата му са приложени и неговите стихотворения «Напред», «Двайсети век», «Керванът»).

От публицистичната дейност на фондообразувателя е запазено обявление за целите и задачите на сп. «Надежда»; списък на настоятелите на списанието; препоръка, издадена от Училищната инспекция — Ст. Загора, към учителите в окръга за пропагандиране на списанието.

Малобройни са материалите от учителската дейност на Ат. Илиев: отчет за дейността на Старозагорската девическа гимназия (1898 г.); план за реферат на тема «Интернатите в чужбина»; печатан реферат «Уредбата на държавните и частни пансиони при мъжките и девически гимназии»; таблица за присъствието на директора по класовете и на учителските часове при Старозагорската държавна девическа гимназия през

1896/97 учебна година»; рапорт от директорката на държавния девически пансион — Ст. Загора, за състоянието и дейността на пансиона.

С книжовната му дейност е свързан договорът между него и Д. Голов (1899 г.) за разпродажба на книгата на Илиев «Възпитанието в средните учебни заведения».

Във връзка с дейността му като член на Висшия учебен съвет са няколкото окръжни писма и писма от М-во на просвещението — София, до членовете на съвета за свикване на сесии, на които са разгледани правилник за училищните инспектори, промените в Закона за народното просвещение, увеличение на учителските заплати.

В архива има и печатни материали: протест-отправен към българския народ от група народни представители (1899 г.) по повод незаконно провеждани избори от страна на правителството; програма на Световното изложение в Париж (1900 г.); програма за погребението на княгиня Мария Луиза (1899 г.).

До Радка Ат. Илиева — жена на фондообразувателя — са запазени писма по семейни и лични въпроси от А. Дилева, С. Доланова, Ат. Илиев, сина й Ат. Ат. Илиев, Ст. Илиев, ген. Ив. Сарафов, Я. Кан, О. Урсу.

Ф. 231; 5 док.;[1] 1898. . . 1901 г.; инв. оп. 11 Г; пост. 1950 г.

БОЖАН АНГЕЛОВ ВЕЛИКОВ

(роден в 1873 г. — Русе; починал в 1958 г. — София)

Писател и литературен критик; учител в Свищов, Русе и София; заемал ръководни длъжности в просветното ведомство: главен инспектор по български език в М-во на народното просвещение; два пъти директор на Народния театър (1909—1920 г.); директор на Софийската народна библиотека (1923—1928 г.); сътрудник на списанията «Мисъл», «Училищен преглед», «Демократически преглед», «Съвременен преглед» (Русе), «Звезда» (Търново) и др.

Източници

За фондообразувателя: Делчев, Б. Литературен труженик. — Лит. мисъл, 1961, кн. 4, с. 115—123; КБЕ. Т. 1, с. 79; Константинов, Г., Цв. Минков и Ст. Великов. Български писатели. Биографии. Библиография. С., 1961, с. 231—232;

[1] Не са включени новонабавените след съставянето на обзора ок. 150 рък. (свързани с моменти от живота и литературната дейност на Б. Ангелов

Публикации на документи: Тодоров, П. Ю. Писма..., с. 243—251.

В запазените пет писма на П. Ю. Тодоров до Б. Ангелов (писани в гр. Елена и Берлин) писателят дава сведения за свои обиколки из България през 1898 г.; изказва мнението си за направен превод от Б. Ангелов, за който се готви да изпрати рецензия в сп. «Ново време»; разкрива впечатленията си от културния живот в германската столица; говори за своите лични литературни занимания (за проектиран разказ «Златар»; за завършването на драмата «Зидари», която ще се печата в книжарницата «Наука» в Габрово; за очерка «Зимно слънце» с молба до Б. Ангелов да предаде ръкопис за отпечатване в Русенската общинска библиотека за юбилейния й сборник и др.); за изучаването на немски език, за проучванията си върху скандинавската литература и проектите си да посети Копенхаген и Християния; информира за запознаването си с известни немски писатели и критици; подчертава интереса си към списанията «Съвременен преглед», «Летописи», «Общо дело»; пише за сътрудничеството на П. Ю. Тодоров и Б. Ангелов в сп. «Мисъл» и други български списания; дава съвети на Ангелов да се насочи към писане на критически статии и пр.

Ф. 232; 121 док.; 1875. . . 1966 г.[1]; 1 инв. оп.; пост. 1950, 1971 г. бълг., англ., рус. и фр. ез.; част от фонда—в ОДА Варна.

ПЕТЪР ЕНЧЕВ (ПОПЕНЧЕВ) ПОПДИМИТРОВ

(роден в 1855 г. — Тулча; починал в 1922 г. — Варна)

Просветен и революционен деец през Възраждането: учител в Шумен (1873—1875 г.); член на БРЦК (1875 г.); като член на БЦЬО (1876 г.) участвувал в организирането на български доброволчески чети през Сръбско-турската война; преводач в Освободителната война. Държавен служител след Освобождението.

Източници

За фондообразувателя: АВ. Т. I, с. 604; Бурмов, Ал. Към историята на руско-българските връзки през 1876 г. «Българското человеколюбиво настоятелство. — ИИБИ. Т. I—II, 1951, с. 81—98.

[1] Документите от късните години след смъртта на фондообразувателя, предадени на БИА от сина му — Ал. Енчев, се отнасят за честувания на паметта му.

Публикации на документи: АВ Т. 1; Минев, Д. Нови данни за предосвободителната епоха. Четири писма от Т. Пейов (1876). — Просвета, VIII, 1943, кн. 8, с. 499; Иван Вазово писмо от 1888 г. — ИБИД, 1945. Кн. XXI, с. 137—138.

Запазени са известен брой биографични документи: удостоверения, телеграми, писма, некролози и др., с данни за живота, дейността и смъртта на фондообразувателя; за честванията във Варна след смъртта му; за неговия род и родините му; за уреждане на пенсията на съпругата му след неговата смърт.

Във фонда се намира писмо на фондообразувателя (1876 г.) до баща му поп Енчо Поп Димитров относно срещите му с Т. Икономов и Й. Екзархов и работата му за обща полза, за която ще замине скоро за Белград. Запазени са и върнати (1896 г.) обратно пощенски картички (1896 г.), изпратени от П. Енчев до фиктивен получател в Йокохама, Каракас, Мексико-сити, Пекин, Сан Франциско вероятно с експериментална и филателна цел.

Автори на писмата до Енчев са: Н. Атанасов, Ив. Вазов, К. Величков, М. Вуйчич, Г. Вълчанов, Ив. Джурич, Г. Золотов, Ив. Иванов, Д. Икономов, Вл. Йонин, Й. Костов, подполк. К. Малиновски, Т. Минков, подполк. А. Николич, Ол. Панов, Ив. Панчев, Т. Пеев, д-р Н. Русел — Судзиловски, Ст. Стамболов, Д. Страшимиров, Д. Устаденчев, П. Хитов, х. П. Янакиев. В тях има сведения по следните въпроси: за подготовката на Априлското въстание; за дейността на Вл. Йонин през пролетта и лятото на 1876 г.; за отношението на Вл. Йонин и княз Черкаски към дейността на пансиона на Т. Минков в гр. Николаев; за организирането и дейността на българските доброволчески отряди през Сръбско-турската война (за съдействието на полк. Ал. Милорадович в организацията; за екипировката на четниците и смущения сред тях; за участието на брата на Ол. Панов; за действията на доброволците); за дейността на Ив. Иванов през лятото на 1876 г.; за пътуване на Ст. Стамболов и Ив. Кишелски до Белград (авг.—септ. 1876 г.); за работата на Областното събрание в Пловдив; за записките на Ив. Драсов; за книга на полк. Ст. Краев и др.

От 1893 г. са запазени три удостоверения, издадени от Шуменските административни власти, за учителстването на П. Енчев в Шумен през 1873—1875 г., арестуването му заради подбуждане към въстание (1875 г.), бягството му от затвора и отиването му в Букурещ.

Участието на Енчев в БРЦК — Букурещ

лични от препис на свидетелство за участието на Д. Иванов в комитета, подписано от негови членове, между които е и П. Енчев.

Участието на П. Енчев в БЦБО се документира от препоръчително писмо (3 окт. 1876 г.) от ген. Ив. Кишелски до Обществото; от пълномощно (4 ноем. 1876 г.), издадено от БЦБО — Букурещ, за даване прерогативи на Енчев да представлява Обществото и да му се оказва съдействие; от проектопрограма за образуване на филиали и водене на дневник.

Дейността на П. Енчев като организатор на български доброволчески чети в Сръбско-турската война се разкрива от следните документи: пълномощно, подписано от ген. М. Черняев, с което му се дава право да съставя чети; два пътни листа за осигуряване на свободно пътуване из Сърбия; съобщение за пристигането на доброволческия отряд в Делиград; проектопрограма и програма на БЦБО във връзка с организирането на чети; устав на българските доброволци в Кладово.

Писмо от 6/18 март 1877 г. от българското общество «Славянска дружина» — Букурещ, документира избирането на Енчев за член на настоятелство от страна на българите. Запазени са и свидетелство и писма-чернови, издадени от П. Паренсов и Щаба на 14 армейски корпус (1877/78 г.) за участието на П. Енчев в Руско-турската война като преводач, за което е и награден.

Във фонда се намират документи, които разкриват дейността на Енчев след Освобождението: чиновник в Сливенското губернско управление (1879 г.); началник на жандармерията в Сливен (1879 г.); финансов началник в Сливен (1879 г.); представител на Казълагачка околия в Сливенското областно събрание; директор на варненския клон на Българската народна банка и др.

За избирането на П. Енчев като действителен член на научно-книжовното дружество «Наука» — Пловдив, и участието му в периодическото списание «Наука» са запазени 2 писма (1881г.), подписани от Ив. Вазов.

Във фонда се намира и печатно възвание (7 юли 1895 г.) от група запасни офицери с призив да се подпомогне избухналото въстание в Мелнишко.

Ф. 233; 272 док.; 1832. . . 1883 г.; инв. оп. II Г; пост. 1949 и 1954 г.; бълг., гр., итал. и рус. ез.

ИВАН ДОБРОВСКИ (ДОБРОВИЧ) ЖЕЛЬОВ

(роден в 1812 г. — Сливен; починал в 1896 г. — Пловдив)

Известен учител, книжовник и журналист от Възраждането; участник в църковно-националната борба в Сливен; сътрудник на български вестници и списания; издавал и редактирал сп. «Мирозрение» (1850—1851; 1870 г.).

Източници

За фондообразувателя: Арнаудов, М. Иван Добровски. — Във: Сб. Той не умира. Сливен на безсмъртните си синове. [С.] 1935, с. 245—249; КБЕ. Т. II, с. 197; Табаков, С. Опит за история на град Сливен. С., 1924. Т. II, с. 417—424; Шишманов, Ив. Д. Иван Добровски. (По лични спомени и съобщения.) С., 1896.

Публикации на документи: Аргиров, Ст. Три неизвестни писма на отца Неофита Хилендарски Бозвели. (Нови данни за неговия живот.) — Сп. БАН, кн. IV, 1937, клон истор.-филолог. и философ.-обществен, с. 189—202.

Към материалите с биографични данни се отнася едно свидетелство от Р. В. Миркович във връзка с уреждане сметки между Ив. Добровски и баща му — х. Добри Жельов.

Запазените писма (чернови и две тетрадки с преписи) от Добровски са адресирани до руския император Александър II, екзарх Антим I, Г. Атанасович, Р. Бёрович, П. Берон, Ст. Берон, Д. П. Войников, Евл. Георгиев, Хр. Георгиев, П. Кисимов, Т. Минков, х. М. Пашов, Н. М. Тошков, Хр. П. Тъпчилещов, княз Урусов, Ив. Д. Хаджибакалоглу, К. Хаджипетранов, Ст. Чомаков, Дирекция на просвещението — Пловдив, Славянски благотворителен комитет — Петербург, Българско настоятелство — Одеса, и др. В тях има сведения за: сп. «Мирозрение» (целта му — общославянска взаимност; отиването на Добровски в Петербург, Болград, Цариград и др. във връзка с подновяване на издаването му; срещите му с Н. Геров, барон Стюард и др.; разпространението му в Македония, Цариградското читалище, Браила и др.; дадени са имената на някои от спомоществователите и пр.; набиране средства и купуване книги, необходими за списанието); просветни въпроси (за ученето на Добрович; учителстването му в Котел, Сливен и др.; откриване на училище в Котел — 1856 г.;

откриване българска гимназия в Букурещ — 1868 г.; ползата от нея, предметите, които ще се изучават; заплатата му и пр.; липсата на български печатници в Браила и Букурещ; грижата на Славянския благотворителен комитет към образованието на младежи от славянските страни; благотворителната дейност на Г. Мурзакевич през 1853 г. — подпомагал български младежи да продължат образованието си; постъпването на Ив. Панов от Сливен в Московския или Петербургския университет, за да учи медицина; разпространението на в. «Съветник»; изселването на българи във Влашко; освобождаването на заддунавските славяни (1872 г.); въвеждането на общославянски език (1872 г.); и др. Две негови писма (чернови) от Ливерпул са адресирани до П. П. Родоканаки и К. Скараманга в Ню Йорк и до гръцката община в Лондон — до Н. Морфинон.

Няколко списъка отразяват български, руски и новогръцки книги от библиотеката на фондообразувателя.

Писмата до Добровски са писани от Атанасович, А. П. Гранитски, С. И. Доброплодни, Ат. И. Иванов, П. Минков, В. Г. Попович, С. П. Стефанов, Д. Цанков и др. Те третират следните въпроси: черковната борба (извоюване на независима българска йерархия — 1861 г.; определяне на епископиите — Одринска, Преславска, Търновска и др.; за решението на сливенци да не се споразумяват с гръцката патриаршия; за празника на Кирил и Методий; злоупотреби на гръцкия владика в Сливен; обиколка на Кирил Одрински, гръцки владика из Сливенско и Ямболско; слуха, че Йосиф Соколски избягал и др.); просветни въпроси (за откриване на полугимназия в Шумен по европейски образец — във връзка с пристигането на С. Доброплодни от Виена; издаването на сп. «Български книжици»; набиране абонати за сп. «Читалище»; проект за издаване на български вестник в Букурещ — 1860 г.; набиране спомоществователи за книги с черковно съдържание в Котел, Жеравна и др. села; приемането на В. Димитров Юрданоолу и Хр. Ненчев от Сливен в Медицинското училище — Цариград; получена брошура под заглавие «Руската убийствена политика за българите»; преводи, предлагани да бъдат направени от Добровски на по-интересни произведения от Плутарх за сп. «Читалище», и др.). Споменава се и за тежкото положение на народа (за даване пари под лихва от турци и евреи, за събиране на десятък по селата, за цената на житото, за отношението на турското правителство); за патриотизма на сливенските младежи; за липсата на фабрики у нас; за пребиваването на д-р П. Берон в Париж и др.

Документите, свързани с учителската дейност на фондообразувателя, са следните: два договора (1856, 1859 г.) във връзка с учителстването му в Котел и Елена, в които са отбелязани предметите, които ще преподава, заплатата, която ще получава, и пр.; Програма за преподаваните предмети от I до IV клас в Българското училище в Цариград през 1864 г.; правилник за задълженията на учителите и учениците през 1864 г.; ръкописът «Начална геометрия (мерителна)» и др.

Във връзка с дейността му като редактор на сп. «Мирозрение» са запазени няколко писма от П. Фитов до Д. Войников, П. Берон до Н. Ценов и др. Те съдържат сведения за: събиране материали и суми за продължаване издаването на списанието, набирането на спомоществователи и пр. Запазени са и: екземпляр от едно «Обявление» с имената на някои от абонатите в Плоещ, (публ. в кн. 1, 1870 г. на списанието); превод на част от I том на съчиненията на А. Хилфердинг (публ. в кн. 2,1870 г.); ръкописите — «За впределието (енорията) на българската църкова в Цариград», «Чиноначалието на человечеството», «За българския език», «Една малка част от новославянската повестност (и[с]тория)» и др.; бележник; извадки от вестници, преводи и пр. — «Австрия, Германия и славяните. . .», за Парижката конференция (1856 г.) и прошението на българите и др.

От дейността му като участник в църковно-националния въпрос са запазени няколко писма, пълномощно, договор и др. със сведения за: избирането на Ив. Добровски за представител от Сливен във връзка с участието му на черковния събор; упълномощаването му да издейства от българската църква в Цариград пари за построяване черква в Анхиало или Бургас и др. с 91 подписа; последиците от Великденската акция от 1860 г.; проект за извоюване правдини за българска църква; състава на патриаршеския синод; избора на българските владици; изработване устав и др.

Във връзка с работата му като помощник-библиотекар са правилникът (препис) на Областната библиотека в Пловдив от 1882 г. и свидетелството от Управлението на народното просвещение в Пловдив, издадено на Добровски за прослужено време.

В писмото на Ив. Добровски от Браила до баща му х. Добри Жельов в Сливен са дадени сведения за учителската дейност на Добровски през 1841 г.

Към материалите от, до и за други лица са запазени писма от архим. Неофит (1832. . . 1848 г.), от хилендарския

архим. Неофит Бозвели (1839 г.); от игумен Партений от Троянския манастир (1837 г.) и поп Йоаким (1839 г.), изпратено до епитропите, проигумена и др. в Хилендарския манастир. Те дават сведения за изпращане на таксидиоти в Ст. Загора и Търново; за откраднати светилници от турците от Св. гора и продадени в Търново; за изработени печати за светогорските манастири; за доставка на желязо, плочи, дъски и др.; за избухнал пожар в Цариград през 1848 г. (изгорени 600 къщи, отпускане помощ за пострадалите християни и др.); за молбата на Неофит Бозвели да бъде приет отново в братството на Хилендарския манастир, за отиването му в Свищов, за отпечатана от него книга, молба за позволение да отиде в Карея за лечение и др.

Запазени са и два ръкописа с религиозно съдържание на гръцки език, върху които има бележки на български от архиерейския наместник, свещеник в с. Устово (Ахъчелебийско) — поп Кириак Белковски (Неделчо Белковски).

Запазена е една щампа на Бачковския манастир от 1807 г. /?/; ръкопис на рус. ез. относно проект «о составлении общеславянского учено-литературно-промышленного товарищества. . .» (за издаване на основни произведения за укрепване на славянската взаимност, за издаване на сравнителна славянска граматика и речник; и др.).

Ф. 234; 1565 док.; 1870. . . 1933 г.; 1 инв. оп.; пост. 1946, 1948 и 1950 г.; бълг., англ., нем., рус., тур., фр. и чеш. ез.

ИВАН ПЕТРОВ САЛАБАШЕВ

(роден в 1853 г. — Ст. Загора; починал в 1924 г. — София)

Министър, общественик, стопански и просветен деец след Освобождението; учител в Болград (1877 г.); Директор на правосъдието в Източна Румелия; министър на финансите (1888—1890, 1892—1894, 1908—1910 г.); пълномощен министър във Виена (1910—1914 г.); народен представител; член на Демократичната и Народно-либералната партия; член на БАН; автор на спомени.

Източници

За фондообразувателя: Иванов, Ю. БПП, с. 287; Салабашев, Ив. Спомени. С., 1940; Секулов, Б. НП. . ., с. 19; Сто години БАН . . ., с. 626.

Между материалите с биографичен характер значителен брой са свързани с имотното състояние на фондообразувателя (във връзка с наемането на къщата му в Пловдив за нуждите на австрийското консулство; за влоговете му в наши и чужди банки и др.). Писмата-чернови на Салабашев са до: Ив. Вазов, Ив. Ев. Гешев, Д. Греков, С. Д. Добрович, Ал. Людсканов, Ал. Малинов, Б. Папазов, Д. Папазов, ген. Ст. Паприков, Ст. Стамболов, княз Фердинанд и проф. Ив. Шишманов. Те съдържат сведения за: 50-годишния юбилей на Ив. Вазов; доставка на оръжие от Австро-Унгария; приходите на държавата през 1909 г. в съотношение с 1908 г.; сключването на българо-руски договор и заем от Русия (1909 г.) и въпроса за задълженията на България към Турция, произтичащи от обявяването на независимостта на България и завземането на източните железници; валутни въпроси и преговорите с Фъркърс банк Лондон; търговията на бр. Папазови — Казанлък, с розово масло и участието на Салабашев в нея; сключване търговска спогодба между България и Сърбия; преговори с Länderbank — Виена (1908 г.), и др.

Автори на кореспонденцията до Ив. Салабашев са: *П. Абрашев, Ив. Андонов, Е. Арие, В. Атанасиядис*, В. Атанасов, А. Башев, Г. Бенев, Т. Берже, граф Л. Бертхолд, Н. Богориди, П. Мусевич-Бориков, княз Борис, Н. Бояроглу, Е. Буше, Вайс, С. А. Вакаро, Вегелен, Витинг, Б. Гарти, Т. Гатев, Ив. Ев. Гешев, Н. Гемиджийски, Господинов, Д. Греков, Г. Груев, Д. Гяуров, д-р Данчов, Л. дьо Декен, Хр. Дерменджиоглу, Ц. Добрев, С. Д. Добрович, А. Драндар, д-во «Лионски кредит», осигурително д-во «Орел», д-во на чешките математици; Г. Евстатиев, княгиня Елеонора, Фр. Енглиш, Г. Живков, Ат. Илиев, Д. Ихчиев, Н. Д. Каблешков, Д. Калчов, Ек. Каравелова, С. Карасимеонов, *княз Кирил*, Т. Киров, княгиня Клементина, ерцхерцогиня Клотилда, К. Козловски, А. Козаров, Български конституционни клубове — централно бюро — Солун; Прок. Константинов, Д. Коцов, П. Н. Кудашев, Ив. Кутев, К. Кутинчев, Г. Кюмюрев, д-р Лацко, Лендер банк — Виена, А. Ляпчев, Ал. Людсканов, М. Ив. Маджаров, Ал. Малинов, П. Маси, А. Миланов, Д. Милковски, Зл. Начов, Гр. Начович, Ст. Никифоров, М. Е. Остеррайхер, М. Палеолог, А. Папазов, Б. Папазов, Д. Папазов, Г. Петков, Д. Пенков, Д. Ризов, д-р М. Русев, д-р Русел, полк. М. Савов, Ив. Ив. Салабашев, Хр. Сарачев, Г. Серафимов, Дим. Станчов, Ст. Стамболов, П. Стамболова, З. Стоянов, д-р Т. Стоянов, А. Страшимиров, Й. Титоров, Д. Тончев, А. Тошев, княз

Фердинанд, Е. Хаджибончев, В. Хаканова, Й. Хербст, А. Ходжов, К. Хофман, д-р В. Худек, Н. Цанов, Хр. Чолаков, д-р Ст. Чомаков, д-р М. Шишманов, М. Шлезингер. В писмата са застъпени предимно въпроси, свързани с вътрешната и външната политика на България: за посещението на Ив. Ев. Гешев във Виена (1912 г.); за срещата на цар Фердинанд с австро-унгарския външен министър граф Бертхолд (1913 г.); за вътрешнопартийни борби и партизански уволнения и назначения; за участието на Демократическата партия в предизборните борби; за избирателната листа на българските конституционни клубове за серския санджак (1908 г.); за реорганизация на чиновническия апарат (1912 г.); за строеж на жп. линии; за общественото мнение в страната в навечерието на Балканските войни; по освободителните борби на българите в Македония (аферата мис Стон; отношението на младотурците към партията на бълг. конституционни клубове; опит за подготовка на въстание в Разложко през 1912 г. и др.); за *засяването на ориз в Пловдивско; и др. въпроси. Значителна* част от кореспонденцията се отнася за финансовата политика на България: преговори и сключване на заеми от Wiener Bank Verein (1889 г.), от Länderbank (1892 г.), протести от страна на *граждани срещу подготвян неизгоден външен заем на България* през 1901 г.; преговори с френски, английски и австрийски финансови сдружения за сключване на заем (1909 г.); отпечатване на акции във връзка с котирането на заем с Länderbank (1909 г.); преговори между д-во «Балкан» и д-во «Хамбург». За търговията на Салабашев с розово масло писмата съдържат следните данни: цената на розовото масло; търсене на специалисти работници по розоварението; пласиране на маслото в Англия, Франция, Америка; данни за фирмите, с които търгува, и пр. В писмата се споменава и за участието на Салабашев в спиртна фабрика и за проект относно създаването на синдикат със същата цел; за заседание на Д-вото на българските математици; относно създаване на д-во на българските шахматисти (1898 г.); за шипченските тържества (1902 г.); за Парижкото изложение (1903 г.) и участието на български фирми в него и др.

От дейността на Салабашев като министър на финансите са запазени писма, изложения, мемоари, проектодоговори, контракти, бележки и други, разменени между М-вото на финансите, Ив. Салабашев, българското правителство, Унгарската търговска банка, Wiener Bank Verein-Виена, Breslauer Disconto Bank — Берлин, ген. Н. Никифоров, Ив. Ст. Гешев и др. във връзка с водени преговори и направени конда-

жи от страна на министерството, чужди банки и различни финансови групировки за сключване от България на външни държавни заеми и за други финансови операции.

С писмо от Министерския съвет от 1908 г. се възлага на Салабашев да бъде временно управляващ министерството на външните работи.

От дейността му като народен представител е останало писмо за избирането му за депутат в Казанлъшката околия за XI НС.

От времето, когато Салабашев е бил пълномощен министър във Виена, е писмото от българската легация — Виена, със сведения за разходите на легацията и за доставка на пушки за нуждите на Военното министерство.

За членуването му в Народно-либералната партия се отнася едно писмо от централното бюро на партията от 1895 г. с решението да се преработи уставът на партията и да се разпрати за обсъждане до всички партийни членове.

Във връзка с членуването му в Демократичната партия са запазени: пълномощно от бюрото на партията в Брацигово до Ив. Салабашев (1903 г.), с което го упълномощава да представлява партийната група на Брацигово на конгреса на партията; окръжно писмо от централното бюро на партията за свикване на партиен събор (1905 г.).

Група документи осветляват разнообразната обществена и книжовна дейност на фондообразувателя: писмото на комитета за прокарване на жп. линия Казанлък — Ст. Загора се отнася до избора му за член на комитета; писма, разписки и други документи от научното книжовно дружество «Наука» (Пловдив) са за издаването от д-вото сп. «Наука», в чието редактиране взимал участие и Салабашев (заедно с К. Величков и Ив. Вазов); няколко писма, ведомости, пълномощни са за участието му в управителния съвет на осигурителното д-во «Балкан».

Във фонда са запазени и документи до членове на семейството на Салабашев:

1. До съпругата на фондообразувателя — Мария Салабашева, се отнасят следните документи: указ, издаден от цар Фердинанд (1912 г.) за награждаването ѝ с дамски кръст за гражданска заслуга като съпруга на български пълномощен министър във Виена; писма от Кредитна банка — София, Българска генерална банка — София, М. Гяуров, Л. Да-

нашлов, Сл. Дукова, Ек. Каравелова, В. Каравелова, Ю. Маликова, *М. Милев, А. Папазов, Д. Папазова, М. Папазова, Ив. Салабашев* и др. В тях има сведения не само по лични и семейни въпроси, но и данни за материалното състояние на Салабашеви, за живота на Л. Каравелова и брака ѝ с Ив. Дренков; за процеса «Драйфус»; впечатления на Ив. Салабашев от пътуването му в Лондон; за дейността на последния като министър на финансите и др.

2. Кореспонденцията до сина — Иван Ив. Салабашев, е предимно от личен и семеен характер и е във връзка с търговската му дейност като производител на розово масло и продажбата на същото в чужбина.

3. До майката на фондообразувателя — *Смарагда Салабашева — има писма от Ек. Каравелова, Н. Ничев*, Ст. Салабашев, които са по лични въпроси и за активното участие на Ек. Каравелова в дейността на Демократичната партия.

Между документите, които се отнасят за други лица, има писма от д-р Вайс до Т. Христов, княз Фердинанд до Ан. З. Стоянова, благотворителното д-во «Евдокия» до подпор. Соларов, Кайо до Ст. Никифоров, Съюз на запасните подофицери до А. Ляпчев, Л. Ст. Станимирова до С. Добрович, Ст. Стамболов до Милев, Г. Каустън до Базеви и др. В тях има сведения за дейността на Демократичната партия; за избирането на А. Ляпчев за почетен член на д-вото на зап. подофицери в Плевен — *«Отбрана»*; за строежа на жп. *линията Ямбол—Бургас; за разширение* и модернизиране на фабриката на бр. Папазови за производство на розово масло и др.

Ф. 235; 72 док.; 1867. . . 1870 г.; 1 инв. оп.; пост. 1896 и 1924 г.; бълг. и рум. ез.; части от фонда — в музей «Искра», Казанлък.

ИВАН ПОПАЛЕКСОВ АДЖЕНОВ

(Алексиев, Алексеев; Аджиенов, Аджиенов, Хаджиенов, Хаджиеньов, Аджиенов Младия; Пъзарина)

(роден ок. 1834 г. — Казанлък; починал в 1903 г. — Пловдив)

Политико-обществен деец и книжовник през Възраждането: поддържал връзки с Г. С. Раковски; играл важна роля в дейността на Българската добродетелна дружина; един от основателите на ТЦБК в Букурещ; член за

известно време на БРЦК в Букурещ; временен председател на «Дружество за разпространение на полезни знания»; администратор на в. «Отечество»; отговорник на сп. «Знание»; издател на в. «Секидневний новинар»; занимавал се и с търговия. След Освобождението продължил книжовната си, публицистична и стопанска дейност.

Източници

За фондообразувателя: Стоянов, М. БВК. Т. I, с. 2; Топузов, Иван. За политическата дейност на Иван поп Алексов хаджи Енов до Освобождението. — Изкуство и критика, 1943, кн. 10, с. 446—450; За Хаджиенювци от Казанлък. — Искра, Казанлък, бр. 457, 15 сент. 1943, с. 3; Родоначалникът на българския всекидневен вестник и неговото дело. — Изкуство и критика, 1942, кн. 9—10, с. 422—427; Хаджиеньовци от Казанлък. — Искра, Казанлък, бр. 20 (1140), 15 май 1963, с. 4; бр. 21—22 (1142), 22 май 1963, с. 4; бр. 23 (1143), 5 юни 1963, с. 4 и бр. 24, 15 юни 1963, с. 4.

Публикации на документи: Кисимов, П. Исторически работи... Ч. III, с. 105—106; Топузов, Ив. — вж. пос. ст. от Изкуство и критика, 1943, кн. 10, с. 447—448.

Между кореспонденцията има няколко копия на Адженов до Г. Аврамов, В. Панов и Н. Ценов. Те съдържат сведения за: събиране на абонаментите на в. «Отечество», превеждане на сумите в администрацията в Букурещ и др.; прекратяване дейността на Н.Ценов като настоятел на вестника в Браила; редовните спомоществователи в Галац: П. Аврамов, Евл. Георгиев, бр. Добрович, П. Теологу и др.

Писмата до фондообразувателя от Р. И. Блъсков, В. Рашеев и Н. М. Тошков отразяват: неправилното становище на редакцията на в. «Народност» да приема неплатени писма; уверенията, че от Болград ще се наберат доста спомоществователи за вестника, между които един абонамент за комитета на Централното училище, един за Д. Скичков от Кубей и др.; предложението на Блъсков да сътрудничи на «Народност»; проекта на В. Рашеев да открие търговски къщи в Москва и Петербург, хода на търговията в Одеса; податки за подготовка и въоръжаване на четата на П. Хитов от Добродетелната дружина през 1867 г.; предстоящата среща между Ив. Адженов и Т. Пулиев; подготвян протест на Адженов срещу «направленията на цариградските представители»; изпратена помощ от В. Рашеев и «младите» в Одеса; цените на монетите и др.

Дейността на Ив. Адженов като администратор (уредник) на в. «Отечество» се осветлява от запазената копирна книга, която съдържа писма, разписки,

списъци и др. Писмата са адресирани до А. Аврамов, Андреев, Хр. Георгиев, Я. Диаманди, П. Дянков, Ив. Ст. Иванов Календжи, М. Колони, бр. Е. Паница, В. Панов, Д. Хр. Попов, Д. Протич, Т. Хр. Пулиев, В. Рашеев и др. Те дават сведения за: набиране спомоществователи за вестника; изпращане абонаментите в редакцията и съответно разписки срещу получените суми; препращане на някои от абонаментите чрез Хр. Георгиев; разпространението на «Отечество»; отказа на Д. Хр. Попов и П. и М. Аврамович да получават вестника; имената на настоятелите и спомоществователите от различните градове (М. Антонов, Евл. Георгиев, П. Грамадов, П. Добрович, С. Константинеску, Н. М. Тошков, *К. П. Палаузов, Н. Хр. Палаузов, бр. Е. Паница, Н. Пулиев,* Т. Пулиев, Ст. Р. Тошкович и др.); предложения на Адженов относно внасяне подобрения в изданието (за издаването му два пъти в седмицата на български език и др.); желанието на Ив. Адженов да бъде освободен от длъжността администратор; равносметки за приходите и разходите на вестника; списъци на неплатилите абонати и др.

Ф. 236; 16 док.; 1869. . . 1920 г.; инв. оп. II В; пост. 1940 г.

ВАСИЛ АТАНАСОВ ЛОЛОВ

(роден в 1844 г. — с. Медвен, Котленско; починал в 1924 г. — Сливен [?])

Просветен деец от Възраждането: учителствувал в Карнобат (1869—1870 г.) и в с. Медвен (1871—1872 г.); участник в църковно-националната борба и просветното движение. След Освобождението заемал административни длъжности: пръв кмет на с. Медвен (1878 г.); чиновник във финансовото управление на гр. Сливен и др. *Автор на спомени и записки за мина*лото на с. Медвен и Котленско.

Източници

За фондообразувателя: Йорданов, В. Село Медвен. . ., с. 122—124; документите от фонда.
Публикации на документи: Йорданов, В. — вж. пос. съч., с. 32—34 и др.

Автобиографични данни съдържат бележките на фондообразувателя, отнасящи се за периода до Освобождението, които обхващат и част от периода на дейността му като административен служител.

Сведения за учителстването на Лолов се съдържат както в горепосочените бележки, така също и в подробните бележки за учебното дело в с. Медвен и с. Градец по дадения от Министерството на народното просвещение въпросник (1893 г.). Запазени са в ръкопис и някои речи на фондообразувателя, произнесени в училището и в църквата пак от времето на неговото учителстване. В тях са засегнати следните въпроси: заслугата на братята Кирил и Методий — реч на празника им (11 май 1871 г.); значението на учредяването на Българската екзархия; нравствено-морални поучения и др. въпроси.

За вероятното членуване на В. Лолов в Българското търговско братско дружество във Варна (1868 г.) свидетелствува запазена разписка, издадена от д-вото на Лолов за внесена вноска, подписана от Н. Златев и Ив. Груев.

Запазени са етнографски бележки на фондообразувателя с описания на някои обичаи в с. Медвен: годеж или обручение, сватба, кръщене и др. Друг интересен момент от историческото минало на Котленско е засегнат в бележките му върху заселването на татарите и черкезите в българските земи и разбойническите действия в Котленско на турци, черкези, и татари: Мустафа Шебил, Мурад Пехливан, Каврък-оглу и др.

Ф. 237; 1200 док.[1]; 1868. . . 1915 г.[2]; инв. оп. 11 Д и нов инв. оп.; пост. 1949 и 1972 г.; бълг., англ., итал., нем., рум., ср., унг., тур. и фр. ез.

ХАРАЛАМБИ ГЕОРГИЕВ СЪРМАДЖИЕВ

(роден в 1860 г. — Болград[?] — Бесарабия; починал в 1908 г. — Виена)

Обществено-политически деец през първите години след Освобождението; секретар-деловодител на БДД (1876—1880 г.); член на Софийския окръжен съд (1889—1890 г.); юрисконсулт при Министерството на външните работи (1890—1892 г.); главен секретар при Министерството на външните работи (1893—1895 г.); дипломатически агент в Белград и Виена (1895—1902 г.); след това — адвокат.

[1] Броят на документите е посочен с приближение.

[2] Документите след смъртта на фондообразувателя се отнасят до членове от семейството му.

Източници

За фондообразувателя: Дяконович, Вл. Българите в Бесарабия. С., 1930, с. 107; документите от фонда и от ф. 185 (БДД).

Публикации на документи: Sirmagieff, H. De la Tradition de ses conditions et de ses effets. Droit des gens. De la situation des états misouverains au point de vue de droit international. Paris, 1889. 323 p.

Запазени са два бележника с автобиографични данни за фондообразувателя, а биографични сведения за него се намират в няколкото свидетелства, дипломи и др. (от Централното училище в Болград, университета в Букурещ, Правния факултет в Париж, Министерството на общественото образование и изящните изкуства в Париж и др.). Те са във връзка със завършване на образованието му, доктората му по право и др. Относно материалното му състояние има някои сметки, разписки и бележки. Запазени са и студентски записки по история на правото и дисертацията му.

Между запазената кореспонденция се намират чернови от фондообразувателя (до БДД, Гр. Начович, Евл. Н. Пулиев, Из. Салабашев, Д. Станчов, Г. Шопов и др.) със сведения: за следването му в Париж; за доктората му (1889 г.); за получени суми от БДД чрез Евл. Георгиев за отпечатване на дисертацията му; за встъпването му в длъжност юрисконсулт при Министерството на външните работи; за нотата на английския дипломатически агент Диринг[?] относно боновете на Бъртън[?]; за живота във Виена и службата му като дипломатически агент; по делото за наследството на Евл. Георгиев; за смъртта на митр. Григорий Доростоло-Червенски (1898 г.) и др.

Писмата, телеграмите и др. до Х. Сърмаджиев са писани от: Ю. Бахметиев, Хр. Белчев, д-р Б. Бешков, барон Т. Будберг, граф Б. дьо Бурболон, Ст. дьо Буриан, В. Велчев, Г. Вернаца, А. Весов, Евл. Георгиев, Н. Геров, Ив. Ев. Гешов, Ив. Ст. Гешов, Б. Горанов, Д. Греков, Григорий Доростоло-Червенски, Ив. Грозев, И. Данев, д-р Ст. Данев, П. Димитров, С. Добрович, В. Дрангаров, д-р Ив. Златарев, М. Златарева, Т. Златарева, д-р Н. Иванов, Н. Златарски, Д. Ив. Икономов, Екзарх Йосиф, А. Каназирски, Дим. Ст. Кралимарков, княгиня Клементина, Ст. Костов, барон дьо Котен, Ал. Кулон, М. Лако, А. Левал, П. Леверкюн, Л. Леже, М. Ив. Маджаров, княгиня Мария Луиза, А. Менгес, Д. Минчович, д-р И. Михалов, П. Хаджимишев, Гр. Начович, Т. Недков, д-р С. Никифоров,

Ст. Новакович, А. Остерзетцер, В. Павлитов, Ж. Папиниу, Д. Петков, Ст. Попович, Евл. Н. Пулиев, Н. Хр. Пулиев, Хр. Н. Пулиев, С. Раданов, Л. Ренол, М. Решид, А. Рива, барон Х. дьо Роланд, М. Савов, А. Сазвари, М. Сарафов, Д. Станчов, д-р К. Стоилов, Н. Стрезов, Вл. Сърмаджиев, Е. Сърмаджиева, Т. Теодоров, Д. Тончев, барон дьо Фейвари, княз Фердинанд, Б. Филов, Франц-Фердинанд, Ив. Хамамджиев, А. Цветанов, Д. Цоков, д-р М. Шишманов, А. Шопов и др. Те съдържат сведения:

1. *По политически въпроси:* За провъзгласяването на Карол I за крал на Румъния (1881 г.); за обявеното военно положение в България (1885 г.); за участие на българи-студенти в Париж и другаде в Сръбско-българската война; за оказана помощ от Сърмаджиев на ранените войници; за броя на ранените българи през войната; за получена сума от Евл. Георгиев за Червения кръст; за политическото положение на балканските страни след Съединението; за сключване на примирието — 9/21 дек. 1885 г.; за Букурещкия мир — 19 февр. 1886 г.; за недоволството на българите за оказано доверие от страна на българското правителство към френски журналисти; за офицерските бунтове в Силистра (1887 г.); за политическа и финансова криза във Франция (1890 г.); за политическите работи в Германия; за маневрите на Вилхем II по р. Елба (1891 г.); за предстоящо посещение на екзарх Йосиф в София (1892 г.); за уволнението на П. Мусевич от длъжността секретар на Битолската община по повод убийството на Хр. Белчев; предложение за назначаването на М. Сарафов за директор на Солунската мъжка гимназия; за представянето на пор. Ст. Салабашев на румънския крал (1893 г.); за женитбата на княз Фердинанд и предстоящото му посещение с княгиня Мария Луиза в Цариград; за посрещането на Небил бей (1893 г.) в София; за поведението на чиновниците в букурещкото и виенското българско дипломатическо агентство; за предложения относно заменяне длъжността «канцлер» с «II секретар» в българското дипломатическо агентство в Белград; за молбата на В. Павлитов да бъде преместен от Цариград в София; за предстоящо посещение в София на германския посланик в Цариград княз Радолин; за санитариата конвенция между България и Турция; за размирици по падането на Ст. Стамболов; за гръцкото дипломатическо агентство в София; за желанието на В. Джорджевич за сближение с България; за проектоконвенцията между Портата и Княжеството по натурализирането на турски поданици у нас и на български в Турция; за съобщение на П. Димитров относно изпращането на дислокационна карта на тур-

ската войска; относно неотпечатаното «Салнаме и аскерие» за 1893/94 г.; относно статистиките за Турция, подготвени от Фетли бей; за намерението на българското правителство да награди с ордени Небил бей и Оник ефенди; за нови берати за владици в Македония; за даване права на екзархията и др.; относно проект за награждаване с турски ордени Евл. Георгиев, К. Стоилов, Гр. Начович и др. в Цариград (1895 г.); за проекта за свикване на балканска конференция; за дейността на Министерството на външните работи — ноти в отговор на австро-унгарското правителство относно известни преки данъци в България; за несъгласието на М. Маджаров да се назначават чужденци на държавна служба; за преминаването на министерската криза в България (1895 г.); за нападки срещу опозицията от Н. Спиридонов; за напускането от Д. Станчев на виенския му пост и предстоящото му заминаване за Петербург (1896 г.); за назначаването на Х. Сърмаджиев като дипломатически представител във Виена; за откриване на нови агентства в Петербург, Атина, Цетина и др.; за откриването на скупщината в Белград; за политиката на Русия на Балканите; за сключване на ветеринарна конвенция между Сърбия и България; за посещение на княз Фердинанд и аудиенция на Сърмаджиев при сръбския крал; за интереса на Гр. Начович към бюджета на сръбските градове; за дейността на Х. Сърмаджиев във Виена (1897 г.); относно предложението за отзоваването на барон Хьонинг от София, за да се изгладят неприязнените отношения между българския и австрийския двор; за недоразумения между българските власти и австрийския консул в Пловдив; за сключване на сръбско-българска спогодба; за предстояща среща между граф Котинст и Сърмаджиев; за посещение на княз Фердинанд във Виена (1898 г.) и в Будапеща (1900 г.); за уреждане на някои въпроси между българския владетел и австрийския двор; относно проекта за откриване на българско търговско агентство в Австро-Унгария и предложение за назначаването на Г. Киселов за търговски представител; проект за откриване на «Bureau de la Presse»; относно предложението за отзоваването на барон Щетен от София; за проекта във връзка с откриване на българско агентство в Берлин; за консулска конвенция; относно изпратени български ордени от Дармщад за канцеларията на ордените в София; за награждаването на А. Волф, К. Линдер Е. Ланк, и др.; за спор между румънци и българи за о-в Ешек-адасъ; за състоянието на българското агентство в Париж и представянето на д-р С. Никифоров на председателя на френската република (1899 г.); за закриване на

агентствата в Атина, Цетина и др.; за намаляване заплатите на дипломатическия представител във Виена и на всички първи секретари; за преместването на д-р М. Шишманов от Белград като първи секретар във Виенското консулство; за посещение на Клотилда Австрийска в София; за унгарски маневри в Галиция; за пристигането на княз Фердинанд, Борис и Кирил в Ебентал (1901 г.); за посещението на Ив. Д. Гешов и Хр. Хесапчиев във Виена; за атентат срещу Фердинанд и Фишер; за конвенцията «Müller»; за недоволството от назначаването на А. Барони за търговски агент на България в Будапеща; за нареждането на м-р Ст. Данев да се закрие българското дипломатическо агентство във Виена; за програмата на А. Левал във връзка с работата му в България; за срещата на Х. Сърмаджиев на конференцията в Рим с барон Х. Ревал, който се интересувал дали българското правителство ще сключи конвенция с Монако; за заплахата на Факенщил да издаде български държавни тайни и желанието му да отпечата на немски език брошура, компрометираща черногорския двор и видни руси; за арестуване членовете на ВМОК; относно училищата в Македония; за напускането на Х. Сърмаджиев на поста дипломатически агент във Виена (1902 г.); за подпомагане на въстаниците и техните семейства (след Илинденското въстание — 1903 г.); и др.

2. *По търговско-икономически въпроси:* за тютюневия заем (1888 г.); за австро-сръбски търговски договор (1892 г.); за износ на кожи във Франция (1893 г.); за доставка на хартия в България (1894 г.); за преговори на Х. Сърмаджиев по търговски договор (1895 г.); за сключване на такъв с Австрия (1896 г.); за отпускане кредит на България от Deutsche Bank; за желанието на Л. Ренол да има текста на търговските конвенции на България с Австро-Унгария и Сърбия, за да бъдат публикувани в «Дипломатически архиви» (1897 г.); и др.

3. *По разни въпроси:* за участие на А. Каназирски в Сръбско-турската и Руско-турската освободителна война; за уреждане сметките на БДД и отношенията между някои от членовете й (Атанасович, Евл. Георгиев, Г. Николопуло и др. — 1881 г.); за желанието на Н. Иванов да следва в Париж; за бляскаво издържаната теза, с която Сърмаджиев получава титлата доктор по правото (1889 г.); за българи, които следват в Париж (Вълков, Селвели, Бацаров и др.); за книгата на Л. Леже «България», за сказката, която ще изнесе в Париж, за сътрудничеството му в «Международен преглед» и др.; за Парижкото изложение; за смъртта на З. Стоянов; относно проект за съставяне на българ

ско параходно дружество (1892 г.); за дисертацията на Н. Стрезов на тема «Македония» и становището му по македонския въпрос; за мнението на Евл. Георгиев Х. Сърмаджиев да приеме поста главен секретар на Министерството на външните работи; за холерна епидемия в Букурещ (1893 г.); за разпространението на в. «La Bulgarie» (1888 г.), в. «Revue d'Orient» (1894 г.); за сп. «Преглед на международното право» (1895 г.); за френско-българския речник на Ив. Богоров; за гонения на арменците в Цариград; за повреда на жп. линия Ягодина — Кюприя (1896 г.); за източните железници (1898 г.); за в. «Кореспонденция на Изток»; за смъртта на княгиня Мария Луиза (1899 г.); за отпускане издръжка от княгиня Клементина на Б. Стефанов — студент във Виена (1900 г.); за молбата на А. Шопов към Сърмаджиев да прегише част от съчинението на Евлия Челеби (съхранено във Виенската библиотека), отнасяща се за Скопие и Прилеп; за злепоставяне на България в «Information» (1901 г.); за смъртта на К. Стоилов; за честуване 25-годишнината от Освобождението на България във Виена (1903 г.); относно следването на Б. Филов във Фрайбург (заниманията му в областта на класическата филология—1904 г.); относно предложение за отпускане помощ във връзка с построяването на българска църква в Солун (1906 г.).

Във връзка с дейността на Сърмаджиев като секретар-деловодител на БДД (1876—1880 г.) е запазен адрес от българската община в Букурещ (1879 г.) до Александър Батенберг по случай встъпването му на българския престол.

За дейността му като председател на Българското [студентско] дружество в Париж има сведения в отчета за 1887 г. и в списъка на членовете на дружеството.

Запазеният указ от Министерството на правосъдието (подп. от д-р Д. Тончев, 1889 г.) информира за назначаването на Сърмаджиев за член на Софийския окръжен съд (1889—1890 г.).

Няколко изложения, доклади, бележки и др. са във връзка с дейността на фондообразувателя като юрисконсулт при Министерството на външните работи (1890—1892 г.). Те дават сведения за: експлоатацията на линията Белово — Вакарел; конфликта между българското правителство и италианския посланик в София във връзка с фалита на пловдивския търговец А. Калев; оплакване по повод

малтретирането на руските поданици М. Греков и Б. Ландман; откриване на фонд за ученически трапезарии в Карлово; процеса по завещанието на Евл. Георгиев; и др.

За дейността на Сърмаджиев като управляващ Министерството на външните дела (1892—1893 г.) дава сведения писмото на Михайлов относно повредата на телеграфа при Кочериново.

Службата му като главен секретар в Министерството на външните работи (1893—1895 г.) се документира от няколкото спогодби, ноти, рапорти, доклади, телеграми и др. във връзка със: откриване на ВНС; състава на кабинета на д-р К. Стоилов; българската делегация в Цариград (за поднасяне албум на султана, за първото българско изложение, отношенията ни с Турция и др.); турските протести по повод на македонски митинги в България; реч на княз Фердинанд, произнесена на конгреса на македонските братства; вълненията в Македония; отношенията ни със Сърбия, политическата криза там и др.; сключване заем с Австрийската императорска и кралска банка за постройка на жп. линия Каспичан — София и София — Кюстендил (1892 г.); търговски спогодби с Румъния, Австро-Унгария и др.; обмитяване на стоките от и за Турция; увеличаване митата на внасяни и изнасяни стоки от Румъния и България, Австро-Унгария, Англия, Белгия и др.; положението на гръцките поданици в Княжеството; раждането на престолонаследник; общата експлоатация на линията Белово — Саранбей; изменението на екзархийския устав; Бачковския манастир и др. Запазен е и берат за награждаването на Х. Сърмаджиев с орден «Меджидие» (1894 г.).

Във връзка с дейността на Сърмаджиев като дипломатически агент: 1. в Белград (1895—1896 г.) запазени са няколко писма, телеграми, бележки и др. от него, Ст. Новакович, Ал. Обренович, д-р К. Стоилов, княз Фердинанд и др. по следните въпроси: за назначаване на Сърмаджиев за дипломатически представител; за различните степени сръбски кралски ордени; за посещението на Сърмаджиев в двореца на Обренович; за посрещането на д-р Д. Станчов в Белград; за броя на българското население, данъците и пр.; за заместника на Х. Сърмаджиев — М. Георгиев, за новото назначение на Сърмаджиев; за връщането на отзователните му писма и др. Намират се и няколко грамоти за награждаването му с ордени: «Народен орден за гражданска заслуга (1895 и 1896 г.), Таковски кръст (1896 и 1897 г.); 2. във Виена (1896 г. — 1902 г.) — съхраня

ваните писма, телеграми, доклади, изложения, ноти, конвенции, рапорти и др. информират за: търговски връзки между България и Унгария, Австрия, Италия и др.; изложението в Унгария; политически отношения с Турция, Сърбия и др.; протеста на Австрийското външно министерство по повод изявлението на *министър-председателя д-р К. Стоилов пред в. «Lokal Anzeiger»* през юли 1897 г.; положението на българските финанси и кредити, българския пазар и др.; участието на Сърмаджиев в качеството си на представител на България в международната конференция в Рим за сключване конвенция срещу анархистите (за деня на свикването ѝ, за българския представител, за председателя ѝ Граф Каневаро, имената на всички представители, за двата безуспешни атентата срещу Франц Йосиф и убийството на съпругата му; за изработване юридическо определение на анархическото престъпление; за разногласията по определянето на «анархизъм»; за предложението на руския посланик, според което вследствие атентатите срещу държавните глави да се даде място на екстрадицията; за закриването на конференцията; за отговора на българското правителство по въпроса за мерките против анархистите; за поведението на английския посланик; за решенията на Австро-унгарското външно министерство по въпроса за анархистите и др.); външната политика на България; по конвенцията за експлоатацията на линията Чирпан — Нова Загора — Ст. Загора (1899 г.) и предстоящите срещи на Сърмаджиев с чужди посланици; политическото положение на Балканския полуостров (1901 г.); изложението на граф Голуховски за външната политика на Австро-Унгария; вътрешната политика на Австрия; по въпроса за компромиса, който урежда икономическите отношения между Австрия и Унгария; сключването на консулската, юридическата и екстрадиционната конвенция между България и Австрия (1901—1902 г.), по контроверзните въпроси за отстъпките на императорското и кралското правителство за установения текст на конвенцията; постигнатото пълно съгласие на австрийското правителство по българските предложения; описание на няколко вида австрийски ордени; награждаването с български ордени на Паварини, граф Каневаро и др.; погребението на италианския крал Умберто I (1901 г.); отзоваването на Х. Сърмаджиев от Виена; предложения на Х. Сърмаджиев от княз Фердинанд и Д. Греков за преместването му в Цариград или Букурещ; и др. Запазена е и грамота за награждаването му с ордени: «Народен орден за граждан-

ска заслуга», «Франц Йосиф I» «Св. Александър» (1898—1900 г.).

Запазени са и следните материали: открито писмо[до Александър Батенберг] по повод убийството на Александър II (1881 г.); проектоспогодба между българското и гръцкото правителство във връзка с положението на гръцките поданици в България (1885 г.); изложения за злодеяния в Македония и Одринско (март — август 1903 г.) и отговорността на Турция във връзка с Илинденското въстание (авг. 1903 г.); закони, проектозакони и др. за българското поданство, за ордените и медалите, за монетите в Княжеството, за пристанищните права и др.; реч по случай празника на Кирил и Методий (1882 г.); статии от Н. Иванов, поместена в «Soir» — «Сърби и българи» (подчертава, че България е излязла победителка от събитията през 1885 г.), и от д-р Линдер «България в светлината на действителността»; сатира в стихотворна форма против княз Фердинанд и Стамболов; бележки по случай откриването на руската църква в Сан Стефано, построена в чест на падналите 150 000 руси през войната 1877/78 г.; словото на Ахмед Али паша; реч (печ.) от Фердинанд пред народните представители за премахване на финансовите затруднения и повишаване икономическото благосъстояние на народа (1902 г. ?); обръщение (печ. — 1903 г.) — за добри съседски отношения с Русия и другите велики сили; изготвени нови законопроекти (за училищните стопанства, за бълг. университет, за пощите и телеграфите, за издържане на войската, за опазване на народното здраве и др.).

Към материалите, свързани с дейността на Сърмаджиев, се отнасят и голям брой изрезки от много чужди вестници във връзка със: съобщението за завършване на Правния парижки факултет на Сърмаджиев и издаването на дисертацията му; българската делегация в Цариград (1894 г.); раждането на княз Борис; българските училища в Македония и Одринско в 1894—1895 г.; проекта за откриване на основни училища в България (1895 г.); за награждаване на Х. Сърмаджиев с орден и за граждански заслуги; за вътрешното положение на България (бюджета за 1896 г.; земеделието; износа на стоки; железниците; телефоните; националната банка; армията; признаването на Фердинанд от Русия; покръстването на Борис; създаването на втория университет на Балканите след Атинския — в София; минната индустрия; спестяванията; изложби; тифусна епидемия в София; канализация в София и пр.); посещения на Фердинанд в Петербург и Цариград; политико-търговските от-

ношения между Сърбия и България; честуване националния празник на българите в Цариград; пощенска конвенция между България и Турция; търговските отношения с Турция и Русия; сключени заеми от Виена, Париж и пр.; изложението на Ив. Ев. Гешов по бюджета на България за 1897 г.; Първото руско-българско търговско дружество; създаването на Тракийско дружество; закона за депозита в народните библиотеки в София и Пловдив; религиозните конфликти в Македония; посещението на княз Фердинанд във Виена (1899 г.); за конфликта между България и Румъния по убийството на Михайляну (1900 г.); дейността на Х. Сърмаджиев като дипломатически представител във Виена (1902 г.); статията «Към критиката на Цвийчовите възгледи върху етнографията на македонските славяни» от А. Иширков (1906 г.); и др.

Запазена е и менютна карта от банката по случай Първия български юридически събор (1905 г.), в който Сърмаджиев е взел участие.

Писмото, изпратено на Х. Сърмаджиев от Българското икономическо дружество в София, дава сведения за сътрудничеството му в списанието на Д-вото.

Запазени са и документи до членове от семейството на фондообразувателя: 1. Жена му *Елена Х. Сърмаджиева — няколко разписки*, извлечения от сметки и др. са по уреждане на паричии въпроси. Двете чернови на писма от Е. Сърмаджиева до Ив. Ев. Гешов и Хр. Н. Пулиев са по лични въпроси. Писмата до Е. Сърмаджиева са от БНБ, М. Ив. Гешова, кантора Евл. Георгиев — Букурещ, Ел. Карминкова, Евл. Н. Пулиев, Хр. Н. Пулиев, А. Н. Пулиева, П. Стамболова, Х. Сърмаджиев, д-р Г. Янколов и др. — във връзка с уреждане на наследствени въпроси. Споменава се за съставянето на дамски комитет по събиране средства за подарък на бъдещата княгиня Мария Луиза (1893 г.); за смъртта на княгиня Мария Луиза (1899 г.), на Евл. Георгиев (1897 г.) и на Х. Сърмаджиев (1908 г.). 2. Пощенска карта до сина му Георги Х. Сърмаджиев от Евл. Ив. Гешов. 3. Диплом, издаден на сина му Христо Х. Сърмаджиев за завършен курс на «Lycée Jaccard» — Лозана. 4. Свидетелство за завършено II отд. на дъщеря му Ана Х. Сърмаджиева и писмо от Евл. Ив. Гешов. 5. Свидетелство за раждане на сестра му Мария Г. Сърмаджиева.

Ф. 238; 3 док.; 1862—1863 г.; инв. оп. 11 А; пост. 1924 г.

КОНСТАНТИН ТОДОРОВ АРАБАДЖИЕВ

(Константин Тодоров Георгев)

(роден в 1837 г. — с. Арбанаси, Великотърновско; починал в 1913 г. — В. Търново)

Учител през Възраждането: в Търновските села Самоводене и Лесичери (1855—1860 г.) и пръв български учител във Варна (1860—1863 г.); за кратко време след това — писар във Варненската търговска банка; занимавал се с търговия до 1878 г.; след Освобождението — ковчежник във В. Търново до 1893 г.

Източници

За фондообразувателя и фонда: Д и к и т р о в, Г. *Приос към* просветното дело в град Варна. В. Първото училище и първият учителски персонал. — ИВАД, [кн.] VI, 1914, с. 30. . . 43; Н и к о в, П. Българското възраждане във Варна и Варненско. Митрополит Иоаким и неговата кореспонденция. С., 1934, с. 65. . . 85; С п о м е н и на първия български учител К. Т. Арабаджиев. — ИВАД, [кн.] IV, 1910, Варна, 1911, с. 27—31; Ц е р о в, Ив. Костадин Тодоров Арабаджиев, първи български учител във Варна. (Биографични черти). — ИВАД, [кн.] VI, 1914, с. 5—19, 1 портрет.

Публикации на документи: Н и к о в, П. Из близкото минало на Варна. (По случай 20-годишнината на Варненското археологическо дружество). — ИВАД, [кн.] VII, 1921, с. 101—102.

Запазеното единствено п и с м о до фондообразувателя е от П. Р. Славейков, с което му съобщава, че е убедил ескиджумайци за назначаването му за учител. Осведомява го и за заплатата му, за двамата учители там и пр. Запазена е и бележка от С. И. Доброплодни по лични въпроси.

Във връзка с у ч и т е л с к а т а д е й н о с т на К. Арабаджиев като пръв учител на българското училище във Варна през 1860—1863 г. е ръкописът[1] на словото, произнесено при откриването на новото училище (1860 г.), в което е изразена радостта за постигнатата голяма победа с придобиване на добре уредено българско училище.

[1] В пос. ст. П. Ников отбелязва, че въпросното слово е произнесено от С. Доброплодни през 1862 г.

Ф. 239; 21 док.; 1902 г.; инв. оп. II Д; пост. 1948 г.

МАРКО СЕКУЛИЧКИ

(роден в с. Секулица, Кратовско; починал след 1906 г.)[1]

Деец на националноосвободителните борби на населението в Македония и близък сратник на Г. Делчев; пунктов началник на ВМОРО в гр. Кюстендил (1902—1906 г.).

Източници

За фондообразувателя: Делчев, Г. Писма. . ., с. 118.
Публикации на документи: *вж. пос. съч., с. 119—133.*

Запазени са писма от Г. Делчев до фондообразувателя, които съдържат сведения за: определянето на Секулички за пунктов началник в Кюстендил; конкретни разпореждания от страна на Делчев за препращането на хора, оръжие, боеприпаси и книжнина за Македония; имена на дейци и селища, чрез които става прехвърлянето; дадена разписка от страна на ЦК на ВМОРО а съхраняваното в Секулички оръжие; изпращането на хора за етата на Симеон Георгиев в Кочанско и препращането на С. Михайлов в нея; подготовката на конгрес на ВМОК в София и мнението на Делчев за избора на делегати на Кюстендилското макед. д-во и др.

Две писма от Г. Делчев до Е. Каранов и П. Попдимитров са относно: разпореждането за изпращане на човек до границата, който да предупреди подготвената там чета да премине в Македония без Вл. Ковачев, който заедно с Б. Сарафов е арестуван в София; за определянето на М. Развигоров за пунктов началник в Кюстендил и задачите, които са му възложени; за нареждането за действия спрямо враговете на организацията; за изпращане сведения за наличното в пункта оръжие; за прибирането на всички останали материали от бомболеярницата в с. Длъхчево Сабляр; и др.

---

[1] Данни за годината на раждането и мястото и точната година на смъртта му засега не се намериха.

Ф. 240; 4 док.; 1876—1878 г.; инв. оп. II А; пост. 1924 г.

АЗЕТОН АХЧИЕВ[1]

Деец от гр. Скопие от Възрожденската епоха.

Документите във фонда са п и с м а на Й. Хаджиконстантинов — Джинот от Велес до фондообразувателя. В тях се засягат следните въпроси: за естеството на книжовните занимания на Й. Хаджиконстантинов и предметите, които преподава на учениците си (граматика, всеобща история, църковна история, география, аритметика); против пороците в обществото с оглед на религиозната етика; за преследването му от турската власт по донос на граждани; за желанието му да се премести в Скопие на учителска работа, тъй като не се чувствува добре във Велес поради смутното време.

Ф. 241; 41 док.; 1858. . . 1885 г.; инв. оп. II А; пост. 1924 г.; бълг. и гр. ез.

ПОП ПРОТОНОТАРИЙ ДИМИТЪР ДРАГАНОВ

(Даскал Димитър Самоводенченина)

(роден в 1815 г. — с. Самоводене, Търновско; починал в 1899 г. — Търново)

Учител, свещеник и обществен деец през Възраждането; активен участник в борбата срещу гръцкия владика Григорий и униятството в Търново; представител на Търновска епархия в Народния събор в Цариград (1871 г.).

Източници

За фондообразувателя: К у л е л и е в, Й. Девическото образование във В. Търново преди Освобождението (1822—1877 г.). В. Търново, 1936, с. 50—51; П о п г е о р г и е в, Й. Материали за църковната борба — СНУ, Кн. XXII и XXIII, дял I, с. 2. С т о я н о в, М. БВК, Т. I, с. 88.

Публикации на документи: П о п г е о р г и е в, Й. — вж. пос. съч., с. 1—50; кн. XXIV, с. 1—146.

Автори на запазената к о р е с п о й д е н ц и я до фондообразувателя са: А. В. Ганов, митр. Иларион Макариополски,

[1] Засега не се намериха данни за фондообразувателя.

митр. Иларион Кюстендилски, д-р А. Лонг, А. Михайлов, Общината — гр. Търново, поп Панарет, поп Петко (от Цариград), С. Радулов, И. Ригз, П. Станчев. В писмата се засягат: борбата на търновчани с гръцкия владика Григорий; заточението на тримата български владици (1861 г.); разрешението на църковния въпрос и връчване на фермана на българските представители; предложение към фондообразувателя да бъде избран за епископ в Кюстендилска епархия; набиране на спомоществователи за издаваните от С. Радулов книги и за сп. «Зорница».

Учителската дейност на поп Димитър е отразена със следните документи: «задължително» и «условително писмо», разменени между Търновската община и фондообразувателя за назначението му за учител през учебната 1863 г.

За дейността му като член на българската църковна община в Търново се отнасят следните документи: молба от търновски граждани до гръцкия патриарх — Цариград, за да се застъпи пред турските власти за разрешение да се пристрои църквата «Св. Спас» — Търново (1858 г.); пълномощно писмо от търновски свещеници до поп Димитър, с което го упълномощават да ги представя пред църковната община във града (1867 г.); молба от граждани на Търново до представители на Великите сили в Цариград да се застъпят пред турското правителство за уреждането на българския църковен въпрос; писма от общините — гр. Севлиево и с. Беброво, до Търновската църковна община за дадена помощ в полза на Българската екзархия на нейните представители поп Димитър и Н. Златарски; пълномощно от поп Симеон — с. Беброво, до поп Димитър, с което го моли да гласува от негово име в избора за членове на Народния събор. Дейността на фондообразувателя като член на екзархийския събор в Цариград е отразена в писмо-чернова от архиерейския наместник в Търново за избирането му за представител в Народния събор — Цариград (1871 г.).

Следните документи осветляват дейността на поп Димитър като духовен съветник на Женското дружество — Търново: покана от дружеството до фондообразувателя да присъствува на заседание на ръководството; две чернови на речи на поп Димитър до членките на д-вото за значението и дейността на дружеството.

Във връзка с книжовната дейност на фондообразувателя са направените от него ръкописен препис на преведената от д-р Лонг на бълг. ез. повест «Дъщеря колибарска»

и един бележник, съдържащ: приказката «Златната рибка», комедията «Забранен плод», бележки от пътуването му до светогорските манастири и др.

До членовете на семейството на поп Димитър се отнася едно негово писмо с данни за пътуването му и благополучното му пристигане в Цариград.

Ф. 242; 13 док.; 1893. . . 1909 г.; инв. оп. 11 А; пост. 1924 г.

АНГЕЛ ИВАНОВ

(роден около 1840 г. — с. Мусомища, Неврокопско;
починал преди 1906 г. — с. Мусомища).

Дългогодишен учител през Възраждането и след Освобождението в Неврокопско.[1]

Източници

За фондообразувателя и фонда: Стоилов, А. П. Документи и бележки от миналото на българите в Македония — Сб. БАН, кн. IX, 1918, с. 710; и док. № 11 А 7238.

От учителската дейност на фондообразувателя са запазени: послужен списък с данни за дейността му от 1863 до 1898 г. в Неврокопско; две педагогически помагала с нравоучителен характер («Диалог» и «Съвети към учащите се»).

Няколко ръкописа са свързани с книжовната дейност на А. Иванов: очерк за първия български учител в Неврокоп, озаглавен «Неврокопски дядо Господин»; дописка, изпратена до редакцията на българския в. «Новини», издаван в Цариград, с етнографски, исторически и географски данни за с. Тешово, Неврокопско; ръкопис с етнографски характер, озаглавен «Старовремский празник в с. Ляски (Неврокопско)».

От сина на фондообразувателя Марко Иванове запазен бележник, който съдържа няколко молби до Районното ръководство на ВМРО за уреждането на наследствени семейни въпроси.

[1] Не се намериха по-точни биографични данни.

Ф. 243; 3 док.; 1875—1876 г.; инв. оп. II А; пост. 1924 г.; бълг. ез. с лат.

ЯНКО Н. ВАНКОВ

(роден в Свищов; починал след 1900 г. — Пловдив[?][1]

Деец от националноосвободителното движение през Възраждането; участник в Тайния български комитет в Свищов, емигрирал в гр. Крайова след преминаването на четата на Филип Тотю (1867 г.), където взел участие в освободителните борби на българската емиграция.

Източници

За фондообразувателя: Ганчев, Ст. Свищов. . ., с. 321, 324—326; Димитров, Г. Княжество България в историческо, географско и етнографско отношение. Ч. II, Пловдив, 1896, с. 268; Попхристов, Г. Свищов в миналото (86—1877), Свищов, 1937, с. 245—451.
Публикация на документи: АВ. Т. I, с. 281; Страшимиров, Д. Т. АВ. Т. I, с. 255, 256, 267.

Малобройната кореспонденция е свързана с революционната дейност на фондообразувателя: телеграми от Г. Апостолов, Хр. Македонски и П. Мишайков за подготовката на Старозагорското и Априлското въстание (осигуряване на материални средства, набавяне на оръжие и др.).

Ф. 244; 44 док.; 1870. . . 1928 г.; инв. оп. II Д; пост. 1948 г.; бълг., рум., рус. и фр. ез.

БОЖИДАР (ТОДОР, БОГДАН) ЗАПРЯНОВ КОВАЧЕВ

(роден в 1836 г. — с. Кручешме (Горски извор), Хасковско; починал в 1879 г. — Хасково)

Деец от национално-революционното и просветно движение през Възраждането; учител в Хасково (1860—1864 г.), в Гюргево и Браила (1870—1873 г.) и след това — в с. Конгас, Бесарабия; член на ТЦБК и сътрудник на в. «Народност»; редактирал сп. «Пътник» през 1870 г. в Болград и Браила, в. «Петел» — през 1872 г. в Браила; взел дейно участие в Руско-турската война; след Освобождението заемал административни длъжности.

[1] Точни данни за годината на раждането и годината и мястото на смъртта му засега не се намериха.

Източници

За фондообразувателя и фонда: Ботев, Хр. Съчинения. . ., с. 466; Иванов, Ю. БПП, с. 108—109; Стоянов, М. БВК. Т. 1, с. 136.

Публикации на документи: Каракостов, Ст. Освободителната руско-турска война 1877—1878. — Българо-съветска дружба. 1948, кн. 3, с. 25—28.

Биографичните документи във фонда на Запрянов са илюстрирани само от лична карта, издадена на рум. ез. в 1870 г., съдържаща конкретни биографични данни.

Кореспонденцията до фондообразувателя е твърде малобройна: писмо от Н. Живков във връзка с организирането на доброволци за Руско-турската война; писмо от Ив. Иванов за набиране на дрехи и помощи за българското опълчение; 2 визитни картички от Павел Ал. Заткалик и С. Ямацава[?].

Най-интересни от всички документи във фонда са писмата на Б. Запрянов до съпругата му Александра Запрянова, които съдържат конкретни и непосредствени сведения за Руско-турската война 1877/78 г., както и за неговото активно участие. Писмата обхващат сведения за периода от 21 март 1877 г. до 19 март 1878 г.: за хода на военните действия, подробности около бомбардировката и превземането на Никопол; за боевете и падането на Плевен; за преговорите между турски и руски парламентьори по предаването на града; характеристики за морала на руските и румънските войски, както и за държането на българите към руските войски; за продоволствените затруднения на руската армия, създадени от лошите атмосферни условия; за движението на руските войски; за бягството и отстъплението на турската армия и жестокостите й; за пристигането му в Пловдив и постъпването му на служба към Временното руско управление; за прехвърлянето му на служба след това в Хасково на 18 март 1879 г. като председател на административния съвет в този град. В качеството си на преводач при Щаба на 9-и корпус той изпраща писма от Кишинев, Слатина, Т. Магурели, Зимнич, Плевен, Гривица, Орхание, Долно Камарци, Одрин, Пловдив и Хасково.

Запазено е и едно писмо до брата на фондообразувателя — Л. Запрянов, от частен характер.

Във фонда се съхраняват още: бележка за Николай Ностиц, офицер от руската армия, и частно писмо от Йорданович.

Ф. 245; 1053 док.; 1853. . . 1878 г.; 1 инв. оп.; пост. 1948, 1954, 1958, 1959, 1962, 1964 и 1970 г.; бълг., гр., итал., нем., тур. и фр. ез.; част от фонда — в НА-БАН (ф. 93).

ХРИСТО (ХРИСТАКИ) ДИМОВ КАРАМИНКОВ (МИНКОВИЧ)

(роден около 1832 г. — Калофер; починал в 1888 г. — Сливен)

Стопански деец и общественик от епохата на Възраждането: развивал търговска дейност в Цариград (1849—1878 г.); участвувал в църковно-националната борба в Калофер и Цариград; член на настоятелството на българската църква във Фенер. След Освобождението — висш административен служител и общественик в Пловдив.

Източници

За фондообразувателя: Начов, Н. Калофер в миналото. 1707—1877. С., 1927, с. 399—400; Цариград. . ., с. 25, 27, 141, 193; Стоянов, М. БВК. Т. I, с. 202.

Документите за материалното състояние на фондообразувателя са относно правото му на собственост върху различни имоти, прехвърлени от баща му Д. Караминков на наследниците (Христо, Лазар и Иван), както и за давани от него под наем имоти.

Автори на писмата до Хр. Караминков са: П. Аврамов, бр. Бончови, бр. Вацови, Д. Гендов, Евл. и Хр. Георгиеви, Г. Груев, Е. и Хр. Груев, К. Дашкулеску, Д. Иванов, Д. Караминков, Й. Кирков, П. Кирилу, А. Мавропуло, К. Попович, Н. и Хр. Т. Пулиеви, Н. Сотиропуло, В. Стоянов, Н. Тошков, Хр. Тъпчилещоз, Г. Чалоглу, Н. Ценов и др. Кореспонденцията се отнася предимно до: извършени покупко-продажби на зърнени храни (жито, царевица, ръж, ечемик, брашна), червиш (костен мозък), лой, памук, рибена мас, сол, фасул, восък, розово масло, кожи и др.; стокообмен с Англия, Русия, Франция, Италия и др., извършен чрез наши и чужди търговци и търговски фирми; транспортиране на разните стоки с австрийски, гръцки, руски, френски и др. плавателни съдове; цените на някои стоки на нашия и европейския пазар; зависимостта на местния пазар от европейския; уреждане на сметки във връзка с извършените търговии; парични въпроси (промяна на курса на монетите, затруднения в търговията поради нестабилността на платежните средства); развитие на търговията (търговци и търговски фирми в някои български и румънски градове — Никопол, Стара За-

гора, Сливен, Плоещ, Крайова, Букурещ, Браила и др.); уреждане на търговски сметки между Караминков и Хр. Тъпчилещов, бр. Добрович, Н. Златанов, Н. Ценов, П. Попович, В. Домусчиоглу, Т. Симониди, Г. Шопов и др.

За търговската дейност на фондообразувателя са запазени и *копирни книги*, които отразяват: извършени покупко-продажби на памук, червиш, лой, разни видове масла, вълна, гайтани, зърнени храни и колониални стоки; доставка на лой, жито и червиш от Одеса и сибирски масла от гр. Тайга (Сибир); цените на някои стоки у нас и на международната борса; уреждане на сметки и полици; зависимостта на търговията от европейските пазари (най-вече от Лондон и Марсилия); събиране на данъци — «бедел» и др.; сметки на кантората «Евл. Георгиев» — Букурещ (1867—1868 г.). От дейността на фондообразувателя са запазени и: *споголителни и задължителни писма, разписки, менителници* и др. за: оттеглянето на Д. Караминков от сдружението с Хр. Караминков и поемане делата на кантората от Хр. Караминков (1867 г.) и др.; парични отношения и сключени търговски договори с Х. Моир; текущи сметки на кантората в Цариград; упълномощаването на Т. Груев да ръководи кантората на Караминков по време на неговото отсъствие; изплащане заплатата на Т. Иванов за извършена работа в кантората; постъпването на Д. Русович на работа при кантората (1871 г.); сметка на Ив. Горан[ов] с Д. Бракалов (1867 г.); извършени разни покупко-продажби между Караминков и Д. Мнетрис и получени и изплатени суми; паричии отношения между Караминков и архим. Онуфри Хилендарец, между Д. Бошнаков и Н. Ташков — Одеса. Има и чекове, бордера, разписки и др. на Отоманската банка — Цариград, Солун за изплатени суми на: Н. Тасков, Н. Зейвани, Х. Теологу, С. Ризол, Хр. Георгиев, Н. Карагьозоглу, Хр. Караминков и др.; както и сметки във връзка със събиране на десятъка в *Плевенско (1872 г.); и негови бележки за жл.* строителството в България. В документите има данни и за възможности за разрешаване на българския църковен въпрос; пречките на гръцкото духовенство по работите на българската църковна община в Цариград.

Документалните материали от, до и за членове на семейството на фондообразувателя са относно търговски взаимоотношения между Д. Караминков и синове с разни лица и търговски фирми (И. и Д. Косовалис, С. Камбуроолу, Хр. Тъпчилещов, Г. Аджаров и др.) във връзка с извършена

търговия със следните стоки: зърнени храни (жито, ръж, царевица, ечемик, брашно и др.), червиш, лой, розово масло, зехтин, риби, олио, маслини, стафиди, пипер, кашкавал, аби, биволско масло, памук, ориз, също и с едър и дребен рогат добитък; уреждане на сметки и полици; за доставени стоки от Цариград (сапун, захар, морска сол, кафе, нахут, желязо за обръчи, пирони и др.) и цените на някои от тях; транспортиране на зърнени храни от Родосто за Цариград; продажба на розово масло там; търговски връзки с Лондон; събиране на гюмрука; споменават се Н. Карагьозоглу, И. Николау и др. лица.

Запазено е изложение, озаглавено «Българските железници», което отразява дейността на строителната компания за получаване концесии за построяване на жп. линии.

Ф. 246; 692 док.; 1864. . . 1881 г.; инв. оп. II В и II Д; пост. 1928 и 1948 г.; бълг.; итал., нем., рус. и фр. ез; част от фонда — и в НА—БАН (ф. 97).

БЪЛГАРСКО ПЕЧАТАРСКО ДРУЖЕСТВО «ПРОМИШЛЕНИЕ» (БПД)

(създадено през май 1870 г. в Цариград — преустановило дейността си през 1880 г.)

Организацията на цариградските българи от еволюционисткото течение с културно-просветни и отчасти просветно-политически задачи. Основана от младите печатарски работници П. Карапетров, Н. Теодоров (Тодоров), П. Крайовски и др., от търговските служещи Ст. Брадински, Ив. Г. Говедаров, П. Г. Шулев, Г. Груев, Л. Моравенов и начинаещите публицисти Ст. С. Бобчев, П. С. Бобеков, М. Балабанов, Ив. Найденов и др.; в 1872 г. д-вото открило свой книжарница в Цариград; в 1873 г. се снабдило и със собствена печатница, управлявана от П. Карапетров; издаваните книги от д-вото били главно преводни — от руски, френски, немски, гръцки и други езици, и оригинални; по съдържание — религиозни, полемични по църковния въпрос, исторически, белетристични, със самообразователно значение, художествена литература, учебници, църковни книги и др.; орган на БПД (12 февр. 1875—22 март 1876 г.) — в. «Ден»; БПД развивало дейност и по разпространението на книги на други издателства и на задграничния периодичен печат.

Източници

За фонда и фондообразувателя: Кутинчев, Ст. Печатарството в България до Освобождението. С., 1920, с. 72—84; Начов, Н. Цари-

град. . , с. 75—80; Стоянов, М. 100 години от първото българско печатарско дружество. — Нар. култура, бр. 20 (695), 16 май 1970.

Публикации на документи: Великов, Ст. Из преписката на българското печатарско дружество «Промишление» в Цариград. — ИДА, 1969, кн. 18, с. 141—162; Устав на Българското печатарско дружество Промишление, съставено в 1870 година. Цариград, 1870; Устав . . . и от 1873.

Организационната дейност на БПД е представена от: ръкописа на «Устав на Българското печатарско друже[с]тво Промишление» (май, 1870 г.), подпечатан с печата на д-вото и подписан от П. П. Карапетров, П. Г. Крайовски, Ст. М. Каракостов, Ст. Ив. Боляров, Т. Янев и др.; разписки за месечни вноски на членовете; печатни почетни листове за приемане на нови членове; книга с имената на членовете на БПД (Цариград, 3 май 1870 г.), която съдържа: пълните имена, родните места и дати за всеки член, сведения за месечните му вноски и за приходите от внесените акции, паричните взаимоотношения между д-вото и членовете: П. П. Карапетров, Л. Ив. Джейков, П. Г. Крайовски, Ст. М. Каракостов, Т. Янев, Хр. Н. Паничков, Ив. К. Ямболов, К. С. Тинтеров, Р. П. Славейков, М. Лулчев Пулеков, Дим. Г. Сарафов и др.; писма на различни лица до настоятелството на д-вото за прехвърляне на акциите си в БПД на други лица, от които писма личи и се допълва членският състав на д-вото през различни години: Ст. И. Боляров, П. Василев, Н. Генович, Ив. Г. Глухчев, П. В. Горбанов, В. Н. Гръмников, Н. Ат. Дюлгеров, Ст. Г. Златаров, Д. Ат. Калугеровски, П. П. Карапетров, Д. Г. Ковачев, В. Г. Кожухаров, Ив. Коев, П. Крайовски, М. Кръстев, Г. Мавродиев, Г. Д. Маслев, Д. Г. Мравов, Ив. Петров, Цв. Д. Поппистов, С. Райнов, В. Д. Стоянов, К. С. Тинтеров, Н. Тодоров, П. Шулев, Ив. К. Ямболов; и писмо от П. Крайовски от май 1873 г., с което упълномощава П. Карапетров да го представлява в комисията за изработването на нов устав на д-вото след създаването на дружествената книжарница в Цариград през май 1872 г.; списък за присъствуващите членове на тримесечно събрание на БПД (септ. 1873 г.); писмо от 1875 г. на Ив. Говедаров до настоятелството за оттеглянето му от управлението на дружествената книгопродавница; писмо от 1880 г. от К. Т. Кушлев за дейността му като книговодител на д-вото след напускането на Ив. Говедаров с данни за съществуването на д-вото и дейността на печатницата след Освободителната война.

По-голямата част от фонда е заета от кореспонденцията до БПД, в която почти всички писма на различните

кореспонденти са отправени до Ив. Говедаров, един от първите членове-основатели на д-вото и пръв управител на създадената в 1872 г. книжарница. По-малка част от писмата са адресирани до П. П. Карапетров, инициатор и пръв председател на БПД, до П. С. Бобеков, до С. С. Бобчев и др. Между авторите на многобройните кореспонденции личат имената на известни книжовници, публицисти, учители, книжари, издатели: Ив. Адженов — Букурещ, Ил. Ацович — Крайова, В. Ст. Берон — Търново, Р. И. Блъсков — Русе, Ив. Богоров — Пловдив, А. П. Бояджиев — Велес, Ж. Бояджиев — Кишинев, Т. Цв. Бояджиев — Панагюрище, Ст. Д. Веженов — Русе, М. Векилски — с. Тръстеник, К. Величков, Л. Вроновски — Одрин, М. И. Вълков — Измир, Ст. Газиев — Търново, Ив. П. Герджиков — Русе, Г. Груев, И. Н. Гюзелев — Габрово, Хр. Г. Данов — Русе и Пловдив, А. Димитров и П. Димитров — Солун, С. Т. Доганов — Русе, М. С. Доспевска — Пазарджик, Ив. В. Златаров — Габрово, Иларион Зографски, Ив. Каранфилович — Велес, бр. С. Кехлибарови — Габрово, Я. Ковачев — Виена, М. Костенцев — Солун, Дим. П. Кръстев — Цариград, М. Лулчев — Хасково, Д. В. Манчов — Пловдив, М. Мартинов — Русе, Ив. Момчилов и С-ие — Русе (голяма част от писмата са писани от Ил. Д. Шиваров), Н. П. Недялкович — Пловдив, Н. П. Орешков — М. Търново, Н. Павлович — Свищов, Кр. С. Пишурка — Лом, М. М. Радославов — Котел, С. Радулов — Болград, Ст. Салгънджиев — Серес, Пан. Семерджиев — Загреб, Ал. В. Сивков — Тулча, П. Р. Славейков, П. Станчов — Триполи (Либия), М. Стефанов — Тулча, П. Урумов — Велес, П. Феодоров — Москва, архим. Харитон — Берковица, Д. В. Хранов, П. А. Чернов — Русе, Българско читалище — Видин, Хр. Ив. Шишев, Т. Шишков — Търново, Ат. Шопов — Родосто и др. Посочените градове дават податки за местата на разпространението на книгите на БПД. Една от най-често третираните теми в писмата на гореposочените кореспонденти е набирането на спомоществователи, отпечатването, разпространението и заплащането на книгите на БПД, както и на други книги, издавани в Цариград в печатницата на д-вото, на Т. Дивитчията, на в. «Македония» и др.

Многобройната кореспонденция дава точни и конкретни сведения за разпространението на творбите на следните автори и преводачи на:

1. Книги, издавани в Цариград: М. Д. Балабанов. Изложение на ученията на Всеобщата право-

славна църква. . . от Вл. Гете. Ц-д, 1873; Дяволското блато от Ж. Санд, 1874; Скъперникът (комедия на Молиер), 1875; П. С. Бобеков. Бъдний вечер на Коледа. Приказка нравоучителна ст Хр. Шмид, 1871; Насила оженване от Молиер, 1873; С. С. Бобчев. Наводнение на Дунав от Хр. Шмид, 1871; Съкратена османска история, 1871; История на Геновева от Хр. Шмид, 1873; Пътуванье около света, 1873; Ключът на науката. . . от Е. С. Брюер, 1874; Съчиненне на Минье. Животът на Франклина, 1874; К. Величков. Люкреция Борджия. Драма от В. Юго, 1872; Русалката, 1873; Невянка и Светослав. Драма, 1874; Ц. Гинчев. Две тополи, 1872; Катихизис за земледелието, 1874; П. В. Горбанов и П. Р. Славейков. Едуард Лабуле. Париж в Америка, 1870; Й. Груев. Начална книга за османский язик, 1873; П. Иванов. Стихотворения, 1875; Т. П. Икономов. Воскресник или черковно въсточно песнопение, 1872; Р. М. Каролев. Събранне на най-употребителните молитви с обясненнето на отделните думи. . ., 1872; Уроди по българската черковна история, 1873; П. Кисимов. Варвара Убрих. . ., 1873; Т. К. Коджов. Приключенията на Аристона от Фенелона, 1874; Я. Т. Кочов. Словосъчиненне, 1868; Г. Кръстевич. История българска, 1869; Н. Михайловски. Последните дни на Помпея от Е. Л. Булвер, 1870; Приключенията на Телемаха от Фенелона, 1873; Тайните на инквизицията от В. Д. Фердал. Ч. I — II, 1875; Пикильо Алияга. . . от Евг. Скриб, 1875; Ив. Попдойчов. Малко молитвенниче. . 1873; П. Р. Славейков. Лодойска. Поляшка историческа приказка, 1868; Отечество и любов — повест от В. Шербюлие, 1872; К. С. Тинтеров. Песнопойче от български и турски песни, 1872; Др. Цанков. Силвио Пелико. Тъмниците ми, 1874; И. К. Цвятков. Краснописание. 1872; П. П. Черновежд (П. П. Карапетров). Наръчен деноспов за 1875 проста год., 1875; Т. Шишков. Велизарий. Историческа драма по Х. Траудцен; Елементарна словесност в 2 курса; История на българския народ; Не-ще-може или Глезен Мирчо (комедия) — всички изд. в 1873; А. Шопов. Смъртта на княза Потемкина. . ., 1872; По възпитаннето на девойките от Фенелон, 1874; Ла Саж. Хромия дявол, 1875.

2. Друга част от кореспонденцията дава податки за разпространенне в Цариград на книги на издателството «Хр. Г. Данов» и отношенията на издателството с БПД. В писмата се съдържат сведения за препращането на книгите от Виена в Русе, а оттам чрез посредничеството на Австрийското

параходно дружество — в Цариград. Става дума за следните издания на Хр. Г. Данов, издадени във Виена: В. Берон. Логика. . ., 1861; Д. Н. Благоев. Изяснения на буквара по нагледно-гласната метода, 1874; Буквар по нагледна и гласна метода, 1875; Ил. Блъсков. Календарче за 1874; Д. Витанов. Небесните светила от О. М. Митчел, 1875; Д. П. Войников. Ръководство за словесност. . ., 1874; Й. Груев Опитна физика от А. Гано, 1869; Въздушни явления, 1870; Земя и небо. . ., 1872; Първи познания за децата, 1873; Храната според здравието и хубостта, 1873; Учител Добре, 1873; Хранение свилени буби, 1873; и др.; Хр. Г. Данов. Землеописателен учебен атлас двадесят и четире карти, 1865 и 1874; Втора четеница в средни училища с 25 изображения, 1874; Д. Т. Душанов. Кратка българска история по питание и отговор за първоначалните училища, 1872; Кратко тълкование на божествената литургия; 1875; С. Зафиров. Практическо изучение французкий язик по Олеондорфовата метода, 1862, 1864; Д. Мутев. Естествена история, 1869; Ат. Г. Начев. Кратка митология. . . от Е. Жерузез, 1873; [Гр. Д. Начович] — Г. Драганов. Ръководство за правение на вино, 1873; Ю. Ненов. Село Златарица от Х. Чоке, 1870; Хр. Д. Павлов. Сборник от аритметически задавки, 1875; Числителница, съст. от А. Малинин и К. Бурянин, 1875; Д. Фингов. Наградений подвиг, 1871; А. С. Цанков. Напредък, 1873; Първа четеница за първоначалните училища, 1874. Писмата на Хр. Г. Данов разкриват интереса на БПД и към книги, издавани от Данов в Прага и Букурещ, но препращани на д-во «Промишление» в Цариград чрез Хр. Г. Данов: Д. Витанов. Физическа география от М. Ф. Мори, Прага, 1873; Ив. Н. Гюзелев. Кратка елементарна геометрия, Прага, 1873, и др.; Хр. П. Марков. Свещенна история, Прага, 1873; Л. Каравелов. Разкази за старовременните хора, Букурещ, 1873; Чрез Данов са препращани и книги, отпечатани в печатницата на Дунавската област в Русе; Д. Блъсков. Беатриче Ченчи от Гвераци (италианска повест), 1867; Б. Ив. Горанов. Животът на госпожа Де Севинье от А. де Ламартина, 1871; Д. Енчев. Селскостопанска неорганическа и органическа химия от А. Бернщайн, 1871; Н. Попов. Сърдчелива Маринка, 1872. В писмата на Хр. Г. Данов са застъпени и сведения за разпространението на френски речници; на картите на Азия и Америка, изд. от Хр. Г. Данов във Виена, 1863 г.; на Карта Австралия, Виена, 1853; на копия от картините на Н. Павлович; и др.

3. Немалко сведения има и за разпространението на книгите на Д. В. Манчов, печатани в по-голямата си част във Виена, преводни и оригинални: Д. П. Войников. Кратка българска граматика. . ., 2 изд., 1866; Р. Кирковичъ. Землеописание от К. Смирнов, 1874; Д. В. Манчов. Бащин язик за малки деца. Кн. I—III, 1869—1877; Кратка свещена история на Ветхий и Новий завет и кратък катихизис, 1870; Съкратена всеобща история за средни училища от Д. Иловайский, 1870; Български календар за 1875 година, 1874; Начално наставление в православната християнска вяра. Съст. поп Д. Соколов, 1874; Най-употребителните молитви на стробългарский или словенский священ йезик. . . По свещеника М. Чемена, 1874; Аритметика по начинът на Грубе. Съст. И. Паулсон, 1875; Детинский свят, 1875; и др.

4. За разпространението на книгите на Ив. Момчилов и С-ие, с клонове в Русе и Търново, както и за взаимоотношенията между тяхната книгопродавница и БПД се намират пълни и подробни сведения в писмата на Ив. Момчилов, писани в голямата си част от Ил. Д. Шиваров. Става дума за следните книги, издадени от Момчилов, но отпечатани във Виена, Русе и Търново: Д. Енчев. Космография. Съставили А. Малинин и К. Буренин, 1873; Физическа география, 1873; Н. Попконстантинов. Наш приятел от Н. Корф, 1874; Н. Михайловски. Малък български писмовник . . . , 1868; Скратение на свещената история. . . от Г. Генадия, 1871; Ръководство към всеобщата история. Съст. Д. Иловайский, 1873; Ив. Н. Момчилов. Буквар с картинки, 1868—1875; Кратка свещена история, 1868—1874; Малко политическо земеописание, 1869; Начален прочет, 1869; Граматика за новобългарския език, 1873; и др.; Ст. Д. Попов и Ив. П. Чорапчиев. Нов турско-български писмовник, 1873; Т. Н. Шишков. Наръчен учебник за начална математика в три курса . . . , 1869; История на българския народ, 1873. Освен изброените книги от Ив. Момчилов били изпращани на БПД и книги на други издатели от Русе: Ц. Гинчев. Учебник за земляделието или първоначално изучаване на земляделието за в училищата и за секиго. Изд. Н. П. Недялкович. Русе, 1871; В. Друмев. Нещастна фамилия. Изд. Д. Великов. Русе, 1873; и много други.

5. Писмата на Хр. Г. Данов и Д. В. Манчов съдържат данни за интереса на БПД към снабдяване със следните книги, издавани в Букурещ, Бялград или Болград: Д-р В. Берон. Естествена История. . . Болград, 1870;

П. Д. Бояджиев. Майка къщовница от Дж. Абът. Букурещ, 1875; Ст. Веркович. Веда словена. Белград, 1874; Д. Войников. Възцаряването на Крума Страшний. Букурещ, 1871; Райна княгиня. Браила 1875; М. Г. Греков. Капитанска дъщеря от Ал. Пушкин. Букурещ, 1875; В. Друмев. Иванку, убиецът на Асеня I. Бранла, 1872; [Л. Каравелов] Личо Стойчев. За въздухът и за неговото влияние на животните и растенията. 2 изд. Букурещ, 1872; Кирил и Методий, български просветители. Букурещ, 1875; Български народни песни, събрани од братя Миладиновци Димитрия и Константина и издани од Константина. Загреб, 1861; С. Радулов. Начална граматика за изучение на български язик. Кн. I—II. Болград, 1870—1871; В. Чолаков. Български народен сборник. Ч. I. Болград, 1872. *Чрез Д. В. Манчов и Хр. Г. Данов ставало* снабдяването на БПД и с книгите на Ив. Богоров, издавани във Виена: Българо-френски речник, 1871; Български речник с тълкувания и примери, 1871; Селският лекар, 1875. Между издаваните във Виена книги е и книгата на М. Дринов. Исторически преглед на българската черква от самото й начало и до днес, 1869.

6. Писмата на Н. Павлович дават изобилни сведения и за дейността на БПД по разпространението на картините на Павлович: за разпространението на картините серии «Райна княгиня Българска»; за картините «Асгарух» и «Крум»; за създадения от него след 1872 г. «Паметник» — сборен исторически портрет, вдъхновение за който получил от избора на екзарх Антим I в 1872 г.; за цените на картините; за условията по пласирането им от БПД; за намерението на Павлович да издаде в Лайпциг «картинки из българската история в периодически свитъци, и то такъв формат, щото да станат евтини и достъпни секому — даже и на ученищте»; за членството на Н. Павлович в БПД; и др.

Кореспонденцията до БПД съдържа богат изворен материал и за училищно дело: за търсене на учители за училищата в Русе — 1875 г.; за назначението на М. Векилски за учител в с. Долни Дъбник (Плевенско) със съдействието на П. Р. Славейков, за учителстването му и в Самоков, където местните учители се нуждаели от руски педагогически книги и учебни помагала (писма на М. Векилски); за снабдяване на училищата в Одрин с учебници от Ив. Гюзелев и Д. Войников (писма на Л. Вроновски); сведения за учителстването на П. Бобеков и Д. Благоев през 1874 г., както и за откриването на

богословско училище в Самоков с. г. (писма на В. Гръмников); за учителстването на П. Р. Славейков в Русе през 1873 г.; за снабдяването на пловдивските училища — септ. 1875 г. с френски и турски книги; за учителя от Пловдив Хр. Н. Самсаров — 1876 г., и за учителя по химия П. Наботков (писма на Хр. Г. Данов); сведения за Ст. Михайловски и учителстването му в Солун — 1875 г.; за назначението на учители в някои македонски градове — Сл. Каранвановa, Хр. Ст. Захариев, Хр. Колчаков, Тъпков (писма на А. Димитров); за учителстването на баба Н. Петкова в Македония през 1875 г. (писмо на П. Димитров); молба от Ив. Каранфилович от Велес до С. С. Бобчев за съдействие за приемането на сина на К. Шулев от Велес в Мединското училище в Цариград (1874 г.); за учителстването на М. Лулчев в Пловдив (1873—1875 г.) като учител по турски език, за което моли БПД да го снабди с турски учебници; за ученето на Гр. Кюстендилийчето, ученик в Цариградското медицинско училище; за излизането на нов турски речник от Вефик ефенди и снабдяването на М. Лулчев с него (писма на М. Лулчев); за учителството на бр. А. и М. Костенцеви в Солун; за набавяне на книги от БПД за учителската дружина в Неврокоп — 1875 г. (писма на Д. В. Манчов); за ученето на Хр. Д. Донев в Одеската семинария през 1875 г.; за молба на Ил. Д. Шиваров до Благодетелното братство в Цариград за намиране на учителско място; за смъртта на Ив. Д. Шиваров, учител в Николаев в 1876 г. (писма на Ив. Момчилов); за откриване на българско училище в М. Търново и поръчка за учебници от книжарницата на «Промишление» — 1874 г. (писма на Н. П. Орешков); за училищното дело в Лом; за смъртта на учителя Н. Първанов — 1873 г. (писма на Кр. Пишурка); за изпратена сума от Тулча чрез Ал. В. Сивков за нуждите на бедните училища от името на читалището и Женското дружество в града; за ходатайство на П. Урумов от Велес до Ив. Говедаров за сина на х. Й. Пулкович, който иска да учи в Русия; за молба от П. А. Чернов до Ив. Говедаров да снабди училището в Русе с турски, френски и други книги (1875 г.); за желанието на сестрата на Ат. Шопов да учи в училището в Бебек (1875 г.).

Друга често третирана тема в кореспондентите на БПД е разпространението на вестници и списания: сп. «Знание» — в Цариград, Измир, Зографския манастир (писма на Ив. Адженов, М. Ив. Вълков, Д. В. Хранов и др.); сп. «Читалище» —в Пловдив, Македония, Виена, Белград (Д. В. Манчов, Я. Ковачев, С. Радулов и др.); сп. «Училище» —

в Цариград (Р. И. Блъсков); в. «Ден» — Измир, Берковица, Русе и др. (М. Ив. Вълков, архим. Харитон и др.); в. «Напредък» — в Русе, Пазарджик, Тулча и др. (Ал. В. Сизков, Ив. П. Герджиков, В. Гръмников и др.); сп. «Български книжици» — в Цариград (Хр. Т. Бъчеваров); «Летоструй» (или Домашен календар) — в Цариград (Хр. Г. Данов); в. «Право» — в Кемер (Турция — Йов С. Кълев); в. «Турция» — в с. Тръстеник, Свищов (М. Векилски, Н. Павлович); в. «Шутош» — в Пазарджик (В. Гръмников); сп. «Зорница» — в Цариград (Хр. Г. Данов); «Периодическо списание» — в Пазарджик (М. С. Доспевска); в. «Източно време» — в М. Търново (Н. П. Орешков); и др.

В част от кореспонденцията е намерила отражение и Освободителната война. Сведения се намират в писмата на: Ст. Т. Доганов (като лекар в Подгорица дава кратки данни за войната — 1877 г.); П. Станчов (в писмо от Триполи съобщава за избавянето си от затвора на 20 март 1878 г. със съдействието на сродница на Горчаков); Теофилакт Рилец (в писмо от Родос до близки в Котел и Дупница се надява на скорошното си избавление от заточение и преместването си в Цариград — февр. 1878 г.); Ат. Шопов (сведения за избавлението на Копривщица от пожари и пр.; за смъртта на П. Бобеков в Търново; за нуждите на руските войски от коне и добитък; за службата на Славейков при Скобелев като драгоманин; за изгарянето на Пазарджик, Хасково, Сливен, Ямбол; за участието на руския император във войната; за заточени в Мала Азия, за намерението на русите да влязат в Цариград след 6 февр. 1878 г.); и др.

Освен по горепосочените предмети в кореспонденцията са отразени и сведения по други въпроси: за молба от Ил. Ацович от Крайова за набавяне на архитектурни книги; за снабдяването на Женското дружество в Пазарджик с книги на БПД чрез К. Балсамаджиев; за поставени условия за продаване на книги на В. Ст. Берон; за литографирани портрети на екзарх Антим I от Х. Дембицки (изд. на Н. Пандурски), Букурещ, 1872, поръчани от И. Блъсков; за разпространение книгите на Ив. Богоров; за дейността на Девическото училище, читалището и Женското дружество в Панагюрище през 1874 г. по сведения на Т. Цв. Бояджиев от Панагюрище; за проектирано отпечатване на книгата «Ловци на растения» от М. Рид, превеждана от С. С. Бобчев; за отпечатване на 2000 екз. от книгата «Описание на анатомическия музей» (вероятно от д-р Хр. Стамболски, на фр. ез., неотпечатана на бълг. ез.) по данни на Велев от Казанлък; за изпратени от М. И. Вълков от Измир портрети на българ-

ски царе като дар на българското читалище и благодетелното братство «Просвещение» в Цариград; за желанието на Ст. Газиев от Търново да стане настоятел на БПД за разпространяване на технически издания при определени условия; за молба на Хр. Илич, заточен в Диарбекир, да получи ноти за пиано за изпълнение на турски маанета, маршове и др. (писмо на Ив. П. Герджиков); за съобщение от З. П. Градинаров за новооткритата книжарница на П. Калчев в Пазарджик (1875 г.); за откриването на книжарницата на БПД през 1872 г. и отзиви на Хр. Г. Данов; за изпратени литографирани портрети на Екзарх Антим I от Виена до Ив. Говедаров; за членството на Ст. Илич и Гр. Божков в «Промишление»; за желанието на Хр. Г. Данов да набави от Цариград френски книги за деца, Езоповите басни също — на фр. ез., и Латинска граматика на Л. А. Шабуил; за отношения между Хр. Г. Данов и П. Р. Славейков; за желанието на Ив. Славейков да се снабди с книги от БПД; за сътрудничеството на Ст. Вежинов (от кантората на Хр. Г. Данов) в Русе във в. «Век», «Напредък» и «Ден»; за молба на Хр. Г. Данов да се изпратят портрети на митр. Иларион Макариополски и Дионисий Ловчански, а Славейков да изпрати биографиите им; за подпомагане на Д. П. Войников за сметка на Данов; сведения за Узунджовския панаир през 1875 г.; за разпространение книгите на Хр. Г. Данов и БПД на панаира; за задържането на Хр. Г. Данов през септ. 1876 г.; за съставянето на търговско дружество «Славчев и Астарджиев» във Варна в 1876 г., което се занимава с пратките с книги от Хр. Г. Данов в Цариград; за членството на М. С. Доспевска от Пазарджик в БПД; за условията за печатане на книги в печатницата на Я. Ковачев във Виена и отиването на Н. Пиколо там с цел да печата книги; за превод на Д. П. Кръстев в Цариград на «Атала» от Шатобриан и за по-късния превод на А. Шопов във в. «Век» — 1876 г.; за заниманията на Й. С. Кълев с абаджийство и търговия в Кемер (Турция) и молбата му до БПД за препоръка пред българските търговци там за пласмент на стоките му — дървено масло, сухо грозде, паламуд и др.; за битови турски празници в Пловдив по сведения на М. Лулчев; за молба на прилепчани чрез Гр. Д. Македонски[?] за снабдяване с книги на Н. Михайловски, Ив. Н. Момчилов, П. Р. Славейков; за новооткритата книжарница на Д. В. Манчов в Солун — 1873 г.; за отваряне на нова книгопродавница на Ив. Момчилов в Русе — март 1873 г.; за молба от Ив. Момчилов да се подпомогне печатарят Н. Тодоров да довърши книгата «История на българския народ» от Т. Н. Шишков и да се подпомогнат децата на

Кр. Пищурка, изпаднали в бедствено положение след смъртта му; за молба от М. Стефанов — Тулча, до БПД за съдействие при отпечатването на приготвена от него драма — 1876 г.; за готовността на П. Феодоров от Москва да снабди П. С. Бобеков с църковни книги от Синодалната «кантора» (1872 г.); за продажба на книги на С. Радулов в книжарницата на д-во «Промишление»; *и др.*

Документите, които отразяват търговско-издателската дейност на БПД, са различни по вид: доклад (24 ноем. 1874 г.) от С. С. Бобчев за естеството и характера на издаваните от БПД книги с оглед на ползата, която принасят на народа; сметки, равносметки и разписки на д-вото (1872. . . 1881 г.): за получени суми от продажба на книги, географски карти, акции, разноски за отпечатването на книги, изразходвани суми за обявления във вестниците, за подвързия на книги, годишни, тримесечни и месечни равносметки, за парични взаимоотношения между д-вото и книгопродавницата на Ив. Момчилов и С-ие в Търново и Русе, книжарницата на Д. В. Манчов в Пловдив и др., изложения на комисии за преглеждане на общите сметки на д-вото и др. На много от тези документи личат имената на членове на БПД и имена на спомоществователи, както и заглавията на книги и техните автори, цените на книгите и списъци на книги, които ще се продават с отстъпка. В сметките от 1880—1881 г. има податки за изпратени книги в Русия за 1300 гр.; сведения за канцеларски разходи на д-вото; *и др.*; *търговски тефтери* (*касови книги, дневници, главни книги, партидни книги и др.*), отразяващи приходите и разходите на д-вото и печатницата му (1870—1875 г.), движението на дружествения капитал за тези години, имената на основатели и членове, размера на данъците и др.; копирна книга (1875—1877 г.) с поместени писма от Ив. Найденов до П. П. Каралетров, от д-вото до П. Р. Славейков, Ив. Момчилов, Ст. Илич, Хр. Г. Данов, от членове на д-вото в Панагюрище — П. С. Бобеков и др., Ил. Д. Шиваров — Русе, А. Костенцев — Г. Джумая, и др., съдържащи следните въпроси: за превод на «Дон Кихот» от П. Бобеков и избрана за това комисия, за събрания, за сметки, за състава на д-вото и др.; вносна книга на книжарницата на БПД, съдържаща постъпления на книги на частни лица и книжари (П. Р. Славейков, Л. Джейков, Ив. Момчилов и С-ие, Хр. Г. Данов, Д. В. Манчов, Н. Недялкович и др.). Освен изброените видове документи са запазени и списъци на книги: 1. На «Съществующи книги до днес (1874

г.) в книгопродавницата на БПД «Промишление» — броя на екземплярите и стойността им, вида им — псалтири, часослови, требници и др., книги за продажба от Ив. Момчилов и С-не, книги на фр. ез., между които от Ал. Дюма — неиздадени писма на Мария Антоанета, и др. 2. Списъци на книги в чужди издателства и книжарници — Хр. Г. Данов, Д. В. Манчов и др.

Ф. 247; 106 док.; 1931. . . 1878 г.; инв. оп. 11 А; пост. 1924, 1959 г.

ЦВЯТКО НЕДЕВ (НЕДЮВ) САМАРДЖИЕВ

(роден в 1816 г. — Габрово; починал в 1892 г. — Габрово)

Един от най-старите и заслужили учители в Габрово през епохата на Възраждането; ученик на Неофит Рилски; служил като писар-деловодител още от 1840 г. в Габровската община и водел кореспонденцията с разни благодетели, попечители и учители в България; известно време се е занимавал и с търговия (май 1862 — нач. на 1868 г.); след Освобождението — учител.

Източници

За фондообразувателя и фонда: Славейков, П. Р. Габровското училище и неговите първи попечители. Цариград, 1866; Цветко Недев Самарджиев. — Светлина, 1893, кн. XII, с. 1—2; Цончев, П. Из обществения и културно минало на Габрово. Исторически приноси. С., 1934 (азб. указ.); Шишманов, Ив. Д. Нови студии из областта на Българското възраждане. — СбБАН. Кн. XXI, 1926 (азб. указ.).

Публикации на документи: К[а р о л е] в, Р. Ръководство по звучната метода за учителите в първоначалните училища. Съставено от. . . Посвещава се на благодетелите на Габровското училище. Напечатано с иждивението на Цвятка Н. Самарджиева. Цариград, 1872, с. 11—22; Славейков, П. Р. — вж. пос. съч., с. 1—102.

Между запазената кореспонденция има няколко чернови на Цв. Недев до Хр. Костович и х. Стефан в Цариград. Те съдържат сведения за предстоящото заминаване на Костович в Америка и за желанието на габровци да го назначат директор на училището им; предложението на Н. Хр. Палаузов за назначаване на Цв. Недев отново за учител в Габрово (1865 г.); за събирането на материали за написването история на Габровското училище; за изпращането на българче да учи в Цариградския лицей (Галата сарай); и др. Писмо от фондообразувателя от

1878 г. до настоятеля на Габровското училище в Букурещ П. Кутев е във връзка с изплащане сума на Атанас Малеевич въз основа на разписка, която Ц. Хр. Дюстабанов е оставил на Недев на 30 апр. 1876 г. *

Писмата до Цв. Недев са от: Р. Ил. Блъсков, Т. Ст. Бурмов, К. Попвасилев, К. Василиев, К. Д. Икономович, Иларион Макариополски, Н. Попконстантинов, Хр. Костович, Г. Кръстевич, В. Рашеев, А. Д. Хесапчиев, Ил. Попхристович, Ил. Д. Шиваров, Хр. С. Шиваров и др. Те дават сведения: 1. По училищното дело: за назначаване на Цв. Недев за учител в Габровското училище (1839 г.); за назначаване и уволняване на учители, за заплатите им и др.; за построяване на новото училище в Габрово (1851—1856 г.?) с приложена сметка за приходите от пожертвования (дадени от В. Рашеев и др.) и разходите; за начина на преподаване; за изучаването на звучната метода; за изпращането на български учители в Прага, за да видят как се преподава там звучната метода (1871 г.); за ученици от други градове, постъпили в Габровското училище; за промени в състава на училищното настоятелство; за уреждането на училищата след Освобождението; за учение на българи в чужбина (изпращането на Т. Ст. Бурмов и Илия Попхристович (Христов), в Киевската духовна семинария, а по-късно и в Московската академия, условията там, помощта, която получават, и др.); за събиране спомоществователи за: книгата на Г. Кръстевич «Писма за някои си мъчнотии на българското правописание» (с имената на спомоществозателите: Ал. С. Екзарх, Ил. Стоянов (Макариополски); П. Костович и др.), сп. «Училище», «Платоновото богословие» (на Московския митр. Платон) и др.; за разпространението на «Ръководство по звучната метода» от Цв. Недев, историята на «Габровското училище и неговите първи попечители»; условия, при които може да се отпечата книгата на Н. В. Сарафов «Нов бащин и майчин язик» в печатницата на Ив. Момчилов и С-ие в Русе; за купуване на «калиграфии» и «географии» за училището в Плевен; за полученото в Гюргево «Жизнеописание на Юрия Ивановича Венелина», прев. от Н. Х. Палаузов; за изпращане благодарствено писмо в Москва на Г. Бусилин за книгите, които им е изпратил; за предложението на Цв. Недев да основе «книжно» дружество в Ст. Загора (1847 г.?); и др.; 2. По черковния въпрос: за избирането на х. Н. Минчович и Н. Михайловски за народни представители от Търновската каза (1861 г.) на Църковния събор — Цариград.

3. *Запазване паметник на* В. Е. *Априлов и отслужване* панихида на гроба му в Галац (1850 г.) 4. По разни въпроси: за посещение на руския император Николай I в Киев (1852 г.); за холера в Киев и Москва (1852—1853 г.); за Кримската война (1853—1856 г.); за посещение на френски търговски фирми в Елена във връзка със сключване договори за търговия с царевица и бубено семе (1861 г.); за цената на житото в Ст. Загора (1871 г.); и др.

Във връзка с учителската дейност на фондообразувателя, *който същевременно се е занимавал и с водене* на училищната архива, са запазени бележки, списъци, наредби, сметки и др. Те дават сведения за: броя на учениците на Цв. Недев от 1841—1863 г.; прехвърляне на ученици от Взаимното училище в «приготвителния» клас през 1847—1858 г.; габровски възпитаници, изпратени да продължат образованието си в чужбина (Одеса, Москва, Кишинев, Цариград, Букурещ); подарени *суми във връзка с построяването през 1857 г. на* махленски *училища* в Габрово; книги и разни учебни пособия, изпратени за Габровското училище от Одеса от В. Е. Априлов, Н. С. Палазузов и др. (1833—1864 г.); правилници на габровските училища — мъжкото и девическото — през 1858 г. (курс на обучение, предмети, часове, изпити и пр.); набиране съмощественици за сборника на П. Р. Славейков «Смесна китка» (1852 г.) и за историята на «Габровското училище и неговите първи попечители»; за приходи и разходи на Габровското училище от 1831—1866 г. *(получени помощи от Теодоси П. Хаджийовчев, братя Мустакови,* Дим. Христофоров и др.; дар от султан Махмуд II при посещението му в Габрово — 1837 г.); граматиката на Неофит Рилски; продадени книги и др.; разходи за заплати на учителите (Алекси, Г. Гинев, Иванчо, х. З. Петров Княжески, К. Луков, Ц. Недев, Хр. Костович, Илия п. В. Грудов, Г. Емануилов, Н. Г. Соколски, Неделя Котленката, З. Константинова, Т. Ст. Бурмов, Ив. Флинтов, Г. Кръстев, Шакир ефенди, М. Маринов, Г. Тодоров, Мехмед ефенди, Ив. Хр. Бурмов, Б. Пенчев, В. Михов, П. П. *Досев и Пенчо П. Гаврилов); заплати на училищните* настоятели, епитропи и пр.; купени книги (царственика, географии, български граматики от Богоев, аритметики, всеобщи истории, физики, богословия, «Загубеното дете» от Хр. Павлович, сп. «Любословие» на К. Фотинов и др.); заети книги от Одеса, Цариград и др. (катехизиси, таблици, български граматики и пр.); абонирането за «Цариградски вестник»; купени дърва, *вар, барут и пр. във* връзка с построяването на новото *учи-*

лище (1851 г.); за обзавеждането му; пристигането на д-р В. Берон във връзка с провеждането на годишния изпит през 1858 г. и др. По същите въпроси има сведения и в: «Счет училищни. Написан от начало и напъдиян от 1831 лято до 1862 г. декмвр[и] 31-ви за сичките габровски училища, маерафите и желованията на учителите. 1864 април 6-ти ден. Габрово; в «Памятник! в който забележвам потребни и непотребни забележки, от които учител Илия Христович ще избере по-потребните, да съчини история на Габровското училище, която ще захачи от 1831 лето до настоящата Нова година 1864-та»; «Счет душеприкащиков В. Е. Априлова. Поданный Н. Н. Априлову» — с данни за приходите и разходите от фонда на В. Е. Априлов от 1847—1864 г. (дадени суми на Габровското училище, съставяне план за постройка на новото училище (1851 г.), за българчета, които продължават образованието си в чужбина, и др.). Запазени са и: свидетелство, издадено от Неофит Рилски на З. Икономович Круша — Самоковлията в уверение, че е усвоил взаимоучителната метода и може да бъде учител; «Съгласително писмо», издадено от габровските първенци на Н. Попконстантинов (1875 г.), със сведения за условията, при които са били назначавани учителите; част от образец за географски глобус, подготвен от Неофит Рилски заедно с ученика му Цв. Недев през 1835 г. в Габровското училище.

С учителската дейност на фондообразувателя са свързани и следните материали и ръкописи: «Ръководство. Много кратко, за I-во отделение от звучната метода. 1871 г. 6-ти авгус[т]»; «Езопови басни»; «Стари училищни закони за ученищите от 1843 г. септември 1 [?]»; «Изложение преданиа на Габровското взаимноучително училище»; «Обучения и повеления в първоначалните училища, които се ръководствуват от взаимоучителният способ, тоест таблица за взаимоучителния способ. . .»; «Пространний катихизис»; «Оглашение православного, благочестиваго, нравственнаго же и политичнаго (гражданскаго) человека»; «Заради прегледването (разсматреването) на естествената вообще история»; «Част от някоя аритметика (числителна наука)»; «Краткое и ясное изложение за разделението, начертанието, именованието и произношението на писмената, и правила за срицанието, просодиата [?] и слогат, и за правото чтение на греческия язик»; «Способ, сос който господин Филарет учеше децата си».

Запазено е и обръщение към българския народ във връзка с борбата на търновски граждани за избиране на българин за търновски митрополит.

Във връзка с дейността на Цв. Недев като писар-деловодител на Габровската община е удостоверението (черкова) от Ил. Денчов (писано от Цв. Недев като свидетел на общината) до Ил. Цанов Видинлията във връзка с уреждането на наследствени имоти.

Ф. 248; 5 док.[1]; 1867—1868 г.; 1 инв. оп.; пост. 1930 г.[2]

ТЕОФАН РАЙНОВ

(Теофан Райнов Стоянов; псевд. «Иван»)

(роден в 1837 г. — Карлово, починал в 1910 г.)

Известен обществено-политически деец и търговец през Възраждането и след Освобождението; син на бележития книжовник и учител Райно Попович; работил кратко време в търговската кантора на вуйчо си Хр. Д. Гешов във Виена; политико-обществената си и революционна дейност започнал от 1862 г.; поддържал връзки между Г. С. Раковски и виенските българи; участвувал в гарибалдейските дружини; подпомагал дейци и акции на ТЦБК (1866—1867 г.) в Букурещ с парите, които получавал като временен сътрудник на турското тайно разузнаване; пратеник в Европа на *«младите» (1868—1869 г.) за преговори с Херцен, Бакунин и Мацини относно* подпомагане на революционното движение в България; поддържал връзки с Левски, Каравелов и други революционери-демократи, но бил привърженик *на либералното течение. По* време на *Руско-турската* война от *1877/78* г. бил на служба в руското командуване. След Освобождението — окръжен управител на Карлово, ~~префект на Пловдив~~ и др.

ИЗТОЧНИЦИ

За фондообразувателя: АГСР. Т. II, с. 651; КБЕ. Т. IV, с. 338; Нешев, Г. Българи — гарибалдейци. С., 1965, с. 54—62; Пастухов, Ив. Турски шпионаж между българската емиграция в Румъния. — ИБИД, 1948. Кн. XXII—XXIV, с. 277—295; Славчев, Н. Теофан Райнов като *революционер и възрожденец.* С., *1940.*

Запазените пет писма от Манол Иванов (Манол ефенди), адвокат в Цариград и сътрудник на турското разузнаване през 1868 г., засягат следните въпроси: началото на съвместната им

---

[1] Писмото на В. Левски до Т. Райнов от 25.XI.1871 г. е причислено към фонда на Левски (ф. 65) — вж. *Обзор...* Кн. *II*, с. *191.*

[2] Предаден в библиотеката заедно с фонда на Ив. Касабов (ф. 154) — вж. Обзор... Кн. III, с. 120—125.

дейност в турското разузнаване (1867 г.) и водената по този въпрос кореспонденция чрез Д. Ценович, А. Стоянович и Ст. Гидиков; подобната дейност на д-р Г. Маркович, Хр. Арнаудов, А. Николаиди; връзки с Хр. Иванов — Големия и Ив. Кършовски; за прегледани от М. Иванов във Виена брошури на фр. и нем. ез. за положението на българите под робство; стиването на Филип Тотю в Черна гора; влошаване отношенията между Гърция и Турция (ноем. 1868 г.); връзки между емиграцията и Дж. Мацини; интереса на М. Иванов към положението на хъшовете в Румъния; критически бележки на М. Иванов относно изпратено слово на д-р Ст. Чомаков по църковния въпрос; материалната подкрепа от страна на Т. Райнов и М. Иванов за в. «Народност»; проект за издаване на опозиционен вестник във Виена; и др.

ТАБЛИЦА НА ПРИЕТИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

авг. — август
азб. указ. — азбучен указател
акад. — академик
Акц. д-во — Акционерно дружество
англ. ез. — английски език
апр. — април
араб. ез. — арабски език
арх. ед. — архивна единица
архим. — архимандрит
БАН — Българска академия на науките
б. д. — без дата
БДД — Българска добродетелна дружина
БДЖ — Български държавни железници
БЗБ — Българска земеделска банка
БЗНС — Български земеделски народен съюз
БКД — Българско книжовно дружество
БМБ — Българска македонска банка
БНБ — Българска народна банка
БНМС — Български народен морски съюз
б. п. — без последствие
БПД — Българско печатарско дружество «Промишление» — Цариград
бр. — братя
бр. — брой
БРЦК — Български революционен централен комитет Букурещ
БЦБО — Българско централно благотворително общество
БЦКБ — Българска централна кооперативна банка
българ. — български,-а,-о,-и
в. — вестник
ВЕЦ — водноелектрическа централа
вж — виж
вкл. — включително
ВМК — Върховен македонски комитет
ВМОК — Върховен македоно-одрински комитет
ВМОРО — Вътрешна македоно-одринска революционна организация
ВМРО — Вътрешна македонска революционна организация
ВНС — Велико народно събрание
ВСК — Взаимоспомагателна каса
г. — година
ГБД — Германо българско дружество
ГВД — В — Германо-българско дружество — Берлин
ГБД — С — Германо-българско дружество — София
ген. — генерал
г-н — господин
год. — година
гр. — грош; а
гр. ез. — гръцки език
ГСУ, БФ — Годишник на Софийския университет, Богословски факултет
ГСУ, ИФФ — Годишник на Софийския университет, Историко-филологически факултет
дат. ез. — датски език
д-во, д-ва — дружество, -ва
дек. — декември
дн. — днес
док. — документ, -и
д-р — доктор

др. — други
Лух. култура — Духовна култура
екз. — екземпляр, -и
жп. — железопътен, -а, -о, -и
ИАИ—БАН — Известия на Архивния институт — Българска академия на науките
ИБИД — Известия на Българското историческо дружество
ИВАД — Известия на Варненското археологическо дружество
ИДА — Известия на държавните архиви
ИДБК — Известия на държавна библиотека «Васил Коларов»
изд. — издаден, -а, -о, -и; издание
ИИБИ — Известия на Института за българска история
ИИИ — Известия на Института за история
ИНБКМ — Известия на Народната библиотека «Кирил и Методий»
инв. оп. — инвентарен опис
инж. — инженер
исп. ез. — испански език
Истор. преглед — Исторически преглед
итал. ез. — италиански език
кап. — капитан
кл. — клас
кн. — книга
кол. — колекция
к-т — комитет
КФВ — Конфедерация за физическо възпитание
л. — лист
Лит. мисъл — Литературна мисъл
Лит. фронт — Литературен фронт
македон. — македонски, -а, -о
Македон. -одр. д-во — Македоно-одринско дружество
Македон. преглед — Македонски преглед
машин. — машинопис
м-во — министерство
митр. — митрополит
МК — Македонски комитет
м-р — министър
МС — Министерски съвет
НА—БАН — Научен архив — Българска академия на науките
Нар. култура — Народна култура
НБКМ—БИА — Народна библиотека «Кирил и Методий» — Български исторически архив
нем. ез. — немски език
ноем. — ноември
норв. ез. — норвежки език
НС — Народен съд
Общ. вестник — Общински вестник
о-в — остров
о. з. — от запаса
окт. — октомври
ОН — Общество на народите
ОНС — Обикновено народно събрание
ориг. — оригинал
отг. ред. — отговорен редактор
отд. — отделение
отпеч. — отпечатан
п. д. — пенсионно дело
Пер. сп. — Периодическо списание
печ. — печат, печатарски, -а, -о
подп. — подписан, -а, -о
подполк. — подполковник
полк. — полковник
пор. — поручик
пос. ст. — посочената статия
пос. съч. — посоченото съчинение
пост. — постъпление, -я
пр. — прочее
прев. — превод (превел, -а)
предс. — председател
преп. — препис
прил. — приложение
проф. — професор
псевд. — псевдоним, -и
р. — река
Раб. дело — Работническо дело
ред. — редакция, редактирал
рум. ез. — румънски език
рус. ез. —руски език
с. — село
С. — София
с. — страница, -и
сб. — сборник
СбНУ — Сборник за народни умотворения, наука и книжнина
св. — свети
СДУ — Софийски държавен университет
сем. — семейство
септ. — септември
с-ие — съдружие
сп. — списание

СПб. — Санкт Петербург
СпБАН — Списание на Българската академия на науките
ср. ез. — сръбски език
сърбохърв. ез. — сърбохърватски език
съст. — *съставител, съставил,-я*
Т. — том
т. н. — така наречените; тъй нататък
тур. ез. — турски език
ТЦБК — Таен централен български комитет
унг. ез. — унгарски език
УС — Управителен съвет
Учил. преглед — Училищен преглед
ф. — фонд
февр. — февруари
фр. ез. — френски език
х. — хаджи
хол. ез. — холандски език
Ц-д — Цариград
ЦДИА — Централен държавен исторически архив
ЦК — Централен комитет
ЦКБ — Централна кооперативна банка
ЦУ — Централно управление
ч. — част
черн. — чернова
чеш. ез. — чешки език
чл. — член
ян. — януари

СЪКРАТЕНИ ЗАГЛАВИЯ НА ПО-ЧЕСТО ЦИТИРАНИ БИБЛИОГРАФСКИ ИЗТОЧНИЦИ

АВ, Т. I. = Априлско въстание 1876 г. Сборник от документи. Том I. Под редакцията на проф. Александър К. Бурмов. С., 1954.

АГСР. Т. I. = Архив на Г. С. Раковски. Том I. Писма и ръкописи на Раковски. Събрал и подготвил за печат Георги Димов. С., 1952.

АГСР. Т. II. = Архив на Г. С. Раковски. Том II. Писма до Раковски. 1841—1860. С обяснителни бележки и под редакцията на Никола Трайков. Подготвил за печат Веселин Н. Трайков. С., 1957.

Арнаудов, М. Неиздадени писма на Ив. Вазов. . . = Арнаудов, М. Неиздадени писма на Иван Вазов. В: Иван Вазов. Сборник от спомени, материали и документи. Под редакцията на акад. Николай Лилиев. С., 1949.

АСУ, 1940. = Алманах на Софийския университет «Св. Климент Охридски». Животописни и книгописни сведения за преподавателите. За петдесетгодишнината на Университета. 1888—1939. С., 1940.

Богданов, Ив. Речник. . . = Богданов, Иван Речник на българските псевдоними. С., 1961.

Ботев, Хр. Съчинения. . . = Ботев, Христо. Съчинения. Редакция и коментар от Александър Бурмов. Том I. С., 1948.

Възвъзова, К. Непубликувани писма на К. Иречек. . . Възвъзова = Каратеодорова, К. Непубликувани писма на Константин Иречек, съхранявани в Български исторически архив, до наши общественици и книжовници. — ИНБКМ. Том VII (XIII). С., 1967.

Ганчев, Ст. Свищов. . . = Ганчев, *протойерей Стефан. Свищов (Принос* за историята му). Свищов, 1929.

Дамянов, С. Ломският край. . . = Дамянов, Симеон А. Ломският край през Възраждането. Икономически живот и политически борби. Под редакцията на проф. Николай Тодоров. С., 1967.

Данчов, Н. Г. и . . . БЕ. = Данчов, Н. Г. и И. Г. Данчов. Българска енциклопедия. С., 1936.

Делчев, Г. Писма. . . = Гоце Делчев. Писма и други материали. Издирил и подготвил за печат Дино Кьосев. С., 1967.

Иванов, Ю. БПП. = *Иванов, Ю. Български периодически печат от възраждането* му до днес (от 1844—1890 год.). Том I. С., 1893.

Иванчев, Д. БПП. Т. I—III. = Иванчев, Димитър П. Български периодичен печат. 1844 — 1944. Анотиран библиографски указател. Том I—III. С., 1962, 1966, 1969.

Йорданов, В. С. Медвен. . . = Йорданов, Велико. Село Медвен, Котленска околия. Историко-обществен преглед. С., 1940.

Каракостов, Ст. ДЗ. . . = Каракостов, Стефан. Диарбекирски-заточеници. Героични сенки. Биографични скици, писма и дневници. С., 1946.
КБЕ. Т. I—V. = Кратка българска енциклопедия. Том I—V. С., 1963—1964, 1966—1967, 1969.
Кисимов, П. Исторически работи. . . Ч. I—IV. = Кисимов, П. Исторически работи. Моите спомени. Част I—IV. Пловдив — София. 1897, 1900—1901, 1903.
Начов, Н. Цариград. . . = Начов, Н. Цариград като културен център на българите до 1877 г. С., 1922.
Новото правителство на Кьосеиванов. . . = Новото правителство на Кьосеиванов. Образувано бе снощи. Съставът на кабинета. Кои са новите министри. Биографични бележки за тях. — З о р а, бр. 6110, 24 октомври 1939.
Обзор. . . Кн. I—III. = Обзор на архивните фондове, колекции и единични постъпления, съхранявани в Български исторически архив. Книга I—III. С., 1963, 1966, 1970.
Сб. на XXV ОНС. = Сборник на XXV обикновено народно събрание. С., 1940.
Секулов, Б. НП. . . = Секулов, Боян. Нашите правителства и министри от Освобождението до днес. С., 1911.
Сто години БАН. . . = Сто години Българска академия на науките. 1869—1969. Академици и членове-кореспонденти. Под редакцията на акад. *П. Зарев и др.* С., *1969*.
Стоянов, М. БВК. Т. I. = Стоянов, д-р Маньо. Българска възрожденска книжнина. Под редакцията на проф. Александър К. Бурмов. Т. I. С., 1957.
Страшимиров, Д. Т. АВ. Т. I. = Страшимиров, д-р Д. Т. Архив на Възраждането. Том I. Документи по политическото възраждане. С., 1908.
Тодоров, П. Ю. Писма. . . = Петко Ю. Тодоров. Писма. Под редакцията на Любен Георгиев. С., 1966.

[1] В дясната половина на знака = са дадени източниците в пълната им форма, както тя е отразена на заглавната страница, като е спазено само съкращението за С. = София

СПИСЪК НА ФОНДОВЕТЕ (КН. IV)

(подредени азбучно)

1. Аврамов, Константин Габриелов (ф. № 212)
2. Адженов, Иван Попалексов (ф. № 235)
3. Ангелов Великов, Божан (ф. № 231)
4. Ангелов Маринов, Янко (ф. № 223)
5. Андреев Стоичков, Найден (ф. № 213)
6. Антонов, Симеон (ф. № 198)
7. Арабаджиев, Константин Тодоров (ф. № 238)
8. Ахчиев, Азетон (ф. № 240)
9. Берковски, Петър Иванов (ф. № 199)
10. Бинев Андонов, Кръстьо (ф. № 190)
11. Божил чорбаджи (Божил Съботинов Божилов) (ф. № 184)
12. Българска добродетелна дружина (БДД) (ф. № 185)
13. Български масонски ложи (ф. № 222)
14. Българско печатарско дружество «Промишленне» (БПД) (ф. № 246)
15. Ванков, Янко Н. (ф. № 243)
16. Василев Иванов, проф. инж. Димитър (ф. № 214)
17. Вацов Киров, Спас (ф. № 227)
18. Витанов, Петър Попкойчев (ф. № 188)
19. Върховен македоно-одрински комитет (ВМОК) (ф. № 224)
20. Габровски, Петър Димитров (ф. № 215)
21. Германски културно-просветни и пропагандни организации в България (ф. № 219)
22. Глогов, Антон (Антон Илиев Дончев) (ф. № 203)
23. Димов Бъчваров, Господин (ф. № 202)
24. Добровски (Добрович) Жельов, Иван (ф. № 233)
25. Драганов, пол. протонотарий Димитър (ф. № 241)
26. Енчев (Попенчев) Попдимитров, Петър (ф. № 232)
27. Загоров, д-р Димитър Славов (ф. № 217)
28. Загоров, проф. д-р Славчо Димитров (ф. № 218)
29. Запрянов Ковачев, Божидар (Тодор, Богдан) (ф. № 244)
30. Иванов, Ангел (ф. № 242)
31. Иванов Мирчев, Йордан (Юрдан) (ф. № 186)
32. Илиев, Атанас Трифонов (ф. № 230)
33. Каракашев, Атанас (ф. № 197)
34. Караминков (Минкович), Христо (Христаки) Димов (ф. № 245)
35. Кирилов, Иван (ф. № 180)

36. Кисимов, Пантелей (Пантели, Пандели) Хаджигеоргиев (ф. № 179)
37. Козлев, Никола Димов (ф. № 225)
38. Колчев Пенчов, Стамо (ф. № 220)
39. Лолов, Васил Атанасов (ф. № 236)
40. Луков, ген. Христо Николов (Колев) (ф. № 221)
41. Маринов Бонев, Димитър (Митко) (ф. № 195)
42. Милков, Димитър Проданов (ф. № 193)
43. Недев (Недюв) Самарджиев, Цвятко (ф. № 247)
44. Николаев, д-р Александър (ф. № 211)
45. Панаретов (Парашкевов) Хаджилиев, Стефан (ф. № 204)
46. Паскалев, Александър Михайлов (ф. № 228)
47. Протогеров, Александър Николов (ф. № 189)
48. Пулиеви, братя Христо и Никола Тодорови (ф. № 183)
49. Първанов, Никола (ф. № 194)
50. Радославов, Минко (Минчо) Маринов (ф. № 200)
51. Райнов, Теофан (ф. № 248)
52. Ризов, Димитър Христов (ф. № 178)
53. Савов, инж. Михаил Савов (ф. № 210)
54. Салабашев, Иван Петров (ф. № 234)
55. Секулички, Марко (ф. № 239)
56. Симеон, митрополит Варненски и Преславски (ф. № 196)
57. Скайлер, Юджин (Скайлър — Eugene Schuyler) (ф. № 181)
58. Сърмаджиев, Хараламби Георгиев (ф. № 237)
59. Танев, Стефан Димитров (ф. № 206)
60. Тодоров, Петко Юрданов (ф. № 226)
61. Филов, проф. д-р Богдан Димитров (ф. № 209)
62. Франгя, Антон (ф. № 187)
63. Хаджиикономов, Тотьо (Стойно) (ф. № 201)
64. Хрулев (Хрулевски), Тодор (Теодор) Тодоров (ф. № 182)
65. Цанов, Найчо (Николай) Томов (ф. № 192)
66. Цонев, проф. Беньо Стефанов (ф. № 205)
67. Цонев, Драгомир Беньов (ф. № 216)
68. Чунчулов, Тодор (ф. № 191)
69. Шевен, Герхард фон (ф. № 208)
70. Шишманов, д-р Христо Петров (ф. № 207)
71. Яворов, Пейо Тотев Крачолов (ф. № 229)

СПИСЪК НА ФОНДОВЕТЕ (I — IV КН.)

(подредени азбучно)	Ф. №	Кн.	с.
Аврамов, Константин Габриелов	212	IV	102
Адженов, Иван Попалексов	235	IV	188
Ангелов Великов, Божан	231	IV	176
Ангелов Маринов, Янко	223	IV	145
Андреев Стоичков, Найден	213	IV	104
Анкови, Йованчо (Иванчо) и Костаки Йованчови (Йованович)	149	III	112
Антонов, Симеон	198	IV	69
Арабаджиев, Константин Тодоров	238	IV	200
Ахчиев, Азетов	240	IV	202
Белчева, Мара Иванова	157	III	130
Берковски, Петър Иванов	199	IV	70
Бинев Андонов, Кръстьо	190	IV	60
Блъсков, Илия Рашков (Райков)	10	I	78
Божил чорбаджи (Божил Съботинов Божилов)	184	IV	34
Божинов, Тодор Атанасов	164	III	138
Бончев, Нешо Бончев	47	II	87
Босилков, Константин Петков	174	III	163
Ботев Петков, Христо	86	II	192
Бояджиев — Кундурджията, Петко Тодоров	92	III	22
Брадинов, Станчо Николов	159	III	132
Бурмов, Тодор Стоянов	16	I	145
Българска добродетелна дружина (БДД)	185	IV	38
Българска екзархия	46	II	84
Български масонски ложи	222	IV	143
Български революционен централен комитет (БРЦК) — Букурещ	78	II	164
Българско благотворително общество (ББО) — Гюргево	105	III	42
Българско печатарско дружество «Промишление» (БПД)	246	IV	209
Българско централно благотворително общество (БЦБО) — Букурещ	56	II	106
Българско читалище в Цариград	132	III	89
Ваиков, Янко Н.	243	IV	205
Василев Иванов, проф. инж. Димитър	214	IV	106

Васильов (Василев) Цоков, Тома	177	III	168
Вацов Киров, Спас	227	IV	166
Векилов (Викилов), Христо П.	30	II	18
Величков Петков, Константин	153	III	119
Велкоз, Тодор Тодоров	57	II	115
Веркозич, Стефан Илич	115	III	61
Витанов, Петър Попкойчев	188	IV	54
Войников, Добри Попов	81	II	179
Вулович, Димитър	127	III	82
Върховен македоно-одрински комитет (ВМОК)	224	IV	147
Габровски, Петър Димитров	215	IV	112
Габровско училище	69	II	145
Гайтанджиев, Христо Ников[?]	172	III	158
Ганев Витанов, Христо (Христаки) и братя	176	III	167
Ганчев Василев, Васил	138	III	97
Гарвалов, Пейо Радев	135	III	92
Георгиеви Недеви, братя Евлогий и Христо	7	I	62
Германски културно-просветни и пропагандни организации в България	219	IV	123
Геров Добревич — Мушек, Найден	22	I	174
Гинчев Шкипъриев, Цани	173	III	159
Глогов, Антон (Антон Илиев Дончев)	*202*	*IV*	*75*
Головин, Александър Теодорович	161	III	135
Горов, Димитър Иванов	64	II	130
Граматиков, Меркурий Димитриев	144	III	106
Греков, Михаил Георгиев	162	III	136
Грудов, Иван Поповичев	116	III	62
Грънчаров, Сидер Костадинов	114	III	60
Гюмюшев, Петър Василев	118	III	66
Дайнелов, Йосиф Генов	140	III	101
Далакчиев, свещ. Ненчо Милков	147	III	111
Данев, д-р Стоян Петров	15	I	126
Даскалов, Христо Никифоров	129	III	84
Димитров Тодоров, Христо	58	II	118
Димитров, Христо Вълков	166	III	146
Димов Бъчеваров, Господин	202	IV	74
Димов поп Милан Георгиев	128	III	83
Добровски (Добрович) Жельов, Иван	233	IV	180
Доротей, митрополит Софийски (Врачански, Скопски)	37	II	62
Драганов, поп протовотарий Димитър	241	IV	202
Драндар, Антон Хаджигеоргиев	119	III	67
Драсов, Иван Тодоров	89	III	18
Дринов, проф. Марин Стоянов	111	III	48
Друмев, Васил (митрополит Климент Търновски)	146	III	107
Екзарх, Александър Стоилов (Стоилович)	66	II	135
Енчев (Попенчев) Попдимитров, Петър	232	IV	177
Жеков, Недьо (Недялко) Николов	68	II	141
Загоров, д-р Димитър Славов	217	IV	115
Загоров, проф. д-р Славчо Димитров	218	IV	118
Занмов, Стоян Стоянов	93	III	23
Запрянов Ковачев, Божидар (Тодор, Богдан)	244	IV	205

Зафиров, Георги Атанасов	104	III	41
Захариев Секулов, Стефан	48	II	89
Златев, Христо (Христаки) Михайлов	59	II	119
Зографов (Зографски), Никола Петров	23	I	182
Золотович, Димитър Иванов	131	III	88
Иванов, Ангел	242	IV	204
Иванов — Големия, Христо	101	III	37
Иванов Мирчев, Юрдан	186	IV	52
Иванов, Николов, поп Неделко	97	III	31
Иванов Хаджидинчов, Отон	96	III	29
Игнатий Рилски	137	III	95
Изворски, Стефан	83	II	181
Икономов, Теодосий (Богдан) Поптеодосиев	139	III	99
Икономов, Тодор Поппетров	19	I	157
Иларион, митрополит Ловчански и Кюстендилски	45	II	77
Иларион Макариополски, митрополит Търновски	134	III	91
Илиев, Атанас Трифонов	230	IV	174
Кабакчиев, Никола Георгиев	124	III	78
Каляджиев (Каляджи), Павел Цанев	18	I	152
Каравелов, Любен Стойчев	2	I	19
Каракашев, Атанас И.	197	IV	69
Карамихов (Мишкович), Христо (Христаки) Димов	245	IV	207
Касабов, д-р Иван Христов	154	III	120
Кирилов, Иван	180	IV	27
Кирков, Георги Яковлев	156	III	127
Кириков Калояков, Петко — капитан Петко войвода	76	II	160
Кисимов, Пантелей (Пантели, Пандели) Хаджигеоргиев	179	IV	23
Кисимова, Евгения Хаджидимитрова	75	II	157
Кипелски, Иван Попкиров	3	I	25
Козлев, Никола Димов	225	IV	162
Колчев, Пенчов, Стамо	220	IV	132
Кръстевич, Гавриил Баев	145	III	106
Кръстич, Димитър Ангелович (Ангелов) и братя Петър и Алеко Кръстич	170	III	151
Кърджиев, Тома Антонов	117	III	65
Левски, Васил	85	II	187
Лолов, Васил Атанасов	236	IV	189
Луков, ген. Христо Николов (Колев)	221	IV	141
Людсканов, Александър Кочов (Николов)	12	I	86
Македонски, Христо Николов	90	III	19
Маринов Бонев, Димитър (Митко)	195	IV	67
Матев (Матеев), Андрей	107	III	43
Матов, Димитър Апостолов	51	II	98
Миларов (Сапунов), Светослав Николов	112	III	51
Милев, Гео (Георги Милев Касабов)	26	I	190
Милков, Димитър Проданов	193	IV	65
Минков, Георги Костов	24	I	184

Минков, Тодор Николаев	29	II	16
Минтоглу, х. Никола (Николи) Хаджидимов	49	II	91
Миркович, д-р Георги Вълков	95	III	27
Миркович, Руско (Русчо) Вълков	169	III	149
Михайловски, Никола Стоянов (Хаджистоянов)	74	II	155
Моллов, д-р Димитър Петров	160	III	134
Моллов, поп Симеон Петров	61	II	122
Монтилов, Иван Николов	60	II	121
Народна библиотека «Кирил и Методий» — София	35	II	29
Начович, Григор Димитров	14	I	102
Недев (Недюв) Самарджиев, Цветко	247	IV	220
Неофит Рилски	54	II	101
Николаев, д-р Александър	211	IV	100
Обретенов, Никола Тихов	122	III	70
Общи, Димитър Николов	91	III	21
Орешков, Неделчо Павлов	67	II	140
Павел Божигробски, архимандрит	39	II	66
Палаузов, Николай Христофорович	113	III	57
Панарет Рашев, митрополит Погонийски	8	I	72
Панаретов (Парашкевов) Хаджинлиев, Стефан	204	IV	
Папов, Димитър Гинчев Гинов	120	III	69
Паскалев, Александър Михайлов	228	IV	170
Пеев Стоянов, Тодор	110	III	46
Петков, Стоян (Станко) Станков	79	II	168
Петрович, Георги Хаджипетров	163	III	137
Петров, Бачо Киро	167	III	147
Поборническа комисия в Копривщица	108	III	44
Поп Василиев, Кесарий	32	II	24
Поп Константинов Попмарков, Никифор	42	II	71
Попов, Даниил Христов	88	III	15
Попов, Димитър Кръстев	143	III	105
Попов, Стати	136	III	94
Попович, Райчо Попхристов	125	III	80
Поповски, Никола Попгърпов	9	I	76
Попсимеонов, Георги (Йорго)	36	II	47
Попстоянов (Стоянов), Аверкий	148	III	111
Попхристов, Иван (Ванката)	126	III	81
Попцонев, Станчо	72	II	152
Протогеров, Александър Николов	189	IV	55
Пулиеви, братя Христо и Никола Тодорови	183	IV	30
Пушевков, Васил Цветков (Цветанов)	142	III	104
Първанов, Никола	194	IV	66
Радославов, Минко (Минчо) Маринов	200	IV	71
Радославов Канев, Цвятко	165	III	141
Райнов, Теофан	248	IV	224
Раковски, Георги Стойков	1	I	11
Ризов, Димитър Христов	178	IV	11
Рилски манастир	65	II	133
Робови, Андрей и Стоян	44	II	75
Савов, Михаил Попов	20	I	167
Савов, княж. Михаил Савов	210	IV	99

Салабашев, Иван Петров	234	IV	183
Салгънджиев, Стефан Калчев	62	II	124
Сапунов, Иван Георгиев	82	II	180
Сарафов, Иван Константинов	21	I	172
Сахарова, Евгения Иванова Шекерджиева	130	III	88
Секуличин, Марко	239	IV	201
Селемински, д-р Иван Георгиев	28	II	7
Симидов, Филип Стоянов	123	III	75
Симеон, митрополит Варненски и Преславски	196	IV	67
Скайлер, Юджин	181	IV	28
Славейков, Иван Петков	141	III	102
Славейков, Пенчо Петков	158	III	130
Славейков, Петко Рачов	43	II	73
Соколов, Симо	34	II	25
Стамболов, Стефан Николов	63	II	126
Станчов (Станчев), д-р Димитър Янев	13	I	94
Стефанов, Иван (Иванчо), Йованчо	133	III	90
Стефанов, Стефан Петров	168	III	148
Стойков Симеонов, Георги (Герго, Георго)	152	III	118
Стойчев (Стойкович), Георги	99	III	34
Стоянов Джедов, Захари	100	III	35
Сърмаджиев, Хараламби Георгиев	237	IV	190
Танев, Стефан Димитров	206	IV	84
Теласки, Михаил Иванов	25	I	188
Тодоров, Петков Юрданов	226	IV	165
Туленков, Киро Петрович (Хаджипенков)	4	I	27
Търговска къща «Хр. П. Тъпчилещов» в Цариград	6	I	39
Филип Тотю Тодоров	98	III	32
Филов, проф. д-р Богдан Димитров	209	IV	91
Франгов, свещ. Петков Тодоров (Тошев)	151	III	115
Франгя, Антон	187	IV	53
Футекова, Райна Попгеоргиева	94	III	25
Хаджигеоргиев, Ради	77	II	163
Хаджигеоргиев Хаджигенчев, Димитър	175	III	165
Хаджидимитров, х. Иван	71	II	150
Хаджиикономов, Тотьо (Стойно)	201	IV	73
Хаджиславчев (Славчев), Михаил (Михал)	121	III	69
Хаджитошев Ценович, Димитраки	40	II	67
Хитров, Тома Станчев (Станев)	102	III	39
Хранов, Димо (Димитър) Вълчев (Василйов)	73	II	154
Хрисант, архимандрит	50	II	96
Хрисант, архимандрит Самоковски	53	II	100
Христов (Гачев), Величко Тодоров	31	II	20
Христов, поп Захарий	38	II	65
Хрулев (Хруленски), Тодор (Теодор) Тодоров	182	IV	29
Хесапчиев, х. Георги Христов	41	II	70
Хесапчиев, Христофор Георгиев	17	I	150
Хитов, Панайот Иванов	87	III	9
Цанков, Драган (Димитър) Кириаков	11	I	79
Цанков, Кириак (Ячо) Антонов	5	I	29
Цанов, Найчо (Николай) Томов	192	IV	62
Ценович Минков, Димитър	80	II	172

Централен комитет на Гимнастическите дружества в Южна България — Пловдив (Таен комитет)	155	III	125
Цикалов, Христо (Христодор, Христодул) Петров	52	II	99
Цонев, проф. Беньо Стефанов	205	IV	78
Цонев, Драгомир Беньов	216	IV	113
Цонзаров, Марин Христов	150	III	114
Частен революционен комитет — Сливен	103	III	40
Чинтулов, Добри Петров Миндов	84	II	185
Чомаков, Салчо Иванов	70	II	146
Чунчулов, Тодор	191	IV	61
Шевен, Герхард фон	208	IV	90
Шишков, Тодор Николов (Николаевич)	55	II	104
Шишманов, д-р Христо Петров	207	IV	86
Шопов, инж. Драгой Василев	106	III	43
Шопов, Павел Петров	171	III	153
Шопов, Тодор Иванов	109	III	45
Яворов, Пейо Тотев Крачолов	229	IV	172

УКАЗАТЕЛ НА СОБСТВЕНИТЕ ИМЕНА[1]

А. Б. — вж Илиев, Ат. Тр.
Абаджиев, пор. 160
Абаджиева, Зл. 85
Абдул Меджит, султан 164
Абдул Хамид II, султан 164
Абрамич, М. 99
Абрашев, К. 85
Абрашев, П. 46, 184
Абът, Дж. 215
Аверкий, митр. Врачански 51
Авксентий, архим. 68
Аврамов, А. 189
Аврамов, Г. 188
Аврамов, Константин Габриелов 102—104
Аврамов, Мих. 104
Аврамов, П. 188, 204
Аврамова, Евгения — Пиерета 103, 104
Аврамович, П. и М. 189
Аврамчо Чорапчиев — вж. Ангелов, Янко
Автов, Л. 56
Агура, Д. Д. 40
Адам, Георг 166, 170, 171
Аджаров, Г. 208
Адженов, Иван Попалексов (Алексиев, Алексеев) Адженов, Аджиенов, Хаджиенов, Хаджиеньов, Аджиенов Младия; Пънзарина 187—189, 211-216
Айер, Л. 56
Аксентиевич, А. П. 14
Александров, Т. 56—58, 173
Александър I Батенберг, бълг. княз 12, 14, 40, 58, 72, 164, 195, 198
Александър II, император 164, 167, 180, 198
Александър Македонски 29, 30
Александър I, ср. крал 87, 117
Алекси, учител в Габрово 222
Алексиев, Б. 127
Алексиев, Ив. 150
Алексиев, Ив. — вж. Адженов, Иван Попалексов
Алексиев, Р. 172
Алексов, С. 154
Али чауш 146
Амберг, Й. 97
Амелунг, В. 92
Анаий, проигумен на Иверийския манастир 35
Ангелов, А. 118, 119
Ангелов, Великов, Божан 170, 171, 176, 177
Ангелов, Д. 154
Ангелов, Й. 50
Ангелов, С. х. Ив. 49
Ангелов, д-р Ст. 99
Ангелов Маринов, Янко (псевд.: Аврамчо Чорапчиев) 145—147
Ангелова, К. 85
Ангелова, П. 85
Андерсон, проф. О. 89, 118—120

[1] С получерни цифри са означени страниците, на които са биографичните бележки за фондообразувателите; само техните имена и имената на членовете на семействата им са дадени в пълната им форма; допълнителни сведения към някои имена (на духовници, монарси и др.) са дадени само когато има съвпадение на имената, както и при някои чужди имена.

Андонов, Б. 61
Андонов, Ив. 184
Андонов, Кръстьо Бинев — вж Бинев Андонов, Кръстьо
Андреев 189
Андреев, кап. 155
Андреев, А. (псевд. Безимен) 80
Андреев, А. 92
Андреев Богоев, Ив. — вж Богоров, д-р Ив. А.
Андреев Стоичков, Найден 104, 105
Андреев, Цв. 158
Андреева, А. 80
Андреева, Виолета 106
Андреева, Станка 106
Андрей, Аврам 49
Андрейчин, Ив. 170
Антим I, екзарх 28, 46—48, 51, 55, 180, 215, 217, 218
Антим, иродякон 50
Антонов, М. 189
Антонов, П. Д. 48
Антонов, С. 15
Антонов, Симеон 15, 69
Аполоний Тиански 81
Апостолов, Г. 205
Апостолов, Мих. 157
Апостолова, Ек. 129
Априлов, В. Е. 222, 223
Априлов, Н. Н. 223
Арабаджиев, Константин Тодоров (Костадин Тодоров Георгев) 200
Арамазов, В. Т. 80
Арборе, З. 144
Арне, Е. 184
Арнаудов, Г. 160
Арнаудов, Ив. 175
Арнаудов, Ил. 128
Арнаудов, проф. Мих. 92, 170
Арнаудов, Ст. 73
Арнаудов, Хр. 225
Арнаутина, Никола 36
Арсов, И. 85
Арсов, П. 162
Артемиев, А. 113
Асенов, Хаджи Димитър 24, 49, 153
Асенов, Кр. 152, 153, 157
Аскери, С. 56
Астарджиев 218
Атанасиадис, В. 184
Атанасов, майор 56
Атанасов, В. 175
Атанасов, В. 184
Атанасов, Г. (псевд. Г. Зарски) 80
Атанасов, М. 156
Атанасов, Мирчо 46
Атанасов, Н. 178
Атанасов, П. 32
Атанасов, П. 42
Атанасов, С. 49
Атанасов-Инджето, Ив. 149
Атанасова, К. 50
Атанасович, Вл. 48
Атанасович, д-р Г. 39, 42, 43, 180, 181, 194
Атанасович, П. Ст. 69
Ахмед Али паша 198
Ахчиев, Азетон 202
Ацович, Ил. 211, 217

Бабаджанов, Г. 15
Бабаджанов, Сл. 56
Бабев, Б. 85
Бабев, Н. 175
Баждаров, Г. 56, 173
Базеви 187
Байрон, Дж. 81
Бакалов, Ст. 157
Бакалов, Хр. 155, 156
Бакалов — Церковски, Ц. — вж Церковски, Ц. Бакалов
Бакалоглу, Ив. 39, 40
Бала, Й. 93
Балабанов, проф. Ал. 119, 172
Балабанов, М. Д. 16, 49, 211
Балан, А. Теодоров — вж. Теодоров Балан, Ал.
Балан (Бълан), Гр. 42
Баланоглу, Пр. 41
Балев, Я. 149, 152
Балкански, д-р Ив. 133
Балсамаджиев, К. 217
Бараков, Н. 175
Баранкович, Ж. 107
Барбар, Л. 80
Баржер, Ив. 103
Баров, Сим. Д. 48
Барони, А. 194
Барфие, Е. 53
Барцов, Б. 85
Басарабов, Т. Т. 48
Басарев, Кр. 170

Батаклиев, проф. Ив. 130
Баучер, Дж. 63
Бахметиев, П. 16, 17
Бахметиев, Ю. П. 191
Бащаров 194
Бачо Киро Петров — вж Петров, Бачо Киро
Башев, А. 184
Башев, А. Г. 160
Башибозук — вж Константинов, Ал.
Баялиалиев, П. 56
Беземфелдер, Оскар 128
Безимен — вж Андреев, А.
Бек, Густав 128
Белев, Г. 128
Белинов, Ив. 16
Белковски, поп Кириак (Неделчо) 183
Бели, Х. 128
Белчев, Хр. 24, 83, 167, 168, 191, 192
Белчева, М. 170, 173
Бенев, Г. 17, 48, 184
Бенли, Маринчо 45
Бербенко, К. 16
Берже, Т. 184
Берковска, Елена Генова 70, 71
Берковски, Петър Иванов 70, 71
Берндт, Х. 89
Бернщайн, А. 213
Берович, Дж. 14
Берович, Р. 180
Берон, Богомил 45
Берон, д-р Б. Ст. 16, 43, 44, 211, 213, 214, 217, 223
Берон, П. 42, 44, 45, 180—182
Берон, Ст. Р. 51, 71, 150, 180
Берти, А. 32
Бертхолд, граф Л. 184, 185
Бешков, д-р Б. 191
Бешков, Й. 133
Бинев Андонов, Кръстьо 60, 61
Битраков, Ив. 57
Благоев (Дядото), Дим. 17, 46, 64, 148, 161
Благоев Чешмеджиев, Д. Н. (от Самоков) 213, 215
Благоев, Т. 157, 159, 160
Благоева, В. 17, 65, 175
Блажев, Ив. 57
Блуме, проф. 130
Блунк, Ханс 130
Блъсков, Д. 213
Блъсков, Ил. 211, 213, 217
Блъсков, Р. Ил. 43, 167, 188, 217, 221
Блюмел, Е. 107
Бобевски, Л. 105, 129
Бобеков, П. 49, 211, 212, 217, 215, 219
Бобошевски, Ал. 170
Бобчев, Й. 46
Бобчев, д-р К. 89, 120
Бобчев, С. С. 16, 39, 40, 49, 51, 92, 175, 211, 212, 216, 217, 219
Богдан, Й. 93
Богоев, Ив. Андреев — вж Богоров, д-р Ив. А.
Богоевич, В. 50
Богомилова, Е. 85
Богориди, Ал. 26
Богориди, Н. 184
Богоров, д-р Ив. А. (Ив. Андреев Богоев) 32, 33, 195, 211, 215, 217, 222
Боджак, Ст. 32
Боев, Б. 14
Божидар [?] 60
Божидаров, кап. Тр. Ф. 49
Божил Чорбаджи (Божил Съботинов Божилов) 34—37
Божилов, Атанас Радилов — вж Радилов, Атанас
Божилов, Божил Съботинов — вж Божил Чорбаджи
Божилов, Д. 87, 133
Божилов, Радил 35—37
Божилова, Неда 37
Божинов, Ал. 16, 17, 92
Божков, Гр. 218
Божков, Й. 17
Божков, Ст. 49
Божов, С. Д. 15, 17
Бозакчиоглу, Н. 32
Бозуков, А. 151, 152, 155, 156
Бойко, Н.—вж Тодоров, П. Ю.
Болати, М. 18
Болюков, Н. 173
Боляров, Ст. Ив. 210
Бондарев, П. С. 48
Бонев, Г. Х. 80
Бонев, Митко Маринов — вж Маринов Бонев, Митко (Димитър)

Бонекарер 103
Бонов, П. Хр. 42
Бончови, бр. 207
Борис III, бълг. цар 92, 98, 104, 105, 119, 184, 194, 198
Боруйски, А. — вж Илиев, Ат. Тр.
Босиев, Ив. 47
Босиев, Ст. 159
Бостанджиев, Г. Т. 47
Ботев, К. 53, 145
Ботев, Ст. 25
Ботев Петков, Хр. 22, 24, 25, 46, 62, 109, 146, 148
Ботева, Ив. Хр. 17, 18, 148, 161
Бошев, Л. 57
Бошнаков, Д. 208
Бошнаков, М. 159
Бояджиев, А. П. 211
Бояджиев, Ан. 74
Бояджиев, В. 32
Бояджиев, Гр. 175
Бояджиев, Ж. 211
Бояджиев, Ив. Хр. 49
Бояджиев, полк. Кл. 57
Бояджиев, Кр. 60
Бояджиев, П. Д. 215
Бояджиев, Т. Цв. 211, 217
Бояроглу, Н. 184
Бракалов, Д. Н. 31, 208
Бракалов, Д. Т. 31, 32
Брандес, К. 91
Бранко — вж Попангелов, Алекси
Бранков, Б. 156
Братованов, проф. Ст. 127, 130
Брезов [?] 145
Брей, Ф. 107
Бръзицов, Д. Хр. 17
Брюер, Е. С. 212
Будберг, барон Т. 191
Будевски, К. 171
Будинов, Ив. 105
Буе Ами 97
Булвер, Е. Л. 212
Бунце, Ш. 124
Бурбулон, граф Б. дьо 191
Бурнан, Ст. дьо 191
Бурмов, Ив. Хр. 222
Буров, Т. Ст. 16, 221, 222
Буров, х. Д. 163
Бурянин, К. 213, 214
Бусилин, Г. 221
Буце, Е. 184
Бъкстон, Н. 174
Бързаков, х. Т. 163
Бъртън [?] 191
Бъчваров, Д. 16
Бъчеваров, Господин Димов — вж Димов Бъчеваров, Господин
Бъчеваров, Хр. Г. 217

В. К. 80
Вагеман, проф. д-р 130
Вазов, Б. 63, 64
Вазов, Г. 12
Вазов, Ив. 16, 17, 21, 80, 83, 163, 167, 168, 170—172, 175, 178, 179, 184, 186
Вайнерт, Г. 124, 128
Вайс, д-р 184, 187
Вакаро, С. А. 184
Вальов, Ив. 97
Вальов, Н. 97
Вальов — Зографа, К. 97
Вамбери 80
Вангелов, П. Д. 160
Ванков, Янко Н. 205
Ванцаров, Й. 57, 173
Вардарски 57
Василев, Вл. 129, 171
Василев, Гр. 143, 171
Василев, проф. инж. Димитър Иванов 107
Василев, К. 221
Василев, Л. 129
Василев, П. 210
Василев, Ст. 129
Василев, Ст. П. 31
Василева, П. 50
Василевна, А. 174
Василиади, Георги (Гиша) 43
Василиади, д-р Н. 39, 42—44
Василиев, К. 221
Василий, гр. владика в Анхиало 74
Василиц, К. 32
Василку, Т. Д. 79
Ватев, д-р Ст. 175
Вацов Киров, Спас 166—169, 175
Вацови, бр. 207
Вачов, д-р В. 23
Вебер, А. 87
Вегелен 184

Вегщайн, проф. д-р 130
Веженов, Ст. Д. 211, 218
Везенков, Ст. 17
Векилски, М. 211, 215, 217
Велев 217
Велев, А. 57
Велизаров, Д. 85
Великов, Д. 214
Величков, К. 12, 13, 16, 17, 50, 178, 186, 211, 212
Величкова, М. 57
Велков, Г. 64
Велков, д-р Ив. 130
Велчев, В. 191
Велчев, Д. 143
Велянов, А. 17
Венд, Х. 88
Вендланд, М. 90
Венедиков, Г. 174
Венедиков, Й. 158
Венелин, Ю. Ив. 221
Венковски, Хр. 80
Венов, Ил. 80
Венов, Р. Д. 175
Веркович, Ст. 215
Вернаца, Г. 191
Верндел, В. 103
Вернер, проф. 126, 130
Весинч, д-р М. 16
Весов, А. 191
Вефик ефенди 216
Вецелсбергер 128
Виганд, Т. 93
Видинлията, Ил. Цанов — вж Цанов Видинлията, Ил.
Викилов, Хр. 12
Вилхелм II, герм. император 192
Вирхов, Рудолф 80
Висман 89
Витанов, Д. 213
Витанов, Марко 55
Витанов, Петър Попкойчев 54, 55
Витановци 55
Витинг 184
Вито, Фр. 87
Вичо Устабашия — вж Устабашия Вичо
Вичов, П. 74
Вишнарев, Ст. Д. 149
Владикин, проф. Л. 124, 129, 130
Владикин, Н. Й. 25
Владов, д-р 57, 59
Влайков, Т. Г. 27, 63, 64
Воденичаров, А. 54
Водовозов, В. 16
Войводов, Ив. 54
Войников, Д. П. 68, 182, 213—215, 218
Войков, дякон Агапий 17, 18
Войнович, М. 14
Войнович, П. 17
Волов, П. 62
Волф, А. 193
Вроновски, Л. 211, 215
Вуйчич, М. 178
Вукманович — Църногорец 159
Вукович, В. 14
Вучков, поп Спас 50
Вучков, Хр. 133
Въйвъзов (Възвъзов), Н. 80
Вълко 37
Вълкова 194
Вълкова, Ат. 175
Вълков, М. И. 211, 216, 217
Вълков, Р. 33
Вълков, С. 74
Вълков, поп Ст. 75
Вълнаров, П. 74
Вълов, П. Д. 80
Вълчанов, Г. 178
Вълчанов, Пан. 49
Вълчев, д-р Г. 128
Вълчов, Марко 49
Вюрцингер, д-р В. 124, 125, 130, 131

Габе, П. 16
Габровски, Н. 16, 148, 156, 161
Габровски, Петър Димитров 112, 113
Гавазов, Ю. 151
Гавалюгов, Л. 152
Гаврийски, д-р Д. 170
Гаврилов, П. П. 222
Газнев, Ст. 211, 218
Галунски, Хр. 153
Ганев, В. 62
Ганев, Вен. 63
Гано, А. 212
Ганов, А. В. 202
Ганчев, Б. 17
Ганчев, Г. 14
Ганчов, Н. 47
Гарванов, Ив. 16
Гарти, Б. 184

Гаруфалов, пор. 162
Гатев, Т. 17
Гверади, Фр. 213
Гебел, 126, 128
Геде, ген. майор 103
Геземан, проф. д-р 124
Гелцер, Х. 17
Гемиджийски, Н. Г. 184
Генадиев, д-р Н. 12, 22, 116
Генадиев, П. 148, 152, 153, 159
Генадиев, Х. 175
Генадий, митр. Дебърски и Велешки 68
Генадий, Г. 214
Гендов, Д. 207
Генез, ген. Н. 173
Генов, проф. Г. 129
Генов, П. 31
Генова, Елена — вж Берковска, Елена Генова
Генович, Д. 32
Генович, Н. 210
Генчоглу, К. 34
Георгев, Костадин Тодоров — вж Арабаджиев, Константин Тодоров
Георги кехая 35
Георгиев, А. 85
Георгиев, А. 158
Георгиев, Авкс. 12
Георгиев, Дим. 49
Георгиев Недев, Евл. 18, 31, 32, 33, 51, 69, 93, 111, 150, 180, 188, 189, 191, 192—196, 199, 207, 208
Георгиев, К. 157
Георгиев, К. М. 17
Георгиев, Мих. 14, 80, 159, 196
Георгиев, Симеон 201
Георгиев, Ст. 162
Георгиев, Хр. 57
Георгиев Недев, Хр. 31—33, 43, 44, 111, 180, 188, 207, 208
Георгиева, Кириаки 49
Георгиу, Аврам 43
Георгов, Г. 63, 151
Георгов, И. 16, 63
Герасим, прегумен на Хилендарския манастир 35
Герваций, епископ Левкийски 28
Гергьов, Мих. 36
Герджиков, Ив. П. 211, 217, 218
Герджиков, Ив. Я. 46
Герджиков, М. 157
Герджиков, П. 47, 148
Герев, Ив. 50
Гериванов, полк. Н. В. 33
Геров, К. 32
Геров, М. 16, 156
Геров, Н. 31—33, 51, 52, 180, 191
Герова, М. Н. 31, 33, 51
Герчев, Хр. 171
Герчов, К. 49
Геслер, Фридрих К. фон 128
Гестер, К. 128
Гете, Владимир 212
Гешев — вж Гешов
Гешев, Евл. Ив. 199
Гешев, Ив. Д. 194
Гешев, Ив. Ев. 14, 18, 53, 172, 184 185, 191, 199
Гешов, Ив. Ст. 14, 185, 191
Гешова, М. 33, 199
Гешоглу, Евстр. Ив. 32
Гигов, Т. 116
Гидяков, Ст. 225
Гинев, Г. 175
Гинев, Гъдьо 222
Гинцкей, Ф. 98
Гинчев, Ц. 212, 214
Гишас, Г. 87
Гладстон, У. 149, 150
Глогов, Антон — вж Дончев, Антон Илиев
Глухчев, Ив. Г. 210
Говедаров, Ив. 51, 152, 210, 211, 216, 218
Голев, Д. 175, 176
Гологанов, Ил. 16, 156, 160
Голубцов, С. Пл. 46
Голуховски, граф. А. 197
Горанов, Б. Ив. 191, 213
Горанов, В. 70
Горанов, И. 46
Горанов, Ив. 208
Горанов — Виняшки, Ив. 80
Горанови, бр. Хр. 69
Горбанов, П. 74, 210, 212
Горки, М. 27, 166
Горов, Д. 145
Горчаков, княз М. 169, 217
Господинов 184
Господинов, Хр. 74
Гочев, инж. М. 99
Гочев, Я. 157

Гошев, Ив. 94
Грабар, А. 92
Градинаров 15
Градинаров, Зах. П. 45, 218
Грай, Е. 102
Грамадов, П. 189
Гранитски, А. Г. 181
Грант, Ю. С. 29
Греков, Д. 184, 191, 197
Греков, Мих. 25, 196, 214
Григорий, гръцки митрополит 203
Григорий, митр. Доростоло — Червенски 23, 55, 68, 164, 191
Григоров, Г. А. 42, 50
Григорович, В. 97
Гроздов [?] 22
Грозев, Ив. (писател) 80, 175
Грозев, Ив. 191
Грол, проф. Карл 130
Грос, д-р Х. 87
Грубе 214
Грудов, Ив. Попвелчев 24, 40, 43
Грудов, Ил. Попвелчев 222
Грудов, Ст. 155
Груев, Г. 184, 207
Груев Пройчев, Г. 211
Груев, Дамян 15, 16, 19, 151, 156
Груев, Е. 207
Груев, Ив. 190
Груев, Й. 54, 212, 213
Груев, майор П. 13
Груев, Т. 208
Груев, Хр. 207
Груич, С. 12, 14
Групчев, С. 12
Гръмников, В. Н. 210, 216, 217
Грънчаров, С. 146
Грьостер, А. 126, 128
Гуговски, В. 74
Гудов, А. 126, 145
Гургулиев, Ив. 175
Гълъбов, проф. К. 124, 126
Гърбев, М. Ц. 50
Гьоте, В. 80, 81
Гьоц, Карл 124, 130
Гюзелев, И. Н. 211, 215
Гяур — вж Ризов, Д.
Гяуров, Д. 184
Гяуров, М. 186

Давитчиан, Т.—вж Дивитчиян, Т.

Далакчиев, Н. 74
Дамчев, Ст. 152
Дамянов, инж. 127
Дамянович, Р. 18
Данаилов, Л. 186, 187
Данаилова, Л. 127
Данев, И. 191
Данев, д-р Ст. 17, 53, 64, 119, 191, 194
Данило, княз Черногорски 18
Данов, Хр. Г. 15, 66, 211—214, 220
Данте Алигиери 17
Данчев, Ив. 145
Данчов, д-р 184
Данчов, Г. 97
Данчов, П. Ив. 47, 48
Даскал Димитър Самоводеченинна—вж Драганов, поп протонотарий Димитър
Даскалов, Б. Хр. 55
Даскалов, Й. 162
Даскалов, П. 160
Дацов, К. 116, 119
Дацова-Загорова, Перка 119, 123,

Дачов, Д. 37
Дашкулеску, К. 207
Дебелянов, Д. 170
Декен, Л. дьо 184
Декер, Е. 119
Делчев, Г. 148, 149, 151, 156, 157, 201
Дембицки, Х. 217
Демократ — вж Ризов, Д.
Демокрит 29
Денев, Б. 92
Денчов, Ил. 224
Денюв, Н. 49
Дервишоглу, З. 32
Державин, проф. Н. С. 84
Дерменджиоглу, Хр. 184
Дерменски, Н. 49
Джансъзов, Ст. 17
Джедев, Р. 74
Джейков, Л. Ив. 210, 219
Джемал бей 57
Джентиле, Д. 92
Джорджевич, В. 192
Джорджов, Ст. 152
Джурджич, М. 17
Джурич, Ив. 178
Диаманди 37

Диаманди, Я. 189
Диамандиев, А. 80
Диамандиев, В. 17, 159
Дивитчиян, Т. 211
Дидро, Д. 80
Дикенс, Ч. 175
Диков, А. 46
Диков, В. 175
Дилева, А. *175*, *176*
Диманов, Т. 87
Димитриев, ген. Р. 53, 63, 171
Димитриу, Г. 32
Димитров, инж. 129
Димитров, А. 211, 216
Димитров, Ап. 159
Димитров, Ат. 50
Димитров, Г. 64
Димитров, Д. 80
Димитров, Д. 175
Димитров, Дим. 46, 47
Димитров, И. 57
Димитров, Ив. 16
Димитров, Ив. 159
Димитров, Кр. 127
Димитров, проф. М. 171
Димитров, П. 12
Димитров, П. 211, 216
Димитров, П. 191, 192
Димитров, Т. 105
Димитров, Хр. 50
Димитров — Майстора, Вл. 92
Димитрова, Р. 85
Димитър Солунски, светия 38
Димов, Г. 75
Димов, Ж. 74
Димов, Кольо 50
Димов Бъчеваров, Господин (Мълчаливия) *74*, *75*
Динко 37
Динов, П. А. 47
Дионисий, митр. Ловчански 218
Дионисий, проигумен на Иверийския манастир 35
Дирлиг 191
Дичев, П. 134
Добрев, М. Кр. 84
Добрев, Ц. 184
Добринов, *М. П. 47*
Добрович, братя 188, 208
Добрович, П. 189
Добрович, С. Д. 11, 12, 14, 53, 54, 184, 187, 191
Добровски (Добрович) Жельов, Иван 180—182
Доброплодни, С. И. 181, 200
Доганов, К. 49
Доганов, С. 74
Доганов, Ст. Т. 211, 217
Дойчинов, К. 156
Доланова, С. 176
Доланчиев, проф. *130*
Домусчиев, Г. 171
Домусчиоглу, В. 208
Донев, Хр. Д. 216
Дончев, Антон Илиев (псевд.: Антон Глогов; Глогинко) 75, 76
Дончов, Ст. 49
Дорев, П. 15
Доревски, Тр. 16
Доротей, митр. Софийски (Врачански, Скопски) 68
Досев, П. П. 222
Доситей, митр. Самоковски 164
Доспевска, М. С. 211, 217, 218
Доспевска, Хр. Д. 92
Доспевски, З. 97
Доспевски, Н. 97
Доспевски, Ст. 92, 97
Доспевски, Хр. 97
Драганов, Г. — вж Начович, Гр. Д.
Драганов, Ив. 36
Драганов, Н. 50
Драганов, Хр. 151
Драганов, поп протонотарий Димитър (даскал Димитър Самоводенчанина) 202—204
Драгостинов, Ил. 62, 107
Драгоманов, проф. М. 16, 17
Драгулев, П. 151, *152*
Драмов, Д. 25
Дрангов, полк. Б. 110
Драндар, А. 184
Драндаров, В. 191
Драндаров, Н. 50
Драсов, Ив. 178
Дрексел, д-р 130
Дринов, проф. М. 16, 215
Друмев, Васил (Климент, митр. Търновски) 25, 26, *152*, *159*, 214, 215
Дрянков, Ив. 18, 187
Дукнади, Ан. 41
Дуксв, Н. 46

Дукова, Сл. 187
Дукович, С. 17
Дума, Л. 16
Думбалаков, М. 155
Дунаволомов, — вж Първанов, Никола
Душанов, Д. Т. 213
Дъндас, Р. 103
Дървингов, П. 152, 155, 156
Дюлгеров, Н. Ат. 210
Дюлгеров, П. 155
Дюма, Ал. 220
Дюстабанов, Ц. Хр. 221
Дядо Ангел — вж Протогеров, Ал. Н.
Дядо Жельо — вж Чернев, Жельо Христов (дядо Жельо)
Дядо Никола — вж Филиповски, Никола
Дякович, Ал. 151
Дяконов, К. 75
Дянков, П. 189

Евлия Челеби 195
Еврар, А. 53
Еврипид 172
Евстатиев, Г. 184
Евтим Шапкаря 22
Евтимов, майор Сп. 57
Екзарх, Ал. Ст. 221
Екзарх, Ив. (Й. Екзархов) 17, 53, 178
Елеонора, бълг. царица 184
Елер, д-р Карл 129
Елер, д-р Курт 128
Елин Пелин 80, 129, 171, 172
Елмер, В. 107
Емануилов, Г. 222
Енглиш, Фр. 184
Енчев, Д. 213, 214
Енчев, К. 32
Енчев (Попенчев) Попдимитров, Петър 177—179
Енчева, Л. 129
Есхил 172
Ецов, К. 74

Жанов, Н. 75
Жеко 37
Жеков, ген. Н. 57, 124, 129
Железов [?] 156
Жельов, х. Добри 180, 182
Жельов, Иван Добровски (Добрович) — вж Добровски (Добрович) Жельов, Иван
Желязков, Ж. 46
Желязкович, Ат. 74
Желязов, Д. 74
Жерузес, Е. 213
Жечов, Т. 36
Живков, Г. 145, 146, 184
Живков, Н. 15, 49, 50, 152, 206
Живкович, Л. 17
Жинзифов, Р. 30, 53
Жуковски, В. 80

Забунов, Я. 12
Загоров, Димитър Славов 12, 115—119
Загоров, проф. д-р Славчо Димитров 87, 116—120, 122, 123
Загорова, Елка 123
Загорова, П. — вж Дацова — Загорова, Перка
Заимов, Ал. 87
Заимов, Ст. 16, 17, 152, 175
Зак, Ерна 128
Замеро, д-р 32
Замфирови, Д. и Фр. 50
Запешев, Д. 155
Запрянов Ковачев, Божидар (Тодор, Богдан) 49, 205, 206
Запрянов, Л. 206
Запрянова, Александра 206
Зарски, Г. — вж. Атанасов, Г.
Заткалик, Павел Ал. 206
Заутер, В. 124
Зафириди, И. 32
Зафиров, Г. 42
Зафиров, С. 213
Захариев, А. 175
Захариев, Н. 80
Захариев, Хр. 50
Захариев, Хр. Ст. 216
Заховски, Хр. 50
Зеибани, Н. 208
Зейнелабедин, С. 57
Зелингер, д-р 124
Зембруски, Бр. 131
Земляделчески, Д. 74
Зехирев, А. В. 47
Златанов, А. 64
Златанов, Н. 208
Златаров, проф. Ас. 144, 171

Златаров, Ив. 47
Златаров, д-р Ив. 191
Златаров, Ив. В. 211
Златаров, Ст. Г. 210
Златарова, М. 191
Златарова, Т. 191
Златарски, проф. В. 95
Златарски, проф. Г. 16, 47
Златарски, Н. 191, 203
Златев, Л. 50
Златев, Н. 190
Златев, П. 143
Златева, С. 50
Златевски, Г. 156
Златков, Д. 156
Зограф, Д. 97
Зограф, З. 97
Зографов, Др. 148, 171
Зографов, Н. 149, 151—153, 156, 15
Зографски, Г. 97
Зографски, Ил. 211
Зографски, Хр. 97
Золотов, Г. 178
Золотович, д-р Л. 15, 16

Ибриям кехая 35
Иван — вж Райнов, Теофан
Иван-Александър, цар 96
Иван Шишман, цар 97
Иванов, Ангел 204
Иванов, Ат. И. 181
Иванов, Г. 152, 153
Иванов, Георги — вж Марко Лерински, войвода
Иванов, Гр. 175
Иванов, Д. 40, 43, 44, 179
Иванов, Д. 80
Иванов, Д. 49
Иванов, Д. 207
Иванов, Д. А. 69
Иванов, инж. И. 129
Иванов, Ив. 103, 206
Иванов, (Каляндж) Ив. С. 25, 51, 146, 178, 189
Иванов, М. 15
Иванов, М. (Манол ефенди) 224, 225
Иванов, Марко 204
Иванов, Н. 39, 194, 198
Иванов, д-р Н. М. 47, 48, 191
Иванов, П. 157
Иванов, П. (писател) 80
Иванов, П. (ученик в Николаев) 46
Иванов, Петър (от Ст. Загора) 212
Иванов, Р. 50, 62
Иванов, С. 32
Иванов (Йованов), д-р С. 31
Иванов Т. 208
Иванов — Гайтанджията, Уста Хр. 36, 37
Иванов, Хр. 50
Иванов — Големия, Хр. 225
Иванов Мирчев, Юрдан 12, 16, 17, 52, 53
Иванови, бр. 149, 158
Иванович, К. 167, 168
Иванчо, учител в Габрово 222
Иванчов, Т. 17, 18
Ивучевич, С. 51
Игнатиев, граф Н. П. 11, 12, 18, 149, 150
Игнатий Рилски 16
Изворов, А. 16
Изворска, Гана 37
Изворски, Ст. 37
Измирлиев — Македончето, Г. 62, 166
Икилюлев, Ив. 60
Икономов, Г. 62
Икономов, Д. 178
Икономов, Д. Ив. 191
Икономов, Ив. 145
Икономов, П. 49
Икономов, П. 175
Икономов, Т. 50, 178
Икономов, Т. П. 212
Икономович, К. Д. 221
Иларион, архим. 68
Иларион Зографски 211
Иларион, митр. Ловчански и Кюстендилски 203
Иларион Макариополски, митр. Търновски (Ил. Стоянов) 202, 218, 221
Илиев, Ат. Ат. 176
Илиев, Атанас Трифонов (псевд. А. Боруйски; А. Б.) 47, 174—176, 184
Илиев, Ив. 31
Илиев, К. 155
Илиев, Н. 175
Илиев, С. 175
Илиев, Ц. 157
Илиева, Радка Ат. 176
Илиева, С. 175

Илич, Ст. 28, 176, 218, 219
Илич, Хр. 218
Илия — вж Протогеров, Александър Николов
Илия, Сава х. 35
Илков, Д. 175
Илкова, М. 80
Иловайски, Д. 146, 214
Илчев, Н. 46
Инсаров, Д. — вж Ризов, Д.
Иоану, Анастас 37
Иречек, д-р К. 16, 17, 24, 47, 84, 97, 167
Ихчиев, А. Д. 80
Ихчиев, Д. 184
Ихчиев, П. 80
Ихчиеви, бр. 46
Иширков, проф. Ан. 175, 199

Йермарж, К. 16
Йована, бълг. царица 104
Йован чорбаджи — вж Хаджиолу, Йован чорбаджи
Йованов, д-р С. — вж Иванов (Йованов), д-р С.
Йованович, П. В. 15, 16
Йовев, Д. 12, 14, 15
Йовков, И. 129
Йовков, Т. 74
Йонеску, Т. 63
Йонин, Вл. 178
Йонкиш, В. 107
Йончев, К. 47
Йорданов, Велико 129
Йорданов, д-р М. 122
Йорданов, Н. 158
Йорданов, Н. Д. 80
Йорданов, П. 153
Йорданов, Хр. 42, 48
Йорданова, З. 128
Йорданова, Й. 13
Йорданович 206
Йосиф I, екзарх 19, 23, 46, 51, 191, 192
Йосиф Соколски 181
Йосифчев 15
Йоцов, проф. Б. 99, 107, 130
Йоцов, Кр. 87

Кабакчиев, Г. 72
Кабакчиев, Н. Г. 49, 50
Каблешков, А. 154
Каблешков, Н. Д. 184
Каблешков, П. А. 57
Кавалджиев, Ив. 49
Кавръкоглу 190
Казаков, Д. 54
Казанджиев, М. 159
Казанджиев, С. 92
Казасов, Д. 87
Казасови 87
Кайдъмов, М. 133
Канл, Л. 90
Кайо 187
Калев, А. 195
Калевич, П. Разионов 50
Калмиков, А. 21
Калноки, граф Г. 14
Калугеровски, Д. Ат. 210
Калушев, Л. 116
Калфов, Д. 171
Калчев, П. 218
Калчев, Ц. 175
Калчов, Д. 184
Каляджи, Ив. Ст. Иванов вж. Иванов (Каляджи), Ив. Ст.
Камбуроолу, С. 208
Кампе, И. Е. 26
Кан, Я. 176
Каназирски, А. 191, 194
Каназирски, Ив. 107
Кандиларов, Д. 17, 59
Кандиларов, П. 150
Каневаро, граф 197
Каневчев, П. С. 60
Каневчева, Ал. 60
Канелберг, С. 175
Канели, Р. 83, 175
Каниц, Ф. 84, 97
Кантарджиев, П. Д. 39
Канчев, С. Д. 59
Капанов, К. Н. 49
Капчев, д-р Г. 15, 57
Карабиберов (войвода) 155
Каравелов, Кр. 57
Каравелов, (Личо Стойчев — псевд.) Л. 21, 22, 24-26, 71, 213, 215
Каравелов, П. 12, 13, 18, 24, 26, 52, 72
Каравелова, В. 187
Каравелова, Ек. 184, 187
Каравелова — Яворова, Лора 18, 173, 174, 187
Каравелова, Н. 18

Карагьозоглу, Н. 208, 209
Караджа, Стефан — вж Т о д о р о в — Караджа, Стефан
Караджови, сем. 79
Каранванов, Г. 135
Каранванова, Сл. 216
Карайовов, Т. 12, 14, 15, 144, 155, 157, 173, 174
Карайооовски, П. 210
Карайорданов, Й. 49
Каракашев, Атанас И. 32, 69
Караконовски, д-р В. 12, 14
Каракостов, Ст. М. 210
Каралийчев, А. 171
Карамаждраков, Г. 62
Караманов, М. 157
Караминков, Д. 207, 208
Караминков, Ив. 207
Караминков, Л. 207
Караминков (Минкович), Христо (Христаки) Димов 31, 207, 208
Караминков, — Бунто, Хр. 50, 146
Караминкова, Ел. 199
Каранжулов, Г. 155, 156
Каранов, Е. 151, 201
Каранфилович, Дим. П. 50, 151
Каранфилович, Ив. 211, 216
Каранфилович, П. 57, 59
Караогланов, проф. З. 130
Карапетров (Черновежд), П. П. 210 — 212, 219
Карасимеонов, С. 184
Карастоянов, Б. 128
Карастоянов, Н. 97
Карима, Л. 82
Карол I, рум. крал 109
Каролев, Р. М. 212
Карпе, Г. 159
Касабов, Ив. 24, 32
Каснерович, поднор. 57
Кастел, Жан — вж К и р и л о в, Иван
Касъров, пор. 158
Катранов, Ил. Д. 41
Катрафилов, Г. 74
Каулбарс, ген. Н. В. 12, 13
Каустьн, Г. 187
Кацаров, проф. С. 130
Кацаров, К. 87
Качемаков, Д. Д. 80
Квитман, Фр. 99
Кемпф, Вилх. 128
Кепов, Ив. П. 16, 80, 153
Керемидчиев, Б. 74
Кермикчиев, П. 42, 45
Керматчиев, К. 50
Кесяков, К. 51
Кехлибареви, бр. С. 211
Кецкаров, А. 57
Кимбилар [?] 60
Кимряков, С. А. 175
Кирали, С. 55, 64
Кирев, Иван — вж К и р и л о в, Иван
Кирил, бълг. княз 184, 194
Кирил, Одрински гръцки владика 181
Кирил, игумен в Атонския манастир Ивер 37
Кирил, слав. равноапостол 25, 74, 75, 92, 95, 169, 181, 190, 198, 215
Кирилов, Иван (Киров, Кирев; псевд.: Ив. Правдолюбов, Жан Кастел) 27, 28, 81, 171
Кирилов, Н. 175
Кириллу, П. 207
Кириляков, П. 150, 160
Кирков, Й. 207
Киркович, Р. 214
Киров, В. 167
Киров, Иван — вж К и р и л о в, Иван
Киров, Спас Вацов — вж В а ц о в Киров, Спас
Киров, Т. 184
Кирович, Г. 31, 32
Киселов, Г. 193
Кисимов, х. Георги 26
Кисимов, Пантелей (Пантели, Пандели) Хаджигеоргиев 14, 16, 23, 24—26, 43, 49, 51, 180, 212
Кискинов, Ст. 32
Китанчев, Тр. 12, 16, 53, 150, 153, 156
Кифалов, Мих. 42—45
Кишелски, Ив. 178, 179
Клапаред, А. 107
Клемансо, Ж. 59
Клементина, бълг. княгиня 184, 191, 195
Клеменц, С. 103
Климент, архим. 107
Климент, митр. — вж Д р у м е в, Васил

Клисурски, Ив. А. 50
Клотилда, ерцхерцогиня 184, 194
Клумпар, Й. 47
Кляшев, Хр. 57
Кнауер, К. 171
Княжески, х. З. П. 222
Ковачев, майор 158
Ковачев, Вл. 152, 154, 201
Ковачев, Я. 211, 216, 218
Ковачов, А. П. 43, 45
Ковачов, Д. Г. 210
Коджов, Т. К. 212
Коев, Ив. 210
Коев, К. 47
Кожухаров, Б. 32
Кожухаров, В. Г. 210
Кожухаров, Т. 143
Козаров, А. 184
Козаров, Ал. Т. 48
Козлев, Иван 163
Козлев, Никола Димов 162—164
Козловски, Г. 175
Козловски, К. 184
Койчев, Ал. 85
Койчов, х. Ст. 50
Кокилев, Ст. 105
Коларов, К. 171
Колев, Св. 127
Коледаров, Ст. Н. 16
Колони, М. 39, 89
Колчаков, Хр. 216
Колушев, Н. 17
Колчев, Г. 175
Колчев Пенчов, Стамо 132—135, 138, 139
Колчева, Парашкева 140
Кондов, К. 152
Кондов, П. 158
Кондолов, Г. 148, 153, 156—158
Конняяни, Е. 81
Константинов, С. 40
Константин, Сп. 39
Константинеску, С. 189
Константинов, Ал. (псевд. Башибозук) 13, 20, 52, 63, 65, 81, 83 148—150
Константинов, Ан. 41
Константинов, Д. 156
Константинов, К. 171
Константинов, Прок. 184
Константинова, З. 222
Константинова, М. 175
Константинович, С. 42
Консулов, проф. Ст. 124, 130
Корабаров, П. 155
Корелин, М. С. 81
Коров, Д. 15
Короленко, Вл. Г. 21, 81
Корф, Н. 214
Косовалис, Д. 208
Косовалис, И. 208
Костадинов, А. 158
Костев, Дим. 50
Костенцев, А. 216, 219
Костенцев, М. 211, 216
Костов, Й. 178
Костов, С. 31
Костов, С. 158
Костов, Сп. 152
Костов, Ст. 175, 191
Костов, д-р Ст. 130
Костов, Т. 74
Костович, Д. 97
Костович, Н. 50
Костович, П. 221
Костович, Хр. 220—222
Костурков, д-р Ст. 63
Котен, барон дьо 191
Котинст, граф 193
Котленката, Н. — вж Неделя Котленката
Кофарджиев, Н. 103
Кох, проф. д-р Фр. 124, 125
Коцов, Д. 184
Коцов, Д. Ц. 47
Кочанова, М. 129
Кочов, Я. Т. 212
Краев, полк. Ст. 178
Крайовски, П. Г. 210
Кралимарков, Дим. Ст. 191
Крамарц, Ханс 30
Крапчев, Д. 143, 173
Крапчев, Н. 153
Крачолов — Яворов, Пейо Тотев — вж Яворов, Пейо Тотев Крачолов
Кремен, М. 128, 171
Кремер, М. 128
Крепиев, С. 154
Кретиен, ген. 63
Круша Икономович, З. — Самоковлията 223
Кръстев, А. 42
Кръстев, Г. 222
Кръстев, Д. 153

Кръстев, Дим. П. 211, 218
Кръстев, д-р К. 16, 17, 63, 165, 166, 171
Кръстев, М. 210
Кръстев, П. 81
Кръстев, Сим. 37
Кръстев, Ю. 159
Кръстевич, Г. 68, 212, 221
Кудашев, П. Н. 184
Кузманов, Н. 57
Куленкампф, Г. 128
Кулон, Ал. 191
Кунев, Тр. 81, 171
Кунов, Кр. 42
Куртев, Ив. 150
Куртович, П. 18
Кусев, Н. 155
Кусевич, Методий — вж Методий Кусевич, митр. Старозагорски
Кутев, Ив. 184
Кутев, П. 221
Кутинчев, К. 184
Кутинчев, Кр. 152
Кутов, П. 43, 44
Куцаров, Б. 100
Кучков, Хр. Г. 48
Кушлев, К. Т. 210
Куюмджиоглу 153
Куюмджията, Радил 35
Кълев, Й. С. 217, 218
Кънчев, А. 55
Кънчов, В. 16, 151, 167, 168
Кърбларев, Т. 152
Кърджиев, Г. А. 12
Кърджиев, Др. 129
Кърджиев, Т. А. 50, 145, 146
Кърджилов, Хр. 39
Кършовски, Ив. 225
Кьонекамп, д-р 130
Кьосеиванов, Г. 119
Кюлиев, А. 158
Кюмюрев, Г. 184
Кюстендилийчето, Г. 216

Ла Саж 212
Лабуле, Ед. 212
Лавеле, Е. 12
Лавров, П. 21
Лазар Свищовлията 62
Лазаров, Г. 33
Лазаров, проф. Ив. 129, 130
Лазаров, Н. 15
Лазаров, Н. 175
Лазов, Л. 155, 159
Лако, М. 191
Ламартин, А. дьо 213
Ламбадити, Д. Н. 41
Ламсдорф, граф В. Н. 57
Ламуш, Л. 52
Ландман, Б. 196
Ланк, Е. 193
Лацко, д-р 184
Лебарден, Абе 80
Левал, А. 191, 194
Леверкюн, П. 191
Левски, В. 18, 25, 49, 148, 164, 175
Легиона — вж Чуничулов, Тодор
Леже, Л. 191, 194
Леметр, Ж. 81
Леополд, Х. 124
Лепицус, д-р 130, 131
Лермонтов, М. Ю. 80, 81
Летов — вж Протогеров, Александър Николов
Линдер, д-р К. 193, 198
Липовски, Б. 81
Липранди, Ив. 65
Лисевич, Т. 15
Лобанов — Ростовски, княз Б. 150
Лобачев, П. 17
Лозанов, А. 85
Лозанчев, А. 15, 17
Лолов, Ат. 175
Лолов, Васил Атанасов 74, 189, 190
Лолов, Ж. 74
Лонг, д-р А. 203
Лонгос 81
Луда (?), Павел 50
Лукатов, Н. 72
Лукоз, К. 222
Лукоз, ген. Христо Николов (Колев) 129, 141, 142
Лукова, Невена 142
Лукова, Пенка 142
Лулчев, М. 211, 216, 218
Лунгаров, А. П. 81
Любомски, С. 13
Людсканов, Ал. 14, 53, 184
Ляпов, Д. 149
Ляпчев, А. 12, 14—16, 22, 52, 119, 149, 151, 152, 184, 187

Мавродиев, Г. 210
Мавродинов, Н. 92
Мавропуло, А. 207.
Магарето — вж Чунчулов, Тодор
Маджаров, Л. 153, 157
Маджаров, М. Ив. 12, 184, 191, 193
Маждраков, Ал. М. 81
Майер, проф. К. 124, 130
Майер, М. 124
Майн Рид 217
Макавеев, А. 46
Макарий, игумен на Иверийския манастир 35
Македонец — вж Ризов, Димитър
Македонски, Гр. Д. 218
Македонски, Д. В. 16
Македонски, Ив. 152, 159
Македонски, Хр. 24, 205
Македончето — вж Измирлиев — Македончето, Г.
Макензи, А. фон 92, 93
Макри, д-р 146
Максимович А. 12
Максимович, Й. 50
Малама, Г. 150
Малеев, Л. 129
Малеевич, Ат. 221
Малешевски, Н. 152, 157
Малинин, А. 213, 214
Малиников, Ст. 49
Малинов, Ал. 12, 184
Малинова, Ю. 187
Малиновски, подполк. К. 178
Манджуков, П. 157, 161
Мандич, Ив. 50
Манол ефенди — вж Иванов, Манол
Манолов, д-р Ф. 127
Манолова, Тодорица 50
Мантов, Д. 147
Манчев, Г. 159
Манчев, д-р Ив. 50
Манчо, Сотир 41
Манчов, Д. В. 211, 214—216, 218—220
Манушов, А. 16
Манушов, В. Г. 47
Мар, Г. дьо 53
Маргарит 38
Маргаритов, Ат. 129
Маринов, М. 222
Маринов, Р. 32
Маринов Бонев, Митко (Димитър) 47, 67
Маринович, Марко 48
Маринополски, Й. 171
Мария Антоанета, фр. императрица 220
Мария Луиза, българ. княгиня 176, 191, 192, 195, 199
Марко Лерински (Георги Иванов), войвода 153
Марков, проф. д-р Вл. 124, 130
Марков, П. 50
Марков, Хр. П. 213
Марков, Ф. 60
Марков, Я. 50
Маркович, Б. 18
Маркович, П. 50
Мартилов, М. 211
Мартинович, А. 14
Марчинков, А. 156
Маси, П. 184
Маслев, Г. Д. 210
Масов, ген. Е. фон 107, 124, 130, 131
Матеев, П. 116,
Мател, Й. 122
Маткович 169
Матлиев, Кл. 150
Матов, Хр. 15, 16, 173
Махан, К. 81
Махмуд II, султан 222
Мацини, Дж. 225
Мачов, П. Н. 50
Менгес, А. 191
Мерджанов, М. 156
Мерджанов, Сл. 157, 161
Меркати, Д. 92
Мететелов, Д. 13
Методий, слав. равноапостол 25, 74, 75, 92, 169, 181, 190, 198, 215
Методий Кусевич, митр. Старозагорски 75, 175
Мехлемев, Дим. П. 42
Мехлемов, М. 124, 126
Мехмед ефенди 222
Мидхат паша 23, 26, 62
Мистрис, Д. 208
Миладинови, бр. Д. и К. 215
Милан I Обренович, ср. княз 169
Миланов, А. 184

Миларов, Св. 13, 25, 167, 168
Милев 187
Милев, Е. 81
Милев, Ив. 99
Милев, М. 187
Милев, проф. Н. 144
Милет, проф. Г. 94
Милетич, проф. Л. 22, 94, 155
Милков, Димитър Проданов 65
Милкова, Ек. Д. 71
Милковски, Д. 184
Милорадович, полк. Ал. 178
Милчев, И. 145
Милюков, П. М. 16, 17
Минков, Г. 148, 157
Минков, П. 181
Минков, Т. 40, 46, 47, 159, 178, 180
Минкович, Хр. — вж Карамин-ков (Минкович), Христо (Христаки) Димов
Миновски, Т. 124
Минчев, Д. 152
Минчев, М. 105
Минчович, Д. 191
Минчович, х. Н. 221
Минье 212
Миркович, д-р Г. 225
Миркович, Р. В. 180
Мирович, Ст. 14
Миронович, Н.—вж Тошков, Н.М.
Мирчев, Д. 83
Мирчев, Юрдан Иванов — вж Иванов Мирчев, Юрдан
Мискинов, Н. А. 46, 48
Митаков, В. 159
Митов, А. 92
Митов, Д. 105
Митова, Ив. 128
Митрев, Й. 150
Митрович, И. 14
Митчел, О. М. 213
Михаил Попето 157
Михаляну 153, 157, 199
Михайлов 196
Михайлов, А. 203
Михайлов, В. 32
Михайлов, С. 201
Михайлов, Т. 158
Михайловски, Д. 163
Михайловски, Н. 212, 214, 218,221
Михайловски, Ст. 16, 48, 81, 148, 160, 166, 167, 171, 216
Михалов, д-р Ив. 191
Михов, В. 222
Мишински, Т. 84
Мишов (Хаджимишов), Т. Ив. 47
Мишайков, Дим. 87
Мишайков, д-р К. 18, 21
Мишайков, П. 205
Мишайкова, Г. 17
Мишев, Д. 16
Мишев, П. х. — вж Хаджимишев, П.
Мишев, Т. 81
Мишиев, Д. Д. 48
Мишон, Е. 92
Мсир, Х. 208
Молдованос, Я. 32
Молиер, Ж. Б. 212
Молов 87
Моллов, Ив. 74
Молчанков, Ст. 173
Момчилов, д-р Ив. 17
Момчилов, Ив. Н. 163, 211, 214, 216, 218—221
Момчилов, Н. 119
Момчилов, Ст. 175
Момчов, Н. И. 43, 45
Монев — Стижаровски, Сим. 50
Мопасан, Г. дьо 80
Моравенов, К. 31, 32
Моргенщерн, д-р К. 100
Мори, М. Ф. 213
Моро, Ф. 103
Морфинов, Н. 181
Мотe 53
Мошанов, Ст. 140, 143
Мравов, Д. Г. 210
Мурад Пехливан 190
Мурджев, Ат. 152, 156
Мурзакевич, Г. 181
Мусевич — Бориков, П. 184, 192
Мусман, проф. А. 107, 129
Мусолини, Б. 92
Мустаков, В. 39
Мустаков, К. 39, 40, 43, 44
Мустаков, Хр. 43
Мустакови, братя 222
Мустафа паша 198
Мустафа Шебил 190
Мустафов, д-р Т. 151
Мустрев, Й. 154

Муструка, К. 150, 152
Мутафов, пор. В. 150, 161
Мутафов, Кр. 138
Мутев, Д. 213
Мухтаров, Пан. 41
Мъзняков, Ст. 59
Мълчаливия — вж Димов Бъчеваров, Господин
Мюлер 89
Мюнир паша 20

Н. Ф. 81
Наботков, П. 215
Найденов, Асен 129
Найденов, Ив. 219
Найденов, Н. 81, 95
Настев, Н. 156
Настев, Хр. 157
Натанаил, архим. 68
Натанаил, митр. 51
Натанаил, монах в Зографски скит «Черний вир» 35
Науман, д-р 124
Науман, К. 80, 127
Наумов, д-р 152
Наумов, Н. 14, 15
Наумови 36
Нахимов, П. Ст., вицеадмирал 33
Начев, Ат. Г. 213
Начев, пор. П. 150, 161
Начева, Петя 129
Начов, Зл. 184
Начов, Ив. 46
Начов, Н. А. 175
Начов, Н. Е. 175
Начович, Гр. Д. (псевд. Г. Драганов) 12, 15, 23, 24, 47, 51, 184, 191, 193, 213
Небил бей 192, 193
Невски, Ал. 117
Негел, д-р А. 126
Недев, (Недюв) Свмарджиев, Цвятко 220—224
Неделкович, В. 34
Неделкович, Д. П. 45
Неделкович, И. 40
Неделкович, Кл. Н. 45
Неделя Котленката 222
Недков, Т. 191
Недялков, Ал. 89
Недялкович, Н. П. 211, 214, 219
Нейков, Б. 68
Нейчев, д-р П. 57
Нейчов, Н. 48
Нелидов, Ал. И. 14
Неманишки, Н. 173
Ненов, Д[?] 129
Ненов, Ю. 213
Ненова, М. 50
Ненович, Ст. 74
Ненчев, Хр. 181
Неофит, архим. 182
Неофит, търновски митр. 24, 25
Неофит Бозвели, архим. 183
Неофит Рилски 222, 223
Никита I, княз Черногорски — вж Никола (Никита), черногорски княз
Никифор Иверийски, хартофилакс 35
Никифоров, К. 46
Никифоров, ген. Н. 185
Никифоров, д-р С. 191, 193
Никифоров, Ст. 184, 187
Никифоров, Хр. 12
Ников, Д. Д. 47
Ников, проф. П. 130
Никола 37
Никола (Никита), Черногорски княз 12, 18, 19
Николаев, д-р Александър 100, 101
Николаев, ген. Д. 151
Николаев, М. 50
Николанди, А. 225
Николай I, рус. император 222
Николай II, рус. император 150
Николайсен, проф. д-р 124, 130
Николау, И. 209
Николич, подполк. А. 178
Николов, А. 92
Николов, Аврам 46
Николов, В. 74
Николов, д-р Г. 57, 59
Николов, Гр. 159
Николов, Ив. 36
Николов, М. 175
Николов, полк. Ст. 57, 154, 156, 157, 173
Николов, Ю. 74
Николопуло, Г. 39, 41, 42, 194
Николчев, пор. 158
Нини, Т. 81
Ницше, Фр. 27
Ничев, Н. 187
Новакович, Л. 18

Новакович, Ст. 97, 192, 196
Новачков, С. Г. 48
Нойгебауер, К. 92
Нойков, полк. Ст. 144
Ностиц, Николай 206
Нотович, Н. 15
Нунков, К. 15

Оболенски, Л. Е. 80
Обрейков, д-р О. 112
Обренович, Ал. 196
Обренович Мих. 168
Обретенов, Г. 62
Обретенов, Н. 62
Обретенова, П. Т. 50, 62
Обрешков, Т. 175
Ожети, Уго 92
Олденбург, Р. 107
Омарчевски, Ст. 171
Омберт, Луи 116
Оник ефенди 193
Онуфрий, архим. 208
Орешков, Н. П. 211, 216, 217
Орлов, Бл. 152
Орукин, А. 50
Осман паша 33
Остерзетцер, А. 192
Остеррайхер, М. Е. 184
Отец Паисий — вж Паисий Хилендарски
Офенберг, барон 46

Паварини 197
Павел, апостол 25
Павлев, Д. 156
Павлев, М. 15, 156
Павлидис, Д. 106, 116
Павлитов, В. 192
Павлов, Д. 106
Павлов, П. 79
Павлов, С. Хр. 48
Павлов, Хр. Д. 213
Павлович, Др. 14, 213
Павлович, Н. 97, 211, 215, 217
Павлович, Хр. 222
Паисий Хилендарски (Отец Паисий) 83, 101, 106
Пак, Д. 81
Палаузов, В. 33
Палаузов, К. П. 189
Палаузов, Н. 33
Палаузов, Н. С. 222
Палаузов, Н. Хр. 189, 220, 221
Палашки, Фр. 83
Палеолог, М. 184
Панайотов, Димитраки 38
Панайотов, Т. 81
Панайотов, Ф. 81
Панарет, митр. Пловдивски 164
Панаретов (Парашкевов) Хаджилиев Стефан 77
Пандурски, Н. 217
Паница, бр. Е. 189
Паница, К. Ат. 15, 21, 24
Паничков, Хр. Н. 210
Панов, В. 188, 189
Панов, Ив. 181
Панов, Ол. 178
Панчаревски, Г. Д. 152
Панчев, Ив. 178
Панчев, Хр. 127
Панчоглу, х. Ат. 34
Павазов, А. 184, 187
Павазов, Б. 184
Павазов, Д. 184, 187
Павазова, М. 187
Павазови, бр. 184, 187
Паванчев В. Г. 50
Павинну, Ж. 192
Паприков, ген. Ст. 14, 17, 184
Парашкевов Хаджилиев, Стефан — вж Панаретов (Парашкевов) Хаджилиев, Стефан
Парензов, П. 179
Парталев, А. 157
Парталев, К. 162
Партений, игумен 183
Партений, митр. Нишавски 51
Паскалев, Александър Михайлов 81, 170, 171, 172
Паулсон, И. 214
Паунчев, Г. 149
Паунчев, Ст. 57
Пашич, Н. 20
Пашов, х. М. 180
Пеев, Г. 12
Пеев (Пейов), Т. 145, 146, 178
Пеев-Плачков, Ив. 63
Пекарев, Ю. Ж. 81
Пелемберг, барон дьо 57
Пенев, проф. Б. 171
Пенев, С. 145
Пенне, генерал 144
Пенко — вж Тодоров, Петко

Юрданов
Пенков, Б. 36
Пенков, Г. 184
Пенков, И. 159
Пенов, Силв. 42, 43
Пенчев, Б. 222
Пенчев, П. Н. 50
Пенчев, Ст. 160
Пенчов, Г. 35
Пенчов, д-р Ст. 45
Пенчов, Стамо Колчев — вж Колчев Пенчов, Стамо
Перчемлиев, С. 145
Петала, Ел. 103
Петев, Ботьо 99
Петева-Филова, Евдокия 98, 99
Петканов, К. 127
Петков, Б. 32
Петков, Г. 184
Петков, Д. (м ра неелд. Свирчо) 32
Петков Николов, Димитър 12, 14, 16, 24, 26, 36, 53, 184, 192
Петков, Н. 47, 50
Петков, П. Д. 12
Петкова, М. 175
Петкова, баба Недели 216
Петкович, Г. 145
Петров 175
Петров, Ат. 160
Петров, Бачо Киро 24
Петров, Г. 81
Петров, Г. Х. 81
Петров, Георги 152
Петров, Георче 16, 154, 157
Петров, Д. 159
Петров, Ив. 210
Петров, ген. Р. 13
Петров, С. 57
Петров, Сим. 85
Петров, Ст. 50
Петров, Т. 64
Петров, Т. 171
Петров, Я. 37
Петрова, С. 178
Петрович, Н. 32
Петрович, Ст. 50
Петру, Жеко 38
Петру, Христо 46
Петър, апостол 25
Петър, I, ср. крал 15, 20
Петър I, българ. цар 76
Пехливанов, В. 162
Пешев, П. 12, 13
Пешов, Т. 158
Пеюв, Г. 36
Пиколо, Н. 218
Пиперков, К. 60
Пиронков, Хр. М. 33
Писарев, Д. И. 81
Пишурка, Кр. С. 211, 216, 219
Платон, митр. Московски 221
Плутарх 181
Поволюн, Ж. 53
Подвързачов, Дим. 17, 81, 171, 175
Поликарп, епископ 33
Померанцев, проф. А. 53
Поп Богомил 76
Поп Захари 74
Поп Йоаким 183
Поп Костадин 74
Поп Панарет 203
Поп Петко 203
Поп Пунчо (от с. Мокреш) 80
Поп Симеон (от с. Беброво) 203
Попалексов, Иван — вж Аджеиов, Иван Попалексов
Попангелов, Алекси (Бранко) 66
Попарсов, А. 153, 159
Попвасилев, К. 221
Попвасилев, Ст. 127
Попгеоргиев, Ст. 158, 159
Попдимитров, Ев. 171
Попдимитров, поп Енчо 178
(Попенчев) Попдимитров, Петър
Попдимитров, П. (учл. в Жеравна) 38
Попдимитров, П. (от с. Ветрен) 201
Попдимитров, Петър — вж Енчев
Попдойчов, Ив. 212
Попенчев, Петър — вж Енчев
(Попенчев) Попдимитров, Петър
Попето, Михаил — вж Михаил Попето
Попконстантинов, Ник. 163, 214, 221, 223
Попниколов, Ст. 157
Попнистов, Цв. Д. 210
Попов, В. 162
Попов, Д. п. 31
Попов, Дим. 32

Попов, Д. К. 13
Попов, Д. Хр. 151
Попов, Д. Хр. 189
Попов, Ив. 98
Попов, К. 119, 120
Попов, К. 129
Попов, проф. М. 118, 119
Попов, Мих. А. 48
Попов, Мл. 47
Попов, Н. 213
Попов, П. 48
Попов, Ст. Д. 214
Попов, Хр. 32
Попов, майор Хр. 13
Попова, Ил. 129
Попова, Т. 175
Попович, В. Г. 181
Попович, Е. 14
Попович, х. Ив. 43
Попович, К. 33, 41, 42, 207
Попович, Н. Мл. 47
Попович, П. 208
Попович, Ст. 192
Попруженко, проф. М. Г. 127
Попрусева 129
Попстефанов, С. 61
Попстоянов, К. 157, 158
Попхристов, Ив. 24
Попхристов, Р. 24
Попхристович (Христов), Илия 221, 223
Потапенко, И. Н. 81
Правдолюбов, Иван — вж Кирилов, Иван
Прист, С. 97
Проданов, Ив. Д. 43
Проданов, Ив. Хаджидимитров 47
Проданов, Т. 74
Протич, А. 95
Протич, Д. 189
Протич, д-р П. 41, 43, 44, 51
Протогеров, ген. Александър Николов (псевд.: дядо Ангел, Илия, Летов) 16, 55—59, 104, 153
Пулеков, М. Лулчев 210
Пулиев, Евл. Н. 33, 191, 192, 199
Пулиев, Ив. Т. 31, 33
Пулиев, Н. Т. 30, 31, 33, 189, 192
Пулиев, Т. Хр. 31, 33, 188, 189
Пулиев, Хр. Н. 33, 192, 199
Пулиев, Хр. Т. 30, 33
Пулиева, А. Н. 33, 199
Пулиева, Ел. Хр. 51
Пулиева, Т. Т. 33
Пулиеви (Пулеви, Пульовци), братя Христо и Никола Тодорови 30, 31, 33, 207
Пулкович, х. Й. 216
Пулев, Р. 81, 83
Пушкаров, С. 119
Пушкин, Ал. 80, 81, 85, 215
Пъдев, инж. Михаил П. 100
Пъвзарина — вж Адженов, Иван Попалексов
Първанов, Никола (псевд. Дунаволомов) 66, 68, 216
Пърличев, К. 159
Пъшков, Д. Н. 49

Рабле, Фр. 85
Раданов, С. 192
Радев, С. 12, 14, 16, 17, 56, 143, 144, 153, 154
Радилов, Божилов, Атанас 37
Радов, П. 50
Радович, А. 12, 14
Радолин, княз 192
Радославов, д-р В. 12, 13, 21, 57, 63, 64
Радославов, Ив. 81, 171
Радославов, Минко (Минчо) Маринов 71, 72, 211
Радославов, Р. 81
Радулов, С. 203, 211, 215, 216, 219
Развигоров, М. 162, 201
Разцветников, А. 87
Райков, А. 50
Райков, Ив. 74
Райкович, архим. Максим 33
Райно, Б. 103
Райнов, Б. 15, 16
Райнов, проф. Н. 171, 172
Райнов, С. 210
Райнов, проф. Ст. 171, 172
Райнов, Теофан (Теофан Райнов Стоянов; псевд. Иван) 224, 225
Райнов, Хр. 49
Райчев, Ив. 50
Райчев, П. 129
Раковски, Г. С. 24, 40, 71, 161
Рамлин, Г. 128
Ранкович, майор 173

Рачки, Фр. 169
Рачов, Р. М. 47
Рашев, митр. Панарет 39, 46, 49, 51
Рашеев, В. 24, 188, 189, 221
Ревал, барон Х. 194
Реман, К. 128
Ренол, Л. 192, 194
Репортьор от старата школа — вж Танев, Стефан Димитров
Рецлав, Е. 124, 125
Решид, М. 192
Рибентроп, Й. фон 92
Рива, А. 192
Ригз, И. 203
Ризов, Д. 106
Ризов, Димитър Христов (псевд.: Македонец, Гяур, Д. Инсаров, Д. Рудин, Демократ) 11—14, 17—22, 184
Ризов, Н. 150
Ризов, П. 158
Ризол, С. 208
Рисмелин, 130
Ристич, Й. 26, 50
Робев, Вл. 60
Робеспиер, М. 85
Робинс, Т. 134
Родоканаки, П. П. 181
Розелиус, д-р 59
Ройтер, Фл. фон 128
Рокшро, Х. 128
Рол, М. 128
Ролан, Р. 99
Роланд, барон Х. дьо 192
Романски, проф. Ст. 94
Романчук, Я. 8
Ронже, К. 84
Рубрьодер, Е. 107
Рудин — вж Танев, Т.
Ружкин, 81
Рузвелт, Т. 102
Румбке, В. 100
Русев, д-р М. 184
Русел — Судзиловски, д-р Н. 178, 184
Русети, Дим. х. 41
Русков, Хр. 43
Русович, Д. 208

Сабен, М. 14
Сава Сръбски, свети 37
Савинов, Хр. 57
Савов, Георги 37
Савов, Ив. 160
Савов, ген. М. 184, 192
Савов, инж. Михаил Савов 99, 100
Савов, Н. 81
Савов — Неволин, М. 171
Савчев, Н. 159
Саев, пор. К. 57
Саев, Т. 154, 156, 158
Сазвари, А. 192
Сакаров, д-р Н. 134
Сакъзов, Я. 64, 171
Салабашев, А. 125
Салабашев, Иван Ив. 184, 187
Салабашев, Иван Петров 31, 32, 183—187, 191
Салабашев, Ст. 187, 192
Салабашева, Мзрия 186
Салабашева, Смарагда 187
Салгъиджиев, С. К. 16, 211
Самарджиев, Из. 81
Самарджиев, К. П. 15
Самарджиев Цвятко Недев (Недюв) — вж Недев (Недюв) Самарджиев, Цвятко
Самоволенченина, даскал Димитър — вж Драганов, поп протонотарий Димитър
Самоковлиев, А. 97
Самоковлията, З. — вж Круша Икономович, З. — Самоковлията
Самсаров, Хр. Н. 216
Санд, Ж. 212
Сандански, Я. 57, 148, 152, 153, 161
Сапунджиев, Ст. 85
Саракинов, Д. 156
Саракинов, Христо 156
Саранов, Н. В 221
Сарафов, Б. 16, 148, 152, 154, 156, 160, 201
Сарафов, Д. Г. 210
Сарафов, ген. Ив. К. 50, 176
Сарафов, Мих. К. 12, 53, 146, 167, 192
Сарафов, Ст. 16, 48
Сарачев, Хр. 184
Сахатчиев, Т. М. [?] 33
Свайке, А. фон 128
Свети Димитър Солунски — вж Димитър Солунски, свети

Свищовлията, Лазар — вж Лазар Свищовлията
Сгурев, инж. Г. 130
Севдалин, Т. 81
Сеизов, В. 106
Секулички, Марко 201
Селвели 194
Селимински, д-р Ив. 41
Семерджиев, Ив. П. 145
Семерджиев, Пан. 211
Семов, Ст. 85
Семоолу, М. 74
Серафим Рилски 49
Серафимов, Г. 184
Сербезов, Д. 57
Сересй, Н. 18
Сивков, Ал. В. 211, 216, 217
Силвио Пелико 212
Силянов, Б. 155
Силянов, Л. 157, 158
Силянов, Хр. 159
Симеон, митр. Варненски и Преславски *67, 68*
Симеон I, цар 87
Симеон Сръбски, свети 37
Симеонов, А. 74
Симидов, Ф. 50
Симидчиев, Л. 57
Симидчиева, Ек. 152, 160, 161
Симич, Г. 14
Симич, Св. 18
Симов, П. 46
Симонид, Т. 208
Синесий, митр. Скопски 19
Сиркова, М. 18
Скайлер (Скайлър — Eugene Schuyler), Юджин 28, 29
Скараманга, К. 181
Скерлич, Й. 18, 64
Скичков, Д. 188
Скобелев, ген. М. 217
Скриб, Евг. 212
Славейков, Ив. П. 16, 63, 73, 218
Славейков, П. П. 21, 73, 166, 170, 171, 173
Славейков, П. Р. 25, 52, 55, 66, 72, 73, 74, 81, 167, 168, 200, 212, 215—219, 222
Славейков, Р. П. 73, 210, 211
Славейков, Хр. П. 73
Славков, Н. 62
Славов, Ив. 50
Славов, Х. 31
Славчев 218
Славчев, Тодор 37
Слезкин — вж Тодоров, Петко Юрданов
Смил- Янтър 82
Смилов, Д. П. 49
Смилов, Н. Г. 43
Смирнов, К. 214
Соколов, поп Д. 214
Сокълски, Н. Г. 222
Солакоглу, бр. С. 42
Соларов, поднор. 187
Солон 30
Солсбъри, лорд С. 149
Соподзко, Титус 81
Сорокин 53
Сотир Доварджи 36
Сотиропуло, Н. 207
Софроний, архим. 25
Сояр 50
Спасоевич, Дим. 50
Спенсър Д. 22
Сперлинг, Р. 103
Спиридонов, Н. 193
Спиров, Н. 158
Списаревски, К. Д. 135
Списаревски, П. П. 81
Спространов, Е. 15, 56, 57
Спространов, Н. 15
Сребров, М. 81
Сречкович, П. 14
Стайкова 125
Стайнов, П. 87
Стаматов, Г. А. 140
Стаматов, Г. П. 171, 172
Стамболиев, пор. 155
Стамболийски, Ал. 64, 116, 123
Стамболов, Ст. 13, 16, 23, 24, 26, 62, 72, 145—147, 167, 178, 184, 187, 192, 198
Стамболова, П. 53, 184, 199
Стамболски, С. 155
Стамболски, д-р Хр. 217
Стаков, Н. 175
Стаков, Ст. Р. 81
Станимирова, Г. 105
Станимирова, Л. Ст. 187
Станишев, проф. Ал. 129, 130
Станишев, д-р К. 144
Станишев, инж. Хр. 56, 149, 154—156

Станкович, А. 15
Станкович, М. 70
Станкович, Ст. 40, 42, 43, 45
Станоевич, А. 14
Станчев, д-р Д. — вж Станчов, д-р Д.
Станчев, Ив. 33
Станчев, М. 156
Станчов (Станчев), д-р Д. 12, 14, 184, 191—193, 196
Станчов, П. 23, 203, 211, 217
Станьов, Никола 35
Статев, Хр. 129
Стателов, Д. 160
Стателов, Дим. С. 47, 48
Стефан Караджа — вж Тодоров Караджа, Стефан
Стефан Хилендарски, монах 35
Стефанов, Б. 195
Стефанов, В. 128
Стефанов, М. 211, 219
Стефанов, М. Т. 48
Стефанов, С. П. 181
Стефанопуло, Г. 40
Стефа 37
Стижаровски, Сим. Монев — вж Монев — Стижаровски, Сим.
Стоенчев, Л. 57
Стоилков, И. 173
Стоилов, иеродякон Дионисий 49
Стоилов, д-р К. 18, 19, 116, 150, 151, 192, 193, 195—197
Стоилов, Сл. 57
Стоилов, Хр. К. 127
Стоичков, Найден Андреев—вж Андреев Стоичков, Найден
Стойков, Г. 32
Стойков, Георги 37
Стойков, Хр. 81
Стойнов, Д. 74
Стойнов, Ил. 46
Стойчев, Ив. 156, 159
Стойчев, Ив. К. 85
Стойчев, Кр. 82
Стойчев, Личо — вж Каравелов, Л.
Стон, мис Е. 185
Стоян кехая 35
Стоянов, А. 57
Стоянов, А. 175
Стоянов, В. 207
Стоянов, В. Д. 16, 53, 83, 210
Стоянов, Д. 57, 151, 162
Стоянов, Зах. 12, 16, 25, 26, 62, 184, *194*
Стоянов, Ив. 32
Стоянов, Ил. — вж Иларион Макариополски, митр. Търновски
Стоянов, Л. 171
Стоянов, П. 17
Стоянов, Р. 32
Стоянов, д-р Т. 184
Стоянов, Теофан Райнов — вж Райнов, Теофан
Стоянова, А. З. 187
Стоянович, А. 225
Стоянович, Ив. 16
Стоянович, К. 14
Странгфорд, леди Е. 167
Странджов, И. Хр. 81
Странски, д-р Г. Ив. 12, 26
Странски, проф. Ив. Н. 130
Страшимиров, А. Т. 27, 56, 63, 64, 81, 148, 160, 171, 184
Страшимиров, Д. Т. 188
Стрезов, Н. 192, 195
Студеницки, Ф. 92
Стюард, барон Д. Ф. 180
Суботич, Вуле 51
Суис, Е. 53
Сукиаров, Н. 71
Суприан, д-р 124
Сурин, Н. И. 82
Сърмаджиев, Вл. 192
Сърмаджиев, Георги Х. 199
Сърмаджиев, Хараламби Георгиев *33, 39, 40, 48, 190—199*
Сърмаджиев, Христо Х. 199
Сърмаджиева, Ана Х. 199
Сърмаджиева, Елена Х. 192, 199
Сърмаджиева, Мария Г. 199
Сьор, Ж. 94
Сяров, Хр. 22

Табаков, Н. 62
Такев, М. 17, 154, 156
Талаат бей, велик везир 60
Талейран, Ш. М. 85
Тамъджиев, З. П. 81
Танев, Н. 85
Танев, С. 175
Танев, Стефан Димитров (псевд. Репортьор от Старата школа) 84, 85

Танева, Е. 85
Танчев, д-р Хр. 133, 134
Тарновски, А. 133
Тасков, Н. 208
Татарчев, Б. 15, 17
Татарчев, д-р Хр. 16
Таушанов, Н. 57
Тахауер, Б. 103
Тацит, П. К. 30
Теодор Димитри 37
Теодоров — Балан, Ал. 143
Теодоров, Д. 51
Теодоров, Пл. 75
Теодоров, Т. 192
Теодорович, Д. 23, 24
Теодосий, проигумен 35
Теологу, П. 31, 188
Теологу, Х. 208
Теофан, игумен 35
Теофил 37
Теофилакт Рилец 217
Теофилов, М. 81
Тинтеров, К. С. 210, 212
Тиньов, Стоян 37
Тисе, Н. 57
Тисен, проф. П. А. 130
Титороз, Й. 184
Тишинов, Л. 57
Тодорина — вж Чупчулов, Тодор
Тодороз, Ал. 46
Тодороз, В. 47, 119
Тодороз, Г. 159
Тодороз, Г. 222
Тодороз, Дим. 50
Тодороз, Ил. 42
Тодороз, д-р К. 124, 127
Тодороз — Караджа, Стефан 24, 49, 68
Тодоров, Н. 175
Тодоров, Н. 210, 218
Тодороз, П. 154
Тодоров, Петко Юрданов (псевд: Пенко, Н. Бойко, Слезкин) 12, 13, 27, 28, 83, 165, 177
Тодоров, Ст. 113
Тодоров, Филип — вж Филип Тотю Тодоров
Тодоров, Хр. 50
Тодоров, Я. 94
Тодорова, В. 119, 129
Тойо 92
Толев, Ив. 81, 175
Толстой, Л. 17, 27, 85
Тонкович, Г. 40
Тонкович, Й. 40
Тончев, д-р Д. 12, 175, 184, 192, 195
Торбов, М. 155
Тотенхям, вицеадмирал 104
Точков, д-р Д. 57, 58, 59
Тошев, А. 184
Тошков, Н. М. 180, 188, 189, 207, 208
Тошкович, Ст. Р. 189
Трапезундский, Ив. 26
Траудцен, Х. 25, 212
Траянов, Т. 171
Тренков, Й. 57
Трифонов, проф. 130
Трифонов, Хр. 175
Трячков, К. 40, 42
Троцки, Л. 12
Тукидид 30
Тулешков, К. 45
Тъпия — вж Чувчулов, Тодор
Тъпков 216
Тъпчилещов, С. 72
Тъпчилещов, Хр. 31, 32, 180, 207, 208
Тюфекчиев, Н. 148, 149, 151

Узунов, Ат. 49
Узунов, Дечко 89, 92
Уилсон, Т. 20, 169
Умберто I, итал. крал 197
Уотърлоу, С. 103
Урсу, О. 176
Урумов, П. 22, 211, 216
Урусов, княз 180
Успенски, Т. Ив. 93
Уста Бончо 37
Устабашия Вичо 38
Устагенчев, Д. 178

Фабрициус, Е. 92, 99
Фаденхехт, д-р Й. 175
Факсеншил 194
Фейвари, барон дьо 192
Фенелон, Ф. 212
Феодоров, П. 211, 219
Фердал, В. Д. 212
Фердинанд I, цар 12, 13, 15, 18, 19, 23, 25, 63, 72, 164, 184—187, 192—194, 196—199
Ферон, Й. 97

Фетли бей 193
Филарет [?] 223
Филип Тотю Тодоров 24, 50, 146, 225
Филипов, Ал. 63
Филипов, Ив. 46
Филипов, Ст. 173, 174
Филипов, Хр. 12
Филиповски, Никола (дядо Никола) 24, 163
Филов, проф. д-р Богдан Димитров 87, 91—95, 97, 98, 130, 192, 195
Филов, Д. 98
Филова, Евдокия Петева — вж Петева — Филова, Евдокия
Фильов, Н. 50
Фингов, Д. 213
Фирмилиян, митр. Скопски 161
Фитов, П. И. 182
Фишер 194
Фишер, Р. 124
Фишер, Р. В. 57
Флинтов, Ив. 122
Фогел, О. 89
Фотинов, К. 52, 222
Франгов, П. 24
Франгя, Антон 53, 54
Франк 124
Франклин, К. 212
Франц Йосиф I, император 58, 197
Франц Фердинанд 192
Фуртвенглер, д-р В. 128

д-р Х. К. 81
Х. Димитър 37
Хаджи Димитър — вж Асенов, хаджи Димитър
Хаджи Стефан 220
Хаджибакалоглу, Ив. Д. 180
Хаджибончев, Е. 185
Хадживасилев, А. 153, 157, 162
Хаджигюров, Хр. 97
Хаджидимитриев, Ив. 31
Хаджидимитриев (Хаджидимитрие; Хаджидимитров), Й. 42, 43, 44
Хаджидимитриев, П. 43
Хаджидимитров, Ив. 145 —
Хаджидимов, Д. 148, 152, 153, 155, 159, 161
Хаджиенов, Ив.—вж Адженов, Иван Попалексов
Хаджииванова, х. Р. 50
Хаджиикономов (х. Икономов), Тотьо (Стойно) 73
Хаджийовчев, Т. П. 222
Хаджикалчев, К. 12, 14
Хаджикирков, Хр. Ив. 49
Хаджикойоглу, Е. Т. 41
Хаджиколева, Р. 50
Хаджиконстантинов Джинот, Й. 202
Хаджикостов, М. 62
Хаджикостов, Хр. 39
Хаджиласков, Г. Ив. 46, 49
Хаджимицов, Т. Ив. — вж Мицов (Хаджимицов), Т. Ив.
Хаджимишев, П. 191
Хаджиниколов, В. 75
Хаджиниколов, Петър 36
Хаджиолу, Йован чорбаджи 35
Хаджипенков, х. Димитраки 38
Хаджипетранов, К. 180
Хаджирайнов, х. Панайот 38
Хаджистанчев, Т. 13, 16
Хаджитодоров, А. 41
Хайделберг, Г. 124
Хайдут Сидер 163, 164
Хайне, Х. 80
Хаканова, В. 185
Халачев, Ив. Н. 45, 50
Халил кехая 35
Хамамджиев, Ив. 192
Хамсун, Кн. 171
Хансен, К. 126, 128
Харбов, Т. 160
Харизанов, свещ. И. 51
Харизанов, Хр. 105
Харитон, архим. 211, 217
Харлаков, Н. 154
Хауке, К. 124, 130
Хаупт, П. 94, 95
Хаушилд, проф. 130
Хелвег, д-р Й. 101
Хербст, Й. 185
Хердемертен, княж. 130
Херцен, А. А. 16, 17
Херцен, Ал. Ив. 17, 27
Хесапчиев, Ан. Д. 221
Хесапчиев, Хр. 194
Хилфердинг, А. 182
Хинчев, Г. 129
Хитлер, А. 89, 125
Хитов, Ат. 46

Хитов, П. 24, 50, 70, 71, 148, 161, 178, 188
Хлебаров, проф. Г. 130
Ходжов А. 185
Хофман, проф. 131
Хофман, д-р В. 87
Хофман, К. 185
Хранилович, Ив. 169
Хранов, Д. В. 24, 211, 216
Хрисант, митр. Пловдивски 32
Христов, Д. 81
Христов, Дим. 15, 87
Христов, дядо Желью — вж Черниев, Желью Христов
Христов, И. 32
Христов, инж. И. 112
Христов, Ив. 129
Христов Ил. — вж Попхристовии (Христов), Ил.
Христов, К. 51
Христов, Кирил 16, 17, 171, 172
Христов, Н. 119
Христов, П. 57, 60
Христов, С. 167
Христов, Т. 187
Христова, Д. 50
Христова, П. 51
Христович, Ил. — вж Попхристович (Христов), Ил.
Христодоров, Ив. 48
Христофоров, Дим. 222
Хрулев, Кыню (Кръстю) Т. 30
Хрулев (Хрулевски) Тодор (Теодор) Тодоров 29, 30
Хрулева, Мариола 30
Хрулеви, сем. 30
Худ, Т. 81
Худек, д-р В. 185
Хунке, проф. 131
Хъксли, Т. 81
Хьон, проф. Алфред 128
Хьонинг, барон 193
Хьопфнер, сестри 128

Цанев, (Рудин), Т. 81
Цанев, Хр. 36
Цанкоз, А. 40
Цанкоз, А. С. 213
Цанкоз, проф. Ал. 104, 119
Цанкоз, Др. 12, 13, 22, 24, 26, 49, 51, 52, 72, 167, 181, 212
Цанкоз, Ив. 24
Цанков, проф. Ст. 130
Цанков, Т. 35
Цанков, Хр. 128
Цанов Видинлията, Ил. 224
Цанов, К. А. 81
Цанов, Найчо (Николай) Томов 12—14, 55, 62—64, 185
Цачев, М. 72
Цветанов, А. 192
Цветанов, Д. 105
Цветанов, Хр. 32
Цветков, М. 62, 145
Цветков, Мл. 67
Цветков, Н. 18
Цвятков, И. К. 212
Ценоз, Гр. Н. 50
Ценоз (Ценович), Н. 40—42, 182 188, 207, 208
Ценозич, Д. 43, 225
Ценович, Н. — вж Ценов, Н.
Церковски, Цанко Бакалов 12, 63
Церов, Ив. П. 81, 82
Ципушев, К. 57
Цоков, Д. 192
Цокова, Т. 129
Цонев, проф. Беньо Стефанов 78, 79, 82, 83
Цонев, Добрин 84
Цонев, Драгомир Беньов 113, 115
Цонева, Събка 84
Цончев, ген. Ив. 56, 57, 59, 149, 154—156
Цуцев, Ил. 160
Цуцулов, Д. 153

Чакалов, д-р А. 123, 130
Чакалова, М. 153
Чаков, М. 173
Чакрев, Д. 153
Чакрев, К. 153
Чакрев, М. 153
Чакъров, А. 151
Чакъров, Ст. 156, 159
Чакъров, Ф. 153
Чаликиг, Н. 31
Чалоглу, Г. 207
Чалъков, А. 152, 157
Чалъков, В. 92
Чалъкова, Е. 92
Чано, граф Г. 102
Чапрашиков, Ст. 16, 53
Чаулев, П. 57, 60

Чекеларов, В. 157
Чекич, Тр. 51
Чемена, М. 214
Чемков, Хр. 161
Черкаски, княз Вл. А. 178
Черкезов, Й. 128
Чернев, Ат. 145
Чернев, Желью Христов (дядо Желью) 50
Чернов, П. А. 211, 216
Черновежд, П. П. — вж Карапетров, П. П.
Черногорски, Ст. 151, 156
Чернодрински, В. 159
Чернопеев, Хр. 16, 57, 158
Черняев, ген. М. 146, 179
Чех, Св. 81
Чехов, А. 81
Чилев, П. 81
Чилингиров, Ст. 53, 169
Чилингиров, Х. Г. 81
Чингис хан 85
Чоке, Х. 213
Чолаков, В. 215
Чолаков, И. Т. 82
Чолаков, Хр. 185
Чомаков, д-р Ст. 31, 180, 185, 225
Чорапчиев, Ив. П. 214
Чорович, Св. 14
Чунчулов, Тодор (псевд: Легиона, Магарето, Тодорина, Тъпия) 61, 62
Чучков, Ефр. 154

Шабуил, Л. А. 218
Шакир ефенди 222
Шангов, Ст. 59
Шапкарев, К. А. 57, 161
Шарапчиев, свещ. 175
Шарков, Б. 106
Шатев, П. 57
Шатобриан, Ф. Р. 218
Шауер, Х. 159
Шафкулов, Сп. 158
Шахов, К. 151
Шварцкопф, Елизабет 128
Шевен, Герлинде фон 90
Шевен, Герхард фон 90, 91
Шевен — Юстл, Елизабет 90, 91
Шевен, Ида фон 90, 91
Шевен, Т. 90
Шевен — Крамарц, Ингеборг 90, 91
Шеел, д-р 131
Шекерджиев, М. 75
Шербюлие, В. 212
Шефер 89
Шиваров, В. 134
Шиваров, Ив. Д. 216
Шиваров, Ил. Д. 211, 214, 216, 219, 221
Шиваров, Хр. С. 221
Шивачев, Ж. 75
Шивачов, С. 68
Шилер, Фр. фон 82
Шимончич, Джуро 48
Широков, Т. 113, 213
Ширмахер, К. 89
Шишев, Хр. Ив. 211
Шишков, Т. Н. 211, 212, 214, 218
Шишманов, Е. 64
Шишманов, проф. д-р Ив. 14, 15, 52, 171, 173, 175, 184
Шишманов, д-р М. 185, 192, 194
Шишманов, П. 87
Шишманов, д-р Христо Петров 86, 88
Шишманова, Л. 99
Шишманова, Пенка 89
Шкорпил, бр. 97
Шлезингер, М. 185
Шмит, проф. Рудолф 128
Шмит, Х. 92
Шмит, Хр. 212
Шойлеков, Г. П. 47, 48
Шопен, Фр. 85
Шопенхауер, А. 27
Шопов, Ат. 15, 51, 192, 195, 211, 212, 216—218
Шопов, Г. 208
Шопов, Г. 191
Шопов, Г. В. 51
Шопов, Д. 32
Шопов, Д. А. 82
Шопов, Ив. 46
Шорро, А. 57
Шраде, проф. д-р Х. 130
Шулев, К. 216
Шулев, П. 210
Шулц, Валтер 128

Щайн, М. М. 128
Щайнер, А. 128
Щепкин, проф. В. Н. 82
Щетен, барон 193

Щехер, Е. 107
Щипски, В. К. 159
Щросмайер, Й. 169

Юго, В. 27, 81, 212
Юнг, А. 113
Юрданоглу, В. Димитров 181
Юстл, Ханс 90, 91

Яблански, Д. 154
Яворов, Пейо Тотев Крачолов 17, 60, 82, 129, 148, 157, 166, 171—174.
Яворова, Лора — вж Каравелова — Яворова, Лора
Яковлев, А. 81
Ямацава, С. 206
Ямболов, Ив. К. 210
Янакиев, х. П. 178
Янев, Т. 210
Янков, полк. Ан. 156
Янкова, Тамара 129
Янкови, бр. 128
Янколов, д-р Г. 199
Янсен, К. 90
Янулов, Д. 43
Янчов, Вельо 36
Янъков, М. 158
Ярев, Х. К. 82

УКАЗАТЕЛ НА ГЕОГРАФСКИТЕ ИМЕНА[1]

Австралия 87, 213
Австрия (Австро-Унгария) 46, 48, 50, 77, 88, 97, 121, 143—145, 151, 182, 184, 193, 194, 196, 197
Азия 29, 47, 144, 213
Айтос, гр. 74, 75
Айтоско 74, 75
Алан кайряк — вж Ясна поляна
Албания 57, 60, 97
Алдомировци (Софийско), с. 105
Александрия, гр. в Румъния[2] 32
Алжир, гр. 121
Америка 26, 32, 57, 105, 144, 185, 212, 213, 220
Амстердам, гр. 137
Англия (Великобритания) 18, 32, 88, 102, 118, 119, 143, 169, 185, 196, 207
Анхиало — вж Поморие
Арабтабия, форт от Силистренската крепост 54
Арапово — вж Златовръх
Арбанаси (Великотърновско), с. 26, 95, 107
Аржентина 87, 143, 144
Асеновград (Станимака), гр. 134, 136, 137, 152, 153, 156, 157, 160
Атина, гр. 18, 95, 98, 193, 194
Атон — вж Света гора
Африка 25
Ахъчелебийско 154
Бавария 88, 99
Балканите 14, 103, 198
Балкански п-ов 76, 77, 93, 164, 197
Балчик, гр. 155, 160
Балчишко 35
Банско, гр. 120
Батак (с. в Пещерско; дн. гр. Батак) 152
Баткун (Пазарджишко, дн. слято със с. Паталеница, Пловдивско) 92
Бачка, област в Австро-Унгария (дн. в СФРЮ) 50
Бачковски манастир 92, 93, 97, 183, 196
Бебек, квартал в Цариград 216
Беброво (Плевенско, дн. Великотърновско), с. 203
Безден (Софийско), с. 105
Бейрут, гр. 94
Белгия, 13, 48, 116, 143, 144, 196
Белград (Бялград) 14, 15, 19, 20, 47, 48, 61, 87, 97, 123, 131, 135, 136, 146, 156, 178, 192—194, 196, 214, 215
Белово (Бельово, с. в Пазарджишко; дн. гр. Белово) 54, 195, 196
Белоградчик, гр. 152, 155
Бельово — вж Белово
Берковица, гр. 71, 155, 160, 211, 217
Берлин, гр. 14, 20, 89, 90, 94, 95, 99, 121, 125, 126, 128, 129, 171, 177, 185, 193
Берн, гр. 94, 95, 152

[1] Географските имена са дадени в новите си наименования, а на старите са направени препратки; принадлежността на българските села към сегашните окръзи е посочена с прилагателни — напр. Ловешко, вм. Ловешки окръг.

[2] Само при географски понятия с еднакви имена са дадени допълнителни сведения към наименованието.

Бесарабия 31, 32, 65, 163
Битолско 151, 160
Битоля, гр. 15, 23, 57, 58, 61, 109, 151
Благоевград (Горна Джумая), гр. 15, 57, 219
Божурище (Софийско), с. 106
Бойница (Кулско, дн. Видинско), с. 160
Болград, гр. 46, 48, 72, 180, 188, 191, 211, 214—216
Болоня, гр. 94
Бон, гр. 121
Босилеград, гр. 72
Босна 19
Ботевград (Орхание), гр. 160, 206
Бояна (с. в Софийско; дн. квартал на София) 135
Бразилия 143, 144
Браила, гр. 31, 32, 41, 42, 51, 150, 180—182, 188, 208, 215
Брацигово, гр. 186
Брашов, гр. 41
Брезе (Борисовградско, по-късно Първомайско; дн. Смолянско), с. 107
Брезник, гр. 148
Бреслау — вж Вроцлав
Брюксел, гр. 138, 152, 153, 174
Будапеща, гр. 85, 98, 193, 194
Букурещ, гр. 22, 24—26, 31—33, 40—51, 62, 95, 146, 147, 152, 153, 178, 179, 181, 188, 191, 194, 195, 197, 208, 211, 213—215, 217, 221
Бургас, гр. 13, 75, 108, 124, 125, 148, 152—155, 157, 160, 182, 187
България, 12, 13, 15—22, 24—29, 31—33, 42, 47, 49, 52, 53, 55, 57, 59, 60, 62, 63, 67, 76, 77, 83, 87—89, 93, 95, 106, 108—111, 114—118, 120, 122—135, 137—140, 142—146, 161—164, 166—169, 174, 177, 184—186, 192—194, 196—199, 208
Бърно, гр. 89,
Бяла, гр. 153, 160
Бяла Слатина, гр. 115, 152
Бяла черква (Горни Турчета, Павликенско; дн. Великотърновско), с. 53
Бялград — вж Белград
Вавилон, гр. в Древна Месопотамия 29
Вакарел (Софийско), с. 195
Вардар, р. 16
Варна, гр. 92, 104, 110, 111, 124, 125, 127, 137, 148, 152—158, 160, 168, 178, 190, 200, 218
Варшава, гр. 85
Вашингтон, гр. 118, 119, 121
Велес, гр. 68, 202, 211, 216
Великобритания — вж Англия
Велико Търново (Търново), гр. 22, 24, 32, 39, 42—45, 49, 73, 83, 112, 124, 126, 129, 146, 150, 153, 158, 161, 164, 168, 183, 203, 211, 214, 217—219
Великотърновско (Търновско) 29
Венеция, гр. 95, 101
Венецуела, 143, 144
Видин, гр. 27, 37, 65, 117, 140, 153, 155, 168, 211
Видинска низина 111
Виена, гр. 14, 16, 20, 33, 42, 47, 48, 90, 115, 119, 131, 144, 168, 181, 184—186, 191, 193—197, 199, 211—213, 215, 216, 218, 225
Византия 95
Витолища (Прилепско; дн. в Македония — СФРЮ)
Витоша, пл. 142
Влашко 181
Воден, гр. 97
Враня, гр. 169
Враца, гр. 41, 42, 62, 72, 73, 101, 124, 152, 153, 160
Врачанско 107, 160
Вроцлав (Бреслау), гр. 47, 89, 114, 126
Върбица (Преславско, дн. Шуменско), с. 97
Вършец (с. в Берковско; дн. гр. Вършец) 160
Вюрцбург, гр. 92, 97

Габрово, гр. 13, 47, 83, 97, 152, 160, 177, 211, 221—223
Габровско 29
Галац, гр. 31, 33, 41, 150, 222
Галиция, историческа област в Централна Европа 194
Галичко 95

Ганд, гр. 48, 116, 153
Гватемала 144
Гвиана (френска) 144
Гевгелийско 150, 154
Германия 12, 18, 20, 27, 33, 46, 48, 57, 58, 77, 87—91, 97—99, 102, 108, 109, 111, 113, 115, 118, 121—123, 125, 127, 128, *145, 165, 171, 182, 192*
Голяма Камчия, р. 108
Горна Джумая — вж Благоевград
Горна Оряховица, гр. 146, 160
Горни Турчета — вж Бяла черква
Горноджумайско 155—157, 160
Горнооряховско 107
Горско Косово (Плевенско, дн. Великотърновско), с. 109, 111, 120
Гостиварско 19
Гоце Делчев (Неврокоп), гр. 137, 204, 216
Гоцеделчевско (Неврокопско) 204
Градец (Котленско, дн. Сливенско), с. 190
Гривица (Плевенско), с. 206
Гърция (Елада) 77, 88, 95, 97—99, 143—145, 225
Гюешево (Кюстендилско), с. 115, 174
Гюмюрджина, гр. 32, 35, 134
Гюргево, гр. 32, 33, 221

Дания 144, 169
Дармщат, гр. 90, 131, 193
Дебърско 19, 160
Делиград, гр. *179*
Демирхисар, гр. 15, 101
Диарбекир, гр. 49, 70, 218
Димитровград (Цариброд), гр. 13, 152, 167
Димитровградско (Царибродско) 103
Длъхчево Сабляр (Кюстендилско), с. 201
Добрич — вж Толбухин
Добричко 35
Добруджа 53, 95, 108
Дойран, гр. 58
Долна баня (Ихтиманско, дн. Софийско), с. 140
Долна Мизия 94
Долни Дъбник (с. в Плевенско; дн. гр. Долни Дъбник) 215
Долни Лозен (дн. към с. Лозен, Софийско), с. 97
Долно Камарци (Пирдопско, дн. Софийско), с. 206
Доминиканска република 144
Драма, гр. 97, 134
Дрезден, гр. 77, 87, 107, 121
Дряново, гр. 152
Дряновски манастир 24, 146
Дуванлии (Пловдивско), с. 96
Дунав, р. 32, 116, 121, 212
Дупница — вж Станке Димитров
Дълбок извор (Борисовградско, покъсно — Първомайско; дн. Пловдивско), с. 110

Ебентал, гр. 194
Европа, 16, 24, 49, 75, 80, 88, 122, 142, 144
Египет 29, 97, 143, 144
Еквадор 143, 144
Екс, гр. 48
Екс (в Прованс — Южна Франция), гр. 103
Елада — вж Гърция
Елба, р. 192
Елена, гр. 92, 153, 160, 163, 165, 177, 182, 222
Елхово (Казълагач), гр. 161
Енидже Вардар, гр. 168
Ерланген, гр. 121
Ерусалим (Йерусалим), гр. 94
Есен, гр. 90
Ески Джумая — вж Търговище
Ески Загра—вж Стара Загора
Ески кьой, с. [?] 36
Етрополе, гр. 32, 76, 153
Ешек адаси, о-в 193

Железник — вж Стара Загора
Женева, гр. 48, 88, 89, 95, 135, 143, 154, 159
Жеравна (Котленско, дн. Сливенско), с. 38, 75, 181
Живо (Живово, *Прилепско; дн. в* Македония — СФРЮ), с. 61

Загреб, гр. 47, 77, 83, 167—169, 214, 215
Зимнич, гр. 206

Златица, гр. 148, 151, 160
Златовръх (Арапово, Пловдивско), с. 31
Злокучен (Шуменско), с. 161
Зографски манастир 216
Зографски скит «Черний вир» 35

Ивер (Ивир), манастир в Атон (Иверийски манастир) 35
Измаил (Исмаил), гр. 51
Измир, гр. 211, 216, 217
Източна Румелия 12, 33, 73
Източна Тракия 152, 156
Илфов, гр. 42, 43
Инсбрук, гр. 77, 116, 118
Искър, гара 100
Исмаил — вж Измаил
Испания 143, 144
Истанбул — вж Цариград
Италия 77, 97, 111, 118, 122, 143, 144, 170, 171, 197, 207
Ихтиман, гр. 132, 133, 139, 140 153

Йена гр. 47, 48
Йерусалим — вж Ерусалим
Йокохама, гр. 178

Кавадарско, 92
Каваклии — вж Тополовград
Кавала, гр. 91
Кавалско 36
Каварна, гр. 161,
Кавракирово (Орман, Петричко; дн. Благоевградско), 74
Казанлък, гр. 41, 50, 51, 116, 153, 161, 184, 186, 217
Казанлъшко 29
Казълагач — вж Елхово
Кайро, гр. 121
Калофер, гр. 109
Канада 87
Каракас, гр. 178
Карея, гр. 183
Карлово, гр. 32—34, 161, 196
Карнобат, гр. 111, 161
Касничан (с. в Новозагорско, дн. гр. Касничан) 196
Катовице, гр. 89
Кведлинбург, гр. 90
Кемер, гр. 217, 218
Киев, гр. 32, 152, 222
Килия, пристанище (в УССР) 53
Килия — Очаков, канал 53
Кирилово (Свети Кирилово, Старозагорско), с. 92
Кишинев, гр. 52, 65, 206, 211, 222
Кишиш махала (с. Калусорово, Карловско, дн. заличено от списъка на населените места поради изселване) 32
Кладово, гр. 50, 146, 179
Клисура, гр. 47, 49
Клостернайбург, гр. 48
Киежа, гр. 109
Козлодуй (с. в Оряховско; дн. гр. Козлодуй) 140
Колумбия 143, 144
Констанца (Кюстенджа), гр. 156
Копенхаген, гр. 177
Копиловци (Кюстендилско), с. 97
Копривщица, гр. 217
Костенец (с. в Ихтиманско; дн. гр. Костенец) 109
Котел, гр. 35, 36, 68, 153, 180, 182, 211, 217
Котленски край 35
Котленско 190
Кочанско 19, 150, 201
Кочериново (Дупнишко, дн. Кюстендилско), с. 161, 196
Крайова, гр. 51, 208, 211, 217
Краков, гр. 77
Кралевдол (Пернишко, дн. Софийско), с. 106
Кратовско 19, 58
Кривa река, р. 111
Кричим (с. в Пловдивско, дн. гр. Кричим) 107, 135, 136
Крумово (Ямболско), с. 120
Ксанти, гр. 109, 134
Ксантийско 36
Кубей (Бесарабия?), гр. 188
Кула, гр. 161
Кулата (Петричко, дн. Благоевградско,), с. 111
Куманово, гр. 162
Курт бунар — вж Тервел
Кърджали, гр. 108
Кьонигрец — вж Градец Кралове
Кюприя, гр. 195
Кюстенджа — вж Констанца
Кюстенджанско 35

Кюстендил, гр. 76, 123, 124, 148, 150—154 156, 160, 161, 196,201

Лайпциг, гр. 47, 48, 116, 118, 120, 121, 123, 130, 215
Лвов, гр. 83
Левски, (гара, дн. гр. Левски) 115
Ленинград (Петербург), гр, 16, 20, 22, 46, 152, 153, 160, 180, 188, 193, 198
Лески (Ляски, Неврокопско; дн. Благоевградско), с. 204
Либия 217
Ливан 144
Ливърпул, гр. 181
Лнеж, гр. 18, 153
Лион, гр. 42, 153
Ловеч, гр. 32, 153, 161
Лозана, гр. 150, 153, 161, 199
Лозенградско 151, 153, 160
Лом, гр. 37, 66, 70, 71, 100, 124, 152, 153, 168, 211, 216
Ломско 107
Лондон, гр. 14, 16, 31, 33, 118, 119, 121, 134, 135, 150, 152, 181, 184, 187, 208, 209
Лугано, гр. 137
Луда Камчия, р. 108
Лудогорието 108
Луковит, гр. 161
Луковитско 156
Любимец (Хебибчево, с. в Свиленградско; дн. гр. Любимец) 157
Любляна, гр. 77
Люксембург 143, 144
Ляски — вж Лески
Лясковец, гр. 163

Мадара (Шуменско), с. 95, 97
Майн, р. 121
Македония 14—16, 18—22, 31, 51, 52, 57—61, 68, 76, 80, 83, 95, 97, 104, 109, 111, 116, 144, 148—161, 167, 168, 171, 173, 174, 180, 185, 193—196, 198, 199, 201, 216
Мала Азия 217
Малешевско 19, 150, 157, 158
Малино (Ивайловградско, дн. Кърджалийско), с. 173
Малко Търново, гр. 25, 211, 216, 217
Малкотърновско 151
Манчестер, гр. 33, 49
Марица, гр. (Търново Сеймен заедно със с. Йорданово и гр. Симеоновград—дн. гр. Марица) 152, 161
Марица, р. 111
Марсилия, гр. 135, 208
Медвен (Котленско, дн. Сливенско), с. 74, 75, 190
Мездра (с. във Врачанско; дн. гр. Мездра) 161
Мезек (Свиленградско, дн. Хасковско), с. 95
Мексико 144, 211
Мексико-сити, гр. 178
Мелнишко 150, 179
Месопотамия, природна област в Югозападна Азия 29
Мизия 97
Михилци (Карловско, дн. Пловдивско), с. 31
Могилово (Чирпанско, дн. Старозагорско), с. 94
Мокреш (Ломско, дн. Михайловградско), с. 80
Монако 194
Монпелие, гр. 41, 152
Мориово, Мориовско (Прилепско), област 61
Москва, гр. 46, 121, 188, 219, 221, 222
Мухово (Ихтиманско, дн. Софийско), с. 109, 132
Мюнстер, гр. 90
Мюнхен, гр. 88—90, 121, 125, 130, 131

Нанга Парбат, връх в Хималаите 127
Намбург, гр. 90
Неврокоп — вж Гоце Делчев
Неврокопско — вж Гоцеделчевско
Несебър, гр. 95
Нидерландия (Холандия) 100, 143, 144
Никарагуа 144
Николаев, гр. 46, 116, 178
Никопол, гр. 140, 151, 161, 206, 207
Ниш, гр. 32, 47, 52
Нишко 167
Нова Загора, гр. 112, 161, 197
Ново село (Троянско, дн. Ловешко), с. 49

Норвегия 143, 144
Ню Йорк, гр. 143, 153, 181
Нюрнберг, гр. 129
Нюшател, гр. 56

Одеса, гр. 18, 32, 46, 48, 156, 180, 188, 208, 222
Одрин, гр. 32, 35, 73, 171, 206, 211, 215
Одринско 36, 58, 83, 95, 151, 153, 159—161, 198
Орел, гр. 119
Оризово (Чирпанско, дн. Старозагорско), с. 100
Орман — вж Кавракирово
Орхание — вж Ботевград
Оряхово, гр. 115, 157, 161
Осиек, гр. 47
Осло, гр. 97, 98
Осмар (Преславско, дн. Шуменско), с. 161
Осоица (Новоселско, дн. Софийско), с. 161
Осъм, р. 108
Охрид, гр. 17, 59, 60, 97
Охридско 92
Очаков, гр. 53

Павия, гр. 94
Пазарджик (Татар Пазарджик) 28, 29, 33, 97, 134, 148, 152, 161, 163, 211, 217, 218
Пазарджишко 29, 92
Палестина 97, 143, 144
Памукчии (Старозагорско), с. 94
Панагюрище, гр. 28, 29, 49, 161, 211, 217, 219
Панама 143, 144
Панас [?], с. 75
Парагвай 143, 144
Париж 16, 34, 48, 63, 132, 144, 153, 168, 176, 181, 191—195, 199, 212
Паталеница (Пазарджишко), с. 92
Пекин, гр. 178
Перник, гр. 120, 142, 155, 161
Перу 143, 144
Перушица (с. в Пловдивско, дн. гр. Перущица) 97
Петербург — вж Ленинград
Петрич, гр. 134, 158
Петричко 156, 157

Пещера, гр. 152
Пирин планина 81
Пирот, гр. 167, 169
Пиротско 104, 167
Плевен, гр. 33, 54, 124, 139, 157, 158, 161, 168, 187, 206, 221
Плевенско 208
Пловдив, гр. 13, 32, 33, 47, 49, 54, 73, 92, 104, 124, 131, 132, 148, 150—152, 157, 158, 160, 161, 178—180, 182, 184, 186, 193, 199, 206, 211, 216, 218, 219
Пловдивско 107, 185
Плоещ, гр. 32, 51, 182, 208
Подгорица 217
Подрумкале (крепост?) 159
Положки манастир 92
Полчища (Прилепско, дн. в Македония — СФРЮ) с. 61
Полша 17, 27, 136, 143, 144, 169
Поморие (Анхиало), гр. 182
Помпей, гр. 212
Попово, гр. 161
Порто Рико — вж Пуерто Рико
Португалия 143, 144
Прага 40, 47, 70, 77, 83, 213, 221
Преслав, гр. 95, 97, 161
Прешовско 19
Призрен, гр. 97
Прилеп, гр. 52, 58, 97, 153, 195
Прилепско 61
Провадия, гр. 109, 152, 154, 155, 161, 163
Проскау (Силезия, дн. в Полша), гр. 46
Пуерто Рико (Порто Рико) 143, 144

Радовиш, гр. 57
Радомир, гр. 152, 154, 160
Разград, гр. 150, 161
Разлог, гр. 120
Разложко 185
Регенсбург, гр. 77
Ресен, гр. 52
Рила, пл. 135
Рила (с. в Дупницко, по-късно Станкедимитровско; дн. гр. Рила) 154, 157, 161
Рилски манастир 49, 97
Рим, гр. 87, 93—95, 97, 100, 121, 135, 194, 197

Ровно, гр. 40
Родос, о-в 217
Родосто, гр. 209
Роман (Врачанско), с. 116
Росица, р. 109, 110, 120
Румъния 24, 26, 31, 32, 39, 43, 45, 47, 60, 65, 77, 93, 97, 109, 111, 121, 125, 143, 144, 146, 152, 157, 192, 196, 199
Русе, гр. 21, 41, 62, 103, 104, 125, 146, 150, 152, 154, 161, 167, 168, 211—219, 221
Русенски Лом, р. 109
Русенско 62
Русия 12—14, 18, 24, 26, 46, 60, 65, 77, 84, 110, 116, 119, 152, 159, 163, 169, 184, 193, 198, 199, 207, 216, 219; вж и СССР

Саксония, истор. област в Германия 87
Самоков, гр. 139, 148, 150, 152, 160, 161, 215, 216
Сан Стефано, гр. 29, *198*
Сан Франциско, гр. 178
Сарамбей — вж Септември
Саранци (Новоселско, дн. Софийско), *с. 161*
Света гора (Атон), п-ов 26, 33, 35, 183
Свети Кирилово — вж Кирилово
Свиленград, гр. 137
Свиленградско 95
Свищов, гр. 30, 100, 124, 148, 149, 155, 161, 163, 183, 211, 217
Своге (с. в. Софийско; дн. гр. Своге) 133, 139
Северна България 94, 108—110
Севлиево, гр. 152, 155, 161, 203
Септември (Сарамбей), гр. 54, 196
Сер — вж Сяр
Серес — вж Сяр
Серско — вж Сърско
Силезия, истор. област в Централна Европа 49, 126
Силистра, гр. 106, 148, 161, 163, 192
Симеоново (с. в Софийско; дн. квартал на София) 135
Сирия 97
Скит Св. Троица Капсокаливи 37
Скопие, гр. 14, 15, 18, 52, 97, 110, 161, 195, 202
Слатина, гр. в Румъния 206
Сливен, гр. 33, 38, 41, 52, 73—75, 124, 153, 154, 179—182, 208, 217
Сливенско 29, 181
Сливница (с. в Софийско, дн. гр. Сливница) 169,
Словакия 144
Словения 77
Солун, гр. 18, 52, 58, 95, 98, 100, 116, 146, 151, 168, 184, 195, 208, 211, 216, 218
Солунско 154, 160
Сопот, гр. 32
София, гр. 12, 14—21, 23, 25, 26, 40, 42, 43, 45, 52, 56, 57, 59, 64, 71—73, 76, 83, 85, 86, 89, 92, 93, 95, 97, 100—112, 116, 117, 119, 121—126, 128, 146, 149, 151—155, 157—159, 161, 167—169, 171, 174, 176, 186, 192—195, 198, 199, 201
Софийско 97, 136
Станимака — вж Асеновград
Станке Димитров (Дупница), гр. 124, 148, 151, 152, 154, 155, 157, *158, 160, 161, 217*
Стара Загора (Ески Заара, Железник), гр. 48, 50, 62, 82, 94, 109, 116, 117, 124, 153, 155, 175, 183, 186, 197, 207, 221, 222
Стара планина 26, 71
Старазагорско 29, 92
Стокхолм, гр. 89
Струмица, гр. 58
Струмишко 57, 158
Съединени американски щати (САЩ) 20, 29, 77, 87, 102, 118, 144, *169*
Сърбия 14, 15, 19, 20, 26, 47, 49, 52, 57, 63, 65, 77, 118, 146, 169, 179, 184, 193, 194, 196, 197, 199
Съюз на съветските социалистически републики (СССР) 102, 108
Сяр (Серес, Сер), гр. 111, 134, 211
Сярско (Серско) 36, 52

Табор, гр. 47
Тайга, гр. 208
Тале, гр. 90

Татар Пазарджик — вж Пазарджик
Тервел (Курт бунар), гр. 161
Тетевен, гр. 153, 161
Тетевенско 82
Тетовско 19, 160
Тешово (Неврокопско, по-късно Гоцеделчевско; дн. Благоевградско), с. 204
Толбухин (Добрич), гр. 100, 109, 111, 148, 150—152, 158
Тополница, р. 109—111
Топсловград (Кавакли), гр. 161
Тополово (Асеновградско, дн. Пловдивско), с. 158
Тракия 59, 62, 95, 110, 111, 161
Требенище (Охридско, дн. в Македония — СФРЮ), с. 92
Триест, гр. 77
Триполи, гр. 211, 217
Троян, гр. 32
Троянски манастир 183
Троянско 107
Трън, гр. 161
Трънско 167
Тръстеник (Русенско), с. 211, 217
Трявна, р. 37, 55, 73, 97
Тулча, р. 32, 53, 54, 211, 216, 217, 219
Тунджа, р. 109, 110
Турну Магурели, гр. 206
Турну Северин, гр. 51
Турция 12, 18, 20—22, 33, 48, 57, 72, 77, 110, 143, 144, 184, 192, 193, 196—198, 217, 218, 225
Тутракан, гр. 161
Търговище (Ески Джумая), гр. 160
Търново — вж Великотърново
Търново Сейман — вж Марица
Търновско — вж Великотърновско

Узунджово (Хасковско), с. 31, 33
Украйна, 17, 144
Унгария 32, 85, 111, 143—145, 197
Устово (с. в Смолянско, по-късно гр. Устово; дн. квартал в Смолян) 183

Факия (Грудовско, дн. Бургаско), с. 68
Фердинанд — вж Михайловград
Филипини 144
Флоренция, гр. 94
Фрайбург, гр. 195
Франкфурт на р. Майн гр. 89, 121
Франция 27, 46, 48, 51, 135, 143, 144, 165, 169, 185, 192, 194, 207
Френска Гвиана — вж Гвиана (френска)
Фрибург, гр. 153

Хага, гр. 99
Хамбург, гр. 132
Хановер, гр. 89
Харманли, гр. 62, 108, 135, 152, 161
Хасково, гр. 71, 134, 152, 161, 206, 211, 217
Хасковско 107
Хебибчево — вж Любимец
Херцеговина 19
Хилендарски манастир 35, 37, 183
Хималаи, планинска система 127
Холандия — вж Нидерландия
Хондурас 144
Градец Кралове (Кьонигрец), гр. 47
Християния, гр. 177
Хърватско 47, 77, 167

Цариброд — вж Димитровград
Царибродско — вж Димитровградско
Цариград (Истанбул), гр. 14, 25, 31—33, 35, 37, 48, 49, 51—53, 60, 66—68, 73, 77, 93, 95, 153, 164, 180—183, 192, 193, 195—199, 203, 204, 208—210, 212, 213, 216—218, 220—222, 224
Цетина, гр. 19, 193, 194

Чая, р. 111
Черна гора 12, 14, 19, 23, 77, 225
Черни Осъм, р. 108
Черно море 31
Чехия 46, 47, 144, 169
Чехословакия 140, 144
Чикаго, гр. 63, 155
Чили 144
Чирпан, гр. 104, 155, 161, 197

Швейцария 18, 27, 48, 56, 111, 113, 118, 122, 144, 153
Шейх, с. [?] 75
Шумен, гр. 37, 68, 111, 112, 124, 151, 152, 154, 155, 158, 161, 168, 178, 181
Шуменско 107

Щип, гр. 57, 173
Щипско 58, 158
Щутгарт, гр. 48, 124, 129

Югозападна България 138
Югоизточна Добруджа 107, 108, 110
Югославия (СФРЮ) 110, 122, 125, 135, 140, 144
вж и Сърбия
Южна България 12, 104, 107
Южна Добруджа 110
Южна Русия 98
Южна Франция 103

Ягодина, гр. 195
Ямбол, гр. 13, 124, 127, 187, 217
Ямболско 181
Ясна поляна (Алан кайряк, Бургаско), с. 155

ПРЕДМЕТНО-ТЕМАТИЧЕН УКАЗАТЕЛ[1]

Абаджийство — вж Занаяти
Абдикации, детронации 178, 200
Абонаменти, абонати 202, 212, 219, 222, 224, 230, 233, 235
Автобиографии, биографии 178 179, 182, 225, 237, 246
Агентства (дипломатически) — вж Легации. . .
Адвокати 187, 215—216, 248
Административен съвет—Хасково 244
Адреси (благодарствени) 227, 237
Академии (общо) 204
  Българска академия на науките 178, 209
  Германска академия на науките 178, 219
  Музикална академия—София 219
  Румънска академия на науките 209
  Югославска академия за наука и художество 205
Албанци, албански народ 189, 224
Алманаси 186
Американски сенат 181
Амнистии 178
Анархисти 237
Англия — вж Данъци. . .
Английска ескадра във Варна 212
Английски език 218
Англо-съветски отношения 212
Англо-френски войски 183
Антантата 178
Апели — вж Възвания. . .
Априлско въстание — вж Въстания
Арбитражни комисии —вж Съдебно дело. . .
Арести, арестувани (затвори, затворници) 178, 181—182, 220, 223—225, 232, 246
Арменски въпрос, арменци 219, 224, 237
Археология, археологически разкопки 209
Архитектура 227, 246
Атентати 178, 208, 237
Атласи 246
Аудиенции 178, 200
Аферя (политически и др.)
  Аферата «Вайсман» 178
  Аферата «Драйфус» 234
  Аферата «Куюмджиоглу» — Лозенградско 224
  Аферата «Михайляну» 224, 237

Балет 219
Балканска федерация 224
Балкански народи 192
Балкански съюз 178
Бани 199
Банково дело, банки (общо) 199, 212, 217, 218, 220, 234
  Балканска банка 217
  Българска генерална банка 234
  Българска земеделска банка 220
  Българска земеделска и кооперативна банка 221
  Българска ипотекарна банка 220
  Българска кредитна банка 234
  Българска кредитна банка «Гирдап» 217
  Българска народна банка 178, 217, 218, 223, 230

[1] Посочените цифри означават номерата на фондовете, а не страниците, както е при Именния и Географския указател.

Българска централна кооперативна банка 220
Български кредит 220
Интернационална банка 220
Ипотекарна банка 212
Софийска популярна банка 220
Чужди банки 187, 220, 234, 237, 245.
Басни 228, 246, 247
Башибозуци 201
Бежанци — вж Българска емиграция...
Безработица 210, 207
Белетристика (общо) 178
Очерци 180
Повести 180, 241, 246
Разкази 180, 205, 206, 213, 228, 231
Романи 178, 203, 217, 230
Берати 237; вж Фермани
Берлински договор — вж Договори...
Бесарабски българи 193, 209
Библиографии 207, 209, 218
Библиотеки, библиотечно дело (общо) 196, 204, 215, 219
Народна библиотека — Пловдив 205, 233, 237
Народна библиотека — София 179, 205, 214, 226—227, 237
Общинска библиотека—Русе 231
Биографии — вж Автобиографии...
Богомилство 203
Богослужебни книги и богословие 179, 184, 246, 247
Болести 182, 183, 211; вж и Холера; Чума
Болници 185, 211
Болшевизъм 213
Бомбардировки 206, 214
Бомболеярници 239
Борсови операции 198
Босненци (бошнаци) 185
Братства — вж Дружества...
Брошури 178, 179, 203, 207, 227, 248
Буквари — вж Училищно и просветно дело — Учебници
Букурещки мир (1886), 237
Бунтове 178, 237
Българи, български народ 178, 179, 181, 186, 190, 202, 224
Българи, живущи в чужбина
В Румъния 224
В Русия 185, 193, 224, 227
В Унгария 206
Българо-австрийски отношения 178, 248
Българо-албански отношения 178, 189, 212
Българо-английски отношения 212, 245
Българо-американски отношения 204
Българо-германски отношения 189, 209, 214, 219, 228, 237
Българо-гръцки отношения 179, 209, 212, 237, 241
Българо-египетски отношения 212
Българо-италиански отношения 219, 237, 245
Българо-монаковски отношения 237
Българо-полски отношения 205
Българо-румънски отношения 183, 214, 223, 237, 244, 247, 248
Българо-руски отношения 178, 179, 214, 237, 244, 246, 247
Българо-сръбски отношения 178, 192 212, 214, 222, 227, 237
Българо-турски отношения 178, 189, 214, 237
Българо-украински отношения 178
Българо-унгарски отношения 209, 219
Българо-френски отношения 187, 237, 245, 247
Българо-черногорски отношения 178, 248
Българо-чешки отношения 247
Българска войска 192, 221
Българска въздушна флота 216
Българска добродетелна дружина (БДД) 185, 235—237, 246
Българска екзархия 178, 179, 185, 196, 224, 225, 236, 237, 241
Българска емиграция, бежанци 178, 185, 189, 212, 217, 218, 220, 222—224, 248
Българска история 227, 230, 246
Български език 196, 198, 204, 219, 225, 246
Български земеделски народен съюз (БЗНС) — вж Партии...

Българско национално-революционно движение (общо) 191, 223, 248; вж и Българско опълчение; Въстания; Войни — Руско-турска война (1877—1878); Заточеници; Турско иго...
Български революционен централен комитет (БРЦК) 232.
Българско централно благотворително общество в Букурещ (БЦБО) 223, 232
Левски и неговите сподвижници 178, 185
«Младите» и «Старите» 179
Привременно правителство 225
Протоколи на БРЦК 179
Разпрата между Ботев и Каравелов 179
Революционна поща 191, 223
Революционни дейци 191, 199, 223, 237, 248
Таен централен български комитет (ТЦБК) 179, 187
Хасковско съзаклятие (1873) 199
Българско опълчение 185, 227, 244; вж и Войни — Руско-турска война (1877—1878); Македоно-одрийско опълчение
Българско централно благотворително общество (БЦБО) — вж Българско национално-революционно движение
Бюджети, проектобюджети 178, 209, 211—212, 214, 220, 237
Бюлетини 206, 207, 218

Вакъфи 183
Валута — вж Пари...
Великите сили 178, 200, 241
Велико народно събрание — вж Народни събрания...
Вестници (общо) 178, 179, 186, 195, 215, 219, 223, 233; вж и Периодичен печат
«Балкан» 227
«Български търговски вестник» 217
«Варненска поща»
«Век» 246
«Велико Търново» 214
«Вестник на жената» 213
«Вечерна поща» 178, 224
«Видело» 178
«Възраждане» 223
«19 февруари» 178
«Дело» 178
«Демократ» 178
«Ден» 246
«Дневник» 209
«Дунавска зора» 179
«Застава» 178
«Знаме» (на Хр. Ботев) 178
«Зора» 209
«Зорница» 227
«Източно време», 227, 246
«Източно-стопански вестник» — Бреслау 216
«Имера» 183
«Кореспонденция на изток» 237
«Ла Бюлгари» 237
«Л'ефорт» 224
«Македония» 194, 246
«Македонский глас» 178
«Мир» 203, 224
«Млада България» 178
«Напредък» 246, 227
«Народен лист» 180
«Народност» 179, 235, 248
«Независима България» 178
«Независимост» (пр. Освобождението) 179, 185
«Независимост» 178, 200
«Новини» 242
Одески вестник 183
Опозиционен вестник във Виена 148
«Ориент» 187
«Отечество» 179, 185, 235
«Празо» 194, 224, 246
«Ревю д' Орнан» 237
«Реформи» 224
«Румънски вестник» 187
«Свобода» (сл. Освобождението) 178, 179
«Свободен гражданин» 178
«Северная пчела» 183
«Сила» 178
«Слозо» 188, 207
«Средец» 179
«Стопанска България» 214
«Съгласие» 187
«Съединение» 179

«Турция» 194, 246
«Търновска конституция» 179
«Утро» 206, 209
«Фигаро» 187
«Христо Ботйов» 178
«Цариградски вестник» 179, 247
«Шутош» 246
«Югозападна България» 186
Византология, византолози 209
Вилаети — вж Одрински вилает
Висше образование 207; вж и Университети
Внос на стоки— вж Търговия...
Водоснабдяване, водни синдикати, централи 213, 214, 218, 220, 221; вж и Язовири...
Военна повинност в България 219
Военни маневри — вж Маневри
Военно дело, военно образование 178, 185, 189, 192, 199, 214, 216, 221, 234
Военнопленници 189, 222
Войни
Англо-бурска война (1901)
Балкански войни (1912—1913) 178, 187, 189, 192, 209, 213, 217, 228, 229
Втора световна война 209, 211, 213, 218
Кримска война (1853 — 1856) 183, 193, 225, 247
Първа световна война (1914 — 1918) *178, 189, 192, 203, 204*, 208, 213, 217, 220, 222
Руско-турска война (1877—1878) 182, 183, 185, 188, 217, 225, 227, 232, 237, 244, 246
Руско-японска война (1904 — 1905) 178
Сръбско-българска война (1885) 178, 179, 185, 187, 217, 227, 237
Сръбско-турска война (1876) 182, 223, 232
Врачани 185
Временно руско управление в България (1877—1879) 244
Възвания, апели, позиви 178, 179, 188, 189, 217, 224, 225, 227
Външна политика на Австро-Унгария 237
Външна политика на България (общо) 178, 187, 211, 214, 227 237
Външнополитически отношения с Австро-Унгария 237
Външнополитически отношения с Румъния 237
Външнополитически отношения с Русия 237
Външнополитически отношения с Франция 237
Външна политика на Сърбия 178
Върховен медицински съвет 223
Върховен съд в София — вж Съдебно дело...
Въстания
Априлско въстание (1876) 181, 183, 185, 188, 191, 223, 224, 227, 232, 243
Горноджумайско въстание (1902) 189
Дядо Николово въстание (1856) 225
Илинденско въстание (1903) 178, *189, 237*
Кресненско въстание (1878 — 1879) 185, 227
Мелнишко въстание (1895) 224
Преображенско въстание (1903) 189
Септемврийско въстание (1923) 209
Старозагорско въстание (1875) *191, 223, 243*
Търновско въстание (1862) 179, 185
Херцеговско въстание (1875) 191
Вътрешна политика на Австрия 237
Вътрешна политика на България 178, 189, 192, 200, 201, 214, 227, 234, 237; вж и Абдикации и детронации; Избор на княз; Избори; Митинги; Обявяване на независимостта на България (1908) Партии; Стамболов режим
Вътрешна политика на Германия 208, 237
Вътрешна политика на Русия 178
Вътрешна политика на Сърбия 178

Вътрешна политика на Черна гора 178

Габровци 247
География, географски карти и учебници 183, 240, 242, 246, 247; вж и Атласи; Хидрология; Училищно и просветно дело — Учебници
Геоложки проучвания 214
Геометрия — вж Училищно и просветно дело — Учебници
Германо-руски отношения 178
Германски войски 208, 209
Германски железници — представителство — София 219
Германци, германски народ 178, 208, 219
Годишнини 214
Гори 202
Градоначалства 189
Градоустройство 214, 219
Гражданска мобилизация 214, 220
Граматики — вж Училищно и просветно дело — Учебници
Грамоти 206, 237
Гръкомани 190
Гръцка община — Лондон 233
Гръцка патриаршия 225, 233
Гръцки език 196, 209, 218, 247
Гръцко духовенство 179, 183, 225
Гръцко-турски отношения 248
Губернатори 185, 200
Гърци, гръцки народ 179, 190, 227
Гюлхански хатишериф (1839) 225

Данъци, налози, тегоби (общо) 184, 217, 218, 237
Ангария 202
Беглик, бегликчии 184
Бедел 245
Данък върху общия доход 218
Десятък 178, 183, 245
Датски език 228
Делегации 178, 237
Джелепство, джелепи 184
Дипломати, дипломатически представители 204, 207, 237; вж и Легации...
Дирекции
На националната пропаганда 214
На печата 218
На просвещението—Пловдив 233
На статистиката 218
На труда и обществените осигуровки 219
Дириженти 219
Дисертации 207, 209, 218, 226, 237
Дневници 178, 185, 204, 246
Добруджански въпрос 187, 214
Договори, спогодби (общо) 218, 237; вж и Конвенции; Търговски договори...
Берлински договор (1878) 185, 224
Букурещки мирен договор (1913) 178
Крайовска спогодба (1940) 214
Митнически спогодби 178
Ньойски договор (1919) 212
Парижки мирен договор (1856) 183
Сан-Стефански договор (1878) 181
Сен-Жерменски мирен договор (1919) 207
Доклади, рапорти 178, 207, 218, 230, 237
Докторати 237
Документация, документационни бюра 237
Дописки 179, 213, 227; вж и Статии
Драматични произведения 203, 205, 206, 226, 246
Дружества, дружби, настоятелства, общества (общо) 217, 220; вж и Българско национално-революционно движение — БЦБО; Българска добродетелна дружина (БДД)
Австрийско параходно дружество 246
Акционерни дружества 213, 220
Албано-македонско общество — Лондон 224
Археологическо дружество — Шумен 214
Археологическо дружество —

Унгария 209
Благодетелно братство «Просвещение—Цариград 246
Благодетелно дружество — с. Медвен 202
Благотворително дружество «Евдокия» 220, 234
Благотворително общество — Киев 179
Българо-гръцко дружество — София 209
Българо-немски дружества в България 218, 219
Българо-съветско дружество — Варна 219
Български студентски дружества — Австрия 218
Българско дружество «Развитие» 227
Българско земеделско дружество — София 220
Българско икономическо дружество 237
Българско книжовно дружество 227
Българско настоятелство— Одеса 233
Българско общество «Славянска дружина» — Букурещ 232
Българско параходно дружество 216, 237
Българско печатарско дружество «Промишленне» 246
Българско рентгенологическо дружество 211
Българско студентско дружество в Лайпциг 218
Българско студентско дружество в Париж 237
Българско студентско фармацевтично дружество в Букурещ 223
Българско търговско братско дружество — Варна 236
Гимнастическо дружество «Юнак» 189, 216, 219
Гръцко-българско дружество — Атина 209
Гръцко-българско дружество — Солун 209
Дружество за борба с детската престъпност 219
Дружество на българските математици 234
Дружество на българските специалисти по водното каналиационно дело 214
Дружество «Евтин пазар» 217
Дружество на запасните подофицери «Отбрана» — Плевен 234
Дружество «Лионски кредит» 234
Дружество «Македонски глас» 178
Дружество «Малка банка» 217
Дружество «Радикал» 192
Дружество «Хамбург» 234
Дружество «Червен кръст» 221, 234
Дружество на чешките математици 234
Женски македонски дружества в България 224
Женско благотворително дружество «Майка» — Ихтиман 220
Женско благотворително дружество «Майка» — София 220
Женско дружество — Казанлък 185
Женско дружество — Пазарджик 246
Женско дружество — Панагюрище 246
Женско дружество — Търново 241
Женско дружество — Тулча 246
Женско настоятелство «Родолюбие» — Шумен 196
Книжовно дружество в Стара Загора 247
Кооперативно потребително дружество «Братски труд» 217
Кюстендилско македоно-одринско дружество 239
Македоно-одрински благотворителни братства 189, 237
Македоно-одрински дружества 223
Македонска дружина — Цариград 185
Международно масонско сдружение — Женева 207
Народни стрелчески дружества в България 224
Научно книжовно дружество «Наука» — Пловдив 234
Нумизматическо дружество — Виена 209
Осигурително дружество «Балкан» 217, 234
Осигурително дружество «Дачия Романия» — Букурещ 185
Осигурително дружество «Орел» 234
Офицерски македонски братства 189
Охридско благотворително братство

— София 189
Полско-българско дружество 205
Потребително дружество «Братски труд» — София 205
Първо българско акционерно дружество за вагони и машини 216
Първо българско вестникарско дружество 217
Първо българско дружество «Юнак» 189
Първо българско сдружение «Българска захар» 216
Руско-българско търговско дружество 237
Славянско благотворително общество — Петербург 224
Славянско благотворително дружество — София 185
Студентско академично спортно дружество — София 219
Теософско общество в България 189
Тракийско дружество 237
Търговско дружество «Славчев и Астарджиев» — Варна 246
Украинско научно дружество «Шевченко» — Лвов 205
Централно поборническо дружество — София 221
Дуели 188, 192, 224
Дунавска комисия 187
Дунавски въпрос 218
Държавни архиви 178
Държавно съкровище 216
Дюлгери — вж Занаяти

Евреи, еврейски народ 207, 213
Езикознание 205
Електрификация 213, 214, 216, 218, 220
Емиграция, емигранти — вж Българска емиграция...
Енциклопедии 209
Епархии (общо) 196
Българска епархия в САЩ 217
Кюстендилска епархия 241
Скопска епархия 178
Търновска епархия 188
Епиграми, епиграфика 205, 209
Епископи 241
Ескиджумайци 238
Еснафи
Касапски еснаф 224
Печатарски еснаф 224
Хлебарски еснаф 224
Шивашки еснаф 224
Естествена история 246
Етнография, етнографи 186, 205, 209, 236, 242, 246
Ефория 185, 214

Жандармерия — Сливен (1879) 233
Железопътно дело, железопътни линии (общо) 213, 214, 216, 220, 224, 234, 237, 245
Жп. линия Белово—Вакарел 237
Жп. линия Бяла Слатина — Оряхово 216
Жп. линия Демир Хисар — Горна Джумая 178
Жп. линия Казанлък — Ст. Загора 234
Жп. линия Кулата — Демир Хисар 214
Жп. линия Разлог — Банско 218
Жп. линия Сарамбей—Белово 187
Жп. линия София — Роман 217
Жп. линия Чирпан — Нова Загора — Стара Загора 237
Жп. линия Шумен — Карнобат 214
Жп. линия Ягодина — Кюприя 237
Жп. линия Ямбол—Бургас 178, 234
Животновъдство 213
Жилищна криза (1924) 214
Житни тържища — вж Търговски стоки Зърнени храни
Журналистика, журналисти 205, 207, 212, 237; вж и Публицисти, публицистика

Завещания и наследства (общо) 178, 185, 192, 203
На В. Е. Априлов 247
На М. Бенли 185
На П. Берон 185
На Евл. Георгиев 237
На П. Кермикчиев 185
На Мих. Кефалов 185
На С. Пенов 185
На Хр. Петру 185

На Русети 185
На Ив. Селимински 185
На К. Тричков 185
Задруги — вж Земеделски задруги
Заеми (държавни) 178, 204, 212, 220, 234, 237
Закони, законопроекти *178, 200,207*, 209, 213, 214, 218, 220, 221, 230, 237
Занаяти (общо) 184, 188
Абаджии, абаджийство 246
Дюлгери 184
Налбанти 184
Саиджии 184
Заплати 185, 206, 209, 216, 220, 230
Застрахователно дело 185, 197, 207, 220; вж и Дружества — Осигурително дружество — «Балкан»
Затвори, затворници — вж Арести...
Заточеници 181, 185, 199, 224, 246
Здравно дело, здравеопазване *211*, 213, 220, 221, 223, 237; вж и Болести; Болници; Върховен медицински съвет; Холера; *Чума*
Земеделие 246
Земеделски задруги 178, 213
Земеделско образование 185; вж Училищно и просветно дело — България, учащи в Чехия
Земетресения — вж Природни бедствия...
Знамена 185, 191
Зографи, зографисване 209
Зоология, зоолози *219*

Избор на княз 178
Избори, изборна борба 178, 192, 200 201, 212 217, 220, 227, 230
Издатели, издателства — вж Книгоиздателства...
Изкуство, история на изкуството 209, 237
Изложби 206, 207, 209, 219, 221
Износ на стоки — вж Търговия...
Източни железници — вж Железопътно дело...
Икони 184
Икономически кризи 183, 220, 224
Илинденско въстание — вж Въстания
Илюстрации, илюстратори 228
Индустрия 208, 220; вж и Фабрики
Инженери 214
Институти (български и чужди)
Археологически институт 209
Ветеринарно-патологичен институт — *София 219*
Германски археологически институт 209
Институт за обществено осигуряване 209
Международен земеделски институт — Рим 207
Международен институт за земеделски ипотечен кредит при ОН 220
Международен институт за интелектуално сътрудничество *218*
Просбописки институт 214
Руски археологически институт — Цариград 209
Интербригадисти 222
Интервюта 178
История, исторически трудове 179, 188, 202, 203, 230, 247; вж и Българска история
Италиански език 230, 246
Итало-югославски отношения 212

Казанлъчани 185
Кази, казалийски съвети (общо), 184, 196
Белоградчишка каза 184
Казълагачка каза 184
Кюстенджанска каза 184
Ловченска каза 184
Сливенска каза 184, 202
Ямболска каза 184
Календари 178, 246
Кантори — вж Търговски сдружения...
Карикатури, карикатуристи 178, 206
Картини 246; вж и Илюстрации...; Художници
Касови книги 246

Катехизис 246
Кехан 184
Килийги училища — вж Училищно и просветно дело — Училища
Кинематография, кинотеатри, филми 216, 219
Класическа филология 237
Клубове (офицерски, спортни) 183, 207, 216
Книговодители 246
Книгоиздателства, книгоиздаване, книгоиздатели 228, 246
Книжарници 219, 231, 246
Книжнина, книги, книжовници 178, 179, 182, 183, 186, 196, 199, 202, 230, 233, 237, 240—242, 246, 247
Командировки 209
Комасация 213
Комедии — вж Драматични произведения
Комитети
Албански революционен комитет 189
Благотворителен комитет — Русе 227
Благотворителен комитет «Единство» 185
Български революционен комитет «Искра» — Русе 178
Български централен комитет — Пловдив (по Съединението) 185
Дамски комитет за подпомагане сираците от войните 189
Комитет на българските жени в Браила 185
Комитет по въздигане паметник на Паисий в с. Кралев дол 213
Комитет за намаляване на цените на продуктите от първа необходимост 207
Комитет за стопански грижи и обществена предвидливост 189, 202
Поморавски народно-просветен комитет в София 227
Славянски благотворителен комитет — Петербург 185, 233
Централен арменски комитет — Лондон 224
Композитори 219
Комунистическо движение в Германия 209, 212
Конвенции (общо) 237; вж и Договори...; Търговски договори...
Ветеринарна конвенция между Сърбия и България 237
Пощенска конвенция между България и Турция 237
Санитарна конвенция между България и Турция 237
Конгреси (общо) 178, 207, 209, 221, 224; вж и Конференции...
Византоложки конгрес 209
Конгрес на професионалните шофьори в България 218
Първи конгрес на националните журналистически дружества — Венеция 211
Конкурси 228
Консервация и реставрация 209, 214
Консулства — вж Легации...
Конференции и съвещания (общо) 207, 237; вж и Конвенции; Конгреси
Балканска конференция (1895/96) 237
Балканска конференция по земеделието — София (1931) 220
Икономическо съвещание в Женева (1932) 212
Конференция на Международната студентска организация — Брно (1932) 207
Международна конференция в Рим за сключване конвенция срещу анархистите (1898) 237
Международна студентска конференция — Лайпциг (1922) 218
Мирна конференция (1921) 192
Парижка конференция (1856) 233
Първа балканска конференция за международна университетска взаимопощ — София (1932) 207
Световна конференция за житото в Рим (1931) 220
Хагска конференция (1899?) 224
Концерти 212, 219, 227
Кооперации 219, 220
Конирни книги 245, 246

Корабостроителство 219
Котления 184
Краеведение 202
Крайовска спогодба — вж Договори...
Краснопис 246
Кредитна система, кредитна политика 220
Криминалистика 178
Курорти 216
Кърджалии 184

Латинска граматика — вж Училищно и просветно дело — Учебници
Легации (дипломатически и търговски агентства, консулства, посолства) 178, 185, 187, 192, 206, 208, 234, 237
Лекари 111, 178, 217, 219, 246; вж и Рентгенолози
Лексикографи 183
Литературни критици 231
Литографии 246
Литургии 246
Лихварство, лихвари 183, 184
Логика — вж Училищно и просветно дело — Учебници
Ломчани 195
Лотарии 224

Македоно-одринско опълчение 189, 229
Македонско освободително движение (общо) 178, 189, 192, 203, 212, 217, 224, 227, 229, 234, 237, 239
Виницка афера (1897) 178, 224
Върховен македоно-одрински комитет (ВМОК) 178, 189, 192, 224, 237
Вътрешна македоно-одринска революционна организация (ВМОРО) 178, 189, 224, 229, 239, 242
Гърция и Македонското освободително движение 217, 224
Конгреси 178, 189, 224, 239
Кумановски събития (1899) 178
Материални помощи в полза на Македонското освободително движение 224
Митинги 178, 224
Оръжие — набавяне и пренасяне 178, 224, 229, 239
Патриотични заеми 179, 224
Румъния и Македонското освободително движение 224
Русия и Македонското освободително движение 178
Сърбия и Македонското освободително движение 178, 189, 217, 224, 227, 229
Тайни кръжоци в Кюстендил 224
Турско иго в Македония 178, 190, 224, 229, 237
Убийства на македонски дейци 178, 224, 229
Училищно и просветно дело в Македония 178, 186, 214, 224, 227, 237, 240, 242
Черковно-национална борба 178, 224
Чети, четнически войводи 178, 185, 189, 224, 229, 239

Манастири 184
Маневри 185, 221
Манифести 178, 187, 217
Маршове 246
Масонство, масонски ложи 185, 189, 221, 222
Математика 208
Мемоари — вж Спомени...
Минерални богатства 213
Министерства (общо) 178, 189
Български:
На благоустройството 214
На войната 234
На външните работи 178, 187, 207, 219, 237
На вътрешните работи 185, 217
На народното просвещение 185, 206, 214, 225, 227, 230
На правосъдието 189, 237
На търговията 207, 218
На търговията и промишлеността 218
На финансите 217, 220
Чужди:
На външните работи — Германия 219
На външните работи — Румъ-

ния 185
На външните работи — Черна гора 178
На народната просвета и пропаганда — Германия 219
На финансите — Румъния 185
Минно дело, мини 216, 218
Мита, налози, митнически тарифи 212, 217, 218; вж и Договори...
Младотурци, младотурска партия 189, 224
Мобилизация 178, 210
Молитвеници — вж Богослужебни книги...
Монети — вж Пари...
Мостове — вж Пътища...
Музеи 204, 209, 214
Музика 205, 219, 246; вж и Диригенти; Композитори; Концерти; Маршове; Оркестри; Песни...
Наводнения — вж Природни бедствия...
Налбанти — вж Занаяти
Народни песни 190, 205, 246
Народни събрания, народни представители 178, 181, 185, 187, 192, 200, 201, 212, 213, 214, 220, 225, 227, 230, 234, 237
Национал-социалистическа германска работническа партия (нацисти) 219
Немски език 180, 219, 231, 248
Новобългарски език 246
Норвежки език 228
Ноти (дипломатически) 237
Нумизматика, нумизмати 209
Ньойски договор — вж Договори...

Обичаи 236
Областно събрание — Пловдив 232
Облигации 224
Обществено подпомагане 215
Общини, общински управления
Бебровска община 241
Българска община в Букурещ 237
Българска черковна община — Търново 241
Българска черковна община — Цариград 245
Габровска община 247
Казанлъшка община 217
Пиротско общинско управление 227
Севлиевска община 241
Софийска община 219
Обявяване независимостта на България (1908) 234
Овощарство 213
Овцевъдство 184, 245
Одрински вилает 202
Окръжни затвори—вж Затвори...
Окръжни съдилища — вж Съдебно дело...
Окръзи, окръжни управления 199, 200
Окупации 178
Опера, оперно изкуство — вж Театрално дело...
Ордени, медали 234, 237
Оркестри 219
Османска история 246
Османски език 246
Отечествен фронт 214
Отпразнуване празника на Кирил и Методий 179, 202, 227, 233, 236, 237
Охридска патриаршия 178
Очерци — вж Белетристика...

Пазари 198, 245; вж и Търговия...
Палеография 205
Паметници 178, 185, 187, 205, 209, 214, 217, 226, 247
Панаири, изложения
Виенски панаир 219
Ескиджумайски панаир 184
Карнобатски панаир 184
Парижко изложение 230, 234, 237
Пловдивски панаир 214
Сливенски панаир 184
Узунджовски панаир 183, 184, 246
Параходи 245
Пари, парични операции, валута, монети 183, 185, 197, 216, 220, 237; вж и Банково дело...

Парижки мирен договор (1856) — вж Договори...
Партии, партийни борби (общо) 178, 179, 186, 188, 192, 200, 206, 234
В България:
Български земеделски народен съюз (БЗНС) 178, 217
Демократическа партия 178, 199, 234
Консервативна партия 179, 225
Либерална партия 179
Народна партия 178, 217
Народно-либерална партия 178, 234
Прогресивно-либерална партия 178, 187
Работническа социалдемократическа партия 178, 212
Радикална партия 178
В чужбина:
Радикална партия — Сърбия 192
Паспорти 193
Педагогика, педагогически трудове 205, 246; вж и Книжнина...
Пенсии 178, 199, 206, 213, 220, 232
Периодичен печат
Български периодичен печат 192, 219, 220
Западен периодичен печат 178
Полски периодичен печат 178, 205
Руски периодичен печат 178
Сръбски периодичен печат 178
Песни, песнопойки 246; вж и Турски песни...
Петрография 214
Печатници, печатарско дело 178, 185, 187, 233, 246
Пиротски въпрос, пиротчани 227
Писатели, поети 192, 203, 213, 219, 225, 227, 228, 231; вж и Руски писатели
Писмовници 246
Плагиатство 205
Повести—вж Белетристика...
Пограничии въпроси 178
Подвързия на книги 246
Поеми 225, 227, 228; вж и Стихотворения...
Пожари 233, 246
Позиви — вж Възвания...
Политическа икономия 212, 218
Полиция 205; вж и Жандармерия — Сливен (1879)
Полски език 178
Помощи 179
Портрети, снимки 208, 229, 246
Пословици 190
Пощи, телеграфи, телеграфни агенции, телефони 206, 210, 212, 216, 237; вж и Конвенции
Правилници 189, 207, 209, 214, 218, 220
Право, правни науки 207, 212, 237; вж и Юрисконсулти
Празници — вж Честувания
Преводачи 178, 180, 205, 206, 223, 227, 228, 230, 231, 244, 246
Преврати 178, 179, 217, 218
Преселвания, преселници 178, 233; вж и Бесарабски българи
Признателност на българите към руския народ 227
Приказки 245
Прилепчани 246
Примирия 218
Природни бедствия (суша, наводнения, земетресения) 182—183, 185, 212, 218, 220, 222
Природни богатства 178
Пристанища (скели) 183, 220
Проектантска бюра 214
Производство на розово масло 212
Проникване на българската книга в Русия 246
Проникване на руската книга в България 246, 247
Проникване на чужди капитали в България 220
Пропаганда
Английска културна пропаганда в България 219
Германска пропаганда в България 219
Италианска културна пропаганда в България 219
Протестантска пропаганда 202
Съветска културна пропаганда България 219
Френска културна пропаганда

България 219
Просветно дело — вж Училищно и просветно дело
Професори 205, 209, 214
Публицисти, публицистика 192, 230, 246; вж и Журналистика...
Пътеписи 192
Пътешественици 227
Пътища и съобщения 213, 214

Работническо движение 214, 217
Радикална партия — Сърбия — вж Партии...
Радиоразпръскване 206, 210, 219, 221
Разбойници 183, 184, 236, 243
Разкази — вж Белетристика...
Разузнавачи, разузнаване 248
Рапорти — вж Доклади...
Революция в Русия (1905) 178
Редактори 178, 192, 204—206, 226
Реквизиции 213
Религия, религиозна литература 246
Рентгенолози 211
Репарации 212
Репортажи 206
Реставрация — вж Консервация...
Реформи 178, 179, 220, 224; вж и Гюлхански хатишериф (1839)
Рецензии 178, 205, 213, 218, 230, 231
Речи, сказки 205, 213, 214, 216, 219, 241
Речници 183, 186, 204, 233, 237, 246
Родословни дървета 188
Романи — вж Белетристика...
Румъния и българското национално-революционно движение 244
Румънска войска 244
Румънски език 244
Румънци 179, 244
Руска държавна дума 178
Руски войски 185, 188, 217, 218, 244, 246
Руски език 205
Руски народ 221
Руски писатели 180
Русофили 225
Ръкописи, ръкописни трудове 179, *187, 190, 203, 205, 218,* 225, 227, 233, 247

Санджаци — вж Западни
Самолети (доставки) 216
Сан-Стефански договор — вж Договори...
Сатира 237
Сборници 186, 231, 247
Свещеници 196, 202, 241
Селско стопанство 218, 220
Сен-Жерменски мирен договор — вж Договори...
Сентенции, мисли 178
Сказки — вж Речи...
Скандинавска литература 180
Скица 229
Скулптура 209
Славяни, славянство 178, 213
Сливенци 204, 233
Снимки — вж Портрети...
Социална политика 207
Спестовни каси 207, 220
Спиритуализъм 178
Списания (общо) 179, 180, 186, 215, 219, 231
«Българска мисъл» 192
«Българска сбирка» 180
«Български книжици» 233, 246
«Български преглед» 180, 204, 205
«Демократически преглед» 192
«Златорог» 228
«Знание» 246
«Зора» 227
«Зорница» 241, 246
«Искра» 180
«Колокол» 178
«Летописи» 231
«Мирозрение» 233
«Мисъл» 178, 180, 226, 231
«Надежда» 230
«Наставник за учители и родители» 227
«Наука» 227, 232, 234
Немски списания 211, 214, 228
«Ново време» 180, 231
«Новое время» 180
«Общо дело» 231
Периодическо списание 186, 227, 246
«Преглед на международното право» 237

«Развигор» 228
«Руское богатство» 180
«Сила» 227
«Съвременен преглед» 231
«Съвременик» 228
«Училище» 246, 247
«Факел» 228
«Читалище» 194, 233, 246
Спомени (мемоари) 179, 188, 190, 227
Спомоществователи 233, 235, 246, 247
Спорт — вж Физическо възпитание...
Сръбска скупщина 237
Сръбски войски 189
Сръбски (сърбохърватски език) 178, 227
Сръбско-черногорски отношения 178
Стамболов режим, 179, 237
Старобългарски език 209, 246
Старобългарски ръкописи 209
Старозагорско въстание — вж Въстания...
Статии 178, 179, 189, 192, 202, 205—207, 213, 216, 218, 220, 227, 228, 231; вж и Дописки
Статика 208
Статистика, статистически данни 178, 204, 207, 218, 237
Стенография 219
Стихотворения, стихосбирки 190, 191 202, 205, 206, 213, 223, 225, 227—230
Стопанство, стопанска политика 218, 220; вж и Селско стопанство
Студентски демонстрации 212, 227
Султани 225
Суша — вж Природни бедствия...
Счетоводство 208
Събори
Събор на южнославянските книжовници и публицисти 178
Първи български юридически събор 237
Съдебно дело, съдебни процеси, съдилища 178, 200, 204, 217, 220, 237
Съединение на Източна Румелия с Княжество България 178, 179, 187, 217, 227, 237
Сърби, сръбски народ 204
Сърбомани 190
Съюзи
Борсов съюз на германските книжари 219
Български вегетариански съюз 189
Български занаятчийски съюз 214; вж и Занаяти
Български колоездачен съюз 216
Български народен морски съюз 216
Български национален студентски съюз 219
Български работнически съюз 214, 218
Български туристически съюз 216, 219
Съюз на бесарабските българи в България 209; вж и Бесарабски българи
Съюз на българските адвокати 215
Съюз на българските гимнастически дружества «Юнак» 213, 214
Съюз на българските легиони 219
Съюз на българските студентски дружества—Германия 218
Съюз на запасните подофицери в България 221
Съюз «Отец Паисий» 211, 214
Съюз на пострадалите от войните 221
Съюз на провинциалните журналисти 214
Съюз на производителните кооперации в България 220
Съюз на професионалните музиканти 221
Съюз на чуждестранните кореспонденти и публицисти в България 212
Юношески туристически съюз 216

Таксидноти 233
Татари 236
Театрално дело, театри 178, 202, 219, 224, 227; вж и Драматични произведения

Телеграфи — вж Пощи...
Техника, технически издания 246
Тракийско революционно движение 237; вж и Въстания — Преображенско въстание
Транспорт 178, 214; вж и Пътища...
Требници — вж Богослужебни книги...
Тревненци 188
Тристранен пакт 211
Турска войска 183, 184, 224, 229; вж и Башибозуци
Турски език 225, 246
Турски маанета 246
Турски песни (песнопойки) 246
Турско иго, положение на българския народ под турско иго 179, 181, 191, 201, 223, 240, *248*
Турци, турски народ 233
Търговия, търговски отношения, търговци 183, 184, 188, 200, 207, 214, 234, 235, 237, 245—247; вж и Търговски стоки
Външна търговия (внос, износ) 178, 183, 207, 212, 216, 218, 235, 245, 246
Вътрешна търговия 218
Търговски агентства — вж Легации...
Търговски договори и конвенции 178, 183, 207, 237, 245
Търговски камари 207, 209, 216
Търговски сдружения, къщи и кантори 183, 207, 214, 234, 245, 246
Търговски стоки
Аби 183
Анасон 183
Бадеми 183
Барут 184
Басми 183, 184
Бекон 212
Билки 184
Бисери 184
Боб 184
Бубено семе 183, 247
Вино 184
Восък 183
Вълна 245
Гайтани 183, 184, 245
Гребени 184
Грозде 246
Дребен рогат добитък 245
Дървен материал 218
Дървено масло 183, 246
Едър рогат добитък 245
Железен сулфат 184
Желязо 183, 184, 214
Живак 184
Зехтин 245
Зърнени храни (жито, нахут, ръж, елемик и др.) 183, 184, 197, 198, 207, 209, 213, 216—218, 220, 245, 247
Хадифе 184
Ханела 184
Хаплами 183
Кафе 184
Кехлибар *184*
Кимион 184
Кожи 183, 237, 245
Конци 183
Копринии 183, 184
Куршуми 184
Къна 184
Кърпи 184
Лекарства 184
Лой 183, 245
Маниста 184
Маслини 184, 225
Машини 214
Метали 214
Мешини 183
Млечни произведения 218
Небет шекер 184
Нишадър 184
Оловен прах 184
Ориз 183, 184
Памук 183, 245
Пастарма 184
Търговия с пашкули 220
Петмез 184
Петрол 214, 218
Пипер 183
Пирони 184, 245
Пистолети 184
Платна 184
Платове 184, 214
Помади 184
Потури 184

Прежда 183
Ракия 184
Рициново масло 184
Риба 184, 246
Розово масло 183, 220, 234, 245
Сапун 184, 245
Сахтияни 183
Свещи 184
Седеф 184
Семена на цветя 183
Смола 184
Сол 184, 245
Стафиди 184, 245
Стомана 184
Суджуци 184
Сусам 183, 184
Съчми 184
Сяра 184
Туткал 184
Тютюн 183, 184, 212, 216, 218, 229
Фасул 245
Фесове 184
Хавлии 184
Хайвер 184
Хартия 237
Чер пипер 184
Червиш 245
Чехли 184
Чорапи 183, 184
Шарлан 184
Ширити 184
Яйца 212
Ямурлуци 183, 184
Търговски тефтери 184, 194, 246
Търновска епитропия 185
Търновска конституция 178, 192
Търновци 241
Тютюн, тютюнопроизводство 220; вж и Търговски стоки—Тютюн

Убийства на политически дейци 178, 179, 189, 192, 207, 212, 218, 223, 237
Укази 217, 237
Украински народ 178
Университети 185, 189, 209, 214, 215, 227, 230, 237
Унятство, униати 179
Устави 185, 189, 194, 220, 222, 224, 227, 232, 233, 246
Училищно и просветно дело (общо) 182, 183, 185, 188, 195, 198, 220, 227, 230, 233, 236, 246, 247
Българи, учащи в Австрия 185, 237
Българи, учащи в Белгия 185
Българи, учащи в Германия 185, 209, 217, 226, 237
Българи, учащи в Румъния 183, 223, 247
Българи, учащи в Русия 185, 200, 217, 218, 225, 233, 237, 246, 247
Българи, учащи в Сърбия 185, 199
Българи, учащи в Турция 185, 187, 233, 246, 247
Българи, учащи във Франция. 178, 185, 212, 226, 237
Българи, учащи в Хърватско 185, 227
Българи, учащи в Чехия 185
Българи, учащи в Швейцария 180, 185, 189, 224, 237
Български учебни заведения в чужбина 183, 233
Заплати 247
Методи на преподаване 246, 247
Учебни помагала, учебни пособия 242, 246
Учебници, учебни ръководства, учебна литература 183, 188, 195, 202, 208, 230, 233, 240, 246, 247
Ученически трапезарии 237
Училища, пансиони 178, 182, 183, 185, 186, 190, 199, 201, 206, 219, 225, 227, 246, 247
Училищни настоятелства 185, 247
Училищни правилници и закони 247
Училищни програми 230
Учители, училищни инспектори 178, 184, 185, 188, 190, 194, 202, 225, 230, 232, 233, 236, 238, 241, 242, 246, 247
Учителски дружества 246
Чужди училища в България 212, 219, 230
Учредително народно събрание (1879) — вж Народни съб-

рания. . .

Фабрики 210, 233
Фармация, фармацевти 223
Фашизъм 207—209, 211, 214, 219, 222
Фейлетони 178
Фермани 178, 225, 241; вж и Берати
Физика 246
Физиотерапия 211
Физическа география — вж География. . .
Физическо възпитание и спорт 212, 216, 219
Филателия 232
Филми — вж Кинематография. . .
Философия, философи 180
Финанси, финансова наука и политика 207, 234
Финансова криза във Франция (1890) 237
Фолклор 190, 205
Фондация «Българско дело 209
Французи 185
Френски език 246, 248
Френски книги 246

Хайдути 178
Хидрология 214
Химия 246
Холера 183, 237, 247
Хонорари 216, 228
Художници 209, 246; вж и Илюстрации. . .
Хървати 204, 227
Хърватски език 230
Хъшове 248

Цензура 178
Цени на стоки 207, 209, 214, 218, 220, 245, 246

Църкви — вж Черкви
Черкви 178, 179, 183, 185, 187, 188, 204, 209, 233, 237, 241
Черкези 236, 243
Черковна история 240, 246
Черковно-национална борба (общо); 185, 202, 225, 233, 241, 245, 247, 248; вж и Българска екзархия
Великденска акция 233
Заточения на владици 241
Черковни събори 194, 196, 225, 241,247
Черногорци 178
Честувания, юбилеи, празници, тържества 178, 184, 205, 209, 213—215, 219, 220, 224, 228, 232, 234, 237
Чети 179, 185, 223, 235
Чиновнически въпрос, чиновници 206, 220
Читалища 178, 179, 183, 185, 219, 224, 233, 246
Читанки — вж Учебно и просветно дело — Учебници
Чифлици 202
Чорбаджии 225
Чума 183

Шведски език 178, 230
Шифри 178
Школа за запасни офицери на името на Б. Драгов — вж Военно дело. . .
Шосета — вж Пътища. . .

Щампи 184, 233

Юбилеи — вж Честувания. . .
Юрисконсулти 237

Язовири, бентове 214, 218

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор 5

Обзор на фондовете

Фонд № 178 — Димитър Христов Ризов 11
„ 179 — Пантелей (Пантели, Пандели) Кисимов 23
„ 180 — Иван Кирилов 27
„ 181 — Юджин Скайлер (Скайлър — Eugene Schuyler) . . 28
„ 182 Тодор (Теодор) Хрулов (Хрулевски) 29
„ 183 — Братя Христо и Никола Тодорови Пулиеви . . . 30
„ 184 — Божил Чорбаджи (Божил Съботинов Божилов) . . 34
„ 185 — Българска добродетелна дружина (БДД; Средоточно 38
българско попечителство — епитропия) 52
„ 186 — Юрдан Иванов Мирчев 53
„ 187 — Антон Франгя 54
„ 188 — Петър Попкойчев Витанов 55
„ 189 — Александър Николов Протогеров 60
„ 190 — Кръстьо Бинев Андонов 61
„ 191 — Тодор Чунчулов 62
„ 192 — Найчо (Николай) Томов Цанов 65
„ 193 — Димитър Проданов Милков 66
„ 194 — Никола Първанов 67
„ 195 — Димитър (Митко) Маринов Бонев 67
„ 196 — Симеон митрополит Варненски и Преславски . . . 69
„ 197 — Атанас И. Каракашев 69
„ 198 — Симеон Антонов 69
„ 199 — Петър Иванов Берковски 70
„ 200 — Минко (Минчо) Маринов Радославов 71
„ 201 — Тотьо (Стойно) Хаджиикономов 73
„ 202 — Господин Димов Бъчеваров 74
„ 203 — Антон Илиев Дончев (Глогов) 75
„ 204 — Стефан Панаретов (Парашкевов) 77
„ 205 — Беньо Стефанов Цонев 78
„ 206 — Стефан Димитров Танев 84
„ 207 — Д-р Христо Петров Шишманов 86
„ 208 — Герхард фон Шевен 90
„ 209 — Проф. д-р Богдан Филов 91
„ 210 — Инж. Михаил Савов Савов 99
„ 211 — Д-р Александър Николаев 100
„ 212 — Константин Габриелов Аврамов 102

„ 213 — Найден Андреев Стоичков 104
„ 214 — Проф. инж. Димитър Василев Иванов 107
„ 215 — Петър Димитров Габровски 112
„ 216 — Драгомир Беньов-Цонев 113
„ 217 — Д-р Димитър Славов Загоров 115
„ 218 — Проф. д-р Славчо Димитров Загоров 118
„ 219 — Германски културно-просветни и пропагандни организации в България 123
„ 220 — Стамо Колчев Пенчев 132
„ 221 — Ген. Христо Николов (Колев) Луков 141
„ 222 — Български масонски ложи 143
„ 223 — Янко Ангелов Маринов 145
„ 224 — Върховен македоно-одрински комитет (ВМОК) . . 147
„ 225 — Никола Димов Козлев 162
„ 226 — Петко Юрданов Тодоров 165
„ 227 — Спас Вацов Киров 166
„ 228 — Александър Михайлов Паскалев 170
„ 229 — Пейо Тотев Крачолов Яворов 172
„ 230 — Атанас Трифонов Илиев 174
„ 231 — Божан Ангелов Великов 176
„ 232 — Петър Енчев (Попенчев) Попдимитров 177
„ 233 — Иван Добровски (Добрович) Жельов 180
„ 234 — Иван Петров Салабашев 183
„ 235 — Иван Попалексов Адженов 187
„ 236 — Васил Атанасов Лолов 189
„ 237 — Хараламби Георгиев Сърмаджиев 190
„ 238 — Константин Тодоров Арабаджиев 200
„ 239 — Марко Секулички 201
„ 240 — Азетон Ахчиев 202
„ 241 — Поп протонатарий Димитър Драганов 202
„ 242 — Ангел Иванов 204
„ 243 — Янко Н. Ванков 205
„ 244 — Божидар (Тодор, Богдан) Запрянов Ковачев . . . 205
„ 245 — Христо (Христаки) Димов Краминков (Миянович) 207
„ 246 — Българско печатарско дружество «Промишление» 209
„ 247 — Цвятко Недев (Недюв) Самарджиев 220
„ 248 — Теофан Райнов 224

Справочен апарат

Таблица на приетите съкращения 226
Съкратени заглавия на по-често цитирани библиографски източници 229
Списък на фондовете (в IV кн.) — подредени азбучно 231
Списък на фондовете (I—IV кн.) — подредени азбучно 233
Указател на собствените имена 239
Указател на географските имена 267
Предметно-тематичен указател 276

ОБЗОР НА АРХИВНИТЕ ФОНДОВЕ . . . КН. IV

Съставители: *Елисавета Христова Василева, Здравка Николова Бабачкова, Елена Павлова Харбова, Виктория Живкова Тилева, Димитър Цветанов Цанев*

Под редакцията на *Кирила Николова Каратеодорова*

Худ. редактор *Г. Николова*
Тех. редактор *Л. Денкова*
Коректор *М. Войникова*

Дадена за набор на 28. V. 1973 г. Подписана за печат на 23. VIII. 1973 г. Излязла от печат на 31. VIII. 1973 г. Формат 60/84/16 Печатни коли 18,50 Издателски коли 15,54 Издателски № 21284 Тем. № 4328 Лит. група III-7 Тираж 1097 Цена 1,19 лв.

Държавно издателство „*Наука и изкуство*" — София
Държавна печатница „*Стоян Добрев—Странджата*" — Варна Пор. № 5109